Explicatio Evangelij Johannis dictata à Viro Clarisso Herm: Alexand: Roellio in Collegio suo exegetico.

BIBLIOTHEK DER EVANGELISCHEN GEMEINDE ZU DÜSSELDORF

Caput primum.

Anteq ad ipsos Joãis sermones nos accingamus, pfandũ aliqd ẽ de Authore hꝰ scripti. Quod Auctorem attinet, eꝰ spectari debet genꝰ, nõen, statꝰ, vocão, offcum, q̃litates, vita, fata, et mors deniq.

Genꝰ q attinet, fuit Judæꝰ Alphæi filiꝰ, Jacobi majoris ab Herode occisi Act: 12: 2. frater Matt: 10: 2. Nomen ẽ Johannes s. Jechochanan a. abbreviatè Juchanan, q. κεχαρι-τομένος grãæ particeps factꝰ. Statꝰ fuit plebejꝰ, piscaturâ cum Patre fratreq vãm sustentavit Matt: 4: 21. Sed vocão coelestis fuit, siqdem à dño ex coelo ita vocatꝰ fuerit, ut vocis eꝰ et vocãois vim in se exptꝰ, et pmpto obsequo testatꝰ fuerit Matt: 4: 21. Per eam vocãoem factꝰ ẽ xti Aplꝰ et Eglista, hoc e. eꝰ Officium fuit, unde et admissꝰ ẽ ad spectaculum glõæ xti in monte, testisq resurrectõis factꝰ ẽ, Joh: 21: 7. Et p reliquis in ipso q̃dam qualitates et progativæ notantꝰ, dr nim. xto fuisse singularis charꝰ discipulꝰ, et ut Græci loquuntꝰ ἐπιστήθεος Joh: 13: 23. 20: 2. etc. unde illum matri xtꝰ suæ et suam illi

vicis-

vicissim matrem commendavit cap: 19: 27. et ob eam caam, q
p reliqs docuit sermonem Deum ee, Ἰσόλογος Antiqs dictus fuit,
ut patet ex inscriptoe Apocalypseos, et ob singularem tum in
pdicando vim, tum in ipsis argtis sublimitaem et efficaciam
ὑψηλὸν ipsum vocarunt Vet: et aqlam et βροντόλλονον, q to-
nitrui instar tonaret et sonaret, q referri forte pt, q legitur
Matt: 17. Paulus eum σύλον vocat Gal: 2: 9. qq hoc illi cum
coeteris Aplis fuerit commune, ipsorum e. verbis et testimonijs tq.
fndtis sancta civitas et tplm N. T. supstructum fuit Apoc: 21: v.
19–21. Quoad Vitam attinet, ea vocaoi et offio fuit conformis,
sedulus fuit in ijs, q ipsi à D. mandata erant et commendata, atq
ita n tm pconio mysteriorum Eglij occupatus fuit, ss et custodibus
ea chartis mandavit ad gloam D. et Xti, et electorum fidem,
spem et charitaem fundandam ac firmandam. Secutus fuit Xtm,
cum ille in terris ageret. Post eus mortem testis fuit resurrectois;
Et post Xti in coelos adscensum una cum reliqs Hierosolymis spm
pmissois exspectavit atq accepit Act: 1: 13. et seqq. Ex eus instin-
ctu Eglium pdicans, in se concitavit hostium Eglij odium, cum Pro
carceri inclusus, ubi et gfessus fuit Xtm Act: 4: 19. unde liberatus
ad Samaritanos cum Pro pfectus fuit, eosq in fide et spe con-
firmavit Act: 8: 14. Paulo qqs cum Jacobo et Pro dextram fra-
ternitatis porrexit Hierosolymis Gal: 2: 9. An vero coelibem
vam egerit, ut Hieron: et alij volunt, an vero matrimonium con-
traxerit, et ipse sponsus fuerit in nuptijs illis, q memorantur Joh: 2.
qbus Xtus inrfuit, ut alij volunt, scire v. nescire parum pde a. nocet,
cum nec conjugium nec caelibatus deo quenq reddat charum v exosu.
Fata eus fuerunt laeta ac tristia, neq e. n potuit laetari sua ad
Eglium pdicandum vocaoe, et singulari illa, q pfundebatur veritatis
salutaris luce. sed expiri debuit tanta benefia debite aestimanda,

et

Cap: 1.

et cum jactura vae et fortunarum adamanda ee. Pati qqs pp noen Xti debuit, hinc ut carceri inclusum fuisse diximus, ita in exilium Pathmos relegatus fuit; Et ut hria narrat, apud Asiae psidem accusatus, et ab eo vinctus Romam missus fuit, et à Domitiano ad fervens oleum damnatus, ex q tn sartus tectus evasit, et ita Pathmos in exilium missus, et ut Victorinus vult ad metalla damnatus fuit. Quanq illud de oleo ferventi alij taceant, et de Authore exilij n oes gveniant, dum qdam Domitiano, qdam Neroni, alij Trajano acceptum ferant. Mors vam secuta fuit obijt e. Eusebio teste Ephesi, q venit post exilium illud paulò antè memoratum. Obijt a. morte sua x n violenta, ut malè ex Joh: 21: 22. Ephrenius gcluserit, illum victurum donec ab Antixto ultimus tpribus occidatur. Verba e. illa v gdionata st, ijsqs scatur apud D. ee jus et arbitrium vae et necis, v illgnda st de adventu Xti in regnum suum, uti illud solet eo mdo in Scriptura pponi.

Scriptum q attinet, eus pt spectari tum noen, tum q eo scatur argtm et maa, tum occao et caae motivae, tum finis, tum lingua, deniqs tps.

Quod noen attinet, Eglium vocatur. Eglium in gre notat laetum nuntium x nuntium q ppnr et scatur laetiae caa: ita oe verbu, q peccori manifestata e rao regciliaois, eqqs caa et effa laeta, Eglium dici debet. ss n tn oe illud xbum Scrae stylo Eglium vr, ss xbum illud, q scatur salutis caam exhibitam ee, et jucundior modus foederis cum D. ostendr. Eglium vr oppositè ad pmissoem et legē Rom: 1: 1, 2. Gal: 3: 17. et alijs pluribus in locis. Ita ut rplici de caa Eglium vocetur, et qa salutem, et qa salutis caam et modu, et qa laetum ac jucundum hunc, post salutis caam exhibitam, salutem adeundi modum pponit.

Argtm

Argtm & et maa q sit, fle inde e colligere, ea sc. q oibꝰ Eglistis e communis, ut manifestetꝫ q raoe n tm d. placari p xtm voluerit ac debuerit, sꝫ actu placatꝰ sit. In summa illud nobis ppnr cap: 17: 3. et 20: 21. sꝫ si qad partes spectemꝰ, Argtm hꝰ Eglij describit

1. xti psonam, officium et adventum cap: 1: 1 — 19.
2. Joais Prodromi xti ministerium à cap: 1: 19 — 39.
3. doctrinam xti et opa inde usqꝫ ad cap: 13.
4. Passoes eꝰ, inde ad cap: 20.
5. Eam q secuta e passoes, gloam resurrectois cap: 20, 21.

Occao et caae motivae variae recensentꝫ. Proculd: primaria e, q d. voluerit p ipsum ea fidelibꝰ manifesta fieri, q ab alijs Eglistis v omissa v minꝰ clare et plixe exposita st. Cum e. d. n uno Eglista uti voluerit, sꝫ pluribꝰ, singulorum qqꝫ ministerio ita uti voluit, sicut sapiae eꝰ visum e, ee ad instituoem Eccliae mxe utile, ut dum ab his illae, ab alijs istae veritais Eglicae partes ppositae et expositae st, ex oium scriptis inr se collatis, tandem ois veritas hriae Eglicae manifesta fieret. Neqꝫ e. cum θεόπνευστοι fuerint, eorum institutum aliter inrptari debemꝰ, q ex consilio d. In spee qdam putant, illum obviam ire voluisse grassanti jam tum errori Ebionis et Cyrinthi, q vera dijtas J. xti negabatꝫ, et simul ijs, qs secutura tpra allatura erant, compbante eventu. Debuit e. ea veritas imprimis inculcari, ne xtiani dum xtm adorant et dio honore coluat idololatrae fiant.

Finis & inde simul patet, q e manifestare gloam xti et D. in xto, et modum q d. in xto aum frui detꝫ, ut q ita, sicut ipse loqtꝫ, eꝰ opa electi credant, q J. sit xtꝰ filiꝰ d. et credentes vam habeant in noe eꝰ.

Quâ

Cap: 1.

Qua lingua primitus scriptum fuerit hoc Eglium, qq n absolutè determinari et demonstrari poit, pbabile tn e, linguâ græcâ scriptum fuisse, utpote ad gentes erudiendas aptissa. Præsertim cum Hieronymo teste ois Oriens tum græcè loqueretur, atq ita simul Judæi institui poent de J. Xto. Et si Epiphanio credimus in horum usum in hebræam linguam qqs transfusum ee.

Tempus q scriptum sit similr obscurius e: Post reliq Eglia scriptum ee, argtm eus cum alijs collatum innuere videtur. St q anno trigesimo post Xti adscensoem scriptum volunt ut Theophilactus. Alij Ephesi, postq ex exilio liberatus fuerat anno ætatis 97. ut Irenæus: sz sufficit dubitari n poe scriptum ee à Joae ut viro θεοπνεύστω, et ab Ecclia eus tpris indubitata fide receptum fuisse, etsi tps ignoremus. Quod a. à Joae scriptum sit hoc Egliu ex ipso Juliano pbari pt, ut ineptus fuerit Artemon cum sectatoribus, q illud tq. à Cyrintho scriptum anno Xti 167. rejecit, cum Cyrinthi error hoc Eglio revellatur, et Cyrinthi tpre ob Joais longævitaem, et tpris q incurreret brevitaem n poterat in Ecclia pter pp plurima ἀπόγραφα deee ipsum αὐτόγραφον; Saltem mxæ certissæq fidei raoes et argta deee n poterant, ob q hoc Eglium tq. θεόπνευστον recipent fideles eus tpris. Sed spealius nunc nobis oes Eglij 5us partes contemplandæ atq explicandæ erut.

1. Occurrit descriptio psonæ, offij et adventus Xti cap: 1: 1—19. ubi subtm sermonis e λόγος. Cujus ppnr et describr a/ Existia eusq modus v. 1, 2. b/ Essia et pprietates. c/ Opa varia, tum naæ, tum graæ; eaq ante v post incarnaoem α. Naæ, qle e primò oium creatio, q illi soli et in solidum adscribr v. 3. Secudò hois in spee vivificao et illuminao v. 4. hoc e. certo sensu qqs ad statum naæ referri pt, ut dein videbimus. β. Graæ, q v hic

v. 5

versus referri potest, atque ita proponeretur 1. vivificatio. 2. illuminatio v. 4 et 5. ubi ostenditur 1. Status hominum qui erat tenebrarum 2. Eius effectus, lucis rejectio. 3. plenior lucis manifestatio per Joannis testimonium. 4. Testimonij eius finis, fides in lucem v. 6, 7, 8. Tum vero lucis eius ostenditur α. adventus, ita e. quidam versum nonum explicant. β. Eius effectus, qui est illuminatio. Et γ. Eius Extensio v. 9. Adventus a. ille ita proponitur, ut ostenditur 1. quod fuerit antea; idque 2. probatur argumento creationis et 3. docetur, quod non agnitus fuerit quod fuerit in mundo. v. 10. δ. ad quos venerit v. 11. ε. quod cum eventu quod triplex est, quod a. à suis non receptus dicitur v. 11 b. ab alijs receptus v. 12. Cujus receptionis ostenditur ℵ modus et ratio, per fidem in nomen eius. ב. Eius fructus, qui est accipere potestatem se pro filijs d. gerendi v. 12. λ. Causa eius regratio ex d. v. 13. Dein verò distinctius describitur adventus singularis lucis, quod primò describitur ab antecedente aliquid, quod est incarnatio. Secundò ipse adventus s. praesentia, quae vocatur inhabitatio tq. in tabernaculo. Tertiò adjuncta eius 1. ratione eius sermonis, quod sit manifestatus cum gloria ut unigeniti à Patre v. 14. 2. ratione hominum quod α proponitur et designatur, eique plenitudo gratiae et veritatis v. 14. β. illustratur comparatione cum Mose instituta v. 17. γ. specialius ostenditur et demonstratur per enarrationem Patris, cuius singularis erat enarratio. δ ostenditur ratio inde petita, quod fuerit in sinu Patris.

Primo Et considerandum est Subtrahendum huius Sermonis quod est λόγος. λόγος a. ille quis sit ex collatione v. 1. cum 14, 17. et 18. liquet, in quibus vir μονογενὴς υἱός. Unde et hoc manifestum, vocabulum λόγος ad illas, quae reperiuntur in versibus citatis, denominationes schesin habere aliquid, ut λόγος sit, qua est unigenitus

filius

filius et J. Xtus, de quo statim videbitur. Sed et hoc inde aptum est, quod λόγος ille persona sit, cum aliae istae denominationes non minus quam illa Dei v. 1. personae sint. Vocatur a. λόγος non hic tantum, sed et 1. Joh: 1: v. 1, 2. Apoc: 19: 13. et è quorundam sententia Heb: 4: 12. quod confirmari non uno argumento possit videtur, dicitur e. sermo ille non tantum vivus et efficax et penetrans et judex cogitationum, sed et nulla creatura coram illo occulta esse, sed omnia coram oculis eius esse nuda. Denique et illum sermonem nostrum esse, vel saltem de illo v. 14. per vocabulum ὄν innui videtur, quod λόγος ille sit magnus ille summus sacerdos J. filius D. Haec e. omnia non possunt verbo scripto tribui, cum illi non competant oculi omnia videntes, nisi placeat illa distinguere et v. 12. ad verbum scriptum, istium ad Xtum transferre, ut sensus sit, verbum scriptum tale esse, quia ab eo sit, coram quo nihil est occultum. Certe Chrysostomus, Theodoretus aliique plures de personali verbo v. de Xto explicant. Alii quoque huc referunt Luc: 1: 2. ubi per αὐτόπτας et ὑπερέτας τοῦ λόγου oculatos et testes et ministros sermonis illegi possunt, qui Xtum viderunt, eosque servi constituti sunt, quae ubique de se praedicant Apostoli. Eodem modo quod legitur Act: 20: 32. de λόγῳ τῆς χάριτος, quidam referendum putant ad Xtum, cum congruum videatur D. et Xtum hic, ut ubique aliàs conjungi, et personae personis propriè commendari possint. Denique sequentia cum Xto quadrant quae potens est superaedificare et dare haereditatem. Quicquid sit, cum aptum sit, hic Xtum vocari λόγον, nemo peccat in analogia fidei et Scriptae, si haec et similia loca de Xto explicet.

Cur a. vocetur Xtus filius Dei λόγος, propius inquirendum est. λόγος notat 1. sermonem s. orationem et discursum. 2. verbum quoque s. vocabulum. 3. negotium s. rem. 4. mentem s. rationem imprimis apud Graecos Auth: et 5. Tisdem λόγος quoque idem est,

ē q ὅρος s. definitio ut alia taceamus. Imprimis & hoc notandum ē, q antiqs λόγος idem sit q νοῦς mens s. spus & substia illectualis et raoalis, ita notatum ab alijs apud Celonem q Joai fere βούχρονος fuit, Angelos λόγους dici, et apud Origenem dblos. Ita Celoni Angelus ille, de q Jacob dicit, q fuerit Göel ipsius ex oi malo, λόγος vr, ēq scdm ipsum is, p quem mundus ē conditus, quem alias vocat θεῖον angelum et et ἀρχάγγελον, multi nominent et antiquissum, quem imaginem d. qqs vocat, in q hoo sit conditus. Notum qqs ē, Platonicis νοῦν et λόγον idem ēē, atqs apud ipsos multa de λόγου θεοῦ repiri, q plixius videri pnt apud Sandium in peculiari hac de re dissertaoe in libro paradoxarum inrptaoum, q ut Arrianus illa pxsa sua hypothesi applicat. Cur & filius d. λόγος vicat, Pres n unam assignant raoem: sc. cum λόγος scet v ipsam raoem et mentem, v externe platum sermonem, inde petierunt caam hus denominaois et qdem 1. ~~[illegible]~~, qt. ~~[illegible]~~ λόγος raoem denotat, xtm λόγον vri judicarunt. 1. ideo, q qmdm rao menti essialis et naalis ē, et simul cum mente, ita tn ut q. à mente oriat. Ita xtus qqs s. potius rda psona ~~[illegible]~~ ~~sit~~ primæ sit naalr conjuncta et coëssialis. 2. qa qmdm rao qdem mentem p principio ht, ita tn ut hoc nullam dicat passoem, ita rda psona sine passoe ulla genita sit à prima. 3. qa ut rao ē necario menti conjuncta, et tamdiu, qdiu mens fuit, simul cum mente fuit, ita rda psona primæ fuerit p naam conjuncta, illiqs coaa. Et 4. sicut rao ē principium sapiæ et oium actoum, q sapienter fiunt, ita rda psona sit essialis sapia et principium oium ~~[illegible]~~ opum d. q sapienter ad gloam d. fecit. 11. qt. λόγος sermonem denotat, rdam psonam vocari λόγον existimarunt 1. qa ut sermo ē q. character mentis,

Cap 1.

mentis, ipsiusq; index, ita rda psona sit q. character primæ. 2. qa uti sermone manifestantur consilia cordis et cogitaões, q sine eo alijs ignota et absconditæ eent, ita p rdam psonam prima manifestaverit mysteria et consilia vltais suæ, in q penetrare alias hoo nq poisset 3. qa uti ubiq; D. xbo dr oia creasse, ita p rdam psonam oia facta sint. III. qt. λόγος et definitoem notat, hinc putarunt rdam psonam hoc noe appellari, qa se habeat ad primam, uti definio ad definitum, p definioem e. res cognoscitur, uti xtus dicit, q q se noverit, prem noverit. Hæc et similia Prum judia de hac denominaõe repire e apud Cl: Gomarum, Suicerum aliosq;.

Socinus et Sociniani has hus denominaõis assignant raões, 1. qa Deus manifestaverit et arcana eus revelaverit, eodem moo q Aaron os vocetur. 2. qa Auth: xbi κατ' εξοχὴν dicti .i. Eglij. 3. qa uti verbo D. facta e olim creao, ita ipsius xbo facta sit nova creao. Et hæc qdem si sano sensu et gvenienter analogiæ fidei et Scræ dicerentur, tolerari poent, sz sensu Socini st falsa, nam 1. nulla rao eet cur magis q pphæ, alijq; viri θεόπνευστοι λόγος diceretur, cum et ipsi arcana D. revelaverint. 2. Eglistæ aeq; ac ipse fuerunt xbi κατ' εξοχὴν dicti, eo sensu Authores, imo magis, cum xtus apte id dixerit, q p illos ea et q ipse ndũ annuntiaverat, manifestanda sint. 3. novæ creaõis Auth: qqs n magis ipsorum sentia xtus e, q qvis Eglista et Aplus, qa ad summum nihil aliud egisse potuit, q ut novi hois, noviq; Ecclæ regiminis formam descripserit .i. novas leges tulerit. Quis xò cogitare pt ob has raões illi cum alijs communes, ipsum n tm κατ' εξοχὴν et Codistincte ad oes alios λόγον vri, sz et

cum

cum ipso d. tq. eqdem dignitatis testem qjungi 1. Joh: 5: 7. ss et d. vri et vam ac lucem houm. Vidit hoc aliq ratoe Slichtingius, ut & differiam aliq Xti à pphis et Aplis assignaret, dixit, q Xtus ea q annuntiavit, accepit immediatè ex diæ vltais penetralibus, n p Angelum v spm tm. 2. qa in ipso fuerit dia virtus. Sed et hæc sublæsta st. nam 1. qoo immediatè ex diæ mentis penetralibus accipe pt aliqd mera creaa, cum ea n necario novit q novit, ss tm et beneplacito d. revelantis. Et ita si Xtus creaa tm fuit, n potuit immediatè ea, q annuntiavit, scire, qa n ni is, q unum cum d. e, immediatè diæ mentis penetralia pspicere poit, et hac ratoe oes hoes, quotqt unq revelaoem habuere, sine ministerio Angelorum v houm aliorum dici poent immediatè ex diæ mentis penetralibus hausisse illa, q narrarunt: Quæ d. st nemo novit, ni spus eus, q in ipso e, et filius q in sinu Pris fuit ab æo, x n ni ea psonæ q cum Pre naa unum et ab æo ac necario qjunctæ fuerunt, illiqs cöessiales 2. qoo dia virtus in eo ee pt, q n e deus, siqdem ois creaæ vis et potia dependens sit à potia caæ primæ. si & n aliter diam virtutem Xtus habuit, q q q fieri voluit ex mandato d. ea taliter facta fuerint, n magis ipsi dia virtus tribuenda erit, q oibus alijs d. servis, p qs d. unq miracula edidit. Itaqs pculd: pgnantiores denoiaois hus raoes st, cum ipse verborum horum, q hic conglomerantur, sonus ita tinneat, ut noen hoc mxum ee et excellentius q ullum eorum, q creaais tribuuntur, n poit ee obscurum. Recentiorum & Theologorum sentiæ eo redeunt, ut v scetur 1. q Xtus se eodem moo habeat ad Prem q rao ad mentem. v 2. q sicut qceptus mentis se ht ad mentem, eus e, ita rda psona se habeat ad primam à q genita sit. v 3. qa ut sermo se

se ht ad mentem, p quem cogitata mentis manifestantur, ita se filius habeat ad Prem, qppe q Prem et Pris consilia manifestet. Cap: 1.

Sed q attinet primam et 2dam sentiam, ea ni dextrè explicentur, n gveniunt rei de q agitur. Agitur e. de psona, et cum ea schesis, q e inr raoem et mentem v inr cogitaoes et gceptus mentis et mentem n e talis, qlis psonae ad psonam, nam illa revera n st distincta, neq hnt v rao v cogitaoes distinctā à mente substiam, adeoq aliq moo hoc videretur Sabellianis favere. Et si 2da sentia illgatur de gceptu et cogitaoe arbitraria n naali x q n necario ptinet ad mentem, illiq semp e, videretur Arrianis nimium dari, ac si 2da psona à prima p actoē aliq vltais arbitrariam pducta eet. Neq ea denoiaoes raoes videntur ex Scra, ss ex Philosophia petitae, et minus dextrè huic mysterio, ni cum grano salis illgantur, aptatae. Quod 3tiam attinet denoiaois raoem, ea qt. metaph: e, magis qdrat et à plerisq Theologis hanc ob caam allegatur, qniam revera se ht filius ad Prem, uti sermo ad mentem, p quem mens innotescit et manifestatur, ut sermo meritò sit dictus Mentis character, imago, nuntius: Filius e. manifestat Prem 1. qt. dum dias virtutes in se p opa conspicuas ee voluit, eo ipso manifestaverit qqs dytatem Pris s. ipsum Prem, ut q ipsum viderit, Prem viderit Joh: 14: 9. st e. unum, eadem oium psonarum e dytas, eadem attributa, eadē scia ac potia, et uno verbo, ea oia p q cognosci potuit dytas filij, manifestarunt qqs dytatem Pris. Atq hoc sensu pt illgi, q vocetur εἰκον imago d. invisibilis, ipse q. d. visibilis ut ita loquar Col: 1: 15. 2. Cor: 4: 4. q eo confirmatur q xtus Joh: 5. demonstret se et eadem et eodem moo opari ut Pater, ut q ipsius opa noverit,

et

et Pris opa noverit, q ipsius potiam, Pris qqs. Quo ptinet illud q ē Es: 52: 6. Ecce me: qa tum gloa d. manifestabat cap: 40. 2. ipsius sermo ē qqs d. sermo, et ita in ipso et p ipsum loqt deus. Ita qndo dr d. ore ad os cum hoibus locuturum, filius illgr: imo ut in sequentibus patebit, qndo dr d. locutum ēe, sæpissè rda psona illgr: rda psona fuit, q dixit fiat lux; rda psona fuit, q toties Pribus apparuit et locuta ē; rda psona fuit, q locuta ē in Sinai verba d. viva Act: 7. rda psona fuit p q d. locutus ē in ultimis dierum Heb: 1. et hinc in Emph: loq potuit vba d. ipse qppe d. 3. Ipse singulari raoe ht raoem sermonis respu offij mediatorij, et qt. ē Angelus מַלְיִץ Job: 33: 23. q Pris consilium et ipsum Prem patefacere debuit, hinc toties vr testis Es: 55: 4. Heb: 2: 3. Apoc: 3: 14. et הַמְדַבֵּר is q loqtur Es: 58: 4. et oia q dicta st, ut totum verbum nil ferè aliud sit, q eus descriptio, ipseqs p Meton: adjti p subto vbū dici poe videat, q. dicat ipse ē verbum x totum vbum ad hanc summam revocari debet, q nois rao imprimis venerando Bezæ placuit: Sane ipse de se dicit Ψ. 40: 8. q in volumine libri de se scriptum sit, et Joh: 5: 46. q Scræ de ipso testēt. Quæ plenius explicantes Prus et Joaes, ille 1. Epl: 1: 11. hic Apoc: 19: 10. dicunt spm q in pphis fuerit, scrutatum ēe, in q et qle tps eent venturæ passoes xti et secuturæ gloæ, atqs adeò testimonium Jesu ēe spum pphiæ, sine q pphiæ carerent oi va, et de q testari unicè q. spui ppositum fuerit, imo ois qqs lex ipsū p fine et scopo habuit Rom: 10. ut n tm pphiæ oes et pmissoes, sz et typi ac umbræ in ipso sint na et Amen 2. Cor: 1: 20. 5. Cum verbo d. oia agere dicat, et p xtm ea singulari raoe facta sint, q verbo facta dnr ut creao Gen: 1. Ψ. 33. conservao etc.

Hæc

Cap: 1.

Hæc ratio quidem videtur cur sermo vocetur, q. dicat Joh: legistis D. xbo
ora fecisse et aptasse, is q verbo ora fecit, e is deus, q nunc in car-
ne manifestatur, eq id verbum fuit, imo ipse id verbum eq ap. oipo-
tens altus. Et hanc veri Cripuam hq denominationis rationem ee puta-
vit Cl: Camero, aliiqs, ut eo ipso innuat, q sit Autor orum et
Creator, q hic Joh: exegit in sequentibus pluribus.

Sed hæc ora qq analogiæ fidei n repugnent, n tn satisfaciunt
oibus, presertim cum n ita clare patcat, cur ob has rationes, saltem
aliqs harum, filius D. sermo vocetur, idque hæc loquendi ratio inusitata.
Igr alij observarunt, q pcuto: Joh: ita loquens de Sermone locutus
fuerit id q intelligi poterat ab Auditoribus et Lectoribus, qq illo noe
exprimere usitatum fuerit, idaqs cum usitatum fuerit Chaldæo
paraphrasti sæpesse q מימרא potuisse מימרא xbum v xbum Je-
hovæ; imo quidem in locis, ubi "מ distinguit à "מ, illud alterum
"מ exprimat p מימרא xbum J. sermonem ut Hos: 1: 7. hinc usi-
tatum fuisse, ut q "מ usurparint Judæi to מימרא, re noen "מ
n tm vilescere, sz et qa tam Emph: sensus e, ut sit xbum κατ'
ἐξοχὴν, ut nomen e Judæos et "מ מימרא noen appellare. Et hanc
putant ee rationem, q Joh: xtm ideo vocaverit verbum, ut ea ipsa vo-
ce fieret, q sit מימרא, q p verbum fieri solebat. Et hac Cripua ratio
videtur hq denominationis fuisse doctissimo Placceo. Sed cum aliorum qqp
sententia ea sit, q Joh: suam hanc dtam opposuerit dtæ Philosophorum,
Platonicorum, q revera apud Judæos qqp in mxo honore fuerit, forte
n ineptè et sine ratione cogitari potest, an n ad Platonicorum λόγον
respexerit Joh: et quidem illi, ut supra vidimus, semp apud D. fuisse
sermonem illum statuebant, fuisseqs et entitatem creationis et gubernationis
rerum, n putto absurdum ee cogitare, Joh: voluisse hoc dicere: st
q loquunt multa de λόγῳ, revera fuit λόγος ab initio, et p λο-

γον

λόγον illum oīa creata st, et quem ego vobis annuntio, is re-
verà d. ē, et verꝰ d. in carne nunc manifestatꝰ. Ita sanè scāo
λόγȣ, qt. scāt substēam illectualem huc mxē q̄draret, ē e. xtꝰ qad
dȳtatem revera mens ꝑfectissa. Et sanè cum ubiq; ut ꝑsona
hic describat sermo, magis cum ꝑsona veritāe ꝯvenit, ut hoc
sensu λόγος vocetꝰ q̄ ut Sermo. Vel si cui placeat hæc duo con-
jungere, cum dives admod: sit Scrā sensꝰ, ut mens illgat, ꝫ qt.
se ꝑ Sermonem manifestat, is sanè n̄ recedet ab analogia fi-
dei et Scrārum. Imo hac raōe dȳtas xti mxē affirmat et ꝓ-
bat, si ipse ꝓtereà doceat is ēē, q̄ verbum apud Judæos di-
cebat ר. יהוה.

Hujus verò Sermonis demonstrat

1. Existentia, q̄ fuerit ἐν ἀρχῇ: ut rectè hanc phrasin in-
terꝓtemur, videndum ē 1. qd sit ἀρχὴ inīum. 2. qd sit εἶναι
ἐν ἀρχῇ ēē in principio. 3. qd hic sit principium et ēē in
principio. 4. qōo inde ꝓbet ǣā τȣ̃ λόγȣ ὑπάρξις.

Quod ad 1. vox ἀρχὴ n̄ uno mōo sumit: Sæpè notat
maām v̄ caām ex q̄ et ꝑ q̄ aliqd ē, qt. ea dat inīum rei, q̄ n̄ semꝑ
fuit, neq; à se ē. ꝫ fle patet hoc sensu hic n̄ sumi vocem eam,
ꝫ schesin hrē ad tps et duraōem rerum, atq; ita vox illa notat
principium existīæ s. primum rei tps. Atq; ita inīum illis oībꝰ
rebꝰ et solis tribui debet, de qbꝰ n̄ pt affirmari ǣa ac necarīa
existīa, q̄ tam n̄ ēē q̄ ēē pnt, et in qrum essīa n̄ involvit necarīa
existīa, q̄ e. n̄ necarīo ē, neq; à se ē, et q̄ n̄ à se ē, id uti caām
habeat necesse ē à q̄ et ꝑ q̄ sit, ita originem et inīum existen-
di raōe tpris habeat oportet. Hinc κόσμῳ ר. rerum universitati
tribuit inīum Matt: 24: 21. qa creatꝰ ē et existere cepit, neq;
semꝑ fuit a. à se ē. Et cum, anteq̄ q̄ à se ē, aliqd ꝓter se crearet

crearet, nihil eg fuit, q inium habuit, ita qcqd n ht inium, id à se sit oportet. Quicqd & ē ante inium creaois ut dr Marc: 10: 6. creatum n ē: sz pter hoc principium varia st alia principia rerum particularium, opum, psonarum, regnorum, statuum etc. in illis p raoe subti principium semp scat tpris primum momentum s. exordium, q psona, opg, regnum, statg aliqs ee cepit. Ita Marc: 1: 1. Initium Eglij notat primum tps q pdicari cepit et primam pdicaoem: sz initia illa n semp uno momento absolvuntr, sz latig patent, atq ita totum tps creaois tps initij vocatr, q sex diebg continetr.

Cap: 1.

Hinc & patet 11. qd sit εἶναι ἐν ἀρχῇ: Hoc sc. p raoe subti explicandum ee patet; non ē dubitandum, qn verba illa point scare, qd id, de q dr, q fuerit ἐν ἀρχῇ sc. creaois, fuerit primitg s. inr prima creatum, si circumstiae id ferant ita dici poet, in initio coelum et terram fuisse, dum e. in initio creata fuerunt, eo ipso fuerunt tum, qndo creata st. Et si p initium sexiduum illud illgamg, id oe dici pt in initio fuisse, q in illo sexiduo jam fuit & factum fuit. Et in universum qcqd gnexum ē cum qcunq prin-cipio, id in illo principio fuisse dici pt. sz n pt qq dubitari, qn vba illa eo moo explicari point, ut dicatr in principio fuisse, q fuit ante principium, ut sensg sit: Cum qcq eorum q condita st, creari cepit, tum jam fuit hoc. Et ita si Eglistae ppositum eet docere, q λόγος n fuerit creatg, sz exstiterit ante oes res creatas, n potuit id melig exprimere q hac phrasi in initio erat & cum reliq res incipiebant ee p creaoem ipse jam erat. Quanq aliàs ut dixi, verba qqs priorem sensum ferant, et de rebg q creatae st, affirmatr, q fuerint ἀπ' ἀρχῆς, et hoc v illud ἀπ' ἀρχῆς egerint. ita de dblo affirmatr, q ἀπ' ἀρχῆς fuerit homicida Joh: 8: 44. & indè ab initio illo sexidui creaois & statim post eam, v jam ipso illo sexiduo ut qdam volunt & sexto die, q ex ipsorum sentia hoem se-

duxit

duxit ad transgrediendum legem mortis comminaõe sancitam, atq; ita occidit, q̃ndo et peccavit ipse 1. Joh: 3: 8. Et illud ἐν ἀρχῇ q̃ legimꝰ Gen: 1: 1. Heb: 1: 10. explicatꝫ κατ' ἀρχὰς qt. fundaõ terræ facta r̃da die, n̄ in primo momento creaõis ut docet historia conf: ψ. 102: 26.

Sed si inq̃ramꝰ III. q̃d sit principium et in principio ẽẽ patebit, q̃d hic ꝑ principium debeat illgi, principium creaõis ἀρχὴ κτίσεος ut dr̃ Marc. 10: 6. q̃ndo res acceperunt primam suam ἀρχὴν, nam hic de principio absolutè dicto sermo ẽ ꝛ de principio illo, q̃ principij nõe absolutè scari debet. 2. de principio creaõis agi docet ℣. 3. Præterea 3. patet ex descriptõe subti, q̃ in principio fuisse dr̃, q̃ fuerit Creator ipse ibidem. Illgi e. hic initium novæ creaõis, nullo argto ꝓbari pt, et oĩa repugnant, ut statim videbitꝫ. Hic ꝗ ἐν ἀρχῇ fuisse, nil aliud scare pt, q̃ fuisse tum, cum q̃cq̃ ꝑ creaõem ẽẽ cepit: hoc e. aptũ ẽ ex ℣. 3. q̃ndo e. dr̃ ꝑ eum, q̃ ab inĩo fuisse dr̃, oĩa facta ẽẽ, manifestè satis eꝰ existĩa inĩo illi ꝯdistinguitꝫ, et prior fuisse affirmatꝫ, falsissum e. alias eet, oĩa ꝑ illud facta ẽẽ, et nihil sine illo, si ipsum factum sit: ꝫ ne et hoc de alia factõe et creaõe q̃ prima illa mundi illgatꝫ, cavit Scr̃a, aptum e. ẽ, hunc λόγον, q̃ postea incarnatꝰ fuisse dr̃, eundem ẽẽ q̃ Heb: 1: 2. dr̃ αἰῶνας ꝛ mundum et secula eꝰ oĩa fecisse, et q̃ ibidem ℣. 10. dr̃ in inĩo terram fundasse, eundem ẽẽ, q̃ Col: 1: 16. dr̃ creasse oĩa in coelis et in terra, visibilia et invisibilia, et ꝑ quem oĩa subsistere dicuntꝫ ꝛ q̃ oĩa q̃ creavit, portat verbo potĩæ suæ Heb: 1: 3. Et hinc expressè additꝫ, q̃ fuerit antè oĩa ꝛ ante oẽs creaãs, tq. Creator oĩum oĩnò creaãrum, ut illic habeamꝰ explicaõem eꝰ, q̃ dr̃ ἐν ἀρχῇ, q̃ illud sit fuisse ante oĩa, et anteq̃ q̃cq̃ initium habere cepit. Hocqꝫ jam in V.T. Scr̃a docuerat, q̃ sapĩa aliq̃ fuerit quæ

ante

anteq qcq eorum q̄ facta st, fuerit Prov: 8: 22. et seqq. ubi aptum ē ex oībꝰ attributis, p sapiam illgi psonam, nam si psona n̄ illgr, dici n̄ pt, q̄ sapia illa sit, cui illa conveniunt q̄ sapiæ tribuunt, certè illi, q̄ in Angelis a. hoībꝰ ē, sapiæ tanta enco„ mia minimè convenire, v̄ lævo oculo inspicienti patebit flē, cum excedant illa captum et dignitatem creaarum longisso inrvallo. Neqꝫ de sapia dei habituali illgi pnt, nam qs dubitat v̄ diæ sapiæ ea tribui dre, q̄ recensent, v̄ d. sapiam fuisse an„ teq mundꝰ fuit, et montes in mundo formati etc. Itaqꝫ psona et psona dia illgr, sꝫ q̄ tn poēt distingui ab alijs psonis dijs, apud qs fuisse affirmat eodem moo uti hic. Igr ubiqꝫ affirmat v̄ scat sermonem fuisse anteq mundꝰ conditꝰ fuit, et apud d. fuisse et deum fuisse et mundum creasse, atqꝫ ēnum conservare, q affir= mat Es: 48: 16. ubi q introducit loquens, affirmat se fuisse anteq illa, q̄ illic narrant, fierent, etsi postea missꝰ fuerit, ut in seqq dr. Certè n̄ conveniunt hoi, q̄ illic dicunt. Neqꝫ d. abso= lutè consideratum, fuisse ante excidium Babelis dubium ēe poterat. sꝫ dubium ēe poterat, an is q posteà mittendꝰ erat à ꝯ et spū eꝰ, v̄ una cum spū eꝰ, fuerit jam tum, x an habuerit aliam existiam, q eam, q accepat p nativitaem, cum mittebat. Et hoc agit ubiqꝫ tum Joh: tum xtꝰ apud Joh: ut pbent xtm fuisse jam pridem, et exitꝰ eꝰ ab initio fuisse, neqꝫ nunc demum illum pdire ex Bethlehem Mich: 5: 1. coll: cum Joh: 8: 56-58. 14: 5. alijsqꝫ in locis: ut q̄ndo eas ptestaoes de existia anteriori mundo v̄ missoē legimꝰ, idem sit, ac q̄ndo in N. T. legimꝰ Joh: et xtm ptestari de ea ꝯ Judæos de ea dubitantes, q̄ e. in tpre fieri debebant, à pphis in typo designari debebat, et nulla alias rao eēt, cur tantope hoc urgeat, nī in eo magnum ineēt momentum, ut sciat xtm fuisse

ante

antè nativitaem et missoem suam, imo ante mundi creaoem, atq ita πρὸ πάντων Col: 1: Hoc ꝗ nunc

IV. Observemꝰ notari hoc ipso q ab æo fuerit, eo ipso q ante oia, q creata st et q initium habent, fuit: nam hoc ipsæ phrases innuunt et usꝰ Scræ ꝯfirmat. Quid e. obsecrò ē fuisse ab initio cum qd incipet creari, et ita ut id q fuisse dr ad unum oia creaverit, ni fuisse ante initium, eo ipso vero negatꝫ, ipse existendi initium habuisse, nam si creatꝰ ē, initium habuit et ee cepit, si verò ee n cepit, semp fuisse seqtꝫ et à se fuisse, q e. initium n ht, neq caam ht, qcqd e. caam ht, eo ipso qqs ea posterius ē, neq adeo semp fuit et initium ht, et vicissim qcqd initiū ht caam qqs ht, nam q ab æo n fuit, pduci debet à caa aliq, cum hoc sensu à nihilo nihil fiat. Itaq manifestum ē phrasibꝰ hisce scari æitaem atq existiam Sermonis à se. Aptè e. satis hoc eo fine adducitꝫ, ut demonstretꝫ eum n ee referendum in numerū eorum, q facta st et initium ac caam hnt: usu qqs Scræ hoc confirmatꝫ, ita ψ. 90: 2. exertè eo loquendi mōo D. existia æa et independens scatꝫ. Ita q hic dr Sermo fuisse in inio א ante inium id Heb: 7. exprimitꝫ p neq initium dierum, neq finem væ hre; conf: et id, q ē Es: 43: 13. ubi illud מִיּוֹם אֲנִי הוּא n incōmode à magno Coccejo vertitꝫ à q dies fuit, ego ille א fui ante tps, et idem fui neq mutor. Et qs dubitet qndo D. Es: 4: 4. dicit, q sit primꝰ et idem cum ultimis, eo scari, q D. exstiterit ante oes res, easq fecerit, ut exertè illic additꝫ, adeoq à se sit, et neq initium neq caam suæ existiæ habeat. Cum ꝗ hic idem loquendi modꝰ occurrat de xto, qs ambigere pt, qn eo ipso de Sermone affirmetꝫ, q illic de se D. affirmat, atq adeo eo ipso pbari, q D. sit et ab æo fuerit, q e. de D. in ꝯdistinctoe ad creaas

affir,

Cap: 1.

affirmatur apud Es: id de creaa nq vere affirmari pt, apud Joaem;
Et hoc multo clarius evadet, si in Apoc: videbimus eadem de se
Xtm respu dytais sc. suae et eadem emphasi affirmare q D. apud
Es: Apoc: 1: 11 – 17. 2: 8. 22: 13. inr se collatis, ubi tam
manifestè id de Xto affirmatur q de D. apud Es: q qcqd. Et
cum extra dubium sit apud Es: p illa verba aam et independen
tem D. existiam, v ysdem vbis idem de Xto scari putandum e,
v rao assignanda, cur in minori Emphasi ea sint explicanda
in Apoc. q apud Es: q fieri n pt, ni cum Socin: lubeat hypo,
thesi servire, et à discrimine subti raoem petere, ut cum il,
lic de vero D. hic de dictitio D. sermo sit, eadem n point ee
tam diversorum subtorum attributa: sz ita p id q e in qstoe
respondet. Hoc n negamus diversum hic subtm ee, et ex ysdem
attributis idem subtm utrobiqz ee pbamus, et nulla, si hoc dese,
ramus, idonea rao dari pt, cur Xtus se vocet primum et ultimum,
nam q illud inrptantur respu istius opis, q Xtus primus et ultimus pe,
gerit, id tum cum veritae, tum ipsorum hypothesibus minus con,
venit: Cum veritae, qa hic nulla restrictio ad certum opus com,
paret, sz absolute se vocat primum et ultimum, q ni absolutè
illgndm, nullum sensum habebit, et nulla in textu gnexio eò du,
cit, seqtur ipsa verba nullum hre sensum q absolutè posita n st
vera. Cum hypothesibus eorum, nam cum p hoc opus, q subillgi
volunt et ad q haec verba restringunt, innuunt opus salutis, seqtur
q si Xtus n sit verus D. nullus sensus idoneus excogitari poat, q ipse
dicatur primus et ultimus auctor salutis: v e. eo sensu e auctor
salutis, q D. dr D. salutis et salus hois, v q Minister D. ad salutē.
Si priori moo illgant, n pt ee verum de Xto, q sit author salutis,
ni D. ee fateantur, fieri e. n pt, ut n D. hanc gloam sibi vere et
justè vindicet, q sit primus et ultimus author salutis, cum eam gloam

dei

Dei sibi soli asserat, q̃ p̃ter ipsum n̄ sit salvator Es: 43: 11. Si posteriori, certè alij p̃ter ipsum et ante et post ipsum salutem annuntiarunt, et alijs salutis viam monstrarunt. Et si velint de singulari p̃rogativa ministerij Xti hoc illgi, hoc 1. n̄ mutat rem ipsam, neq; ideo dici poet, q̃ ipse sit primus et ultimus author salutis. Et 2. hoc illgi n̄ poet, nī restringatur ad modum illum singularem ministerij Xti in ope salutis, q̃ n̄ fit; neq; illos juvat id q̃ dr̄ Act: 26: 23. q̃ Xtus primus ex resurrectoe mortuorum lucem annuntiaverit pplo et Gentibus, nam illic duplex restrictio in ipso textu apparet, prima q̃ primus ex mortuis, secunda q̃ pplo et Gentibus: hic verò absolutè dr̄, q̃ primus et ultimus sit. Eo sensu & hoc illgndm, q̃ id D. de se pnuntiat, cum nihil obstet, nī falsa adversariorum hypothesis; n̄ pt e. dubitari D. istis verbis id de se affirmare, q̃ nullæ creaæ convenit. Itaq; idem illic de se affirmat Xtus, q̃ndo se vocat primum et ultimum, q̃ Joaes q̃ndo ipsum in initio exstitisse dicit. Est itaq; in istis verbis affirmaõ æa existiæ et existiæ independentis.

Hinc & nunc patet Patrum q̃sdam p̃postere p̃ principium illxisse ipsum Patrem in q̃ exstiterit ὁ λόγος, nam tum inutile eet ac supvacaneum id q̃ additur, sermo erat apud D. idem e. diceret, si p̃ ἀρχὴν Pr̄ illgeret, et v. 2. illa duo aptè satis distinguunt. Imprimis verò ex hisce manifestum ē, q̃ male Socin: alijq; principium hoc restringant ad principium Eglij, ut sensus sit, in principio Eglij Xtm fuisse; illud e. tum falsa nititur hypothesi, tum cum toto contextu pugnat, nititq; falsa hypothesi de Xti n̄ existia ante Nativitaem eus ex Maria, ea e. ē horum houm sentia, Xtm neq; ullam essiam neq; existiam habuisse, nī q̃ accepit p̃ nativitaem. Hoc verò falsò asseritur et ꝯ oem Seram, vidimus e. Xtm ab Aplo Col: 1. statui oibus creais priorem, et Xtus n̄ tm Prov: 8: 20. et seq. se

se fuisse asserit antequam montes genti fuerunt et. sed et, ne forte istiusmodi loci sensum obscurum et claudicent, affirmat clarissime Joh: 8: 55. quod fuerit antequam Abrahamus esset, et Joh: 14. quod habuerit gloriam apud Patrem antequam mundus esset, ita 1. Pet: 1: 18. de ipso affirmat, quod ipse jam praedicaverit in diebus Noae per spiritum suum. Joh: 12: 41, 42. coll: 36. Es: dr gloriam ejus videisse. 1. Cor: 10: 9. Christus dr tentatus fuisse in deserto. Itaque fuit, antequam natus fuit ex Maria virgine. Quicquid e. si haec excipiant adversarii, nequaquam efficient, ut haec verba, nisi ea hypothesis construat, quae ipsi fovent, aliud quam fieri videatur, quam Christum fuisse antequam nasceretur ex Maria. Hoccq; nisi clarius demonstrari potest, quasi si hinc Angeli foederis repetentes ajo, videamus illam terminari tandem in ipso adventu Dei ad templum suum, et Angelum illum foederis, eandem illum quoque tum venit ad templum suum, fuisse: imo Apostolus Heb: 7: 3. hanc rem extra omnem dubitationis aleam ponit, dum Christum neque initium dierum, neque finem vitae hujus adstruit, quod falsum esset, si ejus dies initium sumpsissent per nativitatem ex Maria. Sed cum toto quoque contextu hoc pugnat, manifestum est ex coll: v. 1. cum 11. et 14. quod sermo existiterit antequam caro facta est, quem e. sensum hrtet ὁ λόγος, de quantea affirmaverat, caro facta est, nisi λόγος sit subtum de quo praedicetur quod sit caro facta. Si verò nullam habuerit existentiam, antequam natus fuerit Xtus, quo dici potuit sermo caro facta fuit; nam prius caro fieri debuit, quod λόγος esse potuit ex ipsorum sentia, λόγος e. videtur secum ipsos à praedicatione Ecclesiae salutis. Praeterea quod per principium intelligunt principium Ecclesiae, id nulla nititur vel by loci vel alterius ullius authoritate, sed gratis fingunt, nulla e. hic istiusmodi limitatio, neque et patitur ipsa rei natura, de qua hic sermo est, ut de initio Ecclesiae hoc explicamus, nam initium illud Ecclesiae, vel figitur in nativitate Xti, vel in praedicatione Joh: Baptistae, vel in Xti praeconio, vel in die Pentecostes: ubicunque initium ponamus, inepta erit oratio, et vel dicetur, quod Xtus fuerit in initio

initio nativitatis suæ ⁊ q. ea cepit, cum natus ē, q. infulsum est; ⁊ q. fuerit, cum orsus ē ministerium suum p. publicam prædicationem ⁊ q. quando publicè locatus fuit, fuerit, q. iterum nihil ineptiis poet. di„ ei, qs e. dubitet eum ea q. publicè locutus; ⁊ eum fuisse, cum die Pentecostes effusus fuit Sp: S. sed iterum absurdè, n. poterat e. digna sapiendi viro illa oratio ea, q. Xtus fuerit, antequ. Sp: S. effusus est, hoc e. notum erat. Denique ipsum fuisse jam tum, cum p. Joanem Ecclesiam annun„ tiare cepit, cui bono dicit? an qsq. de eo dubitare poterat, Xtum jam fuisse, antequ. Joanes semestre ante Xtum annunciaret, q. Xtus in medio ipsorum staret, ablaturus pecca mundi. Cum e. Xtus 30. circiter annorum fuerit, cum ordiret ministerium publicum, ut communis ē sententia, n. poterat dubitari, eum jam fuisse, cum Joanes ministerium suum inchoaret publicè, et nullum hoc usum haret, ni fingamus cum Socin: eqq. affectis, dubium potuisse ea, an Joanes an Xtus verò sit Messias, inde q. Joanes prior prædicaverit Ecclesiam. Sed ptera q. eq. nec vola nec vestigium appareat dubitandi eo tpre, quando Joanes hæc scripsit, et nullo argto hoc refutaret à Joane, nam tm abē, ut omissam illam, undè hoc concludi potuisset, infringat, ut potius confirmet; hoc e. Joanis privilegium, q. ante Xtum publicus fuerit Ecclesiæ pro, manet illi factum tectumqs. Sed qso, qs sana mentis inde unq. concluserit Joanem potius q. Jesum fuisse Messiam, qa paulò ante ipsum prædicaverat Ecclesiam, cum re„ verà hoc inde refellat, nam ipsius ministerium nihil aliud fuit q. Precoru„ um Xti, fuit e. eq. Precursor, q. viam illi pararet. Quis verò indè, q. Precursor annunciet ipsum Regem advenere, concludat Precursorem, qa an tè ipsum Regem veniat, ea ipsum Regem. Porro si nihil aliud dicere„ voluit, q. q. tum fuerit, quum Joanes Ecclesiæ pro fuerit, tandem nil aliud hoc magnificum exordium dicet, q. Xtum n. demum natum fuisse, cum Joanes inciperet prædicare, p. jam antea, q. jejunum ē. Sed quo illa tum sensum habebunt aptum Et Verbum caro factum ē: dixisset e. in

initio

Cap: 1.

inctio fuit, cum Joan. ꝓdicare inciperet et iterum repeteret, q fuit, is caro factq e.

Ex qbꝰ ꝰbꝰ patet, aptum e, λόγον aliud ee q carnem, aliudq ee λόγος q carnis existiam. unde jam illud, q sedo loco de λόγο dicendum e, facilem habebit explicacem, et modq existia sermonis eadem opa patefiet. Deo eo q affirmat, q ~~fuit~~ apud Prem fuerit sc. in principio, et antequ oia fecit q facta st, multo magis antequ caro factq e; ut aptè patet appareat ex toto contextu illud ee apud Patrem et facere oia, et ad suos venire et carnem fieri, sibi subordinari, et unum alio prig ee.

Ut a. hoc rectè intelgamq, videndum e, qd illud ee apud Deum qndo de λόγῳ ꝓdicatur fuit; et cum talia sint ꝓdicata, qlia ee pmittunt à subtis, n e dubium, qn illud ee sermonis ex rna subti explicari debeat. Itaqꝫ cum subtm, de q hic ꝓdicat, statuat aptè satis eaa oium q st, utpote à q creata st, et d. fine ulla restrictoe voceb ab Eglista: Hoc ee apud Deum, de d. ꝓdicatum tale e, qle pt ee psona dia apud psonam diam; nam cum vox d. hic bis usurpetur, semel de eo q dr ee apud d. semel de eo apud quem d. ee dr, pculd: psona distinguunt à se invicem, et vox d. psonali accipi debet utrobiqꝫ, ita tn, ut ita inter se conjunganꝫ, ut pateat eandem vocem, eandem qqꝫ utrobiqꝫ eadem hre, nulla e addita limitao. Et illud ee apud Deum de sermone ꝓdicatum, de q affirmat q d. sit, nil aliud fere pt, q τὸ συναΐδιον filij cum Patre. et q eam illam cum Patre coexistiam, q ab eo e, et unum cum Patre e filij, ita ut fuerit ab eo in Patre, et Pater in ipso, ut xto loqt Joh: 14: 11. v ut dr 1. Joh: 5: 7. unum st, eo ipso e. q unu st, et simul st atqꝫ existunt, et, ut ita loquar, sibi aqꝫ inexistunt ac coexistunt. Phil: 2: 6. et seq: illud exprimit p ἐν μορφῇ θεοῦ εἶναι, et illud oppnr manifestè τὸ μορφῆς δοῦλου λαβεῖν, καὶ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος v. 7. eodem modo

ut

ut hic, oppon τῶ Βασιλεύειν. Mosellus a. deū sed formam
D. q̃ d. ē id q. ē, ut forma Philosophis dr dare ee rei. & si pla,
ceat de manifestaoe qqs illgere, fearet, q. antea in forma
servi & revera servus apparerat, fuerit in forma d. nam in va,
rijs apparitoribus ei legislatoe in monte Sinai in forma d. ap,
paruerat, eamq. gloriam q. habuerat ante jacta mundi fnda Joh:
17:5. manifestaverat verbis ei factis, dum ei se Jehovam voca,
vit Angelus foederis, ei ipso opere pbavit. Et ut ex hoc loco phra,
sin similem mutuemq. apud Deum fuisse, ē ut filius in sinu
Patris fuisse v. 18. colt: Prov: 8:22. ei seq: Illud a. ee in sinu
Patris ut filius, ē ee in eadem naa communoe, cum ee filij, sit ee
simile τῶ ee Patris. Ita cum p subtta maa hoc explicandum sit,
ē ee ita apud Patrem, ut ob eadem naa communem sit necessario
ei ab eo, abq. adeo à se, ita tn, ut illa existia schesin habeat
ad eum, eq. existiam, apud quem fuisse dr sc. qlis ē ei ee pt inā
psonas verè dias ei verè distinctas. Ne e. hoc ee alio modo in,
terpretemur cavit Joh: qndo uno halitu addit, ei sermo Deus erat:
Et porrò ne ee eg confundamq. cum ee creaarum, ita fuisse dr, ut
oia post ipsum facta sint, illud verò n sit factum, neq. adeo habeat
ee p factoem s. vltaem alterius ss rectae naa, deo e. ut apte hic
vocat, aliud ee n convenit.

Iga qndo meditantes qle illud ee sit, q. psona dia dr ee apud
psonam diam, paulo penitius in hanc rem introspicimus, n pt n in
mentem venire nobis, q. sit de naa Deitatis, q. ab eo ei necessario
sint tres psona, ei sit una apud aliam ei in alia & pfectissimo modo,
q. pnt ee tres verè distincta psona unum; adeo ut si habeamus
pfectam Entis pfectissimi ideam, ens pfectissimum nobis necessario ut
trinum & ut tres psona, obveniret, q. e. tres st, st pculo: vi
summae pfectionis ei naa ac neitae, n vero p ullam vltariam actoe,
ea e. semp passoem simul dicat respu termini actionis istius s. ἀπο,

cap: 1.

ἀποτελέσματος, ut loquunt Philosophi. Hinc ovum ut una ē essentia atq; existia necaria, ita coëxistia atq; inexistea; fieri e. n pt, ut n nāq; neutae se mutuò norint, seq; mutuò ament, et idem porrò velint atq; operent; atq; ita sit ἀδιαιρέτη διαίρεσις s. indivisibilis distinctio psonarum, ut recte locutum fuisse Nazianzenum alij notarunt. Quam inseparabilem distinctoem, qā distincta psona dia unum st, et sibi mutuò inexistunt et coëxistunt, Vet: vocare soliti st περιχώρησιν et ἐμπεριχώρησιν, ita, ut etsi sint distincta psona, n tn separata sint, neq; una sine alia, et oes simul ung ille deg. Quando q apud D. λόγος fuisse dr, antequ eg q factum e, eet, eo ipso cum Patre lucem inaccessam habitasse dr, ita ut nemo tunc noverit filium ni Pater, neq; Prem ni filig. Quod idem e illud, q Joh: 1. Epl. cap: 1: 2. dr, illic e. aptè fatis distinguunt ea ab inibio, ea ad Prem, et manifestatum ea, visum et cognitum. Prig de ipso verum fuit ab eo, posterig demum, postq manifestatq e, et singulariter in carne uti 1. Tim: 3: 16. dr, et fanè fieri n pt ut hic aliud qd p illud ea apud D. fieri, q essentialis et substantialis existia, q ut substia exstiterit, nam oia sabis docent λόγον hic tq substiam considerari, oraq q veram arguunt substiam hic comparent, ut talis pcuto: sib illa existia, qlis de substia q prie affirmari pt, sine ulla e. restrictoe dr fuisse et apud D. fuisse: Esse a-feat existiam substiæ, si de substia q dicetur, et apud alium ea, feat modum existiæ illig. Hoc qterq q sit notissum, et usu S. Scra confirmari pt, vid: Marc. 6: 3. 9: 13. 13: 55, 56. 14: 49. 1. Cor: 16: 6. Gal: 4: 18, 20. Et ne longè abeamq hoc cap. 17. 18. id explicat p ea in sinu Patris, q feat pcuto: existia filij et substiæ et modq existiæ illig. Atq; ita hic qp illgi necesse e: quis e. aliter cogitare poet, q quando λόγος dr fuisse et apud Deum fuisse, et fuisse Deum, et iterum hunc fuisse apud Deum, eo fieri existiam, n verò sekesin alig ab existia distinctam.

Non

Neq; ⁊ necesse est plura addere, nisi adversariorum importunitas eò nos cogeret, q hic alia fingunt p lubitu: Illiq; tò ee apud Prem longe aliud qd fiat. Samosatenianis et Sozin: et q cum hisce faciunt, illgnt p hanc phrasin, q ⁊ à d. Ordinatus fuerit, ⁊ in principio Eglij deo soli notg, ⁊ denique à deo edoctus. Sed cum hæc ora n satis apte connecti point, Quippe explicant, p soli d. notg fuit. Sed hæc explicatio tum cum rei naa, tum cum usu phraseos, tum denique cum circumstis n convenit: non cum rei naa, hic e. cum erat Qdicetur semplr de substia, et erat apud Deum, de substia illig existendi singulari mo, Qeuld: obvium est, ut illgatur tò ee substiale et essiale illiqs modg. Præterea phrasis pprie fiat hoc, ut supra visum est, et ng ee apud aliquem simplr dictam, fiat illi notum ee. denique circumstia textg n urgent ut discedamus à pprietate phraseos, s cogunt potiq ut eam retineamus, nam cum aliud ee ita hic de loco affirmetur, ut eo ipso pbetur existia eg ante ora ea, q. p ipsum facta st, certè necesse est ut designetur existia eg ut substia, nam substia est aliqd facere, et substia actu existentis. Præterea hic illud ee oppor tò fieri v. 14. sic fiat q ut p fieri, incipe ee substiam, ita p ee, ee substiam illgr. Et qs cogetur st, Johan: qndo simplr dicit erat, erat apud d. et erat d. illud erat in primo et secundo membro, aliter q in tertio sumere; deum a. ee, fiat existiam ut d. hre, q et ee d. Neq; qq est, ex q colligi poit, hoc erat restringi ad aliud qd dre, cum eg nil appareat; ubi e. dr erat deo notg, et qdem soli d. notg? imo notum ee psupponit ee; et magis obvium est, ut, ubi ee simplr dicit, illud p existere explicemus potiq q p ee notum. Imo falsum id est, si de uno Eglij id explicemus, tum n amplig soli d. notg, quo e. qso Eglium Qdicari potuit à Joae sine ti notitia, et jam ante Joaem notg fuit alys, ut Angelis, Zacharia, Simeoni, Josepho, Maria, Annæ, Elisabethæ, Magis et Pastoribus, itaq; apud eos qq fuit, q a. pluribus commune est, quo de uno ut aliqd

Cap: 1.

ꝓpriam ꝓdicari pt. Et q illud faceret, q diceret deo notꝰ; an de eo qsq dubitare poterat? Et qd eximij de λόγω ita dicit, nam oēs res ita st apud deum ꝛ deo nota st, hoc a. nusq dr apud deum ee. Dblꝰ deo notꝰ ē, n ideo apud deum ee dr, et qd eaa ē, cur, qndo dr ꝛ. 6. factꝰ ē hoo ꝛ existebat hoo, cur n et illud aeqꝰ ac hoc explicemꝰ p deo notꝰ fiebat hoo. Imo ea raoe Joh: in initio Eglij sui talia locutꝰ fuisset, q nemo illgere sine explicaoe poet, cum modū istum loquendi nemo illgere poet, ni edoctꝰ in Schola Socinianorū. Non e. putandum, Joaem loq voluisse aliter, q usꝰ communis ferebat, postulat a. phraseos usꝰ communis, ut q ee et apud aliquem ee dr, is postulet existere et apud alium existere. Praeterea nemo unq fuit, q à ꝓpria scaoe ad figuratam et inusitatam transeundum dixerit sine aliqua nectae, q tn hic n comparet, ni ex hypothesi adversariorū. Deniq nulla ē connexio inr haec, erat, erat apud deum, deꝰ erat, erat apud deum Sermo; si erat illud p notum ee explicemꝰ, sensꝰ e. eet, Sermo erat in initio Eglij, et d. soli notꝰ erat, et erat deꝰ, et hic d. notꝰ erat in initio. Quo e. vinculo ista connectunt, erat soli deo notꝰ et erat deꝰ? an d. ee poterat ex hypothesi adversariorum? anteq diam accipet authoritaem? Et deꝰ n erat, qndo soli deo notꝰ erat, deo soli notum ee, hoc sensu n ē ee deum: ss si de existia illgat oia commodè fluunt et sensum emphat: fundunt; dicit e. q λόγος, anteq in mundum veniret, imo anteq conditꝰ fuit, fuerit, et in commuoe egdem naae coexstiterit Patri, ipse qppè deꝰ, et q tum n habuerit aliam existiam, neqꝰ alia indiguerit q eâ, q erat in commuoe cum d. Pre. Ex qbꝰ oibꝰ manifestum ē, q absurdè haec explicent p soli deo notum ee. Postq verò mundꝰ conditꝰ fuit, ꝓterq q apud d. eet, in mundo qqꝰ fuit, et singulariter in coelo, q ubiqꝰ ut dei domꝰ consideratꝰ, et indè ad nos venisse dr ꝛ. 10. 11. 14. ita Joh: 3: 31. 6: 33, 62 et 46. 8: 23, 42. 13: 3. 16: 28. Unde et hoc patet, q fuerit, anteq in terris fuit. Ex adversariorum a. hypothesi,

nullam

nullam essiam neq existiam habuit, ni q accepit, qndo hoo factus e: Et n pt hoc ab ijs explicari, qndo dr ex coelis venisse, ni p novam hypothesin sine ulla caa ab ijs conficta, q ascenderit aliq va tpre in coelum et iterum descenderit, temere et sine ullo S. Scra testio, ut sufficeat huic silentium S. Scrae et ipsius phraseos claritas.

Cum itaq eo moo λόγος fuerit apud d. p aam coexistiam et inexistiam, patet qoo illgi poit et debeat, qndo dr, q inr Jehovam et virum illi pxum fuerit consilium pacis Zach: 6. q e. in execuoe manifestat id fuisse ante jacta mundi fndta, certum e, ut illic nos n moret verbum futuri tpris. Qoo in xto electi simus ante jacta mundi fndta Eph: 1: 4. sc. qt. habuerunt eandem vltaem de hoe lapso reconciliando et comuni vltae eum elegerunt, qt. Pr in filio et filius in Pre fuit. Et q sensu porro dicat Es: 63: 9. q Angelus foederis semp Israelitas portaverit vi sc. pacti cum Pre ut sponsor ad eum modu p ijs inrcedens uti id Job: 33: 23. describi. Et porro qd illgi poit, qties videmus in V. T. sermonem ee tum de sapia, q fuerit apud d. Prov: 8: 22. tum de clypeo apud d. Ps. 7. 11. tum de fonte va apud d. Ps. 36: 10. tum de speculante Ephraimum q sit apud d. Hos: 9: 8. et huc et referri poe putat Cocceius q legi Gen: 49: 24. conf: 1. Cor: 10: 4. et q st ejus gris plura.

Postq ita de existia λόγου et eus modo modo egit, dein essiam describit expressius et distinctius inqens:

Et Deus erat λόγος: Nemo n videt λόγος ee subtm, q de affirmat q d. fuerit, et qdem, ut connexio aptè docet, q d. fuerit in initio, qndo erat, et apud d. erat. Igr cum de subto anteà, q satis e, dictum sit, videndum e nunc, q sensu qqs Emphasi de eo dicat q sit d. Observandum e vocem θεὸς ut plurimum scare d. summum et verum, atq eo sensu hoc ipso versu sumi, qndo dr q λόγος apud d. fuerit, nemo dubitat. Sed in scaoe ming Emphat: vocem eam creais et

tribuit

Cap: 1.

tribui negari negt. ita Apls 1. Cor: 8:5. affirmat ea dictos Deos et quē
multos in coelo et in terra, Angeli e. אלהים v. Deoi vnr Ps. 8:5.
conf: Heb: 2:7. ita Judices V.T. אלהים vocati st, ut Xtus ipse ex-
plicat Joh: 10: 34. ad qs fc. verbum d. factum erat. Sed observandum
illos plerumqs saltem et viz aliter q in plurali et collectivè Deos vri,
v saltem feadem ita limitari, ut pateat de dicto deo ob quidam ad
verum d. fehesin allgi dre, ut quido Moses dr datq Aaroni in Deum,
n e. dr esse d. fs datq in Deum, atqs ita aliq qqs dati in deos erant,
atqs inde singularider et absolutè nemo d. vr, vide de istis deis Ps. 82.
illos inde cessasse ab eo tpre q d. stetit in medio illorum, d. verg fc.
patet ex citato Ps. 82. et 1. Cor: 8:5, 6. et Heb: 2:5. adeò ut v
inde pateat in N.T. n poe amplis obtinere dictos deos, ubi cessat il-
lud mung, ob q in deos dati erant. Quando ergo hic d. vr, inqri debet,
an in Emph: illa d. voceh? q noe illo insignih funmg d. an id nois
n alio quee possideat, q q dicti dij. Id verò v inde demonstrari
poe videh, q in N.T. dicti dij ea abrogati dnr, q absolutè et sine
ulla restrictoe voceh d. eum e. S. Scra vocem illam n limitet, ini-
quum videh, ab hoe eam limitari, qsertim si circumstia eò n adigunt.
Sed ne qcq obtendi posit, ostendendum e, attributa veliq oia et tota
N.T. Seram eqs ac V. elli q λόγος hic vr, noen d. tribuere in fama
Emphasi. Attributa q hoc esse de eodem subto affirmant, talia st,
ut d. summo competant, et n nii summo d. Cum q ex attributis subtm
cognosci debeat, necesse e ut λόγος ob attributa veri dei q vero deo
habeamg. Attributa illa st, q oia p ipsum et nihil sine ipso factu sit.
Hoc S. Scra ita ubiqs summo et vero d. ppriam facit, ut p id eum ab
orbg diebetqs dgs distinguat, fieri a negt, ut una eademqs res diver-
sis subtis, tq characteristica eq ppriehas, ut ita loquar, tribuah, si
diversa et diversa naa sint subta illa, de q penitag ad v. 3. Pra-
terea in ipso va fuisse dr v ipse fons et caa va statuih v. 4. hoc

verò

verò de Deo vero et summo et solo quem affirmat et affirmari pt
Act: 27. 4. Ipse lux et Nomen vt v. 5. hoc iterum in ea Emphasi q hic
sumendu a ex coll: cum v. 7. 8. 9. patet, sc. in distinctione et oppositione
ad testium humanum, soli d. qqs tribui pt ut patet ex Jac: 1: 18. Q. 36:
10. et 84: 11. de q dein plenius. Ei mundus et terra Canaan et ppls in
ea, qpriij e dnus, qa mundus q eum factus e, et ita jure creatoris v. 10.
11. Quod iterum verè demum de d. Q dicari pt, et ubiqs Q dicatur in Scra
eq ea mundus, terra Canaan et Israel dr ut rebum. Ex hisce et similibus
attributis, q in hoc textu comparantur, fte e judicare, temere et sine
ulla ea saltem et Emphasin hq vocis limitari ac restringi. Sed hoc
plenius patebit, ubi ipsa S. Scra teste evincetur in summa Emphasi τό,
γνῶν D. vri. Hoc verò S. Scra inculcat, quando eum id nomen possidere
dicit ut excellentius nomen, q q angelorum hominumqs uli datum sit vel
dari potuerit Heb: 1: 4. eo ipso e. fatur, q n quem soli illi tribuatur no-
men dei, fs soli in ea Emphasi. Emphasis illa distinctius explicatur,
quando dr nomen accepisse supra oe nomen Phil: 2. 9 quando dr, q q id
noa habeat cum aliis communia, ea possideat διαλογότερα ut excel-
lentiora, ita ut n sono, fs sensu verborum et nomen, nomen eq sit supra
oe nomen. Explicat id sine ulla ambagibus Joh. 1. Epl. cap: 5: 20. ubi
eum vocat τὸν ἀληθινὸν θεὸν verum deum conf: Joh: 17: 3. et Pau-
lus eum Tit: 2: 13. vocat magnum deum, q ubiqs e epitheton veri et
summi dei. ita Rom: 9: 5. eum vocat d. benedictum in seecula sup
oia, q nihil aptius dici pt, Qsertim si observet Apstm illic clare satis
hoc illi tribuere, oppositè ad carnem s neam humanam. Praeterea hoc
inde patet luculenter, q uti hic θεὸς, ita ubiqs Jehova vocat, nomen
"ה a. deus sibi ut proprium vindicat Hos: 12. Es: 42: 8. adeò ut si hoc
probari poset, q "ה vocat, id solum sufficere posset ad demonstrandum, q
quando deus vocat, eo fatur, q sit verus deus, cum nomen dei n posset de
eodem subiecto Q dicari, de q "ה, ni idem esset vox deus q vox "ה. Pra-
sertim si vox "ה ita illi tribuat, ut n posit dubitari, qn ea loca q
de

Cap: 1.

se Xto explicand Apli, in V.T. agant de vero deo. Ita q manifestum e, q in V.T. Angelq foederis, q se à "ℵ distinguit, vocat "ℵ Exod: 3: 4, 14 — 16. Angelum foederis a Xto esse, tum tota Scra analogia, tum Stephanq Act: 7. satis apte tradit, et is, et nullq alq is Angelq e, quem etiò ad Ipm suum venturum esse nuntiabat Malachias. Sed distinctiq hoc et clariq patet ex Q. 68: 19 coll: Eph: 4: 8. ubi manifestum e, Apla docere eum, de q Psalmq iste agit, Xtm esse, illum vero de q Q. agit, Jehovam esse, tum antecedia et sequia, tum hra videlicet docet, conf: antecedia cum Deut: 32: 2, 3. Es: 6. penult: de "ℵ vero et summo deo e Sermo, eq gloam videbat Es: replere totam terram, quando sc: sedebat in throno excelso. Hoc Joh: 12: 41. de Xto explicat. Et fane assentiente tota et S. Scra et fidei analogia, is e D. quem in Solio fidentem videbat; Est filiq D. q eum accepit potestatem in coelo et in terra, cuiq se judicum datum e, et q tum demum, postq consedit in throno Majestatis, totam terram replevit gloa, quando Spm effudit, q in tm Judaos fs et Gentes ipsi subjugaturq erat p cognitionem veritatis, illiqs amore, q Apls revelaturq erat, et p eos Gentibq. Hinc videmq et de pluribq Dys psonis q. 8. apte mentionem fieri et triplicao תאמר n obscure id innuit, psertim si conferamq et, q e Act: 28: 25, 26. Eodem modoq Es: 45: 18 — 25. de vero et summo D. x "ℵ citra ullam ambiguitatem affirmat; id Xto applicat Phil: 2: 6 — 9. Et ipsa Pdicata talia st, ut n possint in summo D. aptari, cum D. ubiqs sibi hanc gloam privam esse velit; q in hoc ipsiq juraturus sit. Hac q attributa, si sola de Xto Pdicarent, sufficerent ad pbandum, q sit verq D. tanto magis, quando de vero et summo D. à Jes: affirmat, et Paul: Jehovam illum, de q affirmat Xtum esse solumo ore pfitet. In q tanto magis confirmbimur, si observemq Es: 45: 23, 25. Jehovam manifeste satis testari de Jehova, atqs ut hic, ita Q. 102: 26 — 28. inprte Apls Heb: 1: 10. Xtq Jehova esse, et is qdem, q coelum et terram in initio fundavit; Quod idem

illud

illud ē, q hic de eo, q D. dr, affirmat; Pterq q creao coeli et terra nulli ñ vero et summo Deo competat, indubitatum Q. illū de summo D. intelligendum ē, atq adeo cum Apli testio de Xto intelligi sit, Xtm summum Deum ē fegt. Et qq hoc sufficere poet, magis hac sentia confirmabit inde, si notet, q ea attributa, q alias summo D. appropriant, Xto ubiq tribuant. Ita is puer q nasci et filio q dari debebat, vr ñ tm D. ps et deg forbis et Pater æternitatis x ag et semel beata æternitatis fons et origo suis, qbq nasci et dari debebat. Atq ut ag deg ita ē immutabiles Paulo dr Heb: 1: 11, vr conf: Mal: 3: Jac: 1: 17. hinc ñ sine caa de Xto explicant in ps q ē Dan: 7: 9. q manens dierum, x eg. dies ñ mutant ut Paulq loquun et Angelq foederis q מלאך ero x idem semp ero, illud Exod: 3: 14. explicuit. Non ming illi ofica et opotia tribuit, ne qs dubitet eum verum D. et summum ē. Omnifica de illo q ex hunco Davidis prædicare debebat, q ē Xtq Rom: 1: 3, 4. dr, q ñ judicaturq sit secm visū oculorum etc. ps odoraturq timorem Dni Es: 11: 3. x q ferutaturq res et corda sit ut applicat Apoc: 2: 23. qppe coram eq oculis stōt nuda et apta Heb: 4: 13. conf Matt: 11: 27. Joh: 2: 26. 21: 27. Et huc pertinere putandum ē q legr cap: 5. Joh: 19. 18. ubi ellud, q q videat Prem facere filio, ea et faciat, eo nitit, q sit æqlis Pri, ut ē 19. 18. atq adeo q eadem cum Pre et novit et faciat, habeq sc. eandē oram cum ipso naam, et ob eam illi æqlis. Atq illo loco opotia eq adstruit, qndo dr eadem cum Pre facere, et mortuos resuscitare, et qs vult vivificare, qmdm Heb: 1: 3. illi tribuit verbum potia x potens, eq vi, qcqd velit, fiat. denique cum ita deq voceit, ut, ubi visum ē opa et illi sea tribuant, et ut D. jubeat ab ab orbq coli æqli cum Patre honore Joh: 5: 23. Phil: 2: 10. ex Es: 45. q de nullo dicto D. pt demonstrari, concludimq λόγον ñ dictum, ps summum D. ē, et vocem θεὸς in summa Emphasi ē capiendam, qt. sedt ens perfectissm x mentis oficiam et opotentem, eam et immutabilem, orium creatorem, gfer

vate

Cap: 1.

vatorem, peccoris salvatorem, et quicquid eo pertinet, ut quis verus et summus Deus sit. Haec omnia de Christo vera esse, et vere praedicari posse, ostendimus, et ostendi plenius posset.

Et quae haec sufficere posse videantur, paucis tamen, quae huic veritati opponuntur à Samosatenianis et eorum propagine Socinianis refellere è re erit. Illi enim Christum Deum esse et dici fatentur, sed non in ea Emphasi quae verus Deus, sed ut minor aliquis sit et factus Deus. Eo fine enim urgent, quod vox Dei non absolutè sciat essentiam Dei, scilicet veram divinitatem, sed authoritatem potius ac dominium, et hinc esse, quod quibus Deus communicaverit authoritatem suam, ut eam vice Dei exercerent in terris, illis quoque communicaverit nomen suum; atque adeò cum Christus majorem accepit authoritatem ac dignitatem, quam quisque alius, hinc illum in majori Emphasi quam quenque λεγομένων θεῶν Deum vocari, sed tamen non in ea Emphasi quae Pater Christus non in ea Emphasi, ut sit à se et per se Deus, sed Deus factus per communicationem authoritatis ac potestatis. Hinc de illo ea praedicari dicunt, quae vero et summo Deo quod à se et per se Deus sit non conveniant, ea enim quae de divina in ipso sint, semper de illo praedicari, cum connotatione dependentiae à summo et vero Deo. Itaque Deus dici, tum ob singularem nativitatem et inauguratione, tum ob singularia dona scientiae et potentiae, tum ob singularem authoritatem ac potestatem, denique ob singularem honorem et cultum ac dignitatem, atque ita uno verbo, ob excellentiam muneris sui et praestantiam earum rerum, quae in ipso fuerunt conspicuae, per quas muneri suo tum destinatus, tum aptatus, tum inauguratus fuerit non uno modo. Hunc enim in finem adducunt ea Scripturae loca, quae de Deo Patre affirmant, quod sit solus verus atque unicus Deus. Tum ea, quibus Christus ab illo unctus, constitutus, datus, missus, factus etc. Dicitur Rex vel Dominus vel Mediator, et quae sunt eius generis plura.

Sed ut eorum sophisticationes enervemus, observandum est, quod nomen Dei, etsi sciat authoritatem, tamen in Deo consciat fundamentum istius authoritatis, quod est divina illius Essentia, existentia et perfectio, ob quam omnia, ut sunt ex illo et per illum,

ita

ita qqs oia suo mõo, atqs adeo creaa raõalis raõali mõo, subta illi
st: Hoc e. eo notatr, q eo scatu deus se dnum vocet ubiqs, q nemo sit
v ee poit dnus ut dnus dnorum, s. summus deus. Itaqs p se et primò
vox dei a. dni absolutè posita, et sine ulla limitaõe scat id, q
Deo summo et vero pprium e, atqs adeò ille, cui tribuitr absolutè, ha-
bendus e p vero et summo deo, ni pbetr in minori Emphasi tribui illi,
hoc verò cum v ex naa rei, v ex circumstijs demonstrandum sit, uti
vidimus, seqtr, q ubi de λόγω pdicatr à Joae, cum nec naa rei, ni as-
sumpta falsa hypothesi nec circumstia demonstrent restringendam et
limitandam ee scadem, vox absolutè in plena Emphasi sit sumenda,
psertim cum oes loci hus circumstiae, et Scrae totius analogia èus, in
summa Emphasi capiendam ee pbent. Praeterea vidimus Scram nusq
absolute ullum ob authoritaem cessam deum vre, et aliud ee, deum ee,
v in deum dari alicui; Aliud collectivè deos vri ob munus, aliud sin-
gulariter et appropriativè, aliud ut typum, aliud ut antitypon, atqs
ita exinde, q alij dicti sint dij, pbatr eum, ob eus authoritaem id
nois gerunt, ee verum d. Cum q illi ideo dicti sint dij, qa gesserunt
typum xti et dnij eus, hinc seqtr xtm n dictum ss verum deum ee. Quod
a. dicti fuerint dij ob authoritaem à xto illis cessam, et in schesi
ad ipsum, qt. eus dnium pfigurarunt, et eus qdammõo ad tps vicarij fue-
runt, n una raõe patet, nam ille q Mosen Aaroni in deum dedit,
fuit Angelus foederis, Angelus Jehovae, et simul ipse Jehova, ut patet ex
hria Exod 3: 4. Hunc a. Angelum xtm fuisse, qad diam eus naam, supra
vidimus, eamqs vri Jehovam, illic qqs abundè evictum e. Q q fecit et
constituit ipse dictitios deos, ille pculd: verus d. e et n dictitius a.
factitius. Confirmat hoc Aplus 1. Cor: 8: 1–6. ubi n tm idolis opponit
verum deum et verum dnum, ss et λεγομένοις θεοὶς; aptè e. xtm
unum dnum vocans, eo ipso dnium eus summum adstruit, aliàs namqs
n eet unus dnus. Praeterea ita unum dnum vocat, ut p eum oia ee di-
cat, adeoqs et λεγομένους θεοὺς, q oe absurdum eet, ni ipse ut unus

dnus

Cap: 1.

Dn̄g, ita et unus D. diceret, hæc e. duo membra n̄ st̄ sibi opponenda, ꝫ ꝯjungenda, ut sensus sit, et Prem̄ eo ipso q̄ unus D. vr̄, unum q̄q̄ illum Dn̄um ēē, et eo ipso, q̄ filius, unus ille Dn̄us vr̄, unum q̄q̄ D. ēē; et dum de illo affirmat, q̄ oīa sint ex ipso ad ipsum, eadem opa affirmari, q̄ oīa q̄q̄ p̄ ipsum sint. Et dum p̄ filium oīa ēē dn̄r, simul et ex ipso oīa dici, ꝓdicata e. hæc talia st̄, ut n̄ poēnt à se invicem separari, et de q̄ unum affirmat, de eo aliud negari n̄ pt̄. Igr̄ loco illo evincit, q̄ ut xt̄us in oppositōe ad dictos Deos et ad idola ē unus Dn̄us oīum, p̄ quem oīa, ita ut sit unus Deus, ex q̄ et ad quem oīa, q̄ tn̄ oeconomiam p̄sonarum et modum manifestaōis n̄ tollit. Atq̄ ut hic dictis dijs oppn̄r xt̄us tq. verus D. et verus Dn̄us, ita Heb: 1: 2: 3: capp: oppn̄r eodem mōo dictis dijs, tq. Dn̄us servis vid cap: 1: 1 — 14. et inr̄ se confer, et flē observabis, q̄ illi nōen D. in Emphasi tribuat, et q̄ Angeli et hōes q̄q̄ considerent ut servi ēus, ipse ut Dn̄us jure creaōis, conservaōis et redemptōis, q̄ se, q̄ erat nāa, id ēē demonstravit p̄ opa salutis et munera oeconomica. Eodem mōo cap: 2. oppn̄r dictis dijs tq. verus Deus et verus oīum Dn̄us, ut patet ex comparaōe ꝟ. 2. cum 3tio, 5.to et 7timo, illic e. sermo dictus p̄ Angelos oppn̄r sermoni primum dicto p̄ Dn̄um et subtio sub hoc Dn̄o tp̄re N.T. subtoi sub Angelis in V.T., postq̄ sc. oīs alius Dn̄atus abrogatus et xt̄o soli assertus ēēt, dum is, postq̄ exiguo tp̄re dictis q̄ad huām nāam et ob occultaōem diæ gloæ minor factus erat, gloa et honore coronatus fuit, eā sc. q̄ habuerat ante jacta mundi fn̄dta Joh: 17: 5. n̄ aliter cap: 3: 3—7. etc. ubi diserte xt̄us Mosi oppn̄r tq. Dn̄us servo et tq. Dn̄us domus Dei q̄ eam struxerit, ēus inq̄, in q̄ tota Moses fidelis servus fuit, q̄ ē Ecclia fidelium V. et N.T. hæc verò ē Ecclia D. vivi, neq̄ q̄sq̄ alius ēus v̄ architectus v̄ Dn̄us ē, q̄ Deus vivus, ut manifestum sit, q̄ xt̄us consideret ut verus D. et hoc nōe Ecclīæ Dn̄us, nam Moses q̄q̄ solius veri Dei servus fuit, uti patet ex Num: 12: 7. unde concludendum ē, cum xt̄us hic Mosis q̄q̄ Dn̄us dicat, q̄ sit verus Deus,

confer

conf: ψ. 110: 1. et Apli argumentaõem ex eo Act: 2: 34. et seqq. n̄ alij qq̄ sensus ē verborum Xti Joh: 10: 33 et seqq. q̄ aliàs adversarij abutuntur, illic e. ℣. 30. Xtus dixerat, q̄ ipse et Pater unum sint, hinc blasphemus visus fuit, ut q̄ eo ipso se verum D. ēē affirmaret, Xtm illam illorum difficultaem tollit n̄ negando, q̄ hunc verba ipsius habeant sensum, sz pbando, q̄ jure se deum faciat, comparaõe instituta inr se et dictos deos, dictos deos & deos vocatos ēē ideo, q̄ sermo D. ad ipsos factus sit, q̄ ipso innuit, se ideo n̄ ēē D. neq̄ ideo referendum ēē inr eos, ad qs sermo D. factus sit, qq̄ n̄ nī p revelaõem vltaem Pris sciat, sz q̄ videat oia, q̄ Pr faciat ut unum cum Pre, qmdm dixerat ℣. 30. et q̄ ea similr faciat cap: 6: 46. 5: 18, 19 et seqq. sc. ut filius eus, habens eandem cum ipso naam, atq̄ adeò ut verus D. Hoc verò pterea pbat opibus, q̄ faciat, ex qbus manifestum ēē dicit, q̄ in ipso Pr et ipse in Pre sit, reliq̄ relinquens ipsis examinanda et dijudicanda, qa n̄dum tps erat, ut gloam suam manifestaret, sz tpus exinaniois, q̄ p fidem à suis tum voluit cognosci, q̄ in timore dei et scrutarentur Scras et opa Xti ppenderent.

Ex hisce & liquet abundè, q̄ Xtus n̄ sit referendus in numerum dictorum deorum, atq̄ adeò q̄ noem Deus alio sensu de ipso pnuntietur ac de dictis dijs, in summa sc. Emphasi. Quod pterea inde irrefragabiliter affirmatur, et q̄ extra oem dubitaõem in V. T. de sumo et vero D. pdicantur, de Xto illgnda ēē, clarè et minime ambiguis verbis Apli dictarunt, ut supra plixius ostendimus. Porrò qndo de Xto ex Adversariorum hypothesi, Vox Deus eo sensu illgnda eet, q̄ tribuitur dictis dijs, Xto tribuenda eet ut hoi, nam nil tum in Xto pter huam naam et dignitaem, a. munus in eam collatum observandum eet, ob huam a. naam n̄ ē deus, eam e. habet cum alijs communem, neq̄ et ob nativitaem singularem, cum etsi ea differat à vulgari nativitae, nil tn̄ q̄ hoo natus eet miraculosa illa nativitate.

Sed

Cap: 1.

Sed patet, q. in refutu huic naec d. voceh, qa hoc n de λόγῳ
qt. caro factg ē, fs qt. antecq caro fieret, λόγος erat, affirmah; et
ita male cohaereret sermo Eglistae, q. quando de eo agit, q. ex hy-
pothesi Adversariorum antecessit evectoem eg ad diem dignitaem,
ob q. d. dici potit, dicit ἐγένετο, et ubi agit de eo q. secutum ē,
adjungat verbum ἦν erat, et illud erat, restringit ad initium, q.
in initio posterig longe ē, et subtm, q. factum sit caro, statuit
λόγον, cum ex hypothesi Adversariorum subtm q. factum sit λόγος
et deg ē, sit caro. Itaq. nullg ordo ē, si hac hypothesis admittah, et
q. v. 4. dr, debuisset v. 1. dici. Neq. e. ellgi poterat is sermo, q. re-
gith v. 1. et segg, ni antea supponah, illum de q. sermo fuit, ē hoem
naa, fs d. factum q. singularem dignitaem, eg a. in antecedentibg ne-
xgè qdem comparet, atq. adeò n poterat ullo indicio gstare, quando
de λόγῳ sermonem instituebat, de hoe sermonem ē; Et quando postea
dicit λόγον carnem factum ē, hunc sensum ē, carnem ē factum λόγον,
et eo ipso deum. Sed ptterq. q. totg contextg docet, q. hae predicata ló-
gis debeant geipi anteriora q. eg incarnao, atq. adeo, q. vox deg n
poit specitare aliqd, q. in huaitae eg singulare fuerit, et inde hoc re-
fellith, q. quidm λόγος et caro, et attributa λόγῳ et carnis apte satis
distinguunt, ita tota Scra hac distinguat, atq. adeo ob distinctas
naas, ei tum hois, tum dei noen vindicet. Opponunt illa, ut supra
qq visum ē, Rom: 1: 3, 4. et 9: 5. Phil: 2: 6. et segg. 1. Tim: 3: 16.
et 1. Pet. 3: 18, 19, 20. alijq. locis plurebg, in qbg luce meridiana clarig
ē, id, q. facit ut deg sit, opponi carni et huic naae, et di illi, cum q.
dici poterat ex Pribg ē, v. fmtdm houm gerere v. pati a. mori aut
refutatari. Quo ergo fingi pt, q. d. voceh ob dignitaem alig et excel-
liam huic naae x carnis, atq. adeo ut dictum aliquem et factu deum.

Sed nunc specialig de muneris administrae videndum, ob q. xtm d.
dici statuunt. Munus illud ē, munus episcg v. ypheticum v. regium v.

Sacer-

Sacerdotale. De sacerdotali munere tacent ferè adversarij in hoc negoo. Ob ꝓpheticum & munꝰ, qt tq. ꝓpha et legatꝰ d. d. noe mandata et leges d. ꝓponit, deum illum dici sciscunt. Sed n simplr tn, ss qt ut singulari raoe ꝯceptꝰ, ita singulari qqꝫ raoe edoctꝰ fuerit d. vltaem. Ac deniqꝫ ut exaptatꝰ ad munꝰ, ita singulari qqꝫ raoe muneri inauguratꝰ, ita ut aliter ac alij ꝓphæ, edoctꝰ fuerit. Fortè qa in coelum fingitꝫ aliq tpre raptꝰ fuisse, spum qqꝫ habuerit sine mensura, et dia qdam ꝑ alijs illustris fuerit innocia, sapia et ~~prudia~~ potia, q se in dictis et factis eꝰ manifestaverit. Et cum hæc oia dia planè in ipso fuerint, ideo tum ob ipsum munꝰ, tum ob singulares ꝑrogativas, in hoc munere deum dici, ut videri hæc pnt apud Socin: Smaltz: aliosqꝫ. Sed hæc oia gratis et extra et ꝯ Scram dnt, nam ob munꝰ ꝓpheticū nemo d. in Scra vocatꝰ fuit. Moses qdem dr Pharaoni datꝰ in d. ss n deꝰ vr, neqꝫ qsq aliꝰ absolutè vr deꝰ. Et Elohim n singularis aliq psona, ss ordo qdam houm dictꝰ fuit, q typum gessit xti et veri dei. Præterea qd ē in munere ꝓphetico, cur aliquis d. vri poit? An ideo qa ꝑ illud revelatꝫ vltas d. hoc formam constituit muneris ꝓphetici, Sed eo ipso ꝓpha n ē d. qa n in suo noe, ss in alteriꝰ noe loqtꝫ; & dignitas ꝓphetica ē dignitas, q schesin ht ad dignitaem supiorem, neqꝫ & ab ea qsq absolute d. vri pt; Et cum inde pateat, q munꝰ ꝓpheticum n sit tale, ob q d. qs vri poit, absurdè hæc rao allegatꝫ, idem e. ē, ac si qs dicere velit, eum, q legatꝰ ē, regem ee, cꝰ legatꝰ ē, noen e. ꝓphæ ac legati æqꝫ ē noen ministerij n dnij. Præterea uti ipsum munꝰ n ē rao hꝰ nois, ita nec xti in hoc munere ꝑrogativæ, nam cum d. n nascatꝫ a. natꝰ sit, singularis nascendi modꝰ n pt ee caa, cur qs d. vocetꝫ, ss ad id, ut qs d. ee negetꝫ, hoc solum sufficit, q qcunqꝫ demum moo natꝰ sit, qsqs e. originem ht caam ht qqꝫ,

atqꝫ

Cap: 1.

atq; d. ñ ē. Hinc cavit Eglista, ne qsq; opinaretur λόγον ex
eorum numero ēe, q principium hūt, ed seriò inculcavit, eum
fuisse ante oē initium. Edoctum qq; ē singulari rāōe ed dēity,
ñ ē argtm deitatis, cum q à d. edoctg ē, eum ex se ea refivisse oport,
teat. Et innocia ē in obedēa pfecta erga d. constituenda, atq; adeo
iderum ē argtm dependēa ed charactēr ministri ñ dni. Atq; ita
tandem fapēa ed potēa, si hoc tm dity fuit, ñ st argta deitatis, cū
ex hypothesi Adversariorum fapiens fuerit p institutōem ed potens p
communicatōem ac geessēem. Atq; adeò temerè statuit ob hoc ed fimi
lia xtm d. dici, p hoc eò absurdior ē, qa aptè satis Eglista hoc re
ferit ad principium Eglij, tum verò ndum ita ñ edoctg, ñ saltem
singulari ista rāōe de q legimus Matth: 3. coelitg inauguratg fuit,
p demum postēa, imo in alijs hac qq;, si xtg hoc tm fuit ac in
xto fuere ffficaa. Imo Apli post xtm plura mysteria revelarunt
ed multa qq; miracula edēdēunt, atq; ita p miracula ista non
neri suo dēity inauguratī st, nemo tn eorum deus vocatī.

Ob regium qq; ed judēale mung ñ pt deg vocari, cum qrta ēy sit
ptas, si hoc tm sit, ng alia ēe pt, q q ē ministri, ed ois illig authori
tas resolvi debet in authoritatēm supremi regis, ēy Vicarij ē, ex hy
pothesi Adversariorum, qt vero regum ferat vice-regem regem vri.
Praterea ed hoc ñ pt regaliari cum initio Eglij, nam tum ad digni
tatem illam ndum evectg fuit, p demum postg evectg in coelum cem
accepit ptatem in coelo ed in terra, hoc verò Non tale qd fcat, q
ed illi in hisce terris ed in initio Eglij ex vero tribui potuit. Adde
q hac ora evertant eam distinctōem q fit in Scra inr naam dti ed
humam ed diam, cum hac ora sint attributa humæ naō ex hypothe
si Adversariorum. Sed Scra eam demum vocat pp ē q carni ēy distinguit
x humæ naō ut videre ē Rom: 9: 5. imo hac ora nihil aliud ad fumum
pbare potest, q xtm ē dictum d. Scra vero affirmat, q sit verg deg

A. Joh:

1. Joh: 5: 20. et superaddunt quaeuing. Et qs cogitare pot, Apstlm in ipso initio Eglij sui, ubi nihil antecesserat, q̃ ꝗ minimam suspicionem dare poet, respicere ad munus ꝗ propheticum ꝗ regium Xti, voluisse ipsum absolute d. vocare cum tanto erroris periculo, preut: e. ex aliq̃ nota innotescere hoc debuisset, q̃ n̄ de vero d. ps facto aliq̃ d. sermo sit, n̄ de Creatore coeli et terra, ps de Qstantissa aliqua creaa, cum hic oia q̃ dr, totidem sint Argumenta, qbꝫ phet de vero d. et oium Creatore agi, ut nemo nr̄ q̃ Qiudijs suis in dulgeat, aliter statuere pot, q̃ Eglisiam, si de vero d. agere volluisset, n̄ aliter loq̃ debuisse a. potuisse, imprimis cum nullum exemplum sit tanta Symbola, q̃ta hac est, qa oia Dei, et ipse calbꝫ dijs qps tribuerent n̄-deos et diversi nobis dij colendi proponerent.

Ex his jam flē refelli pot argta, q̃ q̃ sentia sua producat, ut q̃ dicat in Scra 1. Cor: 8: 4. 1. Tim: 2: 5. et Joh: 17: 3. ung tm deus ēe, hac a. raōe plures statui Deos. ps male hoc G nos urgent, cum nobis tres psonā dēe sint ung d. et dictas in pleno suo concepta nil aliud sit q̃ tres illa psona, Pr, verbum et Sp. S. hi tres e. pfectissē unum st 1. Joh: 5: 7. n̄ q̃ illic ung d. et ung dng sibi mutuo opponant, ps ung d. et ung dng oibꝫ ys, q̃ st ex uno illo deo et p unum illum dnum, alias e. sequerent: Prim ēe unum d. ex q̃ sint oia, ps n̄ unum dnum p quem oia sint, q̃ oino absurdum est, cum ung d. sit simul ung dng. Dnium q̃ pt. a deitate distinguit, oeconomice explicandum E. Eodem mōo et ē illgadm, q̃ legi Joh: 17: 3. ubi dr ut te cognoscant unum verum d. et quem misisti J. Xtm, ut illic deus distinguat à Xto, n̄ naō respu sed munerij mediatorij, ubi 1. Tim: 2: 5. hoc e. ubiq; in Scra observari pt, q̃ et q̃ naō ē et oibꝫ tribꝫ commune, Prī in oeconomia et ob oeconomiam singulariter tribuat, q̃ ipso tm̄ reliq̃ psonā n̄ excludunt, ps tm̄ indicat, q̃ in oeconomia aliter considerandā veniant.

Itaq;

Itaq; hoc mõo illud qqs cadit, q; cãunt ea raõe plures introduci deos, in eo e. fallunt, cum ab dictum ẽ, tres illæ psonæ sint unus ille deus, quem Scra Pdicat pr summam, q; inr eas ẽ, unitatem, n ultraiam et pacto ribentem, ſs naãlem et necariam, q; oritur ex ipsa summæ pfectois naã. Nra e. hæc ẽ sententia, nullam summam pfectõem v dari v cognosci recte et plene poe, nisi dentur et cognoscantur tres psonæ, quibus e. illa summa pfectois quepta n ẽ satis clare et explicite, neq; p se plenam suppedi, tat illius rei summæ pfectæ ideam, ſs ea pficit p cognitionem trium psonarũ, Itaq; adeo eo ipso d. ẽ ens pfectissim, q; dantur tres psonæ in deitate, et voluit d. summam pfectõem suam, et summam unitatem pfectois eg p naãm tm revelare, ut p gratiam plenius revelaret summæ illius pfectois, summæq; unitatis modum ac raõem. Veliq; qqs nunc facile solvi pnt, q; ab Adversarijs objiciunt, sc. q; d. Pr dicat d. deorum Ps. 50: 1. d. ipsis Xti Eph: 1: 3. caput Xti 1. Cor: 11: 3. sup oes ee Eph: 4: 6. et por, ro. q; Xtus dicat n à se et p se ee à Theologis, ſs à Pre et ex Pre, cum tn Pr à se sit, neq; adeo potest dici d. naã ſs communicãoe, hinc dici Phil: 2: 9. q; sit factus deus ut 1. Cor: 1. 30. q; factus sapia etc. et Matt: 28: 18. q; data illi sit omis pts, q; Pr ei subiecerit oia 1. Cor 15: 27. atq; adeo q; hæc de eã sit tandem traditurus regnum Pri à q accepit ibid. ℣. 24, 28. nam hæc oia nullam hnt, posita nra hypothesi, difficultatem, fli e. illigi pt, quo etsi filius sit verus d. atq; ac Pr, naã tn potest hæc ipsa de eã se singulari raõe manifestare, et quo tribus psonis potest distincta opia ex compacto mutuo tribui, ex qbus talis oriatur ecclesis, ut una quidem psona, quod dytaem alia n sit minor, ſs aequu tum opes, tum assumptæ in uni, taem psonæ huã naã ad agendum illud opus, atq; ita hæc oia loca intelligenda, Ps. e. 50. oppur d. deorum n Xto ſs idolis, imo d. deorum ille ẽ ex analogia fidei et Scrarum d. in carne manifestatus, cum oia Pdicata et ubiq; alias de Xto Pdicentur, et in Xti manifestaõe vera compta sint. Deus Xti vr Pr, et sup oes ee, atq; adeo sano sensu sup Xtum qqs, qt. Xtus ẽ,

Cap: 1.

n

in qt. d. simpli x raõe officij ed naã huãc in deitatis; lg e. respu dicit
Sera, q unum sint cum Pre, eandemq habeat cum illo authoritatem.
Itaq eodem sensu facta e dng, ed oia illi subiecta à Pre, qt. ut Mediator
accepit à Pre judicium Joh: 5. ed regnat ut Mediator, fs ut d. se mani-
festans in hua naa, q offerens in lytrum, ea raõe ed oibus Christis ex-
cerat ut pateret redemptos redimentis. Dng q facta e in deo, ob redem-
ptoem singulariter accepit statum in qplex redemptum, eg dng erat, q
d. Creator ed Conservator, ut talis e. antea dng eet erat sane jam ex
prosllu tu Deu ut clare docet Scptu Phil: 2: 6. ed seq. ed sine rapina
poterat se æqlem d. gerere x erat λόγος Deo antea caro fieret, ed in
carne gloam deitatis manifestaret, ed q ut Mediatori data illi dicuntur
de illis ipse affirmat Joh: 17: 10. oia tua mea st. Et hinc qdo regnũ
illud oeconomicum tradet ut xto, et tum ut deo cum reliqs psonis erit
oia in oibus, ubi hoc aptum e ex Joh: 17: 21-23. q. a. dr v à Sera
v à Theologis, v ab utrisq ea à Pre ed ex Pre, illud recte allegatum
e, nam Sera illis phrasibus, qs desumpsit à rebus humanis, ed tm exprimit,
q naa subsistit, ἀνθρωποπαθῶς sc. loqr, fs θεοπρεπῶς allegi de-
bet x exprimit Sera qs phrasibus communem eandem naã in modum q
inter hoes communio illa impetrat sc. p communicaõem talem, q dat ed
q deã, ed producit ed q in e. Et hoc sine observandum, in dicit in Sera
q sit simpli à Pre v ex Pre, fs v q sit filius d. v unigenitus à Pre
ed similia. Aliud a. e dicit genitum v productum ea à Pre ed ex Pre,
aliud ea filium v μονογενῆ παρὰ τοῦ πατρὸς, cum hoc proprie tm
communem eandem naã p similem dicat, illud Scptura modum diceret
communis ed communicatis talem, q imperfectam involveret, ed suo loco
dicetur plenius; Et in quibusdam locis in naã deã commune a. communicaõ
exprimit, fs manifestaõ eg in hua naã.

Quod urgent Joh: 10: 33. ed seq. Xtm se comparare cum deitatis
dis, ed verum e, fs comparat se, in ut ostendat se ex eorum numero

ed

Cap: 1.

et ijs similem ee, sz ut doceat se ijs dissimilem ee. Et uti raoem denoia-
tois, ob q dicti dij vocati sint dij, hanc reddit, q ad ipsos verbu d. factu
sit, ita cur deo aqlem se faciat, indè q faciat opa d. v. 37. 38. aliàs
necessè fuisset xtm aptè dicere, se n ee aqlem d. et n facere opa dei,
eo ipso e. q dicit se facere opa d. pbat se ee aqlem d. atqz adeo verum
deum. Eodem moo Heb: 1: 2: 3: capp: comparatz cum Angelis, sz ut de-
monstretz q sit major Angelis et oibz dictis dijs, adeo ut dij ipsi n nisi
ministri sint, ipse dnz sit. Quae deniqz ex hoc ipso cpte objiciunt, non
adeo magni momenti st, sc. q sit sermo d. neqz adeo ipse deus. Quod dicatz
fuisse apud deum, atqz adeo à d. n distinguatz; nam pt qs ee sermo d. et
simul ipse d. qt sc. d. loquens in carne assumpta pt manifestare suam
deitaem, atqz adeo sui ipsius sermo ee. Sed pterea vox λόγος n simplr
sermonem, sz et raoalem substiam notat, ut supra vidimus, atqz ita raoalis
substia, q e d. pt oeconomicè demonstrare deitaem. Atqz ita λόγος pt
fuisse apud d. et simul ee d. uti hoo pt ee apud hoem et simul ee hoo,
cum vox d. qndo dicitz fuisse apud d. psonalr illgada sit, ut sectz psonā
diam fuisse apud psonam diam, et illi coexstitisse et inexstitisse. Et
sanè ita Eglista nobis pit, dum e. dicit λόγον, q fuit ab initio apud d.
ee d. dicit d. fuisse apud d. ut haec thesis q impugnant, sit ipsius Eglistae.
Neqz juvat excipe, poe dici unam rem apud aliam ee, si eg gris plura
sint, sz vocem d. dicere unum aliqd, adeoqz de d. n poe dici, q sit apud
d. nr aliter vox illgatz in subto ac in pdicato, cum nra sentia sint plu-
res psonae oino inr se distinctae; hoc q pbari deberet, n dari plures
tales psonas dias. Egdem valoris e, q caantz ταυτολογίαν ee ex nra
hypothesi in verbis Eglistae, cum statuamus istis verbis, q λόγος in prin-
cipio fuerit apud d. q sit deus, atqz ita idem bis dici; non e. observant
pmissas et gclusoem valore idem ee, sz n moo enuntiandi. Itaqz verba
illa, λόγος erat in principio apud d. p consequam scant, q fuerit d.
sz n directè ut haec, erat deus, neqz adeo ulla hic e ταυτολογία
Et ne oia excutiamus, sigillatim observandum e in hac cum Adversarijs

dispu-

disputatione 1. q. q. de Xto dnt, v. referenda sunt v. ad Essciam, qt. ea
e communis omib. psonis, v. qt. geniti in Ida psona. 2. q. Xts sit
θεάνθρωπος et ea teneng una psona, atq. adeo, q. de ipso Qdicantur,
point et debeant ellgi v. de tota psona, gstante ex duabus naris, v. de
altera tna, ita tn, ut q. respu diversarum naturum inr se (qria st
respu psonae in q. duae diversae naae unita st, optime geniari pnt. 3.
distingui debent ea attributa, q. Xto gveniunt v. raone oeconomiae, v.
qt. e d. in carne manifestatus, distingui debeant ab ijs, q. illi tribuunt,
qt. simpli e psona dia. 4. Et raone hua naae qdam attributa tantam
veritatem huiusmodi s. hua naae spectant, alia officium, ad q. ea a. dia
naae assumpta fuit. 5. cum officium habeat sensim ad utramq. naam, q.
toti psona tribuunt in sensi ad officium, illa gvenienter utriusq. naae
ellgada ee, ut v. noteth efficiens principalis v. instrumentalis eae. Haec et
et similia observata docent, quo de eodem Xto, varia, diversa et
oria et attributa Qdicari point in Scra. Concludeing et oia eo col-
limare, ut quido Xts deg fuisse dr, seth n factum a. dictum aliquem d.
ee, s verum magnum et summum illum.

N. 2. Et de hoc N. 2. iterum dicit, q. fuerit in principio apud Deum:
re sc. imputeth incepisse ee Deum: atq. adeo ita logit Eglista, ac si diserte
obviam ire voluerit huic adversariorum errori, q. statuit incepisse ee
Deum, a in initio illo absolute dicto, cg Scra meminit, in q. q. eam
habent, initium acceperunt esse et existere, s in alio alig initio,
Eglij sc. repetitio e. illa n frustra facta videt.

Postq. et existere et Essciam τῶ λόγου demonstravit Eglista, ad opa
N. 3. transit N. 3. ut ex illis qbet veritatem eorum, q. hucusq. affirmavit,
ea methodo, q. Xts inculcat Joh: 5: et 20. cap: affirmat e. p λόγον oia
facta ee, et sine eo nihil, re unam qdem rem, factam ee, q. facta fuerit.

Primum et opg q. narrat, e opg creaois, ubi distincte illa pban-
da nobis erunt. 1. q. p oia universitas rerum creatarum ellgat. 2.
p illa verba δι' αὐτοῦ ἐγένετο creao illa, de q. e Gen: 1: 3. q.

Haec

Cap: 1.

hæc verba sint argtm veræ Deitatis ēy, atq; adeò, q̃ qa ōia p ipsum facta
st, eò confirmeh, q̃ revera ēt verg Deus sit.

Primò ōia illa, de qbus hic agith, scare rerum universitatem, ex ipsa
voce absolutè posita patet, nulla e. hic limitatio v restrictio comparet,
et conveniens ē vocem absolutè positam ellgere in ea Emphasi ac latitu-
dine in q̃ pt sc. sedm rei naam et gtextum. Hic a. tanto magis, qa ntm
vox universalis absolutè pnr sine ulla limitatione, ps et expresse caveh, ne
ulla addah limitatio, et qeq v unum s. mxum illud, s minimam sit, excipioh.
Quis a. Eglistam ellgere poet, si restringi hæc verba deberent, et ubi ab-
solutè pnh, sedm qd ellgi, ēy tn re minima qdem, v in antecedentibus v
in consequentibus fiat mentio, unde pateat restringi dre ad illud tq. sub-
jectam maam. Ino ipsi adversarij qcedunt, si Apls propositum fuisset ex-
primere ōium rerum universitatem, hæc verba ad id apta fuisse, ps a pati
ed rei naam, atq; ideo restringi dre. Ut igr hoc Cphsis gbemq, dicimq q
cuti: has voces eam hre scaem, q pnt hre sedm analogiam Scrarum
et vi locorum parallelorum. Itaq; inde pbandum ē, tò ōia scare rerum
universitatem; id igr patet ex ipso hoc cap: v. 10. ubi id, q hic ōia dr,
κόσμος vr. Per κόσμον a. plerumq; ordinatum atq; ornatum Universi-
tatis rerum Systema ellgih, qd interdum terra qqs, q tn in ōia Cver-
sia pinde ē. Et eo sensu vocem illam ellgi dre v. 10. patet ex
collatione cum v. 9. nam qd ē venire εἰς τὸν κόσμον, q rafci v incipe
ee, et apparere v in coelo v in terra. Itaq; cum v. 10. dr, mundq
p ipsum factq ē, p κόσμον sc. scah coelum et terram p ipsum factum
ee; Et qndo v. 3. dr, p ipsum ōia facta st, ellgi mundum, in quem hoes
veniunt, et in quem ipse venit, p ipsum factum qqs. Neq; obstat q dr,
mundq ipsum n cognovisse, ubi p mundum n pt ellgi rerum universitas,
qa hic agr n de mundo simpli, ps κατὰ τι respu sc. agnios xti, in
ea parte mundi, in q erat. Potē ē commodè dici, q eum venerit in
alia mundi à se facti partem, atq; mundum, mundq n pars alla mundi
naae hum in ea viventium, eum n cognovit. Idem liquet ex 1. Cor. 8: 6.

ubi

ubi dr, idem ille λόγος, de q hic sermo ē unꝰ deꝰ, ꝑ quem oīa et nos ꝑ ipsum. Non pt dubitari, qn oīa illic notet rerum universitatem, hoc e. patet ex priori membro, nam illa oīa, q dnr ēē ꝑ dnum unum, dnr ēē ex uno deo; Ex uno a. deo ēē qndo dnr oīa, illgr totam rerū universitaem ex illo ēē ꝑ creaoem, atq adeo scatr, hunc ēē unum deū, hinc unum dnum, ꝑ qs mundꝰ tum factꝰ sit, tum conservetr, oppositè ad idola, q coelum et terram n fecerunt, atq et ad oēs dictos deos, s. Angeli sint, s. hoēs. Ita qndo dr de eodem λόγω, q oīa ꝑ ipsum facta sint, et sint eo moo, q de d. dr, q oīa ex ipso sint, seqtr illic loci idem de eodem subto pdicari, atq adeò illgi rerum universitaem, n verò modum aliquem a. aliq qlitaem s. statum. Sed clariꝰ adhuc Col: 1: 16, 17. illud q hic ꝑ τὸ oīa exprimitr, explicatr ꝑ coelum et terram, et oīa q in ijs st, visibilia et invisibilia etc. et dr distinctè, q ꝑ ipsum oīa ea creata sint et conserventr s. subsistant in eo, ita ut ipse sit ante oīa, q nil clariꝰ dici pt ad exprimendam universitais raoem et conservaoem. Illis e. phrasibꝰ Scra eam exprimit vid: Exod: 20: 11. Ψ. 121: 2. Act 17: 22. et notisso loco Gen: 1: 1. etc. Quis ē somniare pt, n de eadē re agi, ubi eadem voces repiuntr, q st rerum signa, eadem in Emph:, et sine restrictoē, nova e. creao aptè satis distinguitr ab hisce in sequentibꝰ. Eodem moo Heb: 1: 12. ubi explicatr τὸ oīa ꝑ τὰς αἰῶνας secula, ἀιῶνες a. respondent Heb: עלמים, ꝑ q illi universitatem rerum s. mundum exprimunt. Quod ne temere dixisse videamur, conferri pt cap: 11: 3. ubi extra dubium ē, ꝑ ἀιῶνας, q dnr verbo dei exaptati ēē, ut fierent, q videntr, ex ijs q n videbātr ϰ ex nihilo, ut explicatr Rom: 4: 17. illgi oem rerum universitaem, s. coelum et terram, et q in ijs st, de qbꝰ ē Gen: 1: 1. itaq eodē moo, cap: 1. vox ea illgi debet, atq adeo ꝑ λόγον illic dr aptè tota rerum universitas facta; Et hoc pnr extra oem dubitaoē aleam ꝑ

id

Cap: 1.

id q legi v. 10. eodem cap: ubi ex ψ. 102: 26. de filio D. dicit, q κατ' ἀρχὰς ꝛc ut Gen: 1: 1. dr בראשית, terram fundaverit, et q coeli sint opa manuum eius, ubi aptum e illgi rerum universitae et res factas p creaoem. Cum e hisce locis, ne oes citemus, de eodem subto pdicet, q facta sit p eam rerum universitas, qd caa e, cur, qndo dr oia p ipsum facta ee in Eglio Joh: p oia n eadem oia illgamus, psertim cum satis apte hic qqs ea illgant q facta st in principio, nam hic nexus e verborum, q λόγος in principio fuerit, et in principio oia p ipsum facta sint. Atqs ita manifeste alludr ad Gen: 1: 1. eo e. fine tps memorat, ut q attribuunt λόγῳ, ad illud qqs tps referant. Hinc dr in pterito ἐγένετο facta st et q factum e; n vero q fit a. futurum e, q mo Eglista loq debuisset, si de principio Eglij sermo eet, et de nova aliq factoe ꝛ ἀναγεννέβει rerum p Eglium, n vero de γενέβει q facta olim memorat in Sera. Quamvis e n diffiteamur, το oe et oia saepe κατὰ τὶ illgnda ee, simul tn affirmamus, q id tum fieri demum debeat, ubi ex ipsis locis rao restrictois peti pt et debet, ubicunqs vero nec rei naa repugnat, nec circumstia loci aliud postulant, absolute capienda st, atqs adeo hic qqs.

Atqs uti satis putamus evidenter demonstratum ee p πάντα rerum oium universitaem illgi, ita n minus evidens e p ἐγένετο facta st, illgi primam q Gen: 1. memorat creaoem. Id ex prioribus p se seqt, siqdem p πάντα rerum universitas illgnda sit, eius e. p xtm nulla alia factio ꝯcipi pt, q q creao e. ss pterea vox ipsa sua naa hanc scaoem ht, γίνεσθαι e. e fieri ꝛ incipe ee, atqs adeo ubi absolute pnr scat initium existendi et essendi, atqs ita transitum à n ee ad ee. Neqs ullo explo pbari poterit absolute aliqd fieri dici, ni qt. ee incipit, et si n prima rei existia, ss rei existentis nova aliq qlitas innuit, semp rei existentis illud

attri-

attributum ēē patet, ꝟ alijs aliqbꝰ modis circumscribr, et ad certum rei statum à. q̄litaēm restringr. Hic verò nihil planè ē, q̄ suadeat aliter vocem illam ēllgere, q̄ de initio existendi, ꝑ q̄ ēē inceperunt cum anteà n̄ eēnt, vocata sc. à d. ut ē Rom: 4. q̄ndo sc. τὰ φαινομένα ἐκ τῶν μὴ φαινομένων ꝛ τὰ ὄντα ἐκ τῶν μὴ ὄντων verbo d. facta st̄ et adornata Heb: 11: 3. Quis e. q̄ndo legit oīa facta ēē q̄ st̄, alium ꝯcipe sensum pt̄, q̄ q̄ q̄ nunc st̄, aliq̄ndo n̄ fuerint, et q̄ndo dr̄ ea ꝑ λόγον facta ēē, λόγον statui eaām eorum efficientem, q̄ ꝓduxerit ea ex nihilo; ꝑsertim cum nulla restrictio in textu appareat. ꝫ ꝑterq̄ q̄ ipsa phrasis ꝑ se sufficiat ad scandum, ita clarius hoc petebit, si explicetꝫ et confirmetꝫ hic eꝰ sensꝰ locis parallelis. Qmdm ē, hic oīa ꝑ sermonem facta dn̄tꝫ, ita v. 10. mundꝰ ꝑ eum factꝰ dr̄: qs vero aliter cogitare pt̄, q̄ q̄ndo mundꝰ factꝰ dr̄, illgi creaōem mundi, et locus aliam explicaōem n̄ patitꝫ, nam ea factio, q̄ antecessit adventum λόγου in mundum, ꝛ tps illud q̄ λόγος caro factꝰ ē, et in carne se manifestavit, n̄ pt̄ ēē aliq̄ factio nova s. nova creāo, nam eāa statuitꝫ, cur, q̄ndo venit in mundum, venerit in id, q̄ ab ipso factum erat. ꝫ Heb 1: 1, 2. eadem phrasis occurrit, q̄ n̄ nī de prima creaōe illgi pt̄, nam ἀιῶνας facere, ē styli illiꝰ Apli, mundum ex nihilo creare, ut patet ex coll: cap: 11: 3. Et in ipso textu manifestum illud ē, siqdem duo illa distinguuntꝫ, q̄ ꝑ filium ꝛ λόγον secula facta sint, et q̄ oīa ferat verbo potiē suæ, jam vero oīa facere verbo potiē, ē totum mundum ꝯservare, atq̄ adeo secula facere ꝟ fecisse, ē mundum creasse. Hæc qq̄ raō allegatꝫ, cur oīum sit hæres constitutꝰ ꝛ cur oīa illi sedm̄ oeconomiam subta sint, qa et oīa ꝑ ipsum facta sint et conserventꝫ. Ut eo ipso Aplꝰ innuat, n̄ potuisse filium ēē dn̄um oīum oeconomicè, nī q̄ sit dn̄ꝰ oīum naā ꝛ nī oīa creasset et conservaret. Sed ne qs dubitet de eodem λόγῳ ea dici eodem cap: 1: 10.

Cap: 1.

1: 10. ad distinctis Cpdecah, q terram fundaverit, et coeli sint opa manuum eius ex Ps. 102: 26. ubi n pt alia terra fundao v coeli factis intelligi, q ea de q legr Gen: 1: unde addr κατ' ἀρχὰς v. ἐν ἀρχῇ, at hic Evangelista loqtr. Neqp aliter intelligi pt loca Col: 1: 16, 17. q de eodem lóqo agit. Illic e. aptè vr creao, q hic factis dr, et dr p filium creata ea oia, q st in coelo et q st in terra, et in ipso qqp consistere. ubi intelligi primam creaoem aptum E, tum qa absolutè p ipsum creata dnr et oia q st in coelo et in terra, q de 2da dici neqt, nam oia q st in coelo et in terra, n pertinent ad novam illam factoem. fs pterea et dr, q ipse ante oia sit a. fuerit; nemo a. putare pt, Apstm hoc voluisse cavere, ne qqa putet, eum ea debuisse, antequ reformaret oia, eam p se hoc intelligr, eum, q opatr, ea debeat, antequ opetur, atqp adeo ante opa sua. Sed hoc vri in dubium poterat, an xtus ut filius d. et imago d. fuerit, antequ mundq fuit, et an ipse mundi creator et conservator sit. Imo et hisce satis aptè distinguitur ad, q pertinet ad novam illam factoem, q mxe secuta è resurrectoem ex mortuis, de q v. 18. et seqq. Alias n regamq xeiρίζειν poe usurpari et usurpari et de renovaoe aliq ex q è, si id rei naa et circumstiae loci v ferant v postulent. Atqp uti hisce modis fumitur eo mo, ita ex coll: locorum N. T. cum locis V. T. res clarior evadet. Non pt dubitari, qa Ps. 95. agat de deo vero, et illi tribuit q fecerit terram, mare, et ea qqp verbo potiae suae pordet, fe q ex nihilo pduxerit ea, hodieqp conservet. fs hic Ps. xto aptat Heb. 3: 4. et seqq. imprimis v. 13. Itaqp Psalmo illo cum xtm introduci Apls aptè satis statuat, seqtr illi tribui qqp illam creaoem, de q agit Ps. iste, q pculd: è prima. Agi a. Hebr: 3: de eodem scrpt subito, contextq docet, vult e. pbere, illum majorem ea Mose, et tanto majorem, qnto major è Dng domq, q servq. Dng a.

domq

domꝰ, cꝰ Moses servꝰ fuit, ē verꝰ d. Num: 12: 7. et Heb: 3; 4, 5. Itaq; hoc facit ad ꝓbandum, q; xtꝰ sit dnꝰ ille, cꝰ servꝰ fuerat Moses; atq; adeo inde sumit raoem adhortandi ad obedīam illi ꝓstandam, hocq; ꝓbat ex Psalmo illo. Imo aptè satis innuit illud hodie, de q in Psalmo agr, respicere illud tps, de q nunc illi sermo ē. Atq; ut hic qq; Ps. 102: 26. eidem subto ꝛ λόγω tribuit fundaō terræ et factio coeli inrpte Aplo Heb: 1: 10. Nemo q lævo tm oculo inspicit Ps. dubitare pt qn illic agat de prima creaōe coeli et terræ fundaōe, q narrat Gen: 1: de nova e. creaōe, q sequunt, illgi nequeunt. Neq; minꝰ indubitatum ē, λόγω illa ab Aplo applicari Heb: 1: adducunt e. ad ꝓbandam filij d. p quem ultimo dierum locutꝰ ē nobis, magnitudinem et ꝑ ~~aliis~~ Angelis excellīam ut docet ꝓpositio ꝟ. 4. et reliqrum q sequunt, cum ea nexꝰ. Malè a. ad ꝓbandam ea Psal: hic adduceret, si de λόγω n̄ ageret, imò impium eēt n=deo ex hypothesi Adversariorum, tribuere eam gloām, q vero d. et soli tribuit in Ps. hoc. Eodem mōo creaōem et ꝯservaōem coeli et terræ, et q in ijs st, λόγω tribuit Es: 40: 2. agr illic de eo, q venit ad salvandum Zionem, et ante quem audita fuit vox clamantis in deserto, viam illi ꝓparans, annuntiando q d. sit in medio ipsorum, eꝰq; gloā revelanda sit; Illi tribuit q n̄ tm pastor sit gregis sui, sꝫ et q aqs pugno mensꝰ sit et coelum spithama et q sequunt ꝟ. 12. Is a. xtꝰ fuit ꝛ deꝰ in carne manifestatꝰ ut docemur Matt: 3: 3. Marc. 1: 3. Luc: 3: 4. atq; hoc ipso cap: ꝟ. 23. Itaq; nī velimꝰ ea de nova creaōe qq; illgere, q illi tribuit Es: q fieri nī ab ipso, q velit in apta luce coecutire, neqt, fatendum ē xto tribui coeli et terræ creaōem et ꝯservaōem. Non minꝰ manifestè idem xto tribuit Es: 45: 17. illic c. 15, q dicit, q in nōe ipsiꝰ debeat oē genꝰ flecti etc. qq; ad eum debeant respicere oēs fines terræ ut salvent à ꝟ. 22. ad finem cap: dr ꝟ. 18. creator, formator, factor, et aptator coeli et terræ. Is a. ē λόγος ut docemur Phil. 2: 10, 11.

Eadem

Cap: 1.

Eadem res ppnr Es: 48: vr. et legg. ubi idem pcuts: et de eodem dr
de q cap: 45. ut collão docet. Illi fe. q prius vr et ultimus, q ab
initio locutus fuit, q missus à "ℵ fuit, et spu eg f. cum spu eg q 3x17
et sanctus Israelis vr, vendicat creaa, fundão et extensio coeli et terræ.
Is a. E filius d. et simul cum "ℵ et spu eg verus d. q se Apoc. 1: 17. 2: 8.
et 22: 13. expresse vocat primum et ultimum, ut ex hisce satis aptum
sit, in Sera ubiqs λόγος tribui primam rerum omnium creacem et gserva
tõem, atqs adeo ex analogia fidei et Scrarum, de eodem hæc verba"
absolute posita ita intelgenda ee, ut fieri omnium rerum prima creao. Neqs
obstat, q ipsum oia facta dicatur, cum vox dia nihil in Emph: istius
phraseos deroget, ut patet Rom: 11: 36. Gal: 1: 1. Heb: 2: 10. Et si
probatum sit creacem primam illi tribui, vocem dia instrumentali
in poe intelgi, eadem opa manifestam e, in prima e. creaae, ubi vocãt
q n st ac si esset, inscritm n hb locum, cum nulla instrti in ea
vis ac opão concipi posit.

Ex hisce E textio loco patet, q λόγος sit summus et verus d. Hoc
verò ea ratõe demonstrari pt, si pbetur ex Sera, soli vero et summo deo
hoc attributum f. opus tribui poe, id e. inde manifestum E, illi, cui tri,
buitur ee verum et summum d. deo a. et quem soli creacem coeli et
terræ tribui, neminem, q primoribus labijs tm Seram degustavit,
latere pt, hoc e. d. veri ubiqs nõen E, hac glõa, q sit Creator et
conservator coeli et terræ, vid: Exod: 20: 11. Job: 9: 8, 9. Ps. 89: 12, 13.
121: 2. Jer: 32: 17. Act: 17: 24. Rom: 1: 20. et innumeris alijs locis.
Jer: 10: 11 – 16. hoc charactere verus d. ab ijs q n st d. distinguit
Neh: 9: 6. Ps: 44: 24. coll: Deut: 32: 12, 39. soli d. hoc appriat.
Itaqs cum soli d. attribuat, isqs hoc charactere ab oi eo, q n e deo
distinguat, manifeste fiet illum λόγον, cui hoc attribuit ee verũ
et summum d. ut sua sponte jam evanescant ea oia, q opponuntur ab
Adversarijs, ut q p oia n absolute intelgantur oia, sb tum oes nova

creaa

creare, tum ea q̃ p ipsum facta sint; nam nova creare hic nulla men
tio, neq; qeq; ê, qter falsam hypothesin, unde ea exculpi poet. Esi ea
ellgat, falsum ê ora, nullo excepto, p ipsum facta ê, plurima e. st q̃
tum ante, tum post ipsum facta st aliorum ministerio, Joais &c., Stge
lorum, Stplorum et similium. Et ex hypothesi n pat illi aliter consi
derari q̃ xty, figdem eum p instrumenta tm eaa habeant, et restringere
illud ad ea, q̃ p ipsum facta sint, ineptum ê, cet e. idem, ac si dice
ret ora illa xta fecisse q̃ fecit, q̃ ineptissa et tautologia. Atq; eo mõ
totg ordo Eglistae invertith, nam ea demum facta st, q̃ illi voluit, postq
caro factg ê, hic a. recensenth ita, ac si facta cent antea; Imprimis hoc
refellth, q̃ nova creata sint qqp ipsig veri dei noinmacta, uti docemur
Eph: 2: 10. Es: 43: 7. et Ps. 110: 3. Hoc manifestog patet, si qd sit, face
re novam creatam, examinemg. Est a. hoc novum cor, novos oculos, no
vas aures hõi dare, hõem regenare, sanctificare, purgare, illi legem in
scribere, et facere ut in lege d. ambulet. Haec vero ora nulla creat
et tribuunth v tribui pnt. Atq; ita argtm hoc eadem efficacia gbat
veram xti deitatem, cum d. ê necesse sit secm fidei et Scra analogiam,
q̃ ê author novae creationis, et hoc stqlg inculcat 2. Cor: 4: 6. Quod ide
ille et solg illuminare poet, q̃ primo lucem ex tenebris creavit. Unde
concludendum ê, eum q̃ ora fecit et facit, n ea factum, dum e. ita
p ipsum ora facta dath, ut nil sit factum, q̃ n p ipsum factum sit,
fegth ipsum ex eorum, q̃ facta st, numero eximi.

Hoc vero amplig Eglista demonstrat, dum n tm ipsum Creatorem
N. 4. orum ee docet, s et conservatorem, ut qdam fega enuntanth. Vel ut
alij Redemptorem et Salvatorem hois, docet e. N. 4. in ipso vam fuisse
et vam fuisse lucem hõum, et lucem illam in tenebris luxisse, s n
agnitam fuisse à tenebris. Hic itaq; de ipso duo qdicanth, q̃ 1. in
ipso fuerit vita, et 2. q̃ ea fuerit lux hõum N. 4. Quaerendum q
ut verborum horum sensum recte ellgamg, qd p vam illam, de q̃ hic ser
mo ê, ellgeth, tum q̃ sensu in lõpo fuisse dicath. Unde eadem opa pa
tefiet 3. eam vam fuisse lucem hõum.

Vitae

Cap: 1.

Vita vox latè patet et varijs rebus applicari pt, unde inuictarum orta et diversitas. In gre Vita solet definiri actuositas ex intimo principio. Actuositas a. illa, ubi p nra subti varia e, variumq eg principium, ita qqp va varia. In epribus vita n pt aliud qd fere q motum et actuositatem, q inde oriri, qt. qdammodo ex intimo principio oriri. Quanq si recte rem pprendamus, motus oris ab externa causa proveniat. Itaqp in hoc qqp, de q cipue hic sermo e, vita repiri, eaqp varia, qut ex diversis partibus hoc gstat. Quatenus epre constat, va illi eprea tribui debet, q q principio ht motum sanguinis et spiritum animalium, partiumq epris ordinatam disposicem ac structuram; et cessante motu illo, cessat va. Sed qt. mente qdem e, alia illi et ab hac distincta va mentis tribui debet, q e actuositas mentis p nra sc. mentis ex intimo principio. Mentis nra in cogitando consistit; Cogitacies a. oes, v illetus v voltais st, atqp ita va mentis in actuositate illetus v voltais consistit. Et hanc vam cum Angelis, q st pura mentes, comunem ht, verum e. cogitare, intelligere, velle, vivere e, qa illi actus oriuntur ex intimo principio ipsa mentis nra; sz inst mentis cum gscia. Atqp ita va tanto pfectior e, quanto pfectiores st actus illetus et voltais; pfectissa, quando illi pfectissi st. Eo a. st pfectiores, q pfectiora st, tum obta circa q versantur, tum modus q circa ea versantur. Perfectissa q vita in pfectissis circa obtum nobilissimum opacibus sita e; nam eo e atqp nra mentis huc, ut n posit in se accipere tq obtu pfectissimo q pfici potest sedm naam suam, neqp e. v illetus v voltas in ipsa mente repiunt et pfici queant. Itaqp cum n in se ipsis repiunt eam pfectam va, necesse e, ut aliunde va illa pendeat, mens e. nra p se et sua voltate n potest efficere ut sit et cogitaret, qppe novitia atqp ita ex nihilo producta, neqp postq e et opat, facere pt, ut ita sit et opet, quem id postulat naale, q illi inditum e desiderium, ut pfecta sit. Quando q recte nos ipsos inspiciemus, plè animadvertimus, q va mentis nra egqp pfectio, n pendeat à nra ptate, nrisqp viribus, sz à ea pfectiori

ac

ac potentiori. Cæa a. illa q̃ efficere queat vam illam, eadem pecul: ē, q̃ mentem ed vam mentis produxit, d. sc. ē væ in hoc fons, idemq̃ no-bilissimum illud obtm circa q̃ vitales illæ mentis opaones efficiunt. Et ut væ mentis ita qqp væ epris, qt. mente gjuncta ē, ē in hoc caa, q̃ e. ad vltam nram epris membra movent ed opant varijs modis, n à vi aliq̃ intrinseca mentis, sed à cæ superioris ordinatæ ed decreto pendet, cum ultra eas, qs invenimus, n facimus, leges, n sit in potate mentis v pulviculum movere. Et sane ipsi, quo ad vltam nram membra movean, ne scimus qdem, tm abē, ut ipsi eg auctores simus. Porro n pendet à nobis qqp, q̃ varijs modis opa membrorum epris mi ab obtis externis, varia excitent in mente pceptiones gratæ v ingrata. Hinc fit invenimus, nos oi modo in d. vivere ed moveri, atqp adeo deum væ authorem ē, q̃ Apls ex lumine nræ gpicuum ē docet Act: 17: 25, 28. ed 14: 15. ed Job: 10. hinc vi qqp d. væ Ps. 92: 9. Et hoc qqp sensu illgi pt, q̃ ē Ps. 36: 10. qq eg loci major qqp Emphasis sit. Sed cum ex hisce pateat, q̃ va mentis consistat in rectis opaoibus illetis ed voluntatis circa vera harum facultatum obta, imprimis circa obtm nobilissimum n deum, fit patet, q̃ in tm va illa mentis deficiat, in qtm opaones illæ, v n st rectæ v jucundæ n st, utrumqp e. ad vam mentis requirit, cum ed cum confusa opeth, atqp adeo cum jucundas gficia opari desiderat naatr, ed qt. raoe Poeta ē, ut ad certum finem, sedm certam regulam ordine certo opari potest ed debeat. Hinc in Emphasi tum vivit mens, qndo cum jucunditate recte opath circa deum; Quod pfectissimo modo fit, qndo plene q captu suo d. cognoscit, eoqp fruit, v ed qndo ad eum finem circa d. cognoscendo ed amando actuosa ē, ut tandem eo modo pfecte cognoscat ed fruat; Qsertim si certa spe ed sibi polliceri potest. Hinc Sera ubiqp hanc dicit ē vam mentis, ita q̃ d. n cognoscunt ed amant, à d. ed va d. alienati dnr Eph: 4: 18. imo morbui; Et hoc videth dici Gen: 17: qndo ita Abraham loqth, utinam Ismael vivat n vera ed salutari va. Qui ea carent morbui ē dnr Eph: 2: 1, 2. ed qndo ad eam renovanth, regrari ad novam vam

ed

Cap: 1.

et refulgeat ex morbe dnh in Dea. Imprimis verò statq ille pfectior
va vr et qdem ota, et in pfectissis illeq et vltais opacibq gstituit, hinc
exprimit p cognoscere d. sicut cogniti sumq 1. Cor: 13: 12. p videre deu
de facie ad faciem et p impleri gaudio Ps. 16. et satiari imagine d.
Ps. 17: Ano verbo dr in eo sita ee, ut d. sit nobis ota 1. Cor: 15:
et qa cognio vera d. et xte eo ducit, hoc qqp vr va ota Joh: 17: 3.
qa certam eg spem parit. Ex qbq patet nos eo magis vivere, quo
pfectiores st mentis nrae opaces, q st et rectiores et jucundiores.
Hoc verò eadem inde opa patefit, q rezeah gjunctio mentis nrae
cum caa va, ut ita vivamq, et q ea gjunctio pfectior e, tanto p-
fectiorem ee vam. Ita e comparatum e in naa, ut qqd ab alio de-
pendet, gjungi debeat gveniente naae suae, rezeih e communicao qua
inr caam et effm, nil accipi pt nr deh, nulla boni fructio ee pt, ubi
bonum actu se n communicat. Itaqp cognio et amor id st, p q in d.
vivit mens, ps mens qqp in d. n vivit, nr d. se menti communicet,
et gjunctio qdam fiat d. et mentis, eaqp fieri n pt, nr mediantibq
opacibq facultatum mentis, atqp adeo n nr ea raoe, ut d. faciat
mentem opari rectè et suaviter, et mens d. cognoscat et amet. Itaqp
cognio et amor id st, p q in d. vivimq, ps n ois cognio oisqp amor, ps
cognio et amor verq, nam rezeih gvenia inr cognoscentem et rem co-
gnitam, amantem et rem amatam, falsa e. de d. cogitare, n e d.
cognoscere, pverso desiderio in d. ferri, n e d. amare. Itaqp rezeitur
talis gjunctio, q p norma habeat veritaem, qt. ea e gspicua in naa
earum rerum, q conjungunth. Itaqp pfectissa cognio, amor et fructio d.
p naa d. et hois e va pfectissa. Sed uti ea raoe mens vivit in d.
et p d. qado d. ea raoe se illi communicat, et ipsa vicissim eo moo
unica d. opath, ita necesse e, ut ipsi deo, q e fons et caa hg va, tri-
buath va pfectisso moo, neqp e. nos in d. et p d. vivere poemq, nr d.
viveret. Hinc d. vivq et va vr ubiqp, et p vam suam jurat deus:

neqp

Neq; e. concipi pt qõo, nĩ sit aliqd independens et primum vivens, vivere id, q à se vam n̄ ht, poit. Itaq; d. mxe vivit, qt. ex se ipso à se ipso et p se ipsum vivit pfectissõ mõo, dum et ē ens sua naa actuosissm et purg pfectissgq; actg ꝛ mens s. res cogitans pfectissa et eo ipso principium et caa oĩs eg, q v ē v opatr, atq; oĩa in ipso st moventr et vivunt. Deo & cum va competat pfectissõ mõo, et oĩs va Deo authori accepta ferenda sit, videndum nunc ē, q sensu de λόγω affirmetr, q va in ipso sit: An eo sectr q ipse vivat, an vero simul et imprimis, q tum oĩs, tum sanctæ et beatæ in hoē væ Author et caa sit.

Quod primum attinet, n̄ videtr hic affirmari illud, q λόγος vivat, ꝛ q sit d. vivg, nam phrasis ea durior eet, et poticisset p eo, q dr in ipso va erat, dici q viveret et vixerit. Dein p se hoc illgebr, nam eo ipso q λόγος et d. dicebatr, manifestum erat, q viveret, neq; adeò necesse erat hoc distinctè pponi. Et pterea satis manifestum ē ex altero membro, q va n̄ ipsig λόγȣ tam illgatr, q va houm, ipsi acceptum ferre debeant, atq; ab ipso accipere et petere atq; exspectare. Quo ipso tn̄ n̄ excludimg vam illam λόγȣ diam et pfectissam, cum ea sit principium et caa illig væ, q hoibg communicavit et comunicat, neq; e. vam hoibg dare poet, nĩ viveret ipse pfectissõ mõo. Itaq; videndum ē, q sensu de λόγω affirmetr, q in ipso fuerit va houm ꝛ q sensu ipse sit caa et fons væ houm. Proculd: qa hoc illi tribuitr, q d. ee dr, oĩs va illi ut d. accepta ferenda ē, nam qcqd vivit qõocunq; à d. ē et p d. vivit. Sed hoc solum n̄ sufficit ad eam Emphasin, q hisce verbis subee putamg, exprimendam, dum e. in λόγω, q d. fuit qdē, sz simul apud d. fuit, tribuitr singulari raõe, hoc loco λόγω pprium ee innuitr, in qdam distinctõe ad d. ꝛ diam psonam illam, apud q fuisse dr. Itaq; λόγω κατ' οἰκονομίαν Trinitatis hoc appropriatr, atq; adeò sedm analogiam fidei et Scrarum hoc explicandum venit; Ea docet, q n̄ tm λόγος fecerit et creaverit oĩa, neq; tm oĩa portet verbo

potiæ

Cap: 1.

potiâ sua, atq; adeò in tm q̃ Deg tum cæteris rebg notum, tum hoi
vam et Halitam et ora dat, ſs et q hoi vam p peccum deperditam re,
stituat x q illum renovet ad imaginem d. deperditam, et eaa sit q̃
faciat, ut hoo iterum tum recte tum jucunde opeh et deo fruah ut
bono suo. Quod fit tum merito, tum hoũ et potia, tum et p anti,
cipaem qndam vademonij factum e inde à prima qmissoe. Itaq;
qdo dr in hoyed va erat: hoc grecti pt cum predribg, ut gen,
sg sit, inde ab initio in ipso vam fuisse x eam oi hore fuisse
sancta et beata va Authorem, et nullam ee veram vam, nu in
ipso, ipsum ut Creatorem dedisse hoi eam et reliqas eg gservare,
ipsum eam instaurare, conservare, et magis magisq; pficere;
neminem unq sancte et beate vixisse a. victurum ee, q n ab
ipso vam accepit. Et hoc illud e, q tota Scra inculcat, hinc
dr Princeps et Author va Act: 3: 15. Spg vivificg x q vam
largiah 1. Cor. 15: 45. Et vita x eaa va Joh: 14: 6. Et ois qdem
va ipsi ut Authori tribuih, tum sancta, tum beata, unde dr 1. Joh: 5: 11.
vam eam dedit nobis deg, et hac va in filio eg e, q ht filium
x q credit in nomen filij, vam ht 1. 12, 13. Et illig inditum ipse
qq dati illi q credit in ipsum, dum fig illi dah, q fit fons eq viva,
liens in vam eam Joh: 4: et Gal: 2: 20. dr ipsum in nobis vi,
vere, et hinc nos vivere p ipsum; Vivit a. in nobis et nos p ipsũ,
qdo nos p spm suum illuminat, et recte cogitemy de d. Dei virtuti,
bg, operibg, viis, beneficijs, et nis erga d. offijs et sanctificat, ut recte
veling et amemy d. et res d. in d. ad d. et in d. ut bono nro et d. sa,
lutis nra deliciemur, atq; adeo cum amore d. gaudium salutis in
corda nra effundah. Nam hoc fine se dedit, hoc fine solusem polli,
eitg e p peccis nis, hinc ubiq; hoc inculcat se venisse, atq; adeo
antea spronsorem factum ee, ut vam habeant, eamq; eam over ipsig

Joh:

Joh: 10. 10. Et postq; q; p; miserat, Christiist, vam dando suis pbatem ac
cepit Joh: 17: 2. Igi merito putamq; qq; ipsum illgi in V.T. p fonte
vae Ps. 36: 10. Nam is dr eo mo apud D. fuisse, ubi hic logos, Et
ipsum qq; adumbratum fuisse p arborem vae ed collat: Gen: 2: ed 3.
cum Apoc. 2: hancq; eam fuisse, cur p mulieris
additae, Adam uxorem suam vocaverit Chavah 2: matrem omis vi
ventis ed feminis vivificantis ed vivificati Gen: 3: Neq; alis pt ea
Angelq; ille, q; q; hoc se enunciavit Job: 33: 21. q; hic, q; logos illud
q; tum inventum ed p; missum erat, in hpre exhibuit, eq; vi va piorum
redimebat a morte Ps. 103: Imo is p; ponit jam in V.T. verba viva
Act: 7: 38. 2 logos zwns Phil: 2: cum Jo. Jermonem grae, q; q; pone
bant conciones veae vae, publicavit. Atq; cum hac evidentissime inde
patet, q; is ille e, q; se D. Abrahami, Isaaci ed Jacobi vocavit, q;
ipse dr ee eae vae ipsorum ed resurrectors eris ad vam uti docet
ipse Luc: 20: ed Matt: 22: Atq; adeo jam tum pnuntiavit id, q;
legi Joh: 11: 25. Hocq; n uno mo ed typo adumbratum fuit, cibq
e. alle ed potq, q; in defectu omis alimenti fabricabant ed in va gser
vabant Israelitae in deserto, xbm fearunt, ut manifestum e ex Joh: 6:
ed 1. Cor: 10: in V.T. hoc qq; adumbratum fuit, q; caro ipsig cibq est
in illis sacrifijs, quum pars comedebant v a sacerdote v ab eo q; q; of
ferebat, nam ed eq; sacerdos pssonam gerebat, eoq; fiebat, q; reqeat
cum vera hostia commno esu adumbrata ut qs q; eam vivat. Huc p;
eund: pstinuerunt qq; panes facierum f. p; posicionis Exod: 25: ed Levit: 24:
atq; ita ex hisce manifestum e, jam inde ab initio in logos fuisse va,
ipsumq; n tm q; D. Authorem fuisse tum mentis, tum eris, fs q; Sponso
rem vae ex morte in peccis cum sanctae tum beatae, neq; tm ed ta
lem verbis p; profetum ac designatum et typis adumbratum fuisse, fs re
ipsa qq; eam in suis operatam fuisse, atq; adeo actu fecisse, ut multi
p; ipsum traducti fuerint ex morte peccti ed miseriae in vam sanctitatis
ed felicitatis.

Alte,

Cap: 1.

Alterum q̃ affirmat Evangelista ē, q̃ vera fuerit lux hominum: q̃ ut recte intelligatur, ostendendum ē, 1. qd q̃ lucem intelligi potuit ac debeat. atq; inde probandum 2. lucem et veram hominum ēē idem. 3. ut veram ita q̃q; lucem hominum fuisse in hoc jam inde à principio, atq; adeo hoc ipsor lucis fuisse Autorem ac creatorem.

Lux qd q̃ppe sit, nemo ignorare pt, nemini q̃q; obscurum ē pt, de q̃ppe dicta luce hic n̄ agi, sd de eo tn̄, eq̃ ea potest exhibere symbolum et emblema. Lux illud ē, q̃ primo videtur, et eq̃ ope alia videntur in sua magnitudine, figura, colore et situ etc. 2. ope lucis tum pari, tum ambulare, et rebus mundi ita recte uti pmg. 3. lux jucunda et grata ē, ut sine ea vita tristis et vix vitalis ēet, unde coeg q̃ misero et vulgo habetur, atq; adeo lux in Scra q̃ppe ut emblema 1. cognitionis, tum q̃ nitidis rationibus, tum q̃ nitidis revelationibus, ita Prov: 20: 27. anima hominis n̄ mens a. gratia patitur s. ratio vt lucerna Jehovae, etc. qa eq̃ ope vera et falsa, bona et mala internoscunt, imo eq̃ ope d. et d. gloria ac hominis circa d. officia intelligunt ut docet Rom: 1: 19—21. et cap: 2: 13—15. Et de revelatione ut de luce ubiq; q̃q; Scra loquitur. ita Es: 2: 5. q̃ lucem nil aliud intelligi pt, q̃ lux cognitionis, q̃ datur q̃ revelationem Evangelii s. q̃ mulgationem eq̃ legis, q̃ ex Sione exire debebat; et domum a Deo viae d. atq; illuminari ut in luce ambulemus, q̃ctus: unum idemq; sit, unde et interpres Chaldaeus et Kimchius q̃ legem explicant, et Es: 9: coll: cum Matt: 3: q̃ lucem q̃ oriebatur sedentibus in tenebris, q̃ctus: Jeath et Genium illud, q̃ de gto ut ea salutis erudiebant q̃ eq̃ erant ignari. Atq; ita Simeon lucem tribuit Apocalypsin τῶν ἐθνῶν Luc: 1: 7 institutionem et cognitionem, atq; ita ubiq; in Scra. 2. vero lux emblema ē pietatis et sanctitatis, tum ob puritatem suam, tum qa eq̃ ope recte ambulamus et operamur, ita uti viam et modum operis lux monstrat, eodem mo lux cognitionis, dum monstrat q̃ et q̃ eundum sit, qdq; faciendum v n̄ faciendum et quo faciendum, atq; ita eq̃

ope

ope hos fit sanctus et pig quado lucem segit, et illi obsegit, et hoc ē ambulare in luce ubi videmus Es: 2: v ambulare ut filij lucis Eph: 5: 8. Eg Crium ē rebellare lumi Job: 24: 13, ib. ē odisse lucem, q Chaldæa paraphrasis de lege iterum intelligit; nam nulla ē pietas a. sanctitas vera, q n oriat ex cognitione, et eg cognitio veritatis et officij n sit principium et norma. Atq adeo opa lucis et arma lucis ea st, q fiant ex claram cognitionem et ab ea suppeditant et commendant; hacq sensu ubiq sæpe in Scra obvia ē. Sed 3. sæpe gaudij et lætitiæ sensum ht, tum in hac va, tum post eam, inchoatæ a. effectæ, eg e. suavitas illa, q ē in luce, sentitur alia ht, unde commode gaudij inde emblema sumit, ita quado dr Ps. 97: 11. lux fata justo, commodissime videt, ut intelligat lætitia, ut satis contextus docet. Eodem mo Ps. 49: 20, 21. in æum n videbunt lucem, illic e. q lucem pcult: sig vera sapia et justitia, q ē n tm major illuminatio, qq et uti patet ex Prov: 4: 18. sed et felicitas illgr: Et de utroq tam de cognitione, q de frū ex felicitate, intelligi pt, quado dr Ps. 36: 10. in luce tua videbimus lucem: Deo illuminante cognoscemus te et eum lætitia fruemur. Et sors in luce sanctorum Col: 1: 12. commutem n gratiæ tm et sanctitatis, s et gloriæ ac felicitatis fieri videt. Hinc qbus recte veritatem cognoscunt et amant, eaq delectant, lux et filij lucis ubiq vnr. Hinc vero fle 2. patet, q va sit lux houm.

Hinc ing fle 2. patet, q va sit lux houm, et lux va, nam cum va in nobis gstituat in rectis et jucundis hois circa d. imprimis opacitq, atq adeo in cognitione tum egeunq, imprimis primi veri et eg amore, atq adeo amore veri boni, egq fruitione et eium opacum cum his conformitate, ex hoc principio pficiscunt, pcult: va hois et lux hois et lux hois va ejus.

Sed ne in hoc plixi sumus, eadem opa inde 3. patefiet, q ide lóros q ē hois va x cna vae in hoc, et sit et ab initio fuerit lux eg; Sive eum e. ut d. spectemus, s. ut Mediatorem d. et houm, in illo lucis

fons

Cap: 1.

fons ē. Deus e. lux ē, unde et Sol vr̄ ψ. 84: et dr̄ ēē in luce 1. Joh: 1: 7.
et apud ipsum lux ēē dr̄ Dan: 2: qt. sc. d. 1. pfectè se ipsum cognoscit
et oīa cognoscibilia p se et à se et in se. 2. qt. d. conformiter illi
cognīoi, q̄ ht de se et suis virtutibus, opatr, atq adeo pfectè sanctus ē.
3. qt. in se pfectissē ac gloosissē beatus ē, sibiq pfectissæ lætiæ caā
ē. sz cum eo sensu d. solus lux sit, dr̄ habitare lucem inaccessam 1. Tim: 6: 16.
et ēē solus sapiens et beatus ψ. 15. sz eatenus d. quoq ē oīs lucis Pr̄ Jacob: 1: 17.
qt. illi inē et soli inē potīa dandi creāæ alicui cognīoem et ita cla„
ritaem et lucem illctus. 2. sanctitaem vltais ac opaōis, qt. solus fa„
cere pt, ut creāa illa raōalr agat sedm cognīoem dei et pfectoum
ac vltais eus. Et 3. commuōem beatitais et satietaem gaudij; deus
e. qt. ē ens pfectissm, q ē à se et à q oīa, quoq et se novit atq amat
et opa sua, pculd: oīsuffiens ē, ut poīt eam lucem comunicare, et nulla
lux ēē pt, nī p communicaōem primæ lucis, solus e. facere potuit men„
tem, solus eam luce veritais, et amore veritais et gaudio deniq pfun„
dere. Sed pterea qmdm lux primò videtr, atq oīa eus opa videntur,
ita primo cognosci quoq d. et reliq in d. debent, neq ulla ēē pt sine dei
cognīoe, ullius rei recta cognīo, nulla e. res ē, q n sit à d. neq & in
caā sua cognosci pt, nī in d. cognoscatr. qmadm itaq d. ignoratr, unde
nec res sint, nec p quem conserventr, neq ad quem finem sint, cognosci
pt, cum ex ipso, p ipsum et ad ipsum sint oīa Rom: 11: 36. ipse hōo
se n rectè cognoscit, nī d. cognoscat ut caām, finem et bonum suum,
et sine cognīoe d. nulla quoq d. sanctitas ē, cum nī d. cognoscamus ut
dnum nrum, eus vltai oīa conformemus, sancti ēē n pmus, et tm de„
mum sancti sumus ut ipse sanctus ē, et qndo opamur ad eus gloām. Deniq
nullum pfectum a. verum gaudium datr, nī in commuōe d. Itaq à deo
et in d. ē oīs lux creāæ raōalis, et in luce d. ea tm lucem videre
pt ψ. 36. hinc initialr et aliqndo pfectè. Hinc q unq in hōe lux fuit
deo accepta ferenda ē, neq ulla unq erit, qn ab hoc Pre luminum comu
nicetr.

nicet. Sed n̄ hoc tm̄ modo, sz ed qt. Deus λόγος, sc. q ē d. ed Mediator d. ed hōum 2. qt. hoēm in luce creatum primatq qppe conditor ad imaginem d. fs q peccam obtenebratum Eph: 4: 18. atq ita in regno tenebrarum natum ex eo transfert in regnum lucis Col: 1: 12, 13. hōc e. nunc factus ē tenebra qppe destitutus ed cognitione d. ed amore, atq adeo comitate eg beata, imo vi lucis damnat ad tenebras 2. d. ob sanctitatem ed justitiam suam cum priorat luce, tm̄ luce indignum, neq e. contemnere lucem poterat in q ed cum q condatq, qn eo ipso abnegaret d. atq adeo odij ed ira dei reg fieret, unde n̄ potuit n̄ excidere amicitia d. ed amicitiis illis bonis; unde nunc in peccore corruptis illetq, vanitas oblatis, ed nil n̄ peccum ed vi peccati miseria, atq ita si sibi relinqt, ed q demerito tractat, in dum n̄ pt videre lucem. Ps: 49: 21. Sed ē in tenebris ed ipsa tenebra, ed digng q in exteriores tenebras ejiciat: Imo n̄ pt n̄ illi lux ingrata ea, hinc gficam, q ē luceria d. Prov: 20. extinguere studet, qppe q ipsum accusat ed d. terribilem facit ed qpondit. Hanc q lucē odit, ut xtg ait, illiqs ut Job loqt, rebellat, atq ita reatum suum ed miseriam aggravat. q in regno tenebrarum ed sub ptate Principis tenebrarum maneret, nū d. iterum Sol illi fieret, ed in luce sua ostenderet lucem, ed quidem dixit, fiat lux, itaq qp jubet fulgere in corde peccatoris lucem ad cognitionem gloriae d. Potuit q λόγος, qa d. erat, hoc lux ea, potuit fieri hoc lucis caa, sc. poterat caas tenebrarum tollere, atq ita lux peccoris fieri. Hoc a. λόγος fecit, ed facit ē eno mō 1. caas erat d. ut tolleret, d. satisfecit in xpo, ed satisfacturum se spondit, ut ea ratione gloriam d. q peccum abnegatam, manifestaret, atq ita faceret, ut d. ed nosen eg innotesceret. Et potuit 2. qt. potia dia novam lucē cognitionis ed amoris veritatis ed simul veri gaudij infundere potuit. Priori mō, hoc nitur merito eg ut sponsoris ed Mediatoris, q meritis nobis ē partem sortis sanctorum in luce. Posteriori, vi, qt. nos aptos facit, ut habeamq partem sortis sanctorum in luce. Hinc ubiqs ut lux hōis ed caa ōis lucis in Scra qpar, ed hac eg illuminandi vis variis emblematis fecta atq adumbrata legi. 3. Lux qp λόγος dici

pt.

Cap: 1.

pt ob dram ab ipso pfectam, qt. in apparitoibꝰ varijs varia salutis mysteria manifestavit ipse, et p Spm suum ministros suos ea docuit, q inde ab initio illi Cpdicarunt 1. Pet: 3: 19 et 20. Spꝰ e. q in ipsis fuit, et p quem acti, locuti st, fuit spꝰ xti 1. Pet: 1: 11. atqꝫ ita im„ primis lux facta fuit, v potiꝰ talem se demonstravit, qndo revelavit oem veritaem, et anteà tacitam. 4. qmadm supra ostendimꝰ lucem pri„ mo videri, et eꝰ ope reliq, atqꝫ hac de caa d. lucem vocari poe, q ab ipsiꝰ cognioe ois veritais cognio dependeat, cum oia, uti st ex d. p d. et ad d. ita in d. tm cognosci rectè pnt. Ita singulari raoe hoc de λόγῳ verū e, ab eꝰ cognioe pendet ois veritais cognio, ni e. cognoscamꝰ λόγον, fi„ eri neqt ut rectè cognoscamꝰ, q fine mundꝰ conditꝰ sit, cur peccum à d. pmissum, cur patia et longanimitae ac beneficia d. utatꝫ ꝫ pec„ catorem. Deniqꝫ nil rectè eorum, q dna pvidia in mundo et regnis eꝰ gerit, neqꝫ variae rerum vicissitudines cognosci satis pnt, oia e. sub„ ordinata st regno xti, et sine hꝰ cognioe ex cais suis veris explicari nequeunt. Ut ex hisce satis pateat, cur lux vocetꝫ, varijsqꝫ modis ut talis pponatꝫ, et qoo analogia fidei et Scrarum id postulat, ut de λόγῳ illgamꝰ, ni qd obstat, qties de d. dicitꝫ, q lux sit, hinc mani„ festum e, qndo d. sol vr hois et scutum ψ. 84: 12. xtm illgi s. λόγον, nam is verè demum ut scutum, ita sol qqꝫ hois e, q et ꝯ tela oia in dio judio clypeꝰ e, et hoem illuminat ad cognioem veritais salutaris. Ita Malachias qqꝫ de hoc Sole vaticinatꝰ e cap: 4: 1. et jam diu antè de tali stella locutꝰ e Bileam Num: 24: 17. et David 2: Sam: 23: 1. et seqq. imprimis ℣. 4. hinc toties Es: id inculcat cap: 9: 2. collat: Luc: 1: 78. et Matt: 4: 19. Et notatu dignum e, q memorat Gala„ tinꝰ de arcanis catholicae veritais lib: 8. c. 20. p: 459. et 460. ex Mose Haddarsam ad illud Gen: 1: fiat lux: hoc ee q scriptū ψ. 97. lux orta e justo, dixisse Rabbi Abba scriptum ee et Dan: 2. Lux cum eo, hanc ee lucem regis Messiae, sic e. de eo dictum ee ψ. 36: 10. illud e. ee lumen regis Messiae. Quid ni e. ita et cogitare et loq potuissent V. Judaei, cum Scra tota eo eurigetꝫ, et haec indè

fuerit

fuerit fides fidelium expectantium consolationem Israelis, quo sit futurus lux ad revelationem Gentium ut Simeon loquitur Luc: 2: et hinc in N.T. sit frequentius è quod ut lucem se ipse vocet et voceth vide Joh: 3: 19. 8: 12. 9: 5. 12: 35, 36. et 46. aliisque locis pluribus. Adumbratum quoque fuit typo in uno: Illud ipsum Gen: 1: fiat lux: jam hoc fine recensetur, ut pateat illum D. quem ex tenebris lucem Eduxit, jam tum habuisse consilium manifestandi gloriam suam in facie J. Xti in peccatores obtenebratam 2. Cor: 4: 6. Exod: 3: 2. et seqq. Angelus foederis apparet quoque in igne et luce. ita Exod: 13: 21. Eq rei emblema repetit. Nor ning cap: 24: 17. et 40: 38. imo gloria D. in tabernaculo et templo postea lux ea fuit, quae visa fuit super propitiatorio, et adumbravit gloriam D. manifestandam in Xto. Ipsum quoque: candelabrum et septem lampades huc pertinent Apoc: 4: etc. Urim et Thummim in penetrali Sacerdotis quo aliud quam lucem veri hujus Sacerdotis fuerit. Eodem referenda è visio apud Ezech: 1: 4. et seqq. et 10: 4. et seqq. item Dan: 7: 9. Et hoc vino oppositum quoque è Eglista, quod λόγος fuerit lux inde à principio, et quod nulla salutaris lux alicui unquam affulserit, nisi quae fuerit radiis quam emissis ab hoc sole, revera e., ut ex superioribus patere potest, lucem se inde ab initio potestit et docendo et illuminando, nam ut supra vidimus, inde ab initio in locutus è in obscuro, et verba vita locutus è, quae sit verba lucis et incessit quoque suis, ipsisque Spm suum dedit, ac quem eum duxit, atque ea ratione in luce eq visa fuit lux, siquidem viam salutis manifestavit, in ea suos duxit, et tandem in gloriam introduxit, ut supra quoque osten sum fuit.

Cum vero has ob causas, fidem ferae et fidei analogiam lux voceth λόγος, ineptum è Soncin: hoc restringere ad externam oram, quia e. ob eam et alii et ipse lux voceth, tn nemini obscurum è potest, λόγου alia ratione lucem dici, ac hominum quisque dicitur fuit è Dei potest, ut ille patebit, si quidem ea lucis in summam colligant, et cum eum ejus quae de hoc Dne, generatim, ita ing manifestum erit, hunc ex fonte lucis, in quo reliq lucem viderint, et à quo illu

illuminati fuerint

Quod verò inde ab initio et quo cum effu λόγος lucem suam com-
municaverit, Eglista porrò docet V. 5. Quod in tenebris luxerit,
sz à tenebris comprehensus n̄ fuerit. Lucis e. opus fuit lucere
in tenebris. In verbis enalloge ē tpris psentis p ptarito, ut
patet ex membro posteriori, sz q̄ tn̄ emphasin ht, et hunc sensū
fundit, q̄ indè ab initio in tenebris luxerit et adhuc in tene-
bris luceat.

Ut a. rectè verborum eorum sensum illgamus, videndum ē qd
p tenebras scitur, tum vero qōo lux in tenebris illis luxerit.

Tenebræ oppnr luci, atq ita st emblema ꝯrij eius, q p lucem
in Scra scari diximus sc: 1. ignoriæ et coecitatis, uti e. in te-
nebris nil videri, neq rerum smltdo a. dissmltdo observari pt,
ita in ignoria nil rectè cognosci, et nihil ab ijs rebus dignosci
atq inr̄nosci pt, n̄ pt fieri discrimen veri et falsi, boni et mali,
undè q in ignoria vivit, dr obtenebratus ēe, imo tenebræ ēe, vide
Es: 9: 1. coll: Matt: 4: 16. Eph: 5: 8. et Matt: 11: 13. Eph: 4: 18.
1. Joh: 1: 5, 6. Et uti in tenebris nil rectè agi pt, neq q a. q̄ eamus
satis sciri, ita qqs ex ignoria oritur pravitas actoum et aberrao
à via et meta. Hinc 2. impietatis emblema st tenebræ, undè
opa tenebrarum vnr opa prava Rom: 13: 12. Eph: 5: 11. 1. Joh 1: 6.
nam ubi abē lux illctus, q̄ qd faciendum sit et qōo a. q v̄ q̄ eundū
sit, ut assequmur verum finem ad quem conditi et postlimio rursus
p verbum graæ vocati sumus, monstrat, fieri neqt, qn vltas à vero
bono et vera via aberret, et à norma deflectat et porrò oia de-
sideria, dicta ac facta prava sint, nihil e. cum raōe et rectè à cre-
atura raōali fieri pt, q n̄ fiat scdm certum judicium nixum clarâ
et distincta cognioe. Deniq cum q in tenebris opatur et ambulat,

offen-

Cap: 1.

V. 5.

offendat fle, et Cceps ruat in varia Cpcipitia, atq obnoxiq sit piculo et insidijs, atq indè varijs calamitatibq, eamq ob caam tenebræ terribiles st. Hinc 3. tenebræ emblema st miseriæ, indè sumæ miseriæ tenebrarum extremarum noe veniunt Matt: 8: 12. Et ptas miseriam infligendi, et hora miseriæ et ptas et hora tenebrarū vnr. Itaq nunc fle ē illgere, qd tenebrarum noe scetr sc. hoo obtenebratq et statq eq in quem p peccum reductq fuit, eo e. nos ducit ordo, neq e. fieri pt, ut hoc ptineat ad creaoem primam factam p λόγον, ita e. oia bona fuerunt, et hoo conditq ad imaginem D. atq adeo in luce; Et scatr q lux illa mutata sit in tenebras: revera e. p peccum tenebræ introductæ st, peccum e. cum ignoria aliq semp qjunctum ē; dum e. ut supra qqq videmq, hoo à fonte lucis Deo et λόγο se aptit, eqq lumine indignum se facit, incidit p se in tenebras, tenebræ e. oriuntr sublata luce. Hinc peccor dio judio ad tenebras damnatq fuit et obtenebratq τῇ διανοίᾳ Eph: 4: 8. imo regno tenebrarum subtq fuit Col: 1: 13. et subtq principi tenebrarum 2. Cor: 4: 4. Indè 2. ortum fuit regnum et lex pecci p concupiscias pravas, se pdens, ut hoo peccor q talis nil rectè agat, undè ineptq fit ad boni qcq cogitandum, et multo magis faciendum. 2. Cor: 3. imo mortuq in peccis dr, donec dia potia resuscitatr Eph: 2: 1–3. ut dicatr n poe se Deo subjicere Rom: 8: 7. unde 3. oritr et orta ē miseria, peccum e. sua naa hoem ὑπόδικον obnoxium reatui, poenæ et damnaoi, undè opa tenebrarum dicuntr ducere ad tenebras illas exteriores, in qbq ploratq oculorum et stridor dentium. Non pt e. n violao legis dia et læsio sumæ Majestatis facere poenæ reum, atq adeo inde oriuntr angores qsciæ.

Hoc tenebrarum regnum obtinuit indè ab inio, postq peccum in mundum ingressum fuit. Et in eo st oes q n postlimio p λόγον illuminatr et ad regnum lucis transferuntr, ut accipiant partem sortis sanctorum in luce Col: 1: 12, 13. et eæ tenebræ ita totum mundum texerunt.

In

Cap: 1.

In istis q̃ tenebris Joãnes lucem luxisse affirmat, q̃ pcult: nil aliud
fecare pt, q̃ q̃ ĩm eos, q̃ tenebrae vnr, qdam fuerint illuminati, atq;
adeo lux facti in dno ut Apls loqr Eph: 4: qq nãa ñ ming tenebrae
q̃ alij, x q̃ inde ab initio logos habuerint quos erudaverint de vero
et falso, de bono et malo, qbq monstraverint qd faciendum sit ñ
omittendum, q et q̃ eundum, qnam verum, q fabrare via hoĩs desi,,
deria poit, bonum, q vera et unica ad illud via sit. Et porro
q eos à rase, accedente potente eg gratia, ipsam eorum vltraem fle,,
xerit ad obsequium veritatis, q ẽ ad pietatem, ut se in typum eg dra
tradiderint corde illi obsequentes. Et denique q hac rase eos pduxerit
ad summam felicitatem et gaudium dum atq; inenarrabile x q qdam
p verbum gratiae receptit in foedg gratiae et porro in gloam assumpserit.
Sed pterea et hoc fecit, q manifestão illa mysterij salutis adeo
illustris fuerit, ut et gpicua fuerit ipsis tenebris x ut hoĩs obtene,,
brati ñ potuerint dem eg splendorem, lucem, effugere, dum radios suos
p ipsas tenebras undiqs spargerit, hocqs ñ uno modo verbis fc. et factis:
Dum e. auditum fuit verbum pmissois, et in ore fidelium fuit, dum
ijs ñ tm apparuit et ad ipsos privatim locutg ẽ, ps alijs qp et in
publico impijs et audientibg locutg ẽ verba vita Act: 7. verba fae,,
deris, fux qbq deg foedg facit ad salutem credentium et resipiscentiũ.
Varijsqs modis verbum illud explicuit et typis expressit, q incurrebãt
in oium oculos, ps et multa miracula fecit in conspectu tam impiorũ
q piorum, qlia ea st, qx: gr. q facta in Egypto, in deserto, in tran,,
situ maris, ad montem Sinai etc. pcult: lux in tenebris luxit, ita
ut ipsae tenebrae qdammodo illuminari debuerint, neqs splendor ille potu,,
erit occultari; Quid q ipsae Gentes ñ potuerint ee ignara eorũ q deg
locutg erat et fecerat, dum fama saltem eorum ad eos transvolabat.
Adde qt modis deinceps Angelg foederis apparuit, qt pphas miserit, qbq
modis verbum gratiae clarij reddiderit, et fle patebit, q in tenebris
luxerit. Adde q et in ipsis Gentibg luxerit, dum reliqt ñ tm orbg con,,

feiam

ficiam et dictamen officia, cq ope multa veritates et de Deo et rebus divis Gentilibus cognita fuerunt, leges, quibus aequum ab iniq, fas et nefas dis„ ceruerent, inventa; sic et sapiè singularibus quibusdam hominibus lucem ad institutionem Gentium suppeditavit, quales fuerunt legislatores eximij ac Philosophi, q ratione d. sunt דָּת֣וֹר s. doctor Gentium Ps. 94. hinc Apostolus urget ad Rom: 2: q τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ in ipsis Gentibus cognitum fuerit, atq; et ἀναλλοίωτα τοῦ Θεοῦ aeq ac opus legis. Et ut hac ratione lux illa in tenebris luxit.

Haecq satis probant, q lux illa oi modo in tenebris luxerit, inde ab eo tpore, q tenebra humanum genus involverunt, dum n tm sapiea haec summa λόγος ing, ea constitit in omnibus Gentibus, q memorat Prov: 8. sic et sub prmissae et sub lege viam salutis luculenter satis p ratione istius oeconomiae manifestavit, et manu q. duxit, dum p legem tq. paedagogum ad se, in q salutis ratio, traxit.

Sed qq ita luxerit in tenebris, Ecclesia tm docet, q tenebra eam n comprehenderint

Hoc jam fle ex descriptione tenebrarum elligi pt. p tenebras e. hoc corruptis mente et ratio et status corruptionis notat. De eo a. q tali peculi: verum e, q lucem nec comprehenderit, nec comprehendere potuerit; satis e. patet, p tenebras hic elligi hominem in se spectatum qt. corruptus x tenebra e, aeq ideo alterius extendendum est, pt e. d. ex tenebris lucem facere, atq ita, q p se n pnt tenebra, p d. illuminationem pnt. Hic Et de ijs, q tenebra vnr, id affirmat, q illis in se spectatis, et qt. tenebra st, tribui debet.

Sed ex predicato hoc plenius patebit, qd sit, q tenebra lucem n comprehenderint.

Vox λαμβάνειν et καταλαμβάνειν hat propriè physicam significationem, et notant aliqd manu capere, apprehendere et comprehendere, sic p metaph. hat aeq significationem moralem atq et metaphysicam, et ut tradere e docere, ita accipere et comprehendere e discere elligere et assentiri, ubi patere pt, si loca tum V. tum N.T. inferantur, in quibus

voces

voces λαμβάνειν, καταλαμβάνειν ed δέχεσθαι reperiunt, mani„
festum e. ē, q respondeant Hebr. תפס ed Chaldaeo ac Syro ܡܒܩ.
unde Cabbala, cui respondet Masora traditio. Sed ed hoc patebit
voces eas sumi poe in majori ed minori emphasi, ed in emphasi sua
fere n̄ qlemcunqs feaem ēg q doceh, ſs cognoem veram, ex q
in vltae rafeah vera ed radalis homologia, gformis dra traditae
atqs adeo p q mens tradah in typum illig dra; ita ut qdo dr,
q tenebra lucem n̄ comphenderiant, n̄ feeh, q nihil lucis comphen„
derint, ſs q ita lucem n̄ comphenderiant, ut lux eos duxerit in vera
vera va via ad vitam veram; neqs e. negari pt, ipsos Gentiles
multa eximia novisse ed cognovisse, de ipso ed Deo ed religoe; im„
primis certum ē, q illi, qbg tenerior lux luxit, qbg hac lux verbum
dedit salutis sub pmissae ed lege, multa eorum q ad hoem ducendum
in via salutis revelabant, illxerint; ſs qdo dr lucem n̄ compre„
hendisse, feah Sera emphasi, q eam n̄ ita cognoverint, eos dri,
ut logh tplg 1. Cor: 8: 2. ē e. Sera usitatum ea negare bq. n̄ sint a.
fiant, q eo moo n̄ ſt a. fiant, q fieri deberent, cum tamdiu res a.
actio, eo moe, q voceh indigna sit, donec veram accipiat suam
formam ed naam.

Hoc verò qd sit, q lucem n̄ comprehenderint, tenebra ſte jam ē in„
telligere, fc. q multi audiverint ed alig moo illxerint, tum primam, q
repih Gen: 3: pmissoem, tum eas q postmodum ad ēg explicaoem addita
st, tum typos, qbg ea adumbrabah, ed bq. in imagine conspicienda ex„
hibebah Ex: gr: Sacrifia tum legem, q postea subintravit, ed testia, sta„
tuta ed judia d. magao numero, tum pphias varij gnis ed de varijs
rebg ed psonis, ſs q n̄ ita cognoverint ea, ut p ea fuerint illumina„
ti ad dignoscendam veritatem salutarem à mendacio, eamqs ita am„
plectendam pensa vltae, ut vita expresserint.

Hoc

Hoc qd sit, Scra ubiq explicat: in gre e. docet, q hoo qt. e tenebra ꝛ corruptꝰ, ut nunc e oīs hoo, n illgat ea q st spꝰ dei 1. Cor: 2: 14. q φρόνημα τῆς σάρκος ꝛ q sapit caro, n subiiciat se legi dei, neq poit Rom: 7. et q totꝰ mundꝰ in sapia sua n cognoverit sapiam dei 1. Cor: 1: 21. imo q evanuerint et sapientissi in suis raoibꝰ, unde et xtꝰ affirmavit, q ni qs renascatꝫ ex aq et spu, n poit intrare in regnum coelorum, et ne qdem videre illud Joh: 3. adeo ut mortuꝰ dicatꝫ in peccis ꝛ ad oe bonum impotens Eph: 1: 1. et seqq. neq mirum, cum id in ipso, q luminis vicem pstat, in tenebras mutatū sit, q ptinet illud xti Luc: 11: 34 — 36. n q physica et involuntaria sit illa impotia; et hoo et corruptꝰ illctm et vltaem ꝛ eas facultates, qbꝰ, physice loquendo, veritaem, si recte ijs utatꝫ, poit cognoscere atq amare, ht; ss moralis, qt. hoo odio veritais agr, q nascitꝫ ex concupiscia prava, cui lux veritais salutaris, uti Scra et illud n poe sæpe sumit, ut videre e Gen: 37: 4. 43: 32. etc.

In spce vero, uti totꝰ mundꝰ ꝛ genꝰ hūanum in sua sapia ppria n cognovit, neq cognoscere potuit sapiam d. eo q tenebræ fuerunt. Ita Judæi et oes illi, q qq verbum d. s. verbum salutis audiverant, tenebræ tn ut fuerunt, ita manserunt, lucem n comprehenderunt Scra teste. docet e. hria sacra, qndo in ipsis patriarcharum familijs veritas pmissois, atq adeo lux hꝰ lucis fuerit ignorata et obtenebrata. Et qndo porro sub lege, postq viva verba publice audita, et miraculis confirmata eent, atq adeo תורה ꝛ commonstrao veræ viæ ad veram metam ꝛ æam salutem in publico oium ꝯstaret, et dra justiæ et justificaois peccoris atq adeo reꝯciliaois cum d. p fidem et resipisciam manifeste satis, p raoe istiꝰ tpris tradita eet, tn plerique Judæorum in tenebris manserint, et à lege justiæ aberraverint vide Rom: 9: 31, 32. 10: 3. nam finem legis n comprehenderunt, et eam in alienum sensum torserunt, q raoe velum ipsorum oculis impositum fuerit, q minꝰ xtm et eꝰ offia et benefia recte cognoscere potuerint, q adumbratum

bratum fuisse velo Mosis plixè docet 2. Cor: 3: 13 et seqq. Quando e. audientes verba illa, q fecerit illa, vivet in illis, et maledictus etc. ita illgebant ut fidem in Xtm et justiam eius in ijs n comprehenderent, id q lux erat, factum e illis tenebrae, et lex q erat ad vam, facta fuit ad mortem Rom: 7. Et de caetero oes pphias intelligentes p sensu suo carnali, et concupiscijs suis attemperantes, veram lucem n comprehenderunt, dum e. q de opulentia, de pace, de gloa, de cibo et potu et similia pmittebant, carnalr illgerent, n cogitarunt de pace gsciae, de divitijs in d. p fidem acqrendis, de satietae gaudij interioris hois p fidem, de pulchritudine imaginis d. Et dum Xtm tq. huanum regem et huao more regnantem exspectarunt, pijt ipsis vera veri Xti idea, atq ita et, uti n recte cognoverunt veritaem, ita n amarunt a. vita expresserunt. Hinc ubiq impietas ipsorum pstringr et incusat, q ore tm et opibus externis deum colant, ss n adorent in spu et veritae, multo minus in fide Xti, adeo ut verum fuerit, tenebras lucem, q illis lucebat n comprehendisse.

Eorum explicaoem e. q haec ita inrptant, ac si sensus eet, tenebrae eam n macularunt s. infecerunt, v et comprehenderunt, ita ut ex voto ipsorum ipsam pderant sc: mittimus, tq. ut nobis qdem videt alienam.

Observandum a. e, q haec ita narrent, ut satis aptum sit ea oia anteriora ee ministerio Joais, atq adeo et Xti, cum manifeste satis Joaes dicat venisse, ut eos, q lucem n comprehendebant, et redargueret et institueret.

Dehinc e ordinem tpris psequens Eglista, doceat qd porro de λόγω q tq. lux eousq in tenebris luxerat eo cum successu, quem vidimus, factum sit, sc. q 1. Joaes missus sit, q de luce testaret, tum q lux ipsa venerit, sc. qndo λόγος factus e caro.

Haec ita connectunt, ut aptum sit, q λόγος et ea q de λόγω hucusq dicta st, tpris ordine pcedant. Et ut manifesta fiat oppositio qqs inr ea, q de λόγω pdicata fuerunt, et ea q nunc de

Joae

Cap: 1.

V. 6.

Joãe ꝑdicant, eo fine, ut ille extollat, hic minuat, ut Joães ali-
cubi loqt, cum e. dixisset de λόγω, ἦν ἐν ἀρχῇ, de Jaãe ait
ἐγένετο factꝰ ē, qppe cum ipse à se eēt et necariò et ab ãō et
ante oīa, hic factꝰ et natꝰ ab eo ex alijs in tpris plenitudine,
postq oīa q constituant universum hoc, jam diu antè facta eēnt.
Imo cum dicit ἐγένετο, ꝓculd: ad priora respiciens, ubi dixerat
oīa ꝑ λόγον ἐγένετο, Joaēm qqꝫ inr ea manifestè satis refert:
Cum de λόγω dixisset ἦν θεὸς erat deꝰ de Joãe affirmat, q
fuerit ἄνθρωπος hōō: Cum de λόγω testatꝰ eēt, q fuerit apud
Deum, de Joãe testat, q à d. missꝰ sit: Cum de illo q fuerit lux,
de Jaãe q fuerit testis lucis, ut manifestè satis pateat, Eglistam
ꝓbare velle, q primo ꝓsu jecerat λόγον n ēē hoēm, ꝫ verū deum.

De Joãe a. qd testet ut distinctiꝰ videamꝰ, contemplanda veniunt
1. noēn eꝰ. 2. naã. 3. origo. 4. missio, 5. officium. 6. finis Officij.

Nomen illi Joães fuit ⁂ κεχαριτόμενος, q noēn ꝓculd:
scativum et mysteriodes fuit, cum dijtꝰ ipsi impositum fuerit, et
ad ꝑsonam n minꝰ q ad officium referendum ē. Ille grãæ particeps
factꝰ ē singulari raõe, et ministerium eꝰ fuit ministerium grãæ,
annuntiavit e. tps et annum grãæ, et eum q ē plenꝰ grãa, et ex
eꝰ plenitudine ꝑsertim nunc accipe debebant oēs electi χάριν
ἀντὶ χάριτος grãam supra grãam, v ut alij et volunt grãam
N. T. pleniorem, ꝑ grãa V. T. restrictiori.

2. naã describr, qndo dr, q fuerit hōō, q ipso λόγω ꝯdistinguit;
hōis e. vox infirmitatis ht scaõem, qd ē hōō Q. 8. ꝑsertim postq
peccum in mundum intravit, q ipso scat Jaãem n alr q ut hoēm
ꝯsiderandum ēē, q nulla alia re, à reliqs distinctꝰ, ysqꝫ excellentior
fuerit, q ea, q noē scat, grãa sc. q ipsam à reliqs distinxerit, et
ex q accepit oīa, ut de ipso verum sit, q dr 1. Cor: 4: 7. imo
hæc opposiō docet, tm illum differre à λόγω, tantoqꝫ illo infe-
riorem ēē, qnto deꝰ major ē hōē, et hunc servum ēē, illum ēē dnum,
qlis comparaõ qqꝫ fit ad Heb: 3. inr xtm et Mosen et cap: 7: 8 et

seqq

Cap: 1.

seqq. in Xtum et Sacerdotes Haronidas a Leviticos. quod Angelg qpp inculcat Apoc: 19: 10. Hoc vero ideo pcuti: dr, ut habeat Qmissae instar, ex q sponte fluat conclusio illa Jo. 8. q n fuerat vera lux, hoc qppe. Hoc e. argto illud pbat et simul docet, eum q e vera lux eo ipso deum ae et n hoem Qtor fc. merum.

3. Origo inaudita, qdo dr ἐγένετο: q tum nativitas eg, tum comparitio in hoes fieri; ἐγένετο e. pprie dicit, incepit ae et comparere: Hinc e. nativitas pcuti: pertinet, q singularis fuit et miraculosa, natg e. e parentibg Zacharia Sacerdote et Elisabetha Haronide, ps cum illa jam eet senex sterilis ad mysterium pcuti: fieandum; uti et mysteriodes fuit, q Sara sterilis parerett, vidr e. deg eo fiare voluisse opa grae, renovaoem et regraoem n ae virium humanarum opg, ps dia potea, eg emblema ae voluit in nativitate filij q missois Isaaci ex mre sterili et Joanis qdromi Xti et nuatij regni grae ex mre itidem sterili, deg e. e, q generaoes n fm carnales, ps et spuales vocat Es: 40. et qtgt st filij dei ex d. natiuah Jo. 13. ex aqua et spiritu cap: 3.

4. Missio fuit dia, à d. e. missg fuit, n tm p nativitatem, qq et miraculosa nativitas huc faciat et pertinet, p q coelitg hmo gri donatg et missg fuit, ps qt. accepit mandatum ut legaoe fungereth d. noe inn hoes. Huc pertinet, q jam in utero subsiliyt pra gaudio, cum Maria mrem visitaret Luc: 1: 41, 44. eo e. fiatur q, reverà gaudium concepit ex intuitu pcuti: bonti boni, q, nunc servator mundi, lux et via houm natui dicet, neq e. difficile Deo e foetum in utero mente donare, a. mentem cognioe sui et Xti sui implere, tum verò q inde ab utero plenq spu fuit Luc: 1: 15. per hanc e. unctoem spig, uti olim oleo arte facto alij ad mung suum exaqbabah et segregabah. ps imprimis missg, qdo ub spu et potea impletg erat, ita dijtg mandatum accepit testandi de Xto, ita ut

vi

vi missoīs suæ n̄ poēt nī veritaēm testari Joh: 5: 33. legatꝰ e. dei et dei spū plenꝰ, n̄ nī vera testari pt, ut qcqd Joaēs tq. dei legatꝰ locutꝰ fuit, tq. ipsiꝰ dei verbum, ut erat, recipi poīt.

5. Officium, q erat testari de luce, hoc testīum comprehendit e. ea oīa, p q̄ de luce testatꝰ fuit, et huc spectant n̄ verba tm̄ sꝫ facta qqꝫ et totum vē genꝰ. De Mose q̄ndo dr̄, q fuerit fidelis servꝰ dei, in testīum post dicendorum, scāt, q testatꝰ fuerit de ijs, q fecit n̄ tm̄ docendo, sꝫ et regendo et instituendo ritꝰ eos, in qbꝰ futuri tp̄is imago erat. Hoc alijs vocibꝰ dr̄, q p̄dicaverit s. p̄conem egerit Luc: 1: 80. huc ptinet ℣. 23. vox clamantis; Ita clamasse dr̄ apud Matt: adhortatꝰ ad poenitīam Matt: 3: 2. Luc: 1: 17. p̄parāo vr̄ tum p̄pli exaptati ibid. ℣. 16. conversio p̄pli s. filiorum et ℣. 76. 77. dare cognīoem salutis Joh: 5: 35. testari de veritaē.

Hæc oīa ꝫ docent id, q hic testari vr̄ de luce, comprehendere tū drām de cāa salutis, tum de medijs et mōo comūoīs cum ea; et qcqd eo ptinet, ut poīt Joaēs testis raōem hr̄e, id huc transferendum ē.

Verbis ꝫ de luce testari debuit, q fecit manifestando xtm ut salutis cāam, q̄le illud ē ℣. 14. q xtꝰ sit plenꝰ grāa et veritaē. Hoc e. Joaēs qqꝫ testatꝰ ē, ut docet ℣. 15. et 16. hoc e. q ℣. 16. dr̄ Joāi qqꝫ tribui pt, et connecti cum ℣. 15. saltem ℣. 23. illum vocavit dn̄um, eumqꝫ ēē dn̄um dixit, de q Es: 40: 3. et seqq. ℣. 26. et 27. xtm p̄sentem ēē docet, ejꝰqꝫ magnitudinem dep̄dicat ac æternitaēm qqꝫ. ℣. 29. postq̄ naām ita descripsisset, offīum eꝰ distinctiꝰ declarat, q sit agnꝰ dei tollens pecca mundi, atqꝫ adeo docet, q sit cāa salutis aufferendo caām damnaōis ℣. 32. testatꝰ de eo fuit, q unctꝰ sit spū, is in eo maneat ℣. 33. q eo spū suos baptizet: purget et lavet p illuminaōem ad veritaēm cognoscendam, q̄ndo ab

erro,

Cap: 1.

erroribus liberandi, et sanctificationem in veritate, quod à pravis concupiscentiis purgandi. cap: 3: 29. cum sponsum vocat, et sponsam habeat, cum ipse sit paranymphus. v. 30. glorificationem ex Spiritu. v. 31. quod desuper venerit ex coelo &c. et supra omnia sit, et ὁ ἄνωθεν, quod de epitheton. v. 34. quod missus à D. sit et verba D. loquitur, neque ex mensura spm accepit. v. 35. quod filius D. Pris sit, et quod omnes res in coelo et in terra ei data. v. 36. quod in ipso sit vita aeterna, et quod medium ea potiendi sit fides. Ita ubi ad fidem, ita ad resipiscentiam hortatur Matt: 3: 2. ut alia nunc transeamus.

Et ubi verbis de Xto testari debuit, quippe et in testium venerat; ita factis quoque et vita gre. Hac pertinet locus ubi Spiritus dicitur, quod fuit desertum, ut fieret desertum quoque in terram fertilem mutandam ea, et in deserto Gentium deum ac Gentes labio puro locuturum Ezech: 20: 35. coll: Hos: 2: 13 et Zeph: 3: Apoc: 12: 6. Urbs e illa Egypros debebat fieri Matt: 23: 38. quae antea sancta fuerat, terra sancta debebat confusui et fugi ex. Deut: 32: Et in omnibus locis posthac deo offerri sacrificium purum. Hoc et regnum adveniens et propinquum jam in Gentibus quoque obtenere dare debebat. Habitus et vivendi ratio in testium quoque fuisse videntur, dum e ipse sacerdotali gre natus, in mollibus vestibus a sacerdotali ornatu ex pelle Cameli cinctus incedebat, fuisse videtur. Vestes sacerdotales abrogandas esse, ut pallium salutis et Xtm pararent: Quaerere illud quoque legi 1. Pet: 3: 3. victus Gentium quoque fuisse videtur quod fuit locusta et mel agreste, eo videtur fieri, quod in cibum in deserto debeat cedere aliquid quod cum locusta et melle agresti comparationem habeat, quis cibus et Xtus, quod in statu humilitatis locusta instar fuit et mellis agrestis, quod cibus in humana arte parat, ex D. opulia et sine labore hominis communicat in ipsis desertis, ubi alias fame pereundum erat, ubi ita in deserto manna quoque cibati fuerunt Judaei, ut eadem res fieret. ex hoc

quoque

qqs scatum fuisse videt eo vivendi gre, q regnum illud, q annun-
tiaret, n sit cibus et potus, ss justia et gaudium et pax in Spu S.
Pterea baptizando testatus fuit, dum e. baptismo suo initiaret
q. regno xti, scavit neminem, ni renascat ex aq et spu intra-
re in regnum coelorum poe. Impuris n dari commuoem cum xto;
imo in regno xti dari purificaoem peccorum, et pplm eus pplm
sanctum ee.

Hisce es postq testatus fuit de xto, atq ita munere suo functus
videbat; tandem Martyrio qqs confirmavit prius testium ut no-
tum e. Igr oi moo testatus de luce, officium eus fuit, et scdm
officium opus.

Hoc vero testium eus ut dyum recipi poterat et debebat, siq-
dem scdm pphias talis exspectandus erat tali tpre, neq fieri po-
terat, ut eo tpre qsq veniret in testium et ad pparandam
viam dni, ita ut eventus aeq ac tpris signa id confirmarent qn
p eo habendus eet, q ut vox clamantis in deserto manifestari de-
bebat, anteq gloa dni manifestaret, et ipse rex compareret.
Hinc videmus qqs q tale qd exspectaverint illa tempestate, nam
exiverunt ad ipsum mxa copia, sciebant ppham pter xtum ex
spectandum ee, unde qrunt, an ipse sit ille ppha? Quae oia
argta st fidei et exspectaoi illius tpris.

6. Finis a. eorum fuit, ut crederent oes p ipsum x ut ex-
plicat Luc: 1: 16. ut qverterent ad deum et sensum justorum
et cor Prum, ita ad ipsos tq. filios x ut q aberraverant à lege
justiae, studentes ppriam justiam stabilire scdm legem, illi cum
Pribus et spubus justorum consummatorum agnoscerent xtm ee fi-
nem legis ad justiam cuivis credenti Rom: 9: et 10. et q in ipsu
credat vam aam habiturum conf: Mal: 4: 6. Es: 29: 22, 23.
hoc verbo μετανοείτε comprehendit ipse Matt: 3: 2. q resipiscia
fidem

fidem et opa fidei complectitur, ut addita rão docet, qa appropin-
quaverit regnum coelorum s. Messiae, in q verum sit id, q apud
pphas toties legr, d. rex factus e Ps. 93: 1. 97: 1. ea e. rão osten-
dit, in quem, qd et qndo credendum sit, dum fidem in Xtm per
charitaem efficacem inculcat, atq ea raõe cognioem salutis
dat, ut Zacharias Pater de ipso dixerat Luc: 1: 76, 77. alia
e. raõe n pt Dno v viam v pplm exaptatum pparare ni e.
p fidem sub obediam Eglij fidei J. Xti captivae ducantur mentes et
a pjudijs ac erroribus ac pravis et concupiscijs purgetur cor, fieri
n pt, ut n in corde hois multa obstacula inveniat regnu Xti
q impediant, q minus rex gloae intrare poit. Imo p fidem Xtus
regnat, dum in ipsa fide e vera homologia et subtio. hinc
et publicani et meretrices credidisse dnr Matt: 21: 32. ut n
frustra pdicaverit, qppe spu et potia Eliae instructus et plenus
ab utero, ut illo spu cooperante verbum eus debuerit ee efficax,
et ipse pdicare, ut Aplus loqtur, cum demonstraõe spus et potiae.

Atq hac de caa, qa talia et tanta ipsi revelata et p ipsum
revelata, Xtm cum dicit majorem pphis Matt: 11: 7 — 11. et hinc
dr ibid. mpus inter natos ex muliere v. 11. cum haec eus fuerit
progativa, q fuerit pcursor et pco Xti venientis sedm pmissoe
dei atq exspectaõem Prum in mundum, ad capessendum pmis-
sum regnum.

Sed qntacunq et fuerit Joais dignitas, illa tn ois tm n eva- v. 8.
nescit in comparaõe cum λόγος: hinc serio inculcetur hoc ipsum
infinitum discrimen v. 8. q n fuerit lux ss testis lucis.

Quod qndo dr, n e absolute illgndum, siqdem lux qqs Joaes fuit
n minus q fideles Φωσήρηρον Phil: 2: 15. et doctores stellarum
noe veniunt Apoc: 1: 16. coll: v. 20. et cap: 2: 1. etc. ss compa-
ratè ad λόγον, ut negetur illum fuisse veram lucem, et expli-
catur

cat. V. sequenti, lucem primariam et lucis fontem. Hoc vero quando dr in oppositione ista, per se fle patet, quando de λόγῳ dr quod lux sit, hoc ita intelligendum esse, ut nemo possit alius eo sensu lux dici, atque adeo ita, ut hoc sit illi ἴδιον ἀύχημα priva dignitas et laus. Unde confirmatur quod non sit lux instrumentalis, sed prima et principalis tq. D. sc. ut ex superioribus patet. Omnis alia lux est hoc fonte et pre luminum per communicationem, atque adeo non nisi radius quidam reflexus, testis illius solis, unde omnis lux manat. Atque adeo hoc solum homini relictum est in luce lucem videre et de luce testari, ac lucem quoque communicatam aliis proferre, non aliter ac luna lumen, quod accepit a sole, terrae communicat, quomodo a. de luce testatus sit in antecedentibus dictum est.

V. 9. Quod vero de Joanne negavit, de λόγῳ affirmat V. 9. quod sc. ipse sit vera lux.

Hoc e. quicquid et de constructione sit, apertum est, quod λόγος hoc sit praedicatum, esse veram lucem. Verba haec non uno modo intelligi possunt et construi, vel ut ἦν conjungatur cum verbis proxime sequentibus, ut sit ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, vel cum sequentibus remotioribus ἦν ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. Si priori sensu tum idem diceretur quod Ysu primo sc. quod vera lux fuerit in mundo, np. ut dr V. sequente, atque adeo quod fuerit antequam caro factus fuit V. 14. et quod fuerit antequam Joannes esset in ipso creationis rerum principio ut supra dixerat V. 1. vel quod vera lux sit ὁ λόγος, oppositè ad id quod de Joanne dictum erat, atque ita subtum repetendum esset ex prioribus, λόγος sc. vel ex V. praecedente lux sc. illa de qua Joannes testatus fuerat, atque ita esset Ellipsis τοῦ ἐκεῖνος, illa lux, de qua Joannes testatus est, fuit vera lux. Quod primum attinet, illud commodè dici potest, sed tamen etsi verba non repugnent, vix admittendum est, ut toties una res dicatur, nam fuisse et fuisse apud D.

jam

Cap: 1.

jam antea dictum erat, et v. sequenti iterum dr distinctio, q in mundo fuerit ab ipso facto et v. 15. q prior Joae fuerit; sine nedum igr hic sensu n debet admitti. Quod posterior attinet, ellipsis qps ubi simplicis applicari xba pnt, rejicienda videt; itaqs cum pba commode et governiente genio linguae ita construi pnt, ut ἐν connectat cum ἐξόμενον, nulla rao idonea ê, cur hic sensu repudiet, pserim cum nexu ita sit qps manifesta. q vero hic loquendi modus sera usitata sit, fle patet ita Matt: 22: 10. ἐν γάμοις ἐξόν et multis alijs locis. Hoc q assumendes q negari negt, fuitne erit τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, lux vera illuminans oem hoem; q dicatum erat, veniens in mundum, s. veniebat in mundum.

Lux illa vera a. λόγος ê, λόγος noen ê ae lucem, ut videmus v. 4. qd a. sit ae lumen s. lucem, et qz sensu λόγον lux sit, n ê necesse ad repetamus, cum illic abunde hoc dictum fuerit: s fuffecit ex illis hoc colligere, q λόγος sit vera lux; veram lucem a. ê sed luce primam, primigeniam et independentem ae, à se hae lucem, ~~lux vri mereat~~, ~~lux salutaris, et~~ q lucis eam ae, et lucis vera, q opposita ad oem aliam lucem, lux vri mereat, lux salutaris, et q, cum alia ois lux res tm inanes ostendat, vera et solida bona manifestet, pfectam salutem et certam faludis viam: Ita e. τὸ ἀληθινὸν in emphasi summa et opposite ad oe illud, q infra pfectoem humanae, eq rei de q sermo ê, sape fumit: ita deus verus ἀληθινὸς ê deus in emphasi pfectissus in oppositione ad deos dectitios et fictitios Joh: 17: 3. 1. Thess: 1: 9. Joh: 5: 20. Ita panis verus ê alimentum pfectissum vae, vae in empk: dicta Joh: 6: 32. vitis vera eae viai pfectissae & eae latae pfectissae pfectissa Joh: 15: 1. Schena vera Heb: 8: 2. et vera sancta Heb: 9: 24. schenam pfectissam et sanctum summum coelestis sc. in oppositione ad schenam et sanctum typicum. Vera q lux hic et 1. Joh: 2: 8. ê fons lucis Ps. 36: 10. Sol Ps. 84: 12. Mal: 4: 2. ubi

illud

illud צדקה quam ad explicant p Solem verum ex collatione in hisce locis, qq meo judicio Cohaerent, secundum analogiam fidei et Scripturam et similitudinem p Solem justitiae, neqq e. si Christus non esset Sol justitiae, lux s. Sol verus esse potest. Igitur qcqd in emphasi lucis Scripturae pt, ad Christum competit, ut si non effectiuo modo lux esset et eo modo, q Deus lux est, vera lux dici non potest, deo e. haec gloria privata manet, q sit vera lux.

Sed explicat hoc nostra quando addit, q illuminet omnem hominem: q sensu omnem hominem λόγος illuminet, id fere colligi pt, si qd sit illuminare, ex superioribus repetatur; inde e. patet, q illuminare sect, tum per revelationem veritatum salutarium, tum p rationem qqm hominem ducere ad cognitionem rerum utilium ac necessariarum. Si q posteriori modo colligat, verisq est, q omnis rationis lumen, q est in ullo homine, sit ab hac luce, atqq adeo eo qqm Deitas λόγος iterum confirmat, cum d. sit, q mente et gratiam in hoc ponit, et p ea τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ manifestavit Rom: 1: 19. qqm legem et opus legis cordi inscripsit cap: 2: 14, 15. Si priori, necessum est, ut vocem omnis restringamus ad genera singulorum ut loquuntur in scholis, cum ad singula genera extendi non potest. Atqq hoc Scriptura non est usitatum, Cosertim N.T. in q distinctio Gentis et Gentis cessavit, et deus tam Gentium q Judaeorum deus est; unus omnibus, uti Apostolus loquitur Rom: 3: 30. non e. est Judaeus amplius a. Graecus, ps in omnibus applicis, qd timent, gratiae ipsi st Gal: 3: 28. atqq hoc sensu colligi omnem optime pt, et ut videtur, debet, q legitur 1. Tim: 2: 4. hinc ubique mundi nomen eo designatur Joh: 6: 36. 1. Joh: 2: 2. in qbus omnibus respicitur ad promissionem Abrahamo facta, q in semine ipsius benedictionem acceptura sint omnes familiae terrae, q hoc modo explicat Apostolus Gal: 3. et 4. Igitur sensus est, q illuminet omnes Gentes secundum promissionem Es: 49: et q Simeon de illo cecinit esse lux in revelationem Gentium qqm, nam et Judaei et Gentes debebant esse ipsius hereditas, ipse illorum liberator et redemptor. doctissimus Camero distributive non collective colligendum esse docet hoc sensu, ut qqt illuminant

nant

Cap: 1.

nant, ab ipso illuminari dicant, eodem mõo ubi dr Ψ. 145: 14. q Deus erigat oẽm cadentem etc. x qsqs ex lapsu erigat, à d. erigat, puta n̄ ni à deo; fere eo sensu, q dr Act: 4. n̄ ẽe aliud nõen in q sit salus, ita n̄ ẽe in alio, q in hoc lucem q̃ illuminet qsqs. Quocunq mõo illgamus, eo saltem facit, ut demonstret et pbet λόγον ẽe deum et lucem, ut in supioribus affirmaverat; qq putemus, q in emph: illuminao illcta ad oes hoes ita transferri oium commodissè poit, si de oibus Gentibus x oibus houm gribus illgamus; et huic sentiæ apprimè convenit tps et tpris rao, q addr sc. q veniens in mundum, ita illuminaverit oes ante adventum e. lucis in mundum, n̄ eo mõo illuminabat, ss Gentes sedebant in tenebris. Mosi et Israeli verba et statuta dei manifesta erant, n̄ ita ulli alij Genti; carebant & lucerna illa, q viam monstraret, ss postq venit in mundum, lucem suam undeqq dispsit. Eo fine & Eglista de eo affirmat, q venerit in mundum.

Ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον: venire in mundum nasci ẽ, et p nativitaem incipe, inr hoes mundi vivere et agere. ita Hebraeis בא אל עולם st q p nativitaem in mundum veniunt. Hoc exprimit Joh: 16: 21. p γίνεσθαι ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον, hoem nasci in mundum: atq ita illgndm ẽe venire in mundum, qndo de λόγω pdicat multis docuit Magnus Coccejus; nam 1. oppnr aptè satis τὸ ẽe apud Prem ℣. 1. 2. mundus p terra sæpè sumit Joh: 9: 39. in eam xtus nascendo venit. 3. oppnr τὸ derelinquere mundum Joh: 16: 28. 4. idem ẽ cum nasci eqq immediatum qsequens Joh: 8: 37. 5. explicat p mitti in mundum Joh: 10: 36. Joh: 16: 28. à deo egredi cap: 13: 3. Illud & p nativitaem factum ẽ, et assumptoem huaæ naæ ut patet Gal: 4: 4. ubi misit γενόμενον ẽ pculd: misit nascentem, cum illud γενόμενον ἐκ γυναικός pculd: n̄ minus in psenti illgi debeat, q sequens colon. 6. tum venit in mundum, qndo dixit eps adaptasti mihi Heb: 10: 5. ex Ψ. 40: 7, 8. 7. tum qndo datus fuit Es: 9: 5. datus a. fuit

fuit q̃ndo natꝰ ibid. 8. tum venit in mundum, q̃ndo nobiscum ēē ce-
pit, ēē a. cepit nobiscum, q̃ndo dici potuit Immanuel, hoc vero dici
potuit, q̃ndo natꝰ ex virgine fuit Es: 7: 14. 9. explicat Luc: 1:
v. 78. ꝑ visitaōem germinis ex alto x venit in mundum q̃ndo abijt
à Prē ex coelo Joh: 13: 3. 10. ꝛplx xti introitꝰ in habitabilem
ꝓpr̃ ad Heb: 10: 5. coll: cap: 1: 6. secundꝰ q̃drat in tp̃s resurrectōis
q̃ndo in terram redijt ex utero terræ, primꝰ in nativitāe ex ute-
ro Mariæ. 11. hic ꝓculd: idem dr̃ q v. 14. 12. idem q v. 11.
13. descensꝰ ex coelo et adventꝰ in mundum unum idemq; st̃, descen-
dit a. ex coelo, q̃ndo q erat in forma Dei, se ipsum exinanivit, et in
sm̃ldine hoūm factꝰ ē Phil. 2: 6. et seqq. Ex hisce & à magno hoc
viro è Scr̃a collectis abundè patet, q cum stylo Scr̃æ ubiq; venire
in mundum, sit venire ꝑ nativitaēm, nihil commodiꝰ dici potuerit,
q q q fuerat ante Joāem, et fuerat apud Prēm, venerit in mundū,
ꝑsertim cum constructio id ferat ut visum ē.

Et sanè hoc fl̃e ell̃gi poterat ab Auditoribꝰ v̄ lectoribꝰ, siq̃dem Deꝰ
q nōe in Emphasi λόγον insignivit, antea ꝓmiserat se venturum singu-
lari raōe in mundum, ut videri, et ore ad os loq poīt, ut plenius doce-
bit in sequentibꝰ. ꝑterea ut fieret λόγος, lux et v̄a hoīs peccatoris ve-
nire in mundum debuit, et venit in mundum, ut ēēt lux et v̄a hoīs,
atq; ita fieret q erat x oīsuffiāam suam ipso ope demonstraret; et
ꝓmissio n̄ potuisset ēē lux peccatoris, nī aliq̃ndo ipsa lux ꝓmissa
manifestaret.

v. 10. Igr̃ dehinc v. 10. et seqq explicat Eglista plenius modum adventꝰ λο-
γοῦ in mundum, q̃ndo docet 1. q n̄ ita venerit, ut n̄ antea fuerit in
mundo. 2. q ad ꝓpria venerit v. 11. 3. q venerit ꝑ nativitaēm
v. 14. 4. deniq; q venerit cum gl̃oa, grāa et veritāe ibid. etc.

Primo & ita venit, ut fuerit illic q venit anteq veniret, nam veni-

re

Cap: 1.

re et ee apte x. 10. 9 et 11. sibi opponunt, unde manifestum e, diversa ratione illud ee et venire attendum ee, cum terminus τοῦ venire sit ee, et ee eo modo, quo praedicatur de re aliqua, excludat venire. Itaque eo modo quo erat in mundo, non venit, et quo venit non erat. Hoc enim fit de eodem praedicari quod idem. Cum itaque in superioribus visum fuerit, quod λόγος fuerit ab initio, non tantum apud Deum, sed et quod omnia per ipsum facta sint, unde manifestum e, quod ei in illis quae fecit, atque adeo in mundo ad quem venit ex terra, inde ab eo tempore, quo eam fecit et fundavit, fuerit; eo modo, quo de D. affirmatur, quod coelum et terram repleat 1. Reg: 8. et quod non longe absit ab unoquoque nostrum, quippe in quo vivamus, movemur et sumus Act: 17. nam is quod fecit omnia, ubique et praesens e, atque ita omipresens, cum ex quo res st, per eum quoque sint, et per quem condita st, et st porro, et quod fecit omnia, portat quoque omnia verbo potentiae suae, quod fecit ea et per quem creata st, in eo quoque subsistunt ut docet Rom: 11: 36. 1. Cor: 8: 6. Heb: 1: 2, 3. Apoc: 4: 11. Col: 1: 16, 17. atque ita necessario λόγος, qua et condendi omnia, et omnia conservat, ubique praesens e, eo modo, quo Christus praesens esse potest, omnia cognoscendo, omnique veltate efficaci sustentando. Hoc modo et nunquam abesse ab ullo loco potest λόγος, nunquam ad ullum locum venire, sed Scriptura stylo singulariter illic esse dicit, atque ita λόγος dr, ubi se singulari modo per signa et opera manifestat eo venisse, ubi incipiet se manifestare ut notum e: Hinc singulari ratione coelum dr habitaculum eius, et ex coelo venisse, quando singulariter hoc v illo in loco extra coelum suam praesentiam ostendit, ita tamen ut tum quoque in coelo sit et maneat, ubi Christus docet Joh: 3: 13. Quemadmodum et praesentiae huius distinctio eo pertinet, neque aliter explicari potest, quod si illud ἐν τῷ οὐρανῷ explicetur de praesentia eius in loco, quod D. e defendit, ὁ τοῦ καταβαίνειν de singulari manifestatione per assumptam humanam naturam et manifestationem potentiae ac gloriae divinae in ea, ubi simul docetur, quando in Scriptura praedicatur singularis ἀναβάσεις ascensio v readscensio in coelum, ea argum sit descensus, ut eodem argumentatur Apostolus Eph: 4: 9. cum dicit eius coelum esse habitaculum, non posset dici, quod ascendat in coelum, nisi

post

post singularem manifestaõem in terra, ꝑ reditum ad locum habitaõis suæ ꝛ demonstraõis glõæ suæ. Sed hoc sapia qqꝫ de se affirmat, q cum coelum aptatum fuit, ibi fuerit Prov: 8: 27. 30: 31. neqꝫ Q incipit demum ee in coelo v̄ in terra, q̃ndo v̄ in terram descendit, v̄ in coelum adscendit; Neqꝫ ita descendit, ut desinat ee ubi erat, v̄ incipiat ee ubi n̄ erat; Neqꝫ ita abit ex terra, ut desinat ee in ea, uti patet Matt: 18: 20. Apoc: 1: 13.

Sed n̄ hoc tm̄ mõo erat in mundo ad quem venit nascendo et se manifestando, qt. oibꝫ ꝓsens ē ut deꝰ. ꝫ et erat in mundo, anteq in plenitudine tpis veniret ꝑ singularia opa et signa, sapia e. summa Angelꝰ foederis ꝛ λόγος descenderat è coelo in terram, q̃ndo se manifestabat Prib̄ꝫ ꝑ varias opaões, ut cognosceret tq. Angelꝰ foederis ꝛ Mediator dei et houm, q̃ndo pplm eduxit ex Ægypto et introduxit in terram Canaan, q̃ndo locutꝰ ē in Sinai verba viva; q̃ndo habitavit in tplo et tabernaculo, et illic gloam suam ꝑ symbola manifestabat; q̃ndo oi tpre ꝑ spm̄ suum ꝓdicavit, atqꝫ ita ab initio suos portavit etc. Es: 63: 9. hinc et terra Israel terra Immanuelis vr̄ Es: 8. et tplm ad q venire debebat, assumpta huaitae, ipsiꝰ tplm Mal: 3: 1. et pplꝰ Israel ipsiꝰ pplꝰ, ut plenius videbitur ad v. 11.

Hoc vero q in mundo fuerit, anteq veniret, si Socini hypothesin assumamꝰ, falsum ē, siqdem antea n̄ fuerit, neqꝫ adeo in mundo ee potuerit. ꝫ ex nr̄a hypothesi elegantissa oium partium harmonia exsurgit, et illgi pt, qõo fueri in mundo ad quem venit. Hoc Q confirmat Eglista argto ex supioribꝫ repetito: dixerat v. 3. oia per ipsum facta ee, atqꝫ adeo terram qqꝫ et hunc mundum; indeqꝫ ita ꝓclive erat concludere, q necario in mundo à se facto oi tpre fuerit, neqꝫ ita venisse in mundum dici poit, ut n̄ antea in eo fuerit.

Addit

Addit e. ed mundq p ipsum factq ē, p creationem sc. ut plenior probavimus N. 3.

De creatione hic sermonem ēe, manifestum ē ex predicatis, de mundo e. Cap: 1.
p novam creationem facto, hoc intelligi n pt, nt dicatur o omnem Scra ed
fidei analogiam novum mundum q. hoes regenitq ed renovatos xtm
n cognovisse, o ac deq dicit, ipsum, quem ipse sibi formet, creet
ed faciat gloriam suam enarraturum Es: 43. Hoc q q mundq ipsum
n cognoverit, q p ipsum factq erat, n uno modo verum ē, in fa„
ciem e. dei, p sapiam suam n cognovit mundq deum 1. Cor: 1: 42.
ed Gentes earumq sapientissi ed in ratiocinationibq suis evanuerunt, ed
d. n glorificarunt, neq gratias ei egerunt, ed cum sapientes se ēe pu„
tarent, stultiti facti st, neq deum habuerunt in cognitione Rom: 1.
tm abē ut λόγον cognoverint in via sua oi deum qqp abnegarunt,
ps ed Judaei plerique, in qbq se λόγος manifestavit, eum n rectè co„
gnoverunt ubi debebant, ubi videmq ad v. 5. inde tn manifestum,
quam fuerit officium houm, qbq deq v p opa sua, v p revelationem
se manifestavit, sc. cognoscere ed glorificare deum.

Postq ita ostenderat Eglista, quo λόγος fuerit in initio, ed deus N. 11.
fuerit, ed vita ed lux houm, ed ona fecerit, ed in tenebris luxerit, de„
nique in mundum, in q erat, venerit: distinctiq nunc, q ed ad quos
venerit, explicat, quodq dicit, q venerit πρὸς τὰ ἴδια: ita ut
simul ostendat, quo cum effectu.

Per τὰ ἴδια et locq in quem, et hoes ad quos venit intelligi pnt.
ἴδιον id vi, cui ē. dnq propriaq ed ad q jus proprium pt, quunq
e. modo id sibi acquiverit s. labore s. emptione, s. haereditate s. donatione,
s. alio quunq modo.

Quo sensu aliqd sit ed dici posit proprium λόγος, fte ex antecedē„
tibq ed tota fidei ed Scra analogia intelligi pt. Mundq ed ona p ipsum
ut deum facta dnr N. 1. 3, 10, Col: 1: 14, 15. ona p ipsum creata

ēe

ee et subsistere dnt Heb: 1: 2, 3. oia fecisse et verbo potiae portare dr conf: Ps. 95. et Es: 40. ita Creator et conservator e oium, adeoq et hoes et ita qqs vita et lux hois v. 4. pculd: igr Dns e mundi totius et hoi in mundo jure creaois et conservaois, Creator e. ipso q Creator e, dns e creaa sua, cum qcqd e et ht creaa, id accepit à Creatore et conservatore suo, eg Creator in solidu Author e, id eg e.

Sed haec pprietas de oibs rebs affirmari pt. Hic verò singulare aliqd illgr et à reliqs rebs distinctum, ut patet. Itaq alio Vitulo id, q pprium eg vocat, possideat λόγος necessum e. Testamento dr oium haeres constitutus q fecerat oia Heb: 1: 2. s testamentum illud nitit et fundatum e in certis condioibs et pacto, q sponsor constitutus e, et tq. sponsori certa pprietas assignata e, q solvendo et satisfaciendo et redimeret et emeret sibi. s pter illam pprietatem vi sponsois accepit dnium in oem mundum et q st in mundo, ut ijs potuerit uti, in qtm ipsi lubitum eet, et ptinere videbat ad execuoem sponsois: atq ita potuit singulari raoe et terram et pplm separare sibi ab alijs terris et pplis, in qbs adumbraret et pfiguraret ea q spectant acqsioem haereditais illius et ppli peculiaris, eg sponsor factus fuerat. Eo moo Es terra illa et pplus, in qbs harum rerum typus fuit, et quos ad eum usum separavit sibi, singulari raoe ppria eg dici pnt. Talis terra fuit terra Canaan q sibi separavit et certo pplo dedit in haereditaem Gen: 17: 1–8. ubi pposito foedere addit v. 8. dabo tibi et semini tuo terram Canaan in possessoem seculi, et ero ipsis in deum. Patet ex raoe foederis, q terra illa data fuerit in signum et pignus melioris haereditais, hinc e. Moses dicit Exod: 15: 17. q Deus duxerit eos ad s. in montem haereditais suae et locum habitaois et sanctuarium suum, ubi ita sc. habitare vellet ut sanctificaret et sanctificaret,

unde

Cap: 1.

unde terra Dni vr Hos: 9: 3. terra pura Amos. 7: 17. imo terra Immanuelis Es: 8: 8. q is, cui nomen debebat esse Immanuel s. deus in carne manifestatus sibi separaverat, et in q in deum fieri volebat. Huc facit, q Deut: 21: 22, 23. prohibet, ne suspensi cadaver relinqtur in ligno, qa maledictio sit, ne terra data in hæreditatem impura fieret, scilicet, maledictam & à terra et populo auferendam esse, p talem q in ligno fieret maledictio Gal: 3: 13. ut n tollere suspensum et sepelire, est abnegare, q maledictio veri aliquando p suspensum, Messiam sc. auferenda sit, et tollere contrar Deum eam fieri et obsignare sepultura suspensi. Unde patet pculd: hoc rationem typi habuisse, q destructis hinc inde pbat, q qq illa terra decus habitaci et sanctuarium dei et hæreditas ppli, tn ea ubiqs in Scra repriantur, q doceant ipsam illam terram, nec verum d. sanctuarium, nec veram ppli hæreditatem fuisse. Hoc patriarchæ illexerunt, hocqs explo illorum deus demonstrare voluit, quum edi deus est, tn n dedit eis hæreditate vel: Heb: 11: 11 — 16. imo Apls hoc disertis verbis docet Heb: 12: 22. Gal: 4: 25, 26. Apoc: 3: 12. 21: 22. Quod sit Hierosolyma et ita urbs d. typica et antitypica, atqs adeo et terra; nam terra n fuit sancta, ni pr urbem, neqs urbs ni pr pplm, neqs tplm ni pr sanctuarium s: sanctum sanctorum in q deus habitabat, et ubi collocaverat signa presentiæ suæ, arcam, propitiatorium, gloriam suam in nube, ubi habitabat inter Cherubinos; qbus rebus fuisse scilicet meliora et res cœlestes, quize docet Heb: 8: 9: et 10. capp. imo ad patet qqs ex N. 14. 8q cap: et cap: 2: 19, 21. igr illa terra, q separata fuit ab aliis terris, ut adventum suum, et redemptois opus in ella adumbraret, et ut in ea reipsa redemptois opus pageret, propria λόγῳ terra fuit. Sed terra n pt dici terra dei, ni habito respu ad ppli in terra tali, cui singulari ratione se deus manifestet, quemqs sibi separet. Igr τὰ ἴδια comprehendunt quoqs populum ad quem venit.

Ex

Ex superioribus patet, omnes homines, omnesque populos esse τὸν ἴδιον τοῦ Θεοῦ λαόν, quia ille e. eorum Creator et conservator est, et sano sensu omnium hominum via et lux, quam sapiam e. ut reges regnant, ita populi regunt, imprimis redempti et empti ab ipso sunt proprietas ipsius, ipsi dati Joh: 17: 6. et quos ipse se dedit, ut redeat eos populum peculij Tit: 2: 14. illi qui est sunt idem illud quod legi Es: 43: 1. Redemi te tu meus es, imprimis et vi foederis sunt proprietas ejus, fieqdem hac sit ratio foederis, ut foederatorum Deus Deus sit et foederati dei deut: 26: 17 — ig. sic hi illgi non sunt, neque e. proprietas illa, quae nitida creatione et gubernatione, distinguunt unum populum ab alio, et populus hospes datus et ab eo emptus et redemptus recipit eum ut docet x. sequenti. Et is populus illgi debet, quidem in hisce modis, sic in singulari ratione potest vi proprius populus: talis a. populus proprius peculi: Israel fuit, is ab alijs à Deo separatus et in Canaan introductus fuit ita deut: 7: 6. et segg. disertè dr quem selegerit Deus, ut esset ei populus peculiaris ex omnibus Gentibus. Exod: 7. filios Israel populum suum vocat Deus, eodem modo Exod: 33: 13. Lev: 20: 24. Deut: 14: 2. Ps. 54: 21. Et hoc ad dilucidè docet Exod: 3: apparet Angelus quem Jehova vi, Is misit Mosen, et cum populo educeret ex Egypto et adduceret in terram Canaan et ad montem haereditatis d. ubi est habitaculum d. sanctum ut dr Exod: 15. Et adducti et separati sunt per sanguinem agni paschalis, quod typicus fuit 1. Cor: 5: 7. coll: Heb: 11: 28. in itinere Deus eos cibavit Manna ex aqua ex petra Exod: 16: in quibus iterum typus fuit rerum coelestium vid: Joh: 6: 21. et segg. coll: cap: 4: 13, 14. cap: 7: 37 — 39. hinc et singulari ratione Deo separati sunt, ut essent regium sacerdotium et sacerdotale regnum, partim typicè partim verè. Exod: 19: 3 — 6. dein singulari ratione per foedus cum populo, populum suum fecit Exod: 20. et segg: capp: 19 patet populum Israel, populum Dei singulari ratione fuisse. sic in specie docet Sera hospes illum populum sibi proprium fecisse, Angelus e. ille quem Mosi apparuit, et cui Moses minister fuit in eductione

populi

Cap: 1.

ppli, λόγος fuit, q ita Jehova vr, ut simul Angelꝰ Jehovæ. Is se D. Abrahami, Isaaci, et Jacobi vocat, isq adeo ē et deꝰ seminis Abrahami, hinc pplm educandum ℣. 7. vocat pplm suum; Is e. idem ille ē, q Abrahamo n̄ semel apparuerat, et pmissoēs istas, q̄s nunc implere incipiebat, fecerat: Cum eo Jacob luctatꝰ fuerat Gen: 32: 24. is Israelitas antecessit et duxit Exod: 14: 19. et is ē, q describr Exod: 28: 20, 21. et 32: 34. et 33: 2. is dr in Sinai locutꝰ ēē verba viva Act: 7. hic ē q se vocat Dūcem exercitꝰ Dni Jos: 5. et Esaias oīa in summam comprehendit cap: 63: 9. unde patet q jure dicatꝫ, q λόγος venerit ad ppria sua, nam hoc imprimis necessè erat inculcari, ut dignè reci„ peꝫ, unde Malach: eum vocat Dnum et Angelum foederis, q venturꝰ eēt ad tplm suum tq. deꝰ sc., tplm a. dei domꝰ ē.

Sed uti merebatꝫ dignitas psonæ ut recipeꝫ à pplo pprio, ita Criū eventum adventum eꝰ habuisse narrat Eglista, dicat e. pprios ipsū non recepisse.

Per se patet, q illgi hoc debeat de mxa parte, ita ut sensꝰ sit pplū illum n̄ recepisse, etsi fuerint in pplo q recepint, ut patet ex collat: ℣. sequentis, q sit recipe ℣. sequenti explicatꝫ, sc. credere in noēn eꝰ; cumq hoc illic explicandum veniat plenius, nunc in eo n̄ hæretimꝰ, ss ostendemꝰ, q et cur eum n̄ recepint pprij.

Initio hoc certum ē, q inr duas res, q̄ ꝯjungi debent et in se mu„ tuo agere, requratꝫ pportio, ita oculꝰ debet ēē pportionatꝰ luci, p q et obto, q videt; ita reliq sensꝰ. Illctꝰ ē qqs pportionatꝰ ēē de„ bet obto q illgit, et in qtm n̄ ē pportionatꝰ, id n̄ illgit, hinc ē q infinitum à finito plene et qad oēm modum comprehendi nequeat, et hinc qqs factum ē pculd: q λόγος ad pprios suos veniens, ab illis n̄ fuerit receptꝰ, qa n̄ fuit pportionatꝰ illorum v̄ illctꝰ v̄ vltas, utroqs e. mōo recipitꝫ, tum cognoscendo q sit verꝰ Messias, tum eum ut talem amando, n̄ a. absolutè ē dispportio illa, ut n̄ poīnt ulla raōe in illctm et vltaem hūaam cadere tales actꝰ, qbꝰ recipiatꝫ λό„

ros

pos, ſs ſedm ad pp corruptoem et abusum facultatum illarum. Igr cum partim ignoria, partim Qjudea in intellectu, et in vltae defectu amoris et timoris dei, et regnum concupiſcentiarum obstent veritati, n dubium e, qn ex istis qp caus ortum fuerit, q pprij ltm n recepit.

Possunt a. illa impedimenta spectari, v ut st orbg hoibg communia v ut in his a illis singulari mo locum habent. Atqp ita si rem re, spectu Judaeorum pensandamg, in illis deprehendemg, tum ea q pficiscuntur a corruptoe, q huao gri communis e; Tum q illis ppria fuerunt: In gre de oi hoe verum e, q naa sit alienatg a va dei, ignarg dei et rerum diarum, et impotens ad boni qcq cogitandum; Qperea q mortuus et corruptus sit p concupiſcentias Eph: 2: et 4. cap. hinc n recepit ea q st spg dei, qa dijudicare negt; imo Qsovymax tjs Bazxos ad q caro agit, ut concupiſcentijs satisfaciat, et inimica adversg deum et legem eg 1. Cor. 2: 14. et Rom: 8: 7. igr totig hois mutao et regno requirit ut posit intelligere et amare veritatem, q Scra vocat dacem animum, oculorum, cordis ad audiendum, intelligendum, amandum etc. At vero hoc n solum e in hoe naali, ſs qa n pt a sine cogitatoebg et defederijs ex defectu rectitudinis orih porro corruptio major p abusum facultatum naalium, qdo hos et eam lucem, q relig e, extinguit, et concupiſcentijs suis attempat; ita ut qdo vim gstra n plane effugere pt, simul gstra alig mo et simul gcupiſcentia satisfacere velit, unde fit ut veritates, q ipsi opponant, ita torqueat, ut n obstent Qsovymaxi tjs Bazxos, unde et orih ut, si deg ipsum alloqh singulari verbo, illud torqueat ad ppriam naturam ut Pro loqh 2. Pet: 3: ſs alti hoc in gre ht locum respu concupiſcentia, ita in spee eg, cuiqs singulariter obnoxij e. Hinc quis hoo, qm pt, veritates sedm Qjudea et concupiſcentias sibi pprias torquet. Ita in Judaeis ꝗ fuit tum corruptio illa communis et regnum concupiſcentia, tum Qjudea singularia et concupiſcentia singulares. Judaei erant pplg ~~singularis~~ peculiaris, semen Abrahae, pplg dei vocabant, illorum erant multa Qrogativa Rom:

3: 1,

Cap: 1.

Rom: 3: 1, 2. et 9: 4. Phil: 3: 3 – 5. illorum erant promissiones, imprimis ipsi ut verbum dei acceperant, ita propter illud verbum et leges quae eo continentur, acceperant singularem terram, urbem et templum, sacerdotium, regnum exclusis gentibus; propter illa promissiones varias de benedictione seminis Abrahami, regno et rege illustri, templo gloriosiori, pace, affluentia bonorum, abolitione hostium, et quae sunt eius generis plura. Hinc factum est, ut illa omnia illecta fuerunt à plerisque secundum sensum et concupiscentiam carnis; inde varij nati errores de prerogativa carnali pro Gentibus, de justitia ex illis legibus, de purificatione per ~~leges~~ lotiones externas de templi et sanctuarij terrestris sanctitate, de regno et rege mundano, de dominio supra Gentes, de pace, cibo, potu, auro, argento carnali. Hinc perversam formarunt Christi et regni eius ideam, variaque praejudicia, imprimis hoc obstitit, quod minus ab una parte exspectarent regem et Messiam humilem et πάτηλον s. quod pati dicit, ab altera gloriosum adeò, ut ipse deus est. Hinc videmus in historia Ecclesiastica, quod ipso offenderit humilitas Christi, conversatio cum publicanis et peccatoribus, paupertas, vilitas discipulorum, imprimis mors et crux, quae Judaeis scandalum fuit 1. Cor. 1: 23. sed quod eodem modo illos offenderit, quod Christus se Dei filium faceret deo aequalem, cum Patre suo unum Joh: 5: et 10: capp: unde eum ut blasphemum condemnare voluerunt Joh: 9: 7. quod remitteret peccata Matt: 9: 3. ita quod legis et templi et urbis et populi et sacerdotij doceret abrogationem, quae omnia plenius docet historia Ecclesiastica. Haec e. non conveniebant cum idea illa de Messia et regno eius, eiusque bonis et prerogativis, neque adeo cum exspectatione et concupiscentia carnali. Quae omnia locum non habuissent, si illuxissent, tum quis qualis Messias esse dicit, tum quae regni eius natura, quoniam regnum amoris, quae pax conscientiae, quae benedictiones spirituales, quae libertas à peccatis et jugo legis, quoniam templum in quo D. habitet, quae terra haereditatis, quae patria fidelium sub vocibus illis emblematicis à prophetis indigitentur. Quae omnia ut pij illuxerunt spirituali sensu, ita carna-

les

les carnalis. Accessit neglectus meditationis Scriptur, ablatio clavis cognitionis Luc: 11. neglectus signorum Spiritus Matt: 16: 3. et familia plura. Adeo ut haec Gentilia et cupiditates ita eos excoecaverint, ut miracula Christi frustra fuerint eiusmodi respectu, atque ita talem Christum, qui non convenirent cum perversa ipsorum idea, non receperunt, ubi hic Evangelista loquitur. Sed hoc quoque Scriptura futurum praedixerat, ita Deut: 32: 15. Ps. 118: 22. Ps. 2: 1. Esai. 8. debent e. tam in casum ex Iis multis in Israele, quam in resurrectionem, ut Sequa docebunt; in quibus ostendit, fuisse ea quae receperint illum.

V. 12. Tria quae v. 12. distinctis gradibus proponuntur. 1. eorum opus, quae prioribus opponuntur, quae e accipere et recipere Christum, et in nomen eius credere. 2. fructus operis illius, quae e accipere potestatem filios Dei se gerendi. 3. extensio huius beneficii ad eos, in quibus reperitur illa conditio, quotquot inquit.

Opus e Christum accipere; huius eius modus distinctius explicatur, quae credere in nomen eius. Non sine ratione observatum e, distinctionem aliis adhibenti inter voces, quibus infidelitas priorum et horum fides describitur. De illis dicitur τοῖς παρέλαβον, de his ἔλαβον. Λαμβάνειν e accipere aliquid ut donum 1. Cor: 4: 7. huius eam simul emphasis habet, ut connotet actum voluntarium in eo, cui datur, quae recipiat donum illud, atque ita ea vox sumitur quoque Joh: 5: 43. Ego subiungit ille actus voluntarius, quae e credere in nomen eius; quae notatur Christum ut donum tum ab illis hic, quae illum recipiunt, atque ita donari ut recipiatur, et accipi ut teneatur: Unde Magnus Coccius putat esse elegantem διάδοσιν phraseos, sui eum non receperunt, non amplexi sunt ut rupem salutis, quae a. dicit Evangelista eum accepunt, non receperunt, q. ipsorum voluntas casa sit, quae habeant, prima, a. ipsorum bonitas, industria et labor ipsos fecerit luceis huius et doni compotes; huius accepunt, ita ut et totum illis f. bonum donatum sit, et simul actus, quae eum accepunt, ut illud accipere fiat ipsam illam datione, quae ita datur, ut fiat eius, cui datur. Quod explicari ea quae textus suppeditat, similitudine qui, luceis fo. quae se facit videri, atque ita

Cap: 1.

ita q. simul cōa eg actg, q videch: Quod distinctig explicah v. 13.
q eo ptinet, ut ellgah, quo ipsis datg, et ab ipsis receptg sit, sc. vi
regraois. Atq eadem emphasis ē verbi λαμβάνειν Heb: 18. acci„
pietis Spm x. is ita dabich ut in vobis opeh. Quod a. Dtg sit donū,
illud dr Rom: 8: 32. et Es: 9: 5. filig datg. Et qle donum sit ex
contextu manifestum ē, est Deus, q quido donah fit deg in, q
mpum ē, q dari pt; Est lux, atq ita illuminat; ē va et vivificat;
Est pleng graa et veritae, q dah in ipso graa et veritas; ē agng
Dei q tollit pecca mundi, q dah ut cōa remissois peccorum et justia;
Est uno verbo oia, et cui donah, in ipso et cum ipso donanh oia
Rom: 8: 32. igr oia donanh cum ipso, q contenenh in emph: nois eg,
q noiah, quido gpm ut obtm fidei, atq ita ē tale donum, qle opa„
re pt creaa rationalis, et peccor ad vam et pietatem et aliter n potest
accipi a. recipi, vltas e. n accipit, ni q bonum ē, v saltem ē videh:
Itaq cum n potest accipi, ni donch, neq donari, ni accipiah, neq ac„
cipi ni rapeah et amch, neq rapei et amari, ni p operaōem virtutis
dea, hinc Xtg accipiah, tum quido fides donah, fides a. donah p re„
graōem, conf: Eph: 2: 8 — 10. Phil. 1: 29. Atq hinc manifestum ē
1. hoem naa vacuum ē luce et va, tum e. demum lucem et vam ac„
cipet, quido eum accipit q ē lux et va ita conf: Eph: 2: 12 et seqq.
et 4: 18. vacuum ē graa et veritae, hac e. ea ipso accipiunh v. 16.
vacuum justia, p hunc e. auferh peccum v. 29. atq adeo sine hoc do„
no damnabile. 2. Non hē Xtm, ni accipiah, atq adeo requi comu„
nionem cum Xto, commuo a. vinculum alig requit, q geniat naa
rerum, q unari debent: Et fieri negt, ut vltas /: q sola ē vinculū
pt in creaa rationali q cum Xto giungah:/ Xtm accipiat, ni Xtg p in„
tellectum vltae repsentech atq exhibeah. unde 3. patet, Xtm accipi
p actum elleig et vltais illum, q fides in, p fidem e. inhbe et Dē

Joae

Joãe accipitur, et xtm accipe ẽ in nõen eꝰ credere.

Quod qd sit, ut distincte illgamꝰ, videndum ẽ 1. qd sit nõen xti. 2. qd sit credere in nõen illud.

Nõen xti, q ẽ obtm actꝰ hꝰ, scat id õe, q et q xtꝰ noiatꝫ, ut debitè agnoscatꝫ, et digna laude virtutes eꝰ celebrentꝫ, ita sumitꝫ in baptismo, ita Act: 4: 12. et Phil: 2: 9, 10. notatꝫ p nõen xti, eꝰqꝫ nãa, officium, et utriꝰqꝫ ꝓprietates et pfectões, sufficiã dia, grãa, potia, ptas, veritas, justia, et illud õe, q continetꝫ in virtute nõis J. xti ut Salvatoris ppli sui tq. uncti sacerdotis Regis et ꝓphæ, atqꝫ adeo ut Sponsoris et Mediatoris. Ita nõen xti notat õe testium pris de ipso et plenitudini grãæ in ipso, q Joães complexꝰ ẽ breviter, qndo eum vocavit λόγον, deũ, Sermonem, lucem, vãm hõum, unigenitum Pris, plenum grãa et veritãe, et agnum dei tollentem pecca mundi; id õe notat nõen xti, q requitꝫ ad id, ut poit dare ptatem, ut fiamꝰ filij dei, q nemo pt facere, ni q et vãm æãm, ut rem suam pt largiri et pecca remittere p grãam et ptaem ꝓpriam, et legem accusantem pecca inefficacem reddere. Pertinet Ei ad nõen ipsiꝰ æã eꝰ existia et dia Essia, ut in antecedentibꝰ visum ẽ, conf: Phil: 2: 8. Itaqꝫ nõen xti ẽ nõen illud, q ht supra õe nõen, q itaqꝫ nullam majꝰ ẽ, qqꝫ nulla creãa noiari pt; et si noiata eo sit, q nulla noiata in ea emph:, q ipse possidet ut dia Φοσόλεσον Heb: 1: 4. Eph: 1: 20, 21. id dr, q nemo in hoc sæculo et futuro noiatꝰ sit x in V. et N. T. Igr hoc nõen eꝰ ẽ, q noiatꝫ in Emph: deꝰ, erant e. in V. T. dicti dij 1. Cor: 8: 5. Ψ. 82: 6. deꝰ fortis Es: 9: 5. Ita deꝰ ẽ λόγος, ut sit Jehova. Eodem mõo noiatꝫ filiꝰ dei, ut hoc nõen ea Emph: nulli competat ut Paulꝰ docet ꝓlixe Heb: 1: eo sc. mõo, q explicatꝫ Joh: 5: 26. ss ñ sufficit eum deum noiari, ut

sit

sit obtm fidei, deg e. peccori timoris magis q amoris obtm ē; Itaq ita deg noiatr ut et Mediator dei et houm 1. Tim: 2: 5. n ut Moses Gal: 3: 19. ss ut melioris T. etc. Heb: 7: 2. et 8: 6. q se ipsum obtulit spu aeo etc. Heb: 9: 15. Praecipue igr illgitr id noen, q competit ipsi ut Mediatori pacto offio, qndo vr Jehova justia nra Jer: 23. et ppnr ut ἱλαστήριον Rom: 3: 25. ea raoe noiatr caput certi ppli, eqq dng, et distincte ut talis noiatr eg Sacerdos summg, q unica oblaoe oia consummavit Heb: 10. virtute vae indissolubilis Heb: 7: 16 — 18. ppha et Aplg ὁμολογίας Heb. 3: 1. q n ut reliq verba tm externe pponit, ss corda docet et ad ὁμολογίαν flectit ita ut mortuos et in peccis excitet Joh: 5. Rex, ss Rex Regum Apoc. 19: 16. Rex gloae Ψ. 24. q continetr et q sit pastor et magng pastor et ille pastor κατ' emphasin Joh: 10: 11. Heb: 13: 20. 1. Pet: 5: 4. q oia ad noen eg ptinere ex antecedentibg et gsequentibg hg cptis manifestu ē: Nam et deg vocatg fuit p quem oia condita; Et si λογον eo moo explicare lubeat, sermo atq ita ppha, saltem lux illuminans, atq ita manifestans veritatem, q e ppheae; agng dei atq ita Sacerdos et habens suos tum noe, tum vere tales, atq ita Rex imprimis illoru, qbg vam dat. Et qndo haec oia in ipso ita pponuntr gtemplanda ut gjungantr cum plenitudine graae et veritais, patet oia illa, q ad noen eg ptineat et in virtute eg continentr, pponi tq. obtm fidei ad gsolaoem et salutem accipienda, ut nobis fiat justia, sapia etc. 1. Cor: 1: 30. hoc noen xti annuntiat Eglium, p q fama eg exit in mundum.

Sed nunc secundò spectandg ē actg circa illud noen, q ē credere et credendo accipe. Datr e. et ppnr ut credamg et p fidem accipiamg. Eaq fides q accipitr xtg, ē fides in noen eg, atq adeo cum talis fides, p q accipitr, illgatr, fides vera scatr.

πιστεύειν

πιστεύειν scat in grē assensum, q veritas aliq̄ recipit tq. veritas, atq ita notat eatenus judicium de veritaē rei, seu id nitat clara et distincta pceptoē ἐλέγχω et ὑποδείξει et argto fide digno, s. pjudicio et credulitaē atq opinoē. In Sera scat assensum vltarium et homologiam cordis in verbum foederis et graē, q Xtus ppnr ut pfecta salutis caā oībus, illum verè et uti ē acceptantibus, s. apphensoem misericordiae dei in Xto, q̄ me vult liberare ab oī miseria, pecco et poena pecci, oīq bono beare. Igr credere notat actum vltais q adstipulamur verbo pposito: Itaq actus illius naā et pfectio ex pportoē et cformitaē actus illius et obti aestimanda ē. Sed cum sit actus vltais, et vltas sit vltas credentis, pculd: actum illctus includit: Credere e. is demum pt, q qd credendum sit, novit: Igr fides s. τὸ credere duo innuit 1. actum illctus q rei veritas et amabilitas cognoscit. 2. actum vltais, q exserto judicio res ut vera et bona amat et desiderat. Illctus itaq facem pfert vltai, q vltas seqt; qsqs ē credere in noēn Xti dr, noēn illud nosse dr, unde p Synecdochen saepè per nosse et notiam s. cognioem τὸ credere exprimit Joh: 17: 3. et Es: 53: 11. Nosse a. noēn Xti, ē cforme illi cogitaoes hre, eqq veritaem et emphasin illgere. ss cum hoc fiat, v qt. res ipsa psens ē illctui, eqq conscia hoi inē, v qt. medio aliq de re absente certiores fiunt, reqrit ut facultas sit in hoē, q obtm v immediatè v mediatè attingat. Christi noēn n̄ est ex notitijs insitis, ss supnaalr revelari et manifestari debuit verbis et factis. Credere ē illud p norma ht verba et facta, qbus noēn Xti notificat et noiat. Itaq ut scdm verba et facta ~~[illegible]~~ credamus in noēn Xti, reqrit ut et ipsa verba et facta rectè cognoscant, et eorum caā, ut indè illgat id noēn, q p ea manifestat, dignum eē, in q credat. Igr p certa criteria tum verborum et factorum divinitas illgi debet, tum sensus. Itaq necesse ē, ut conscia accedat testium ope idearum innatarum et notoum

com-

Cap: 1.

communium judicatis de divinitate illa ed sensu, ita ut veritas obsignet. In hac q ea q noen Xti concernunt distincte cognoscen-
da st in fide, ut pateat ipsum pfectam ea salutis caam, atq ut
talis recipiat. Q nosci debet 1. dei justia ed sanctitas. 2. hois
damnabilitas sedm legem ob peccum. 3. Xti graa Joh: 1: 14. Eqq
noen Act: 4: 12. hoc e tum naa, tum officium, ed impetrnis valor sa-
crificij ed meriti eg. 4. neitas unionis s. conjunctois cum gto. 5.
modg istig conjunctois s. condioes q requnt ut Xti particeps fiamg,
atq ita ~~exercitatecq~~ fides q charitatem oposa. Eqindè tum orih acty
ille q vr credere; Nam q novit 1. Deum ea veracem. 2. ea verba
ed facta, qbg qbah noen Xti ee dea. Et 3. cognoscit ipsum noen Xti
Et 4. illud in Scheji ad se ed suum statum, is n pt n eam veritaem
obsignare Joh: 3: 33. ed desiderare, ut nois illig vis ad salutem suam
in se demonstret. Veritaem a. illam tum obsignat n tm, qado q vero
Rt ed, q dr de gto, fs qado ultaem suam, feq tetum conformat illig
dea typo, atq adeò qado eam obsignat q amorem veritais ut loqh
Aply 2. Thess: 2: 10. Amor a. veritais in eo d gsiecug, si oen eam
veritaem q lege habeamg ed norma actum nraum, atq adeo si sedm
veritaem vivamg; qs e. credere pt, Xtm ee dnum, Xtm ee salutis
caam, ni gto ut dno se subiciat, ed in ipso repiri valet. Itaq fidq
hac duo dicit, actum judij de veritae nois Xti, ~~eee~~ ed actum amoris
nois Xti; Hic vero ipsam obedian includit. v fidq q raoe obti rpli
gsiderat, v qt. amplectitur bonum q qpnr, v qt. ed condioes, sub qbg
illud offert; Et qa ea duo inseparabilia st, in Eglio fides in emph:
eam homologiam dicit, q adstipulamur veritai de caa salutis, ed
veritai de mdo conjunctois cum caa salutis. Ex qbg manifestum e,
veram fidem astimandam ee ex conformitae cum obto fidei in Eglio
q posito, ed q verbum dei conjungit n ee separanda. Ut a. gvenientor

scopo

scopo nro explicemus fidem in noen Xti, q ut donum accipitur, conside-
rari debet noen Xti, qntum e in schesi ad hoem peccorem, atq adeo
toti noi actus fidei conformari debet & tota vn debet talis ee, ut
exprimat vim noes Xti, actus illectus, actus vltais oes, oia dicta,
oia facta conformari noi Xti, hoc demum eet credere in noen eus;
si deus e et vocatur Xtus, ut deum illum colere; si Mediator, eus ope q-
rere reconciliaoem cum D.; si sacerdos p ipsum et in ipso qrere expia-
toem et purgaoem peccorum et ad D. accessum, inq coeleste sanctu
sanctorum ingressum; si ppha ad eus pedes considere et eus verba tq.
Apli homologias nra recipe n tm ut vera, sz et obedia humili
digna; si rex et dnus, ab eus nutu in solidum pendere velle,
et uno verbo, si e et vocatur salus nra et salutis caa, adeo ut
nullum pter ipsum noen sit, in q oporteat salvari, in eo solo
oem salutem qrere. Porro si ad commuoem sui invitat sub
condioe resipiscia, amoris D. et pxi, abnegaoe mundi et mun-
danorum cupiditatum, sub hac condioe salutem desiderare,
credere e. Unde manifestum e, fidem in noen Xti n ee judrum
sterile de veritae eus nois, sz et ipsum Xti totius amorem.
Habet a. fides nra varios gradus pfectois, put v cognio clarior
et major e, v amor Xti et legum eus efficacior, v psuasio de
amore Xti firmior. Est fides in Xti noen post cvictoem veritais
Eglij esurire et sitire justiam eus Matt: 5: Est fides in noen Xti
niti veracitae in pmissoe salutis credentibus facta. Est fides
ppositum sub spe salutis Xto noen dandi, eiq obsequendi. Est fides
polliceri sibi ob initia novae va graam dei et salutem p spem.
sz e fides illustrior plena psuasio de justia impetrata, q qs se
ipsum irrefragabilibus argtis justificare pt; Est efficacior fides,
qndo qs gloriari pt, q vincat mundum et carnem et dblm; Est

fides

fides plenior, q̃ndo spe certa gloriari pt in exspectaõe glõæ filiorũ Dei. Atq; adeo pfectio fidei ẽ in actuum fidei, quos recensuimꝰ, pfectõe, ad q̃ p multos gradꝰ ꝯtendendum ẽ: q̃ oĩa distinctè à nobis nunc explicari n̄ pnt. Cap: 1.

Fructꝰ hꝰ actꝰ ẽ, accipe ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γίνεσθαι. quod ut rectè illgamꝰ ad duo attendendum ẽ 1. qd sit τέκνα θεοῦ γίνεσθαι. 2. qd sit dare ἐξουσίαν

Filium Dei fieri rplici raõe illgi pt, v̄ ut scet renovari ad imaginem d. p regraõem v̄ constitui hæredem d. p adoptaõem. Prior sensꝰ hoc loco n̄ q̃drat, cum is v. sequenti ꝯtineatꝫ, quem idem cum hoc n̄ scare ex ꝯtextu aptum ẽ, illic ẽ origo hꝰ, ut res ipsa qq; docet, panditꝫ, sc. regraõem antecedere actualem adoptõem. Itaq; hic posteriori sensu illgi debet, ut scet constitui hæredes p adoptõem, ut hæc pt vox γίνεσθαι n̄ tm̄ admittere, q̃ in N. T. n̄ semel notat demonstrari et demonstrare se talem v̄ talem; ꝫ convenit et cum phrasibꝰ Græcorum æqpollentibꝰ, illis e. υὸν ποιεῖσθαι, q̃ idem ẽ cum τέκνον γίνεσθαι ẽ adoptare in filium, ita hinc vocatꝫ adoptivꝰ υὸς εἰς ποίητος filiꝰ factꝰ v̄ θετὸς positꝰ, a. υὸς κατὰ θέσιν imde υοθεσία. Quid a. sit p adoptõem fieri filium ex ritu adoptõis illgi debet. Adoptio q̃ qs fit filiꝰ p vltaem alteriꝰ, dicit eam raõem, q̃ qs v̄ p testamentum post mortem, v̄ libera vltae in vivis aliquem constituit hæredem v̄ nõis v̄ bonorum v̄ utriusq;. Ita apud Heb: adoptõis q̃dam spẽs fuit, q̃ndo in servis familiaribꝰ æstimatꝰ, a. ancilla gentili natꝰ, vltae Prĩsfamilias dici poterat n̄ ẽe servum, ꝫ sibi filium cum ẽe, a. matrem eꝰ fuisse manumissam, atq; adeo inr̄ reliquos hæredes et legitimos filios locum obtinuit in re successõis hæreditariæ, qõo libertas et filiaõ ita acqrebatꝫ, ut n̄ ampliꝰ hæredibꝰ ex sanguine serviret, ut q̃ et ipse cohæres erat ꝯstitutꝰ, qq n̄ oĩa statim libertatis privilegia impetraret, anteq̃

plenè

plene et solemniter manumissus eet. Et pt p adoptois spee et illud hri q legi Exod: 21: 9. qndo q filio conjugem ancillam dabat, eo ipso illam cum reliqs hæredem constituebat. imo notant docti, q et licuerit adoptoem ambire q pficiebat gsensu Pris illius, quem qs sibi adsciscebat, sz liberis hoibus id licuisse, n servis et ancillis, ne familiæ eæ adspgerent macula servilis; quo respicere putant loca Pauli Gal: 4. Rom: 8. ubi ut patet, filij liberos notant, ita ut alludat ad receptos Hebræorum mores, ubi q sub lege servi erant, nunc in libertatem p Xtum restituti et asserti jure libertais point q. ambire diam adoptoem, et d. sibi Prem adsciscere, q servilis condiois hoibus n licuit. Atq ita πράξεν πατέρα pt ee קרה vocare, vide Saldenum in Dissuccessoi in bona defunctorum lib. 1. cap: 4.

Apud Hebræos et sec speatim Athenienses υἱοθεβία qqs obtinuit, poterat e. q vellet, alienum filium adoptare, et n secus solenniter declarare, ac si genitus ex eo eet, et n alium Prem hret: q si fiebat, eo ipso adoptati amittebant oia jura, commoda et incommoda, q ad illos jure nativitais ex Pre naali pvenire potuissent: unde annotat, q q alieno ære gravati erant, id egerint, ut liberi sui adoptarent, ne gravarent paterno debito et ignominia: Eodem moo apud Romanos obtinuit, apud quos licebat qqs scdm leges adoptare filium, et adoptatus eodem jure fruebat, q liberi naales, si ligitime adoptatus eet. Igr hæres fiebat nois familiæ eus in q adoptabat, sacrorum domesticorum sc. et ppriorum cuiqs familiæ et pecuniæ et. Adoptatus à Patricio, p Patricio habebat, et nobilitas adoptantis in adoptatum transiret licet plebejum. Poterant et Patricij adoptari à plebejis, saltem id factum e, eus caa erat, ut plebejos magistratus gerere poet. Itaq patet adoptatum, pter noen novi Pris et familiæ et factum ee hæredem bonorum.

In

Cap: 1.

In nōibꝫ a. hoc observandum, q apud Græcꝫ adoptatꝫ ēt poēt simul retinere noēn Prīs naalis. Apud Romanos abjiciebantꝫ priora nōa et nova indebantꝫ; unum tn̄ ex prioribꝫ noibꝫ aliq̄ndo retinebatꝫ, ut constaret ex q̄ familia qs adoptatꝫ eēt. Itaqꝫ patet in adoptōe fuisse 1. liberam vltaem et electoem adoptantis. 2. factam ēē scdm certas leges Reip: in q̄ qs vivebat. 3. Adoptantem gstituisse adoptatum hæredem nōis, sacrorum et bonorum. 4. Adoptatum debuisse consentire et de eo gstare. 5. Eo ipso renuntiare debuisse priori familiæ, eiꝫqꝫ commodis et incommodis 6. debuisse accipe novum noēn, novosqꝫ mores. Et 7. inde ortam fuisse mutuam Schesin inr̄ adoptantem et adoptatum, q̄lis ē inr̄ Prēm et filium. Et 8. foedꝫ amoris.

Hæc oīa locum qqꝫ hnt in adoptōe dīa, de q̄ Scīa loqtꝫ: nam ē adoptio hæc ex liberrima d. vltae et gsilio ac testamento, unde Aplꝫ Eph: 1: 4. dicit nos electos ēē ad adoptoēm, eēqꝫ caām ēē dicit dei εὐδοκίαν. Neqꝫ ēt in d. locum hrē pt alia adoptōis caā, q mera εὐδοκία, qa d. ab oī motivo externo independens ē, nulliꝫ rei indigꝫ. In hoibꝫ a. sæpè caā adoptōis erat sterilitas et desiderium gservandi nōis, et q̄ aliæ ēē poterant in adoptante caāe; movebantꝫ sæpè indole et virtute eēꝫ, quem adoptabant; ss nihil tale in hoē ēē pt, imprimis peccōre, q deo placeat, eumqꝫ moveat; Et qqd deo in hoē placere pt, jam dei donum ē. Attn̄ uti libera eatenꝫ dei vltas à caā motiva ꝓpriē dicta, tn̄ finem ht adoptio ut docetꝫ Eph: 1: q ē laus glōæ dīæ v. 6. 2. Deꝫ qqꝫ adoptat scdm certas leges nāæ eēꝫ convenientes, atqꝫ adeo sanctitaī eēꝫ, qs deꝫ ponit, atqꝫ ita sub certis condiōibꝫ bona sua offert; q̄ condiōes st fides et resipiscīa s. fides ꝑ charitaēm oꝑosa et reliq̄ officia, q̄ oriuntꝫ ex Schesi hōis ad Deum Creatorem et Redemptorem.

3.

3. Deus facit hæredem nōis, sacrorum, et bonorum suorum eum, quem adoptat, nam dat jus se vocandi de nōe Dei Es: 44: 4. vocat ipse filios suos, sz cum hac differēa, q̄ ꝑter nōen ēt dat imaginem suam ꝑ regraōem, et faciat nāæ dīæ participes ꝟ. 4. Et cum sacra Dei sint, q̄ se ipsum amet et suam glōam, ita eundem amorem suis infundit, ut sancti sint, ut ipse sanctus ē. sz bonorum q̄q̄ hæredes facit, q̄ st v̄ hūs v̄ futuræ vā, grāæ v̄ glōæ, et st longè mxa, ōia sc. q̄ ad vām et pietatem st necārīa 2. Pet: 1: 4. in hac vā oēs benedictōes spūales Eph: 1: 3. q̄ illic tribus capp: recensent. Uno verbo dat illis xtm et cum xto ōia Rom: 8: 32. x xtm ipsis facit sapiam, justificaōem sanctificaōem in hac vā et tandem ꝑfectam ἀπολύτρωσιν 1. Cor: 1: 30. Et in ipso xtm ut ꝑfectam ꝑfectæ salutis cāam, imo seipsū, qa eo ipso, q̄ eos adoptat, vult eorum Deus fieri x ipsis ōia, q̄ ad salutem necārīa st, dare, uti dr̄ Ps. 33: 12. ita fit ipsorum portio et merces, nam et deo indignum ēet, aliud bonum filijs suis dare q̄ seipsum, neq̄ aliud bonum q̄ summum hoc filios Dei felices facere pt. 4. Etiam hic in adoptato requrit consensus et homologia, ut loqt Scra, q̄ ē ipsa vera fides, ut vidimus, sz et illam ipsam Deus dat, et hōō accipit ex testamento Dei, et vi meriti xti, ꝑ oꝑaōem spūs ēus, q̄ndo facit, ut, q̄ndo Deus dicit, tu me Patrem vocabis, ipse dicat Pater mi Jer: 3. q̄ndo cum Deus facit dicere, q̄ sit filius Dei, ipse Deum facit dicere q̄ sit Deus ipsius Deut: 26. 5. Et q̄ adoptari à deo debet, cuiq̄ (: ut latina formula utar :) adrogatr, is respondere debet n̄ tm, q̄ velit ēus filius ēe, sz et renūtiare prioris familiæ nōi, commodis et incommodis. Nōa prioris familiæ st ignominia plena, peccatores vocamur, ꝓgenies viꝑarum, filij dbli, filij iræ etc. qbus ꝑte

ē

Cap: 1.

ē renuntiare, si qs turpitudinem illorum nōum cognoscat. Cōmo-
da nulla fere st nī fruitio pecci ad breve tps Hebr: 11. Incom-
moda mxa, servitus pecci, reatus ēa poenæ, ēaqs miseria.
ss fit hoc, qndo actu deponimus ea nōa ꝛ id agimus, ut n poimus
ita amplius vri ut dici poit, tales eratis ss etc. 1. Cor: 6: 11. ut
deponamus pristinos mores et Vet: hoēm et novum induamus Eph: 4:
ut renuntiemus servituti pecci, et in novitae vā deo nos servos
sistamus justiæ Rom: 6: atqs ita nos ut tales geramus, ut revera
vetera deposuisse judicari poimus. Unde et 6. p se patet, cum
vetera illa n deponunt, nī qndo induunt nova, q memoravi-
mus, qrum norma sit leges novæ familiæ, lex fidei et lex regia li-
bertatis Jac: 1. eaqs oīa instituta regni et familia dei scdm q
imagini primogeniti similes fieri debemus Rom: 8: Unde 7. orit
muta Schesis, dum deus se obligat hoī, qndo se ēs Prem et deum
vocat, et ea oīa q hoō à deo ut Pre suo exspectare, et cum raōe
petere pt, et hoō obligat ad ea oīa, q docent eum, q in veritae
eum vocant Prem, q sine prosopolepsia judicat. Et inde 8. mu-
tuus amor, p quem adoptio ēt fit, et cōservat et pficit et durat
in oēm æternitatem.

Postq E qd sit p adoptoēm fieri filium dei vidimus: nunc vi-
dendum, qd sit ἐξουσία illa, ut fiamus filij.

Ἐξουσία dicat jus, q qs ht in rem aliq, v ptaem sine impe-
dimento juris, qndo is q pt, legitimam dat ptatem vid: Apoc: 22: 14.
Juris impedimentum in peccore ē, q minus licitum ipsi sit p filio
dei se gerere, nam et veritai id repugnat, peccor e. q tales, n ē
filius dei, ss Dbli potius. Præterea sanctitas et justia dei ostant,
fieri e. neqt, ut sine smltde dei sit commuo cum deo, et ut jus

habeant

habeant accedendi ad deum et ab eo bona petendi, q̄ n̄ sunt sancti ut ipse sanctꝰ ē, si in luce ambulamꝰ uti ipse in luce ē, dicat Joāes, habemꝰ communōem cum ipso 1. Joh: 1: 7. lex damnat peccōrem atq; adeo peccūm, oī mōo separat peccōrem à deo Es: 59: 2. hinc ut hōō habeat p̄taem juris deum vocandi Prem, requirit 1. ut sententia legis aboleat, ne justè amplius peccōrem condemnare poēt. Hoc fit p satisfactōem Xti sponsoris q nos liberavit à maledictōe legis, factꝰ p nobis maledictio Gal: 3: 13. 2. ut hōō ad imaginem dei renovet et reformet, et hoc fit p spm̄ regrantem et sanctificantem. 3. ut hōi actu jus det utendi ista satisfactōe et eam sibi applicandi, et hoc fit p justificaōem in conscia hōis, q̄ndo certis argtis psuasꝰ ē, sibi datum ēe jus se gerendi p filio dei in Xto, atq; ultimum hoc ppriè hꝰ loci ē, q̄ndo credentes et p fidem cum Xto conjuncti, p eandem fidem, q̄ Xto conjungimur, accipimꝰ p̄tatem nos gerendi p filijs dei. Itaq; hic ἐξουσία ē actꝰ ille fiducialis, p quem de nobis ipsis judicamꝰ, q simꝰ filij dei, et deꝰ Pr nr̄, et ab illo ut Pre petimꝰ et exspectamꝰ, q̄ st ad vām et pietatem necaria. Patet a. ita, q nitat hæc fiducia ꝯclusōe fidei illa, p q̄ post justum examen, an simꝰ in fide, de veritāe fidei nrā certè nobis applicamꝰ oēs pmissōes Eglij, et ea oīa, q̄ Xtꝰ suis meritꝰ ē. Nititꝰ a. illa conclusio fidei duabꝰ pmissis, q̄rum una ē descriptio veræ fidei facta in verbo dei: et pmissōum fideli factarū.

Descriptio fidei continet tum obtm dei, tum actum cum q q cum illo unitꝰ. Descriptio pmissōum complectitꝰ bona grāæ, q̄ fideli dantꝰ in hac vā, et glōæ q̄ illi dantꝰ post hanc vām. Et huc ptinent ea oīa, q̄ in explicaōe adoptōis à parte dei et hois requiri diximꝰ.

Altera pmissa ē examen sui, et cognīo sui, p q̄ fidelis illā de-

Cap: 1.

descriptoem fidei in se repit, et se cum ista idea /: q exstat in verbo dei :/ conferendo, concludit se verè fidelem ee. unde nascitr conclusio de jure in fide adeundi deum: Quod jus nititr ipso verbo dei, q xtus ad salutem sub hac condioe fidei et resipiscia offertr, atq ita ipsius xti merito, q salutem eam et bona oia salutaria q offeruntr, acqsivit, fieri e. n pt ut n deus verax sit; et qcqd fides concludit, sedm verbum dei nil aliud e q ipsius dei sentia. Atq adeo p illam fidei conclusoem sedm dei verbum et in noe dei sibi pollicetr hoo ea bona, eaq petit et exspectat. Unde conspicuum e, eo jure hoem uti in oibus ellis actibus in qbus agit circa deum ut filius dei. Spes aa va e usus hus juris, nam nemo pt vam aam sperare, ni vi adoptois; Est e. va aa hæreditas filiorum dei, si filium inqt Aplus et hæredes Rom: 8: 17. Et ea spes gloa in filijs dei revelandæ, nititr certitudine de regraoe; hinc spus et dr ee arrhabon Eph: 1. 2. spe salutis et gloa eo niti, q expiamur spm in nobis opari initia va aa, q vocantr Rom: 8: 23. ἀπαρχὴ primitiæ spus, q totam messem sanctificant et in eam jus dant. Usus eus ἐξουσίας e 2. in pcibus, p qs imprimis cum parrhesia aliq accedimus ad deum et ad thronu graæ Heb: 4: 16. et 10: 20, 22. tq. sacerdotes 1. Pet: 2: 9. et Apoc: 5: 10. nam qndo ad d. accedimus, ut aliqd ab ipso pcemur, cum parrhesia orare dmus in noe xti, ut accipiamus uti xtus pmisit. In noe a. xti pcari e in fide xti et fidei illius certitudine pcari. 3. gerimus nos p filijs dei et utimur hac ἐξουσία in usu rerum hus mundi, qndo libere illis utimur, ut judicemus oia nobis tq. puris pura ee 1. Tim: 4: ita ut judicemus oia nra ee in xto.

Sed illa ἐξουσία n pmus rectè uti, ni rebus qqs sapienter et prudenter utamur, et uti studeamus ad eos fines ad qs destinatæ st à deo, tum summum, gloam dei et pmovendam salutem nram;

tum

tum inr̃medios væ nr̃æ v̄ aliorum sustentaõem et moderatam de-
lectaõem. 4. utimur ἐξουσία illa in ipsis afflictoibꝰ et ju-
dicijs dei, q̃ndo scimꝰ illa ad bonum q̃q̃ nr̃um cooperari Rom: 5:
et 8: unde oritꝫ illa gloriaõ, q̃ nil eorum sit, nos à deo spera-
turum. Et in oibꝰ illis et ꝑ illa oia spes, q̃ n̄ confundit, confirmetꝫ
5. utimur illa ἐξουσία in officijs circa alios hoes, q̃ndo in noe
dei parrhesia utimur ad adhortandos alios ad bonum et dehor-
tandos à malo tq. filij dei. Deniq̃ in ipsa morte, q̃ndo cum aĩ
tranqllitaẽ spm̃ deo commendamꝰ, et qa cum fiducia introimꝰ in
ipsum sanctum sanctorum, q̃ oia deꝰ filijs suis concessit, et q̃ in
fide agere pnt.

Sed utrumq̃ tn̄ adoptio tum jus et ptas ea utendi illgi de-
bet ꝑ oeconomia tprum V. et N.T. et bona nunc majora, s. ut dr̃
Heb: 8: 6. ꝓmissoes meliores st: Et modꝰ, q̃ illæ conceduntꝫ excel-
lentior: Huc ꝑtinent comparaõ bonorum V. et N.T. et statꝰ
fidelium utriusq̃, q̃ plixè exeq̃ nr̃um n̄ patitꝫ institutum.
Certum saltem ẽ id, in gre verum ẽ, q̃ Aplꝰ docet Gal: 4: 1. et
seqq̃, q̃ etsi illi q̃q̃ in V.T. hæredes et filij fuerint, tn̄ fuerunt in
servili condiõe usq̃ ad tps constitutum; Et nobis dari majorẽ
libertatem et ꝓpiorem accessum ad thronum graæ in xto, ut
poimꝰ cum coelesti Pre magis familiariter agere tq. filij, cum
illi ꝓcul stare drent, et ꝑ alios ad deum accedere, ut impetra-
rent graam.

Hæc a. ἐξουσία cum fide conjuncta ẽ, ut docet Eglista, q̃
credederit ijs etc. hoc vero necarium ẽ, nam ꝑ fidem cum xto
unum fimꝰ 1. Cor: 12: 2. ꝑ fidem obsignamꝰ, q̃ deꝰ verax sit,
et acceptamꝰ ꝓmissoes in xto factas sub istis condiõibꝰ q̃s deꝰ
ꝓscribit, fieri e. n̄ pt, si ferè id fiat, ut ꝓmissoes illæ ad nos

non

n̄ ꝑtineant. 3. ꝑ fidem conjugium inimꝰ cum Xto Eph: 5. coll: Hos: 2: 22. & ex lege Exod: 21: 9. debemꝰ tq. filij familiâs hæreditaē frui. 4. ꝑ fidem glorificamꝰ deum Prem, filium et Sp: S. tq. salutis ꝑfectæ caam: fieri a. n̄ pt, ut hoc falsum sit, imprimis si glorificemꝰ eum ꝑ homologiam in Eglium. Hæc e. ē gloa dei, q hoc moo se aum velit in peccore gloosum et admirabilem demonstrare 2. Thess: 1: 10.

Cap: 1.

Et 3. hæc ἐξουσία datꝰ oibꝰ sine destinaoe, q credunt ex Judæis et Gentibꝰ, s. mas s. foemina, s. dives s. paup etc. n̄ ē apud deum distinctio, ss qsqs timet deum et credit in noen filij eꝰ in oi Gente, deo gratꝰ ē Act: 10.

Postq ita Aplꝰ ostendit, qd illud sit, q cum Xto uniamur, eꝰq ut mxi et summi boni participes fimꝰ, sc. fides in noen eꝰ, qtmq cum eo beneficium sit connexum, jus sc. se gerendi ꝑ filio et hærede dei. Jam utrumq explicat ex veris suis eais et principijs, ostenditq, qnam fidei, atq ita adoptois qq origo ac caa sit, qndo docet V. 13. q fides et adoptio illorum sit, q ex deo geniti st ubi ad duo attendendum ē, rem sc. q de hoe affirmatꝰ, et eꝰ caam q rplr ꝓpnr, negativè et positivè:

V. 13.

Res ipsa q in hoe ē fidei principium et caa, ē generatio eꝰ et va illa q ꝑ eam accipit, facilè a. patet, hic n̄ illgi graoem simplr, ꝑ q hoo hoo ē et va huaæ particeps, ss scdm qd, de ea, ꝑ q novꝰ hoo fit et novam accipit vam, nam de graoe priori negari neqt, q sit ex sanguine etc. grari & hic ē regrari. Sed qd sit regrari eo ipso tn̄ innotescit. Per graoem accipit hoo ex semine huao et hoe vi genetrice (ut ita loquar) naam et vam huoam: cps et mentem debitè unita, n̄ q. mens ex semine nasceretꝰ et ita

à

à parentibus communicaretur, sed quia deus creationem animae coordi-
navit actui gratiae. Itaque is demum natus hominis est, qui eandem accipit
ab illo per gratiam naturam, atque ita omnes partes, omnesque facultates, quae
eo requiruntur ut homo sit, animam nempe et corpus, intellectum et voluntatem, sensus
et affectus, membra, denique sanguinem, spiritus animales et potentiam ea mo-
vendi variis modis. Eo modo homo non nisi semel nascitur ut rectè di-
cebat Nicodemus. Eae partes et facultates naturales, quas accipit homo,
per gratiam naturalem quoad essentiam et naturam retinet. Itaque de tali ge-
neratione hic non potest agi, per quam homo accipiat eo modo novam naturam et
substantiam. Sed regratio haec est mutatio qualitatum operationum et status hominis
coram Deo. Tum regrari homo dicitur, quando quoad partes mutatio aliqua fit
in ordine ad Deum et pristinum hominis statum ex imaginem Dei. Et
ea requiritur ad fidem et adoptionem, non verò creatio et productio novae
substantiae et naturae. Uti e supra vidimus, haec regratio necessaria est,
ut sit proportio inter obiectum fidei et facultates hominis, quae antè rege-
nerationem hominis deest, nam homo ante regrationem totus corruptus est quoad
omnes partes, ita ut inde dicatur in antecedentibus tenebrae, ut et Eph:
5: unde de Ψυχικῶ homine dicitur quod non accipiat, illigat, credat et
amet ea quae sunt spiritus 1. Cor: 2. 14: et 2. Cor: 3: 5. nam intellectus est ob-
tenebratus per ignorantiam Eph: 4: 18. et si quae illo in illo sunt principia
veri et boni, ut sunt ideae et veritates innatae, ad eas vero non at-
tendit, vero eas quia mutat et corrumpit, et malè ex iis ratiocinatur,
eoque modo evanescit in ratiocinationibus suis Rom: 1. voluntas Ei non potest
rectè operari in tali homine, cum ea non possit ferri in id quod ignorat;
imprimis cum concupiscentia ita subsit intellectus quoque lucem quantum potest ex-
stinguat, eoque imperium excutiat, dum id vult esse verum, quod ve-
hementer cupit, unde disputat contra legem non tantum, quod per ministros suos
ore vero scripto proposuit Deus, sed et contra dictamen conscientiae, atque ita

Ψυχικῶ

Cap: 1.

Φρόνημα τῆς σαρκὸς studium et ratiocinatio carnis est inimicitia adversus Deum Rom: 8: 7. et per legem peccatum fit magis peccaminosum ob concupiscentiam Rom: 7: 8. et sequ. hinc omnes affectus quoque corrupti et perversi sunt, siquidem ut recti illi sint, requiritur ut secundum lucem intellectus per sanctam voluntatem in amore Dei et proximi veris et propriis suis obiectis legitime et secundum voluntatem Dei applicentur. Hinc in homine Ψυχικῶν amor, odium, desiderium, spes, metus etc. vel in falsa obiecta, vel si in non debito modo tamen feruntur, amat quae carni suavia sunt et ἀπόλαυσις τῆς ἁραρτίας Heb: 11: odit, quicquid illi cupiditati adversum est, gaudet in peccatis et inanibus, per quae satisfit concupiscentiae carnis, oculorum et pompae huius vitae, voluptates, divitias etc: Corpus quoque est concupiscentiarum impurarum stabulum et instrumentum, ut sistuntur omnia membra serva impuritati et injustitiae Rom: 6. vel si quae est in moribus externa honestas, ex concupiscentia nascitur; ita totus homo, ut Scriptura loquitur, est tenebrae Eph: 5: caro Joh: 3: 4. et mortuus in peccatis, atque alienatus à vita dei Eph: 2: 1, 2. 4: 18. atque ad omne bonum ita ineptus.

Regeneratio & haec eo pertinet, ut homo quoad omnes partes immutetur, et quod corruptum est restituatur et in ordinem redigatur. Fit & tum, quando quoad omnia illa homo mutatur, quando intellectus perfunditur nova luce, et ad ideas et virtutes innatas contemplandas, atque ex iis rectè ratiocinandum convertitur, et ad meditationem verbi divini, idque cum conscientia conferendum excitatur, ut veritatem eius videat, atque ita incipit divinas misericordiae dei et mysterium Patris et filii, et porrò officia, quae vel lex naturae, vel verbum dei praescribit, agnoscere. Voluntas quando verum bonum cognitum Deum in Christo amare incipit, et omnia ea, quae requiruntur ad communionem cum deo in Christo, bonum amando, et malum odio habendo Ψ. 97: 10. Rom: 12: Uno verbo, quando ex amore dei positum accipit idem cum deo volendi et nolendi Matt: 6: 10. affectus quando

q̃ndo incipiunt raõali mõo ex impio vltais in amore dei, sedm veram normam et ad rectum finem, circa vera sua obta rectè opari, ut amor, spes, metꝰ etc. actibꝰ debitis ferantꝫ in ordine ad deum et legem eꝰ, in ea q̃ verè amanda speranda a. metuenda st. Membra epris q̃ndo sistuntꝫ arma justiæ, et oibꝰ sensibꝰ utimur, ut cooperentꝫ sanctæ vltai in bonum ad gloam dei et ppriam salutem: Eaqꝫ raõe hõo lux et va fit.

Novꝰ & hõo ex oium partium harmonia tandem constat, ut vera eꝰ forma fit smltdo cum deo, uti docetꝫ Eph: 4: 24. coll: Col: 3: 10. ss ea smltdo n̄ simul et semel in hoem postlimio introducitꝫ, ss p partes et gradꝰ, qbꝰ cognio et amor veritais et dei, sedm veritaem paulatim pficitꝫ, donec hic integritaem et post hanc vam pfectoem acqrat. Quo sensu dici pt dari ppa, raões aliqs ad regraõem, in qtm deꝰ, ãteq hoi ipsam novi hois formam indat, varijs modis cogitaões hois et desideria eꝰ ita disponere pt, ut suo tpre accedente eo, q q. aiam et essiam novi hois constituit, accipiat suam vam ac integritaem, q e. verbũ Eglij audit, legit, meditatꝫ, inde raõcinatꝫ, de eo rectè judicat, is id agit, q qqꝫ novi hois naam qdamvo ingreditꝫ; Neqꝫ e. veritaes illæ rectè cognitæ, aliæ fiunt p regraõem, ss tñ ad verũ suum usum applicantꝫ. In ipso a. hoe n̄ st tales pparatões, ob q̃s hic magis q ille regretꝫ; totum e. illud dei ẽ, eꝰ novꝰ hõo ẽ ποίημα factura Eph: 2: 10. is creat, formam et facit novum hoem Es: 43.

Et hoc ẽ q Eglista porro docet, q deꝰ sit regraõis caa; q anteq ponit, removet n̄ caam: Negat & hanc graõem, q̃ ẽ origo fidei et adoptois ee ex sanguine etc: affirmat ee ex deo.

Prima caa q removet, ẽ sanguis, v̄ ut Græcꝰ textꝰ habet,

san,

Cap: 1.

sanguines. Per sanguinem illgi pt naa parentum et semen et, nam Act: 17: 26. ex uno sanguine dr ee totum genus humanum v ex uno ~~[illegible]~~ hoe, et unius hois semine. Sz st q numero plurali respici putent ad duos parentes, in q nil absurdi e, cum certum sit requi conjunctoem maris et foeminae ad graoem naalem. Itaq graoo ex sanguinibus et graao naalis.

Secunda caa q removet e vltas carnis: vltas carnis pt scare concupiscoam carnalem, et idem sit q Φρόνημα σαρκός Rom: 8: 7. et ea e q qs carnali cupiditati satisfacere studet, tum si ipsum conjugium spectes, ipsamq grandi actoem, tum si finem ut q liberos cupiat ad ppagaoem nois et decus familiae, et q st alia eqmodi plura. Atq istiqmodi desiderium habendi liberos qcunq ob caam, q e hoi qdammoo naale, et ad q explendu conjugium qrit et init, pt dici vltas carnis.

Tertia e vltas viri, ea commode explicari pt p liberam adoptoem, q qs sut supra visum e, eum, q naa n e filius v filia, pt eodem jure, q st naales liberi, donare. Quae adoptio varias habet caas et varios modos p naa loci ubi fit: Itaq hoi ipso removet oe huaum qsilium, oes hois vires, ois huam conatus, et soli deo laus eq maneat integra.

De eo e. nunc affirmat, q de his cais negavit, qndo dicit, q ex deo nascant; Nemo e paulo senior, qn fle illgat, q ex deo nasci sit, deum hre caam nativitais hq, ex e. nota caae efficientis vid: Rom: 11: 36. et 1. Cor: 8: 6. deus & e novi hois Pater, q volens hoem regrat Jac: 1: 18. Sed vox dei e emphatica et totam Trinitatem notat, ubi nulla caa e vocis scaoem restringendi ad unam psonam, uti hic nulla e: Tota & Trinitas regraois caa e, sz qvis psona suo moo v qvenienter oeconomiae. Pater & regrat

ut

ut Deus et judex, quando vi pacti Xto sedem promissorum semen illud dat, qui promisit in pacto, de qq Gen: 13: 10. et Gal. 2: 8. Filio quando ut Salvator consummatus, tum intercessione sua, tum potentia sua efficit, ut quibus se dedit, eos ad se trahat, in eis vivat Gal: 2: 20. Eos ex potestate diboli eripiat, eisque spem suam, quae est spes novae vitae lar„giat: Atque ita meritum et potentia Xti est causa regnationis. Et conve„nienter analogiae fidei illud quod est Joh: 3: 5. ex aqua explicari ut et quem videtur debet de merito Xti, eique e. vi hoc regnat. Spes S. a. sedem oeconomiam operatur ea, quae vi pacti inter Patrem et filium, ob me„ritum filii et sedem sentiam Patris competunt electis, qq Pater filio dedit redimendos, et quibus ipse se dedit, unde ex spiritu et re„generari dicimur Joh: 3: 5. Hoc modo et deus est Pater, quemadmodum primum hominem creavit ad imaginem dei, ita novum renovat. Sed moder hic in uno modo considerari potest meus homo, imprimis in quo novus ille homo quoque formatur, quando forma novi hominis quoque et illius, atque ita ac„cedente vitae et homologia quoque efficitur, et porro quoque totum hominem quoque fundat s. diffundit: et et, ut idem voluit, coelum in quo per decre„tum suum et consilium atque electorum dei accepit hominem. Sed hoc ming tin commodi videtur dici, ni coelum consideretur in certa coheresi, atque eo modo videmus Gal: 4: Hierosolymam supernam statui Matrem nostram quae nos ad libertatem gratiae, quatenus vi ascensus Xti in coelum in potestate unde spiritus mitti, quae nos tq. spiritus libertatis regnet in libertatem.

Semen quod deus attinet est verbum dei Jac: 1: 17, 18. in quo sc. forma novi hominis, ad cujus typum reformamur, describitur; Verbum gratiae est spiritus S. qui illuminat, ut verbum recte cognoscamus et amemus, et nos conformando verbo conformes quoque deo et Xto fiamus: Atque ita in verbo formam novi hominis proponit, is et toti homini imprimit, unde tandem orietur ipsa novi hominis vita, quae est vita dei, vita Xti etc. Gal: 2: 20. 2 Cor: 4: 11. etc. cujus forma est frictio cum deo, ut sancti simus, ubi ipse

Sanctus

sanctus ē. Unde patet, q regrāo sit opus tum grāæ, tum potiæ dīæ, Cap: 1.
et q involvat in pleno suo scātu justificaōem et sanctificaōem,
requirit e. ut hōi pecca remittant, et remissio peccorum amplectēda
q̄ponat, q̄ndo verbum ita pponi debet, ut poīt ēē semen regrōis;
atq et ex peccis liberāo p sanctificaōem, q̄ando grāa annuntiat
sub veris condiōibus: Et ipsa regrāo n̄ pt fieri, nī q̄ndo verbum
illud, q ht typum justificaōis et sanctificaōis fit efficax ad ipsius
hōis innovaōem et homologiam. Unde simul patet, qōo ex regrāōe
ista oriat fides in nōen xti et simul adoptio, cum verbum illud n̄
nī p fidem in xtm in hōe vim suam exserat, neq fides ēē poīt sine
apprehensōe bonorum à deo pmissorum, atq adeò sine jure ad illa, q
ē ipsissa ἐξουσία ista de q loquebat Eglista.

Postq ita Eglista pposuisset λόγου n̄ tm aēam existiam et diam N. 14.
naām, atq opa tum naæ, tum grāæ, imo et adventum eus in
mundum ad ad suos vario cum successu; Nunc modum adventus il-
lius in mundum ut ad suos spealis designat, docens id factum ēē
ea raōe, ut fieret caro et habitaret inr nos tq. in taberneculo.

Primò Ex videndum ē, qd sit carnem fieri. 2. σκηνεῖν εν ἀν-
θρώποις. 3. adjtm eus, q ē gloa tq. unigeniti à Pre, et plenitudo
grāæ et veritais.

In prima sentia, q factus ē caro: videndum ē qd sit caro, qd
fieri carnem, deniq q sensu de hoc subjecto sc. λόγω pdicari poīt.

Vox Caro n̄ ꝑ unam ht scaōem: Ad nrum institutum n̄ ē necesse, ut
eas oēs recenseamus; hoc observasse sufficit, q p hōe sumat in Scra
ita Gen: 6: 3. q̄ndo dr, q oīs caro corrupit viam, scat oēs hoēs
id fecisse: universalem fuisse corruptoem; Nam n̄ convenit ut
explicet, oīs hōo corruptus corrupit viam, qa p se id illgeret, et
eēt q̄dam tautologia, neq coneniret cum scopo hria, ita Es: 40: 8.

et

et Jer: 23: 5. quod: hoc fieri posse, neq; quicq; dubitare potest, quin quando de Christo sedem carnem esse ex Davidis semine et ex Patribus Rom: 13 et 9: 5. quin secundum humana nata, quia ista et prius absolvit, ex hoc e. hoc nascitur, unde verbum, ut hic caro de facto, ita hoc vir 1. Tim: 2: 5. et alibi. neq; quicq; quin hoc fuerit, et natus fuerit, dubitare potest. Quod a. vox carnis habeat connotationem, vi corruptionis, vi infirmitatis ex antecedente e. Alias quia hic simpliciter caro vocatur, Scriptura stylo et caro et sanguis vir Matt: 16: 17. Gal: 1: Heb: 2: 14. ubi apud Hebraeos בשר ודם. Ita πρόσλαβεν proprie notat quod transitum à non esse ad esse, ut loquuntur, et apud Graecos quod natum et ubique sumitur, ita ut terminus ἐξ ἐστὶν ἔναι esse, et ubi de hominis nativitate de ἀνθρωπον ἔναι hominem esse, atque adeo hic σάρκα πρόσλαβεν, i. ut Patres loquuntur ἐνσαρκῶσθαι incarnari et proprie hominem natum, quod ut patebit, duo dicenda sunt, 1. removendum incommodum, quod ex serie huius videtur natum tum 2. ipsa phrasis probanda est.

Incommodum illud in eo situm est, quod videatur in serie ὕστερον πρότερον committi, in priori loco recenseri, quod posteriori, et posteriori quod priori debebat, v. 9, et 10, e. de ἐξ advocatu et Osia in mundo jam actum fuit, quod explicari aliter nequeunt, quam de ἀποκαθαρσμῷ, ut visum est. Itaque hic videtur male demum de nativitate agi, et videtur ἐγένετο pro ἦν explicandum esse: Ita cum Evangelista ἦν et ἐγένετο adeo accurate distinguat, non est committendum, ut à nobis confundatur. Itaque proprium sensum retinemus non tam, Ita et cum serie huius apprime convenire contendimus, postquam e. quod venerit in mundum λόγος et ad suos vario cum successu venerit, docuerat, jam modum adventus explicare debebat, sc. non ita venit, ut olim, quando apparuit totius, a. Deus de coelo descendere vir Gen: 11: et alibi, sed ita ut vere homo factus fuerit x humanam naturam assumpserit et in carne ea ratione Deus manifestatus fuerit 1. Tim: 3: 16.

Quod

Cap: 1.

Quod a. hanc sententiam habeat phrasis γένεσθαι σάρκα, abundè patet ex collat: Scripturarum, qs e. dubitare pt, hic innui idem, qdr carnis et sanguinis participem fieri Heb: 2: 14. tum e. caro pcult: facta ē, qndo facta ē carnis particeps, et tum carnis particeps, qndo caro. Porro qs negare pt de Xto, hic agi, et Xtm natum ēe, et hoem natum ēe, et tum qndo hoc natu ē, carnis participē atq adeo carnem factum ēe. Ubiq; γένεσθαι ex quo, vaixòs fieri ex muliere Gal: 4: 4. nascendo sc. Luc: 1: 31. coll: 35. Itaq fieri ex muliere et nasci hoem, atq adeo fieri carnem ē nasci hoem. Attributa e. illa in eodem hoc subto, n pot n idem notare. Alias Scra id exprimit sedm carnem ēe ex hoibus v factum s. natum ēe ex hoibus Rom: 1: 3. et 9: 5. atq adeo hoem 1. Tim: 2: 5. Rom: 5: 15. 1. Cor: 15: 45, 47. quo explicat, q alias dr εν ὁμοιώματι τῶν ἀνθρώπων Rom: 8: 3. Phil: 2: 8.

Sed q raõe de λόγῳ jam Cdicari potest, q facta sit caro s. natu hoo, videndum a. Videt e. fieri n poe, ut deg hoo nascat ū caro fiat; Hoc fine et videndum ē subtm, qnam sit, qqs Cdicatum, et q raõe de se invicem Cdicari pont.

Subtm ē λόγος, Cdicatum facta ē caro v ut viding hoo; Itaq duo extrema st, deg et hoo, eaq de se Cdicant, dr e. termo v. deg, facta ē caro v hoo. Quid q sit, q d. dr facta hoo, ex utriusq extremi recta cognitione dependet. Qui d. cogitat, is ens perfectissm, mentem efficiam et omnipotentem, eam, simplicem, beatissam, immutabilem cogitat, in q ut Jacobus loqtur, ne umbra quidem mutationis locum ht. Qui hoem cogitat, cogitat mentem et cpis organicum illi debito mōo junctum p harmoniam mutuam operum mentis et cpis, illetm et vltaem finitam in tpre factam dependentem, mutabilem etc. Itaq hinc fle patet, q d. n potuerit fieri caro p mutationem, cum d. sit immutabilis

lis, nec p gfusoem et commixtoem diae et naae huae in unum tertiu
qa inr finitum et infinitum, mentem aam et factam, Creatorem
oipotentem et creaam nulla e pportio; nullaq adeo commixtio
fingi pt, nam nec infinitum fieri finitum pt, nec finitum fieri
infinitum; commisceri nequeunt aitas et tps, independia et de-
pendia, oiscia et ignoria, oipotia et impotia, ut Gria de se
invicem point pdicari, neq ens simplicissm, in q attributa oia
eentialia revera unum st, fieri compositum pt. Quo vinculo
coniungent deg et hoo, ut p talem gfusoem et commixtoem gstitu-
ant unum tertium; qndo unum erunt mens finita et infinita?
creaa et Creator? imo caro aerumnosa et mens pfectissa? hoc si
statuat, idem id erit, q n e, neq ee pt, et n erit q e et necario e;
Entis e. pfectissi n ni unicg conceptg et una vera idea dari pt.
Cum & λόγος, q deg e, atq adeo ens pfectissm, cum hoe creaa imp-
fecta in unam tertiam psonam gfundi nequeat, neq et v minimam
in sua naa mutaoem pati; excogitandg e talis modg, q fieri deg
caro poit, q conveniat cum naa utrigq extremi s. dei et hois sc. dia
et huae naae. In dia naa a. cum nihil concipe poimg, pter pfe-
ctissm illctm et vltaem, seqt qcqd de ea pdicat, v de illctu, v
de vltae, v de utroq verum ee dre. Illctg dei, qt eum /: nro
gcipiendi moo :/ distinguimg à vltae eg, res tm gcipit et illgit,
ut v poibiles v futuras, v existentes, neq pprie res sistit, a.
in rebg opat; Neq e. ideo aliqd e, qa D. ab aeo id poibile ee
cognovit, Itaq neq ideo D. caro factg e, qa hoo hoc fieri poet in-
tellexit. Uti & vltais e pprie agere et opari, ita et facere, ut
verum ee poit, q deg sit caro factg. Igr si cogitemg qd illud sit,
qad oes partes, qad ee et opari, q scat voce carnis s. huae naae,
idq consideramg in relaoe ad diam vltaem, nihil aliud concipe

pmg

Cap: 1.

pmus q potentissam illam vltaem voluisse, ut huaa naa existeret
: creasse aiam s. mentem, formasse eps, illo arctisso nexu / uti in
hoe fieri solet / conjunxisse et fecisse, ut eent subtm attributorū
variorum et opaoum: Porro illam gservasset et qad Essiam, et qad
facultaes et qad opaoes, atq adeo sustentasse et portasse verbo po-
tiae suae 1. eo moo q oes reliqs creaas, q p eg vltaem st et condi-
ta st, atq oi moo ab eo dependent. 2. eo moo, q nulla alia
creaa, sc. ut n tm tq. creaa dependeret à dia vltae in ee et opa-
ri, ss ut ita in dia naa et p diam naam subsisteret et oparet, et
dia naa in huaa, ut qcqd fieret, id opus pprium censeri debeat
τοῦ λόγου, neq tribui debeat huaae naae q huaae simpli, ss q in-
strto diae naae pprissso ad execuoem sponsois, ita ut aliter
opari n potuerit q conformiter sponsoe, ita ut p illam conjun-
ctoem singularem huaa illa naa cum dia considerari debuerit
tq. una psona, et oia opa huaitais deo λόγῳ ut ppria eg opa
tribuenda sint, ut inde pateat distinctoem / q deus opatus fuit
in illa assumpta huaa naa / constituendum ee, in ipsorum opum
distinctoe, qt. singulari moo orta fuerunt à vltae dia, et in
ea terminata, cum aliorum houm opa neq ad finem dirigant,
neq talia sint, ut debeant dei opa dici, etsi à d. suo moo etiā
dependeant.

Itaq eo moo factus e caro, qt. carnem assumpsit, in q mani-
festaret ut loqt Aplus 1. Tim: 3: 16. in q eo moo oparet, ut
opa illa testarent, q eorum Auctor deus sit. Hocq simplicissm
ee videt, et ad mysterium hoc / qtm fieri pt / explicandum aptis-
simum: Talis e. opao deo convenit, neq patet qoo ulla alia
fingi poit. Hoc moo & illctus dig huaam illam naam intuet ut
suam, et vltas in ea ut sua opat: Hoc moo & duae naae ita

ita uniunt, ut cuiq; q suum ē, maneat, et fiant tn̄ una psona, et de se invicem pdicari poīnt, ut verè dici queat deus factus ē caro, et de carne q deus sit: Quia dum deus eo mōo huāam nāam assumere voluit in unitatem psonæ, indè eo ipso qq; denōiare potuit sine ulla tn̄ confusōe, mutaōe, divisōe et separaōe, ut ita de eadem psona pdicari poīnt diversa nāæ attributa, ut deus dici poīt passus ēē, dn̄us gloīæ crucifixus, xtus simul ēē in coelo et in terra, et q̄ st̄ similia. Hoc e. familiare ē in oībus linguis, ut qs fieri dicat id, q novam illi denōatōem det, uti q fit de Thetore Consul, manet Thetor qad q̄litatem, et ab illo officio novo determinat Consul. Ita deus Es: 8: 14. dicit se futurum in sanctuarium x assumpturus huāam nāam in q̄ plenitudo deitatis habitaret tq. in tplo et σκηνῇ tabernaculo, uti id explicat Col: 2: Joh: 2: et hoc ipso xsu; ut inepti sint Sociniani, q̄ndo illud fieri ideo negant pdicari poē de λόγῳ, si λόγος sit verus deus, qa deus n̄ poīt desinere ēē id q ē, ut fiat caro. Neq; e. desinit ēē q ē, sz manendo q ē, fit q n̄ ē x ab eo q verè de illo pdicari pt /: q̄le ē assumptio huāæ nāæ, ut in ea manifestet :/ novam denōiaōem accipit. Eodem fere mōo, ut inde q creavit, accipit denōiaōem Creatoris, etsi cum ea, q diversitas rei postulat, dissmltdine. Igē fieri illud ptinet n̄ ad simplicitaem Essiæ dīæ sz ad conjunctōem eus cum nāa huāa, q̄ eo, quo dictum ē, mōo, nihil oīno absurde dicit.

Postq; ei dixerat, q λόγος factus eēt caro, hæc cum prioribus connectit, ita ut ostendat, q etsi caro factus fuerit, hoc tn̄ n̄ obstet, q minus λόγος p deo à nobis habeat et colat: Hoc e. q caro factus sit, eo tm̄ ptinuisse, ut in carne tq. tabernaculo habi-

Cap: 1.

habitaret cum plenitudine grãæ et veritatis, atq; ita gloãm q
habuerat ante jacta mundi fndta demonstraret. Hinc addit, et
habitavit in nobis s. inr nos scil. in carne illa.

σκηνοῦν convenit n̄ tm̄ scaõe sz et sono cum Hebraeo שכן
habitare. Ita ἐ σκηνοῦν ē habitare alicubi tq. in domo et taber-
naculo, ita 2. Cor: 5: 1. caro vocatr οἰκία τοῦ σκήνους, cui oppnr
οἰκία ἀχειροποιητὸς et αἰώνιος ἐν τοῖς οὐρανοῖς x Coelum
tq. domus, ut ubiq; Scra illud pponit in eo e. habitabimus apud dnum
v. 8. et 9. conf: Apoc: 12: 12. et 13: 6. et qndo dr de λόγῳ
caro facto habitavit in nobis, id ita illgi debet, ut scet carnem
fuisse illi p tabernaculo; q uti in gre ht smltdinem cum taberna-
culo, ita eg Emphasis imprimis patebit, si tabernaculum hoc consi-
derantes tq. σκήνωμα dei, inqramus, annon imprimis hic respici-
atr ad illud tabernaculum in q olim deus manifesta ee voluit Psiæ
suæ signa, et cognosci et adiri ab Israelitis; nam notum ē deum in
coelo habitasse, et illa Psiæ dia indicia vri apud Judaeos שְׁכִינָה.
Hoc e. ut recte illgamus, observandum ē, q deus ubiq; sit, adeoq; coelũ
et terra sit dei domus; Imprimis tn̄ coelum vri dei domum, qa in
eo se singulari raõe eum demonstrabit gloosum et admirabilem 2.
Thess: 1: 10. Atq; ita porrò et loca, in qbus singulariter Majestatem
suam p visibilia qdam signa manifestavit, fuerunt dei locus et habi-
taõ q. Itaq; singulariter deus Psiam suam olim restrinxit ad unum lo-
cum, in q solo ut deus grãæ voluit adiri et inveniri, nam cum anteà
in oi loco deo offerre liceret, q plerumq; fiebat in celsis, postq tn̄ deus
erexit tabernaculum, q, q deum qrebant, ire debebant, uti videri
et Levit: 17: 4—6. Exod: 25: 8. 29: 45, 46. 40: 35. locis alijsq.
Illic deus habitavit sz n̄ qcunq; mõo, verum tq. in מִקְדָּשׁ sanctua

rio

rio, et empirium supra propitiatorium inter Cherubinos, in nube cum gloria
Exod: 40: 35. Num: 9: 17. 1. Reg: 8: 11. Lev: 16: 2. hinc illic loque-
bat et responsa dabat Exod: 25: 22. Num: 7: 89. Lev: 16: 2. unde
nomen dei fuit habitans inter Cherubinos Ps. 80: 2. 99: 1. 2. Sam: 6: 2.
et haec dei Sedem Judaei vocant הכפרת. Is in hoc tabernaculo S. san-
ctuario dei, in q. se. deus habitavit cum demonstratione sanctitatis suae,
duo sanctuaria fuerunt, sanctum et sanctum sanctorum, et sanctum
sanctorum specialis locus fuit habitatio dei. Ita sancto sanctorum
fuit aureum thuribulum, arca cum testis auro obducta, in qua urna
aurea cum manna, virga Aaronis, tabula foederis, et Cherubim de-
nuo supra propitiatorium. In sancto Candelabrum cum septem lampadi-
bus, mensa cum panibus, altare holocausti et suffitus qui etc. Et haec
omnia eo quod: primuerunt, ut deus illic habitare posset tq. in sanctua-
rio, adeo ut omnia illa ad sanctitatem dei, ejus demonstrationem et
agnitionem atque amicitiam habuerint Schesin. Haecque ubi in taber-
naculo, ita postea in Tpto fuerunt, q. dein dei domus factum e. Haec
vero omnia fuerunt typica ut nos docet Apls plixe Heb: 8: 9: et 10.
capp. hinc observat cap: 8: 5. ex Exod: 25: 40. q. accurate Moses
debuerit omnia facere κατὰ τὸν τύπον monstratum illi in monte,
qua se. ea fuerint ὑποδείγματα τῶν ἐπουρανίων, atque adeo de-
buerint convenire cum veritate, q. adumbrare debebant. Quid Q.
adumbraret, si ex Scra inquiry, fle inveniemus, Xtm harum rerum
antitypum e, ut loco e citato plixe Apls docet. Et imprimis ac spe-
ciatim tabernaculum et Tpln fuit huiusmodi Xti typus, ut ipse Xts nos
docet Joh: 2: 19. 21. et Col: 2. hinc neasse e, ut illa omnia examine-
mus, q. fuerunt in tabernaculo isto, et Tpto tq. sanctuario, ut si eo-
rum veritatem reperiamus in Xto, dubitare nequeamus, qn Xtm et
adumbraverint. Xtus Q. e arca foederis et propitiatorium Rom: 3: 25.
in eo tabulae foederis fuerunt, lex e. dei in medio eius fuit Ps. 40. In

eo

Cap: 1.

eo Manna fuit Joh: 6: Apoc: 2. Virga Aaronis florida, qa ipsius sacerdotium, abrogato Aaronico, manet in æum. In ipso st Cherubim δοξῆς cum ipso connexi sancti sc. q quos et in qbus glorificabit. In ipso qqs mensa cum panibus, qa vā in ipso oibus offert. Candelabrum cum septem lampadibus, spus unctio docens veritatem, et illuminans septem Eccliæ N. T. tpribus. Altare holocausti et suffitus, qa ipse factus ē holocaustum, et in ipso pces nos deo offerimus Heb: 13 et Apoc: 8. Ita Es hæc et plura q fuerunt in sancto et sancto sanctorum, conferentes cum veritate in xto, xtiq humanitate, videbimus fle hanc adumbratam fuisse p tabernaculum, Et qndo Joaes dicit, habitavit tq. in tabernaculo in nobis, sensum ēe, q ea oia, q p typos adumbrata fuerunt olim in tabernaculo et tplo, in qbus deus manifestabat, vera st, qndo deus caro factus, et in carne manifestatus fuit. Atq hoc et pmissum fuit, qndo Es: 8: deus pollicitus fuit se futurū למקדש in sanctuarium. Imo aptisse ea de re vaticinatus fuit Daniel cap: 9: q dicit unguendum ēe sanctum sanctorum, tum qndo tplm et sacrificium et urbs destruenda erant, ut nihil aptius dici potuerit, q loco typici sancti sanctorum ungendum ēe antitypicum x xtm et Ecclesiam et Coelum, nam ista oia simul sumenda st. xtus e. fuit sanctū sanctorum pprie, qa in ipso habitavit plenitudo deitatis corporalr x vere et plene. Et qndo xtus in coelum adscendit, coelum factum fuit sanctum sanctorum: Et qndo de coelo demisit spm suum, p quem doceret fideles in via sanguine ipsius initiata ad coelum tq. sacerdotes, ut point ad thronum graæ accedere; atq ita q in coelo, et in terra st, in unam summam redegit, sanctum sanctorum unctum ē. Hinc deus qqs pmiserat, se ea raōe habitaturum inr hoēs, uti videri pt Zach: 2: 14, 15. et 6: 12, 13. 8: 3. 9: 9. et 12: 13. alijsq locis pluribus. Sed hæc extra dubitaōem erunt, si qs Eplam ad Hebræos faciat hus

hꝰ veritaīs commentarium, ubi sigillatim hæc oīa explicata in-
venient.

Præterea et hoc attentoēm meretꝫ, q̄ q̄ndo Aplꝰ dicit, habitavit
in nobis, n̄ tm̄ hoc illum sensum habeat, q̄ inr̄ hoēs habitaverit, sꝫ q̄
in ipso hoē tq. tplo suo tabernaculum suum posuerit. Ita sæpiꝰ Scra
loqꝫ inhabitaōe xti in hoībꝰ vid: Joh: 14: 23. μονὴν habitaōem
apud ipsum faciemꝰ, et in corde eꝰ tq. tplo habitabimꝰ, ita 1. Cor: 14: 25.
dr̄ Deum verè ēē in fidelibꝰ. Eph: 3: 17. dr̄ xtꝰ ꝑ fidem habitare in
cordibꝰ, ita 1. Cor: 3: ib. vocamur tplm dei, et 1. Pet: 2: ex fidelibꝰ
tq. vivis lapidibꝰ dr̄ deo ædificari tpler et domꝰ spualis. Quo ꝑtinet
q̄ 1. Tim: 3: 15. Ecclia vocetꝫ domꝰ dei. Itaq̄ n̄ tm̄ inr̄ suos, sꝫ et in
suis debebat λόγος habitare tq. in tplo, in q̄ loq̄ et graam suam ma-
nifestare et lucem et gloam debebat, uti olim in sancto sanctorum:
q̄ fit, q̄ndo ea, q̄ in xto vera st̄ transferuntꝫ in ipsum cor hoīs; q̄ndo
illic, dum xtꝰ recipitꝫ, in corde q. erigitꝫ ꝓpitiatorium, q̄ aspergitꝫ
sanguine; illic occultum manna porrigitꝫ, et gloā dei cernitꝫ, et
q̄ st̄ similia, q̄ oīa sigillatim exseqꝫ, n̄ ē nobis nunc ꝓpositum.

Attributum ϐꝰ βκηνόβεος ab Eglista statuitꝫ plenitudo graæ et
veritaīs. Ita e. connectenda putamꝰ verba, habitavit in nobis
plenꝰ graā et veritaē, et ꝯtemplati fuimꝰ etc. sꝫ graā et veritas,
qōo conspicua in eo fuerint, simul docet, cum gloā sc. tq. unige-
niti à Patre.

χάρις q̄ sit Scræ stylo, notum ē, sc. ꝓpositum et beneplacitum
Dei, ꝓter et citra imo ꝯ meritum benefaciendi peccori, n̄ q̄cunq̄ mōo,
sꝫ ad salutem eꝰ, atq̄ ita graā includit oīa χαρίσματα q̄ cum sa-
lute connexa st̄ in ipso hoē, atq̄ et extra hoem oīa ea opa, ꝑ q̄ deꝰ
fit hoī deus רְשׁוּעוֹת salutem ꝛ salutis ꝑfectæ.

Veritas notat rem ipsam, q̄ verè talis ē, q̄lis ēē dr̄, et ita q̄ in re
revera ē, ē veritas rei. Sed et veritas ita in ordine ad ꝓmissoēm et

typos

Cap: 1.

typos rei sedũ q pulsoem ed typos notat. Porro in cogitaoibus ed dictis veritas ẽ eorum cum re gvenia. Ita hic gjungunt ut sæpè aliàs, ẽ e. in Scrã familiare, graam ed veritaem conjungere. Put q verba illa ut qbydam videb ẽ hoc mõo ellgi, ut graa ed veritas sit vera ed firma graã ꝛ ut dr Ps: 33: 3. graæ fideles ed pmanentes conf: Act: 13: 30. ẽ ut distinguant, ed n hũ graã ps ed veritas in xto fuisse dicat. Et posterig mxe nobis placet, q si rem ipsam spectemg, utraq; interpraõ eodem fere recidat. Quando q in xto dr fuisse graã ed plenitudo graæ, sean gentis: q in ipso fuerit propositum hoõm beandi ipsiq; ea oia emptiendi q st ad salutem s. vitam ed piebatem necaria. Ita ubi deo tribuit ubiq; χάρις ed ⊓⊓⊓ ita Gdicat 2. Cor: 13: 13. graã dñi nri J. xti ed Eph: 1: 7. in ipso exhibita dicunt divitiæ graæ. Quæ si distinctig consideramg, graã q in xto fuit, fuit vltas illa hõi in miseria succurrendi: Quando ipsi suppetias ferre voluit ed sine ul, lo hõis merito, ẽ propria indigentia eam hõis suscipere, ẽqp debita sua facere ed q ÿs λόγον ed ⊓⊓⊓ solvere debuit. Eo fine qdo in mundum venit, ut faceret vltaem dei cum vltae atq; ea rate sanctificaret o oblaõem cpis sui, ut ex Ps. 40: 7. ed seq. Apld legit Hebr: 10: 5. q aliud fuit, q q ita assumendo carnem, ed cum ea vltae inr hõis comparendo ita publicè q. spiritualium inr illos extruxit ed thronum graæ. Et qn, do ed porrò egit, q nobis ẽ meritis sem salutarem graam, fructs eã effecta salutis, plenq fuit graã. Porro qdo ea locutus fuit, qdo in tabernaculo carnis habitavit inr hões, q graam dare potuerunt hõibus, ita ut graã effusa ãt in labia ẽ Ps. 45. ed eo mõo loquendi Eglium gsolaõem, bonũ annuncians annum graæ ed meram laetam Es: 61: 1. ed seq. atq; ita ostenderet se accepisse linguam eruditorum ad loquendum sessis opportu, no tpre Es: 50: 4. Ita ut ñi hoc mõo docuerit ẽ ming verbis viam sa, lutis, q sanguine suo initiaverit. Porro, qdo, dum adscendit gsumatis ñibus in terris, benedictoem ed pacem suis impertiit ed reliqt; imo ex coe, lis

lis sedm̃ p̃missionem spm̃ grãæ Zach: 12: effudit et in mya efficacia. Quando denique n̄ tm̃ incressit p̃ suis, sz et reipsa in ipsis χαρισματα τα ova operatus fuit, et dona q̃ accepit distribuit Eph: 4: ostendit his oblis se plenum et grãa; qq e hac ova, dum in terris habitavit, n̄ et modo demonstraverit et impleverit tm̃ ea ova in ipso esse, sle ejus vestiee poterant fideles, fidem cum compareret, attendentes ad Deum dubitare n̄ poterant in ipso eorum omnium eam esse, hanc q̃ omnem gratiam ab illo expectandam, et in ea salutis possessione consummandam.

Atq; ut grãa plena fuit ita et veritate. Veritas est 1. ipsum verum χαθ ὁ verè est in se. 2. cognitio.

1. qd veritas est ipsum verum; nam omne illud q̃ verum est suam veritatem habet a Deo et in Deo, ipse est ut est primum ens, ita est primum verum: et ubi est primum ens est primum verum, ita qq omnis entis et omnis veri causa, nam ut videmus N. 3. ova p̃ ipsum facta st, et p̃ ipsum qq subsistunt. Est q̃ ens entium, atq; ita Jehovah, nam eo ipso, q̃ verus deus est et Jehova est a se et p̃ se effectus esse, et omnibus ea dedit. Sed 2. plena fuit veritate, qd omnem veritatem effectuse novit: Fuit in sinu Patris et vidit Patrem, atq; eam potuit nobis enarrare N. 18. Omnia effecte ita novit, ut n̄ potuerit falli, sz ova nuda et apta fuerint et sint coram oculis eius Hebr: 4: 13. Et e oculos ut flammam ignis et scrutari corda et renes. sz 3. et fuit testis fidelis Apoc: 3. et nihil locutus fuit nisi veritatem, fuit Deo n̄ mentiens Hab: 2: sz imprimis vere docuit viam d. atq; ita veritatem summam et salutarem de vero bono et vera ad illud via, q̃ cum fuit, cum ipsam illum Deus audire voluerit Deut: 18: et exclamaverit Matt: 3. Hunc audite. Et imprimis plena veritate fuit, qd ova fuerunt in ipso vera, et pro, phas ejus dicta et typis adumbrata fuerunt ut dr N. 17. In ipso omnium umbrarum fuit eps Col: 2. In ipso ipsa res coelestes, quorum in priori tabernaculo fuit tm̃ exia umbra ut eligere Apls docet in Epla ad

Hebraeos

Hebraeos. imo 2. Cor: 1: 21. Aplus docet (uno verbo) oēs pmissoēs dei in ipso fuisse νὴ et ἀμὴν. Ille ē veram grāam et vera bona attulit. Cap: 1.

Sed uti hoc mōo fuit plenus veritāe, qt. ipse Jehova fuit et veritatem cognovit, atq locutus ē oīa p pphas pdicta et typis adumbrata, ita et ex ipso q. manavit spus veritāis, q oēm veritāem revelavit, et eam, q ipse ndum manifestaverat Joh: 16: p quem mysteria prioribus saeculis tacita revelata fuerunt 1. Cor: 2: 9, 10. et p spm illū, ut revelavit Aplis, p quos credituri erant alij veritāem, ita illi sermonem veritāis in nōe xti p totum terrarum orbem circumtulerunt. Ita in hoc tabernaculo multo magis q in typico fuit candelabrum cum septem lampadibus ad illuminandum in 7. periodis orbē, ut cognoscerent veritas, et ὁ ἀληθινὸς verus ille 1. Joh: 5: 20.

Uti ē docet xtm fuisse plenum grāa et veritāe, ita ea rāōe qq plenum fuisse glōa docet, q ipsi contemplati sint.

Gloria notat 1. Excellēiam et pstiam, q qd p alijs rebus excellit, atq ita ipsae rerum a. psonarum pfectoēs in comparāōe rerum aliarum, q illis carent, glōa earum st. Ita virtutes dei p qs rebus oibus major ē, et melior, st glōa eus, in q se jactet ut n habens similem, qq nulli alij dat Es: 42: Hebraea vox כבוד à כבד gravem ēe emphaticè hoc exprimit, qa p glōam tq. pondus qddam et suppondium res pponderat alijs, ubi justa fit aestimāo. ss 2. qa pter pstiam requirit eus cognio, et ad cognioem argta et signa, p q pstia illa innotescat, ita glōa scat dicta et facta, oīaq argta qbus glōa illa innotescit: Ita nōa dei et opa dei, qbus se deum ēe pbat st glōa dei. 3. Gloria ē ipsa pstiae eus aestimāo et de ea judicium, et scdm judicium laus et celebrāo: Et illud judicium atq aestimaōem vox graeca δόξα exprimit à δοκέω qndo mens lancis adinstar rerum ptia expendens, unius p alia pstantiam agnoscit.

Quan-

Quando hic dr̄ Xtus cum glōa visus ēe, pcul: illgr id, q in ipso fuerit pstans atq excellens et eg in dictis et factis argta. Unde p gtemplaōem ut hic dr̄ ortus ē honos, q ipsum psecuti st̄ sui, eumq glorificarunt sedm̄ rectum de ipso judicium. Qualis verò hæc Xti glōa fuerit, q̄q pcellentia idoneis argtis demonstrata, docet Eglista, q̄ndo dicit, q fuerit ut unigeniti à Patre.

Unigenitus pprie is dr̄, q ex patre suo p graōem pprie dictam, Essiam et existiam accepit n̄ tm̄, sz solus accepit, et ita unigenitus solus genitus ē. Itaq sciat, talem eandem cum patre naam hre, et unicum qq patris hæredem ēe, quem unicè pater amat, et cui oīa sua bona cum naa et nōe tradat.

Hic ex naa subti explicari debet pdicatum hoc. Vidimus λόγον, de q hic sermo ē, ēe verum et summum deum, atq adeo ab ao et à se fuisse semp. Itaq p se patet, q hic grao, p q qs Essiam et existiam, q à se n̄ habeat, accipiat ab alio, n̄ habeat locum, talis e. sine initio existendi, atq adeo sine dependia geniti à genitore concipi neqt. Quocunq e. mōo rem torqueamus, manet semp, ubi talis grao, comunicao naæ, atq ita illic locum habere debet, dare et accipe. Ab ao a. et aum aliqd communicari, manifesta, (ut mihi qdem videt) contradictio ē, dr̄ e id, q n̄q n̄ fuit, dari, et aliqd sine initio dari et accipi x n̄ dari et accipi; qcqd e. dat et accipit, in qtm dat et accipit, id eo ipso n̄ ēe et haberi manifestum ē; sz de hac re plixius egimus peculiari dissertaōe.

Proculd: tn̄ maxæ qq raōes st̄, cur Xtus vocet deus filius, filius pprius, primogenitus; et hic unigenitus ut et cap: 3: 16. pxm̄ ē, ut hoc fieri metaph: statuamus et metonymice, qmdm̄ infinita talia verba et phrases repiunt in Scra. Itaq sciari putamus aliqd simile eg, q ē in genito et primogenito atq unigenito. Filius

habet

Cap: 1.

habet eandem cum patre suo naam; hoc & Pcipuum qqs ee putamus, q hæ voces in emphasi sua scant; hinc explicatur pprium dei filium ee, p æqlem deo ee cap: 5: 18. ita Phil: 2: 6. q e ut illic dr, in forma dei existere. Imo huc facit, q xtus dicit Joh: 10. se unum ee cum Patre; Patrem in se et se in Patre Joh: 14: et 17. sz uti comuo eqdem naæ cum Patre e fndtm denoiaois hus, ita et ad oeconomiam SS. Trinitatis Schesin habet, p q ista comuo eqde naæ varijs opibus, varijsqs gradibus e demonstrata, ut xtus docet cap: 5: oia e. opa illic recensita, oeconomice st opa xti, et ad id pbandum ptinent, q xtus sit filius dei pprius, Patri æqlis et æqlr cum ipso honorandus; q si conjungantur, commuo sc. eqdem naæ, et eus p oecononomiam demonstrao, noen filij dei scat, deum in carne manifestatum cum gloa dia. Unigenitus & qndo dr, q solus hoc moo sit filius, et nemo alius hoc honore ob talia opa dignus. sz hoc nomen includit eas oes Progativas, q filio ut filio competunt. Filius cum sit hæres Regni et bonorum paternorum, hoc de xto qqs affirmat Scra, et in Regno illo agit tum acqrendo, tum gubernando, ut filius Regis, q rebelles subditos Pri et sibi subjicit. Porro q solus filius e, ut e unigenitus, is oia privilegia eatenus solus possidet, et ita primogeniti jus et reliq oia in vocis hus emphasi ctinentur; hinc 1. Cor: 8: et unus deus dr ee. sz n e necesse hæc oia sigillatim recensere, moo hoc observetur, ea oia q p raoe subti pnt scari voce unigeniti, hic p smltdm illgnda ee, atqs ita ea et, q in primogenito, nam q ita e unigenitus, ut sit simul primogenitus, illi competunt n tm jura primogeniti, sz ita competunt, ut ideo illi competant, qa nemo alius eo moo filius e a. vocari pt, ut qq grum respu primogenitus dr, et filij sint, tn qa hic unigenitus dr, in illis hæc rao n sit denoiaois filij q fuit in hoc, q e, q nemo alius eorum,

q

q filij dei vocant, sit deo Patri æqlis, hoc ē, habeat dīam naām et virtutes cum Prē pfectisso mōo. Hinc jam ne ea recenseamus, q voce primogeniti scant; ut q sit aliorum dnus deo sanctificandus et λύτρω redimendus, ita ut in ipso reliq fuerint sanctificati et redempti, q in xto in summa emphasi verum fuit etc. Patet inq q sit glōa λόγου caro facti, ut glōa unigeniti à deo Patre; ois sc. glōa dīa, q ē nāa, attributa, opa et honor dīg; atq ita hæc fuit glōa ēg ut unigeniti à Patre, q fuit ἐν μορφῇ θεοῦ in forma dei, verus et summus deus, deus oīscius et oīpotens, Creator et cservator ac Rector oīum rerum optimus, sapientissus, sanctissimus, justissus, veracissus, q respū peccoris salvator oīsufficiens et misericors, multus grāa et veritāe, atq ita fons vā; qq ppea colendus et honorandus ē sicuti Pater; Ita in spēe illi hoc noīn dei, atq adeo glōa dei competit, q sit Jehova, et Jehova justīa nrā, in q justificari et glorificari poīmus, ut in deo salutis nrā et salvatore, q ē glōa solius dei, uti videre ē Es: 41. et 42. et 45. et Es: 23. et Jer: 23.

Atq uti hæc ē glōa ēg summa, q fuit cum Prē ab æo, verus et summus deus, eaq opa q Pater fecit, fecit cum Patre, atq ideo eodem, q Pater, honore dignus; Ita ut hæc glōa innotesceret, manifestari debuit et videri; Quando ē dr videmus glōam ēg; tum dr q certis argtis demonstrata et pbata fuerit ad consciam attendentium. Huc ē ptinent ea argta, p q demonstratum fuit ipsum ēe verum cum Patre deum, et Patri æqlem. Ita xtus nobis pit, qndo e. Joh: 5: demonstrare vult, deum ēe pprium suum Prem, seq adeò deo æqlem, id pbat p ea opa, q nulli n nī illi, q deo æqlis ē, competant; Hæc e. debent ēe testimonia, q de ipso testent ℣. 36. Eaq

opa

opa recenset, tum in gre, tum in spee. in gre q eadem opetr
q Pater v. 17, 19. In spee, q habeat potiam et ptatem exci,,
tandi mortuos et vivificandi, tum et judicandi vivos et mortuos
v. 21. et sqq. Eodem loco alio argto pbat gloam suam, voce sc.
Patris ejusq testimonio q constat in verbo eg v. 27. et sqq.
Itaq huc ptinent ea oia q Xtg dixit et fecit, qq n tm à
Xto, ss et circa Xtm gesta st et qdem sedm Scras; itaq qndo
Xtg venit sedm pphiam, ita ut q pdictum erat de qlitae
tpris et tprum signis, qbg manifestari Messias debebat, de
psona eg, gre, nativitate, loco nativitais, habitaois, sermo,,
nibg, opibg, mutaoibg regnorum et Gentium casibg, id oe pbat
Xti hanc gloam, nam fieri n poterat, ut talis tali tpre, tali
loco, tali moo manifestaret, taliaq diceret et faceret, nisi
eet Messias ille, q à pphis pdescriptg et deformatg erat, nam
nisi hic verg fuisset Messias, pculd: nulla argta supeent, qbg
cognosci Messias poit. Ita q ipsig gloa eateng videbat, qt.
ea raoe manifestum ~~videbat~~ fiebat, ipsum Messiam ee. Missg
a. filig d. ee debebat Ep. 2: 2-7. ss ita simul patescebat q
eet talis filig q eet aqalis Pri, atq ita revera unigenitg in
summa ~~gratia~~ emphasi, nam qndo loquebat ea, q nulli ni deo
loq convenit, qlia st, q dicit sibi ptatem ee remittendi pecca,
se eadem opari, q Pater opat, se resuscitare mortuos, et sibi
competere judicium in oes, oia q Patris st, sua ee, se unum ee
cum Patre, se in Pre, et Prem in se ee, ut q se videat, Prem
videat, se ee bonum illum pastorem, de q apud Prophas, se reqem
oibg dare, imo se spm dare, et spm dandum ee à Patre in suo

noe

noe, et q̄ st similia: Is revera ea loqt, q̄ n̄ nī deo q̄drant.
Itaq; si vera illa de se p̄dicavit, oportet ita filium dei ee,
ut sit deo Pri aq̄lis. Verè a. xtm de se talia p̄dicare, p̄-
terq; ex signis tprum, ex miraculis q̄ patrabat eo tpre, q̄
Messias venire debebat, gstare poterat: q̄ndo e. claudos sana-
bat, coecis visum reddebat, mortuos excitabat, elementis impa-
bat, et q̄ similia st; testabat eo ipso se vera loq: qq e. mira-
cula et fieri pnt ad tentandum hoes, fieri tn n̄ pt ut miracula
talia q̄ fiunt eo tpre q̄ debent fieri, n̄ sint argta veritais, p̄-
sertim si conjuncta sint cum dra, q̄ in lege et pphis testium
ht; Nam si fieri poet, ut talia miracula fierent ad confirmandū
errorem, n̄q ullum miraculum poet ee argtm veritais. Hinc xtus,
q̄ndo Joais dpli mittebant, ut q̄rerent qs eet, opa sua enarravit, q.
diceret, eum, q̄ ista faciat isto tpre n̄ poe n̄ ee Missiam. ss p̄terq;
q̄ hac raoe viderent gloam eius, ea qqs multis alijs indicijs se pde-
bat, n̄ tm miraculosa nativitas scdm Angeli p̄dicaoem, et scdm
Scras et, n̄ tm vox ex coelo audita, ss et ipsius resurrectio p̄de-
scripta n̄ tm à pphis, ss ab ipso xto accuratè p̄dicta demonstra-
vit q̄ sit filius dei Rom: 14: coll: Heb: 1: 3. et sqq. Et post resur-
rectoem in coelos adscensio spectantibus dplis; Ea raoe iterum ad-
scendit unde venerat: atq; ita majestatem suam collocavit supra coe-
los, gsidens ad dextram majestais diae, et gloa ac honore coronatus fuit;
Ita e. cognoscebat de ipso agere Ψ. 110. huncq; illum ee, ad quem tq.
dnum davidis dicere dnus debebat, sede ad dextram meam etc. vide
Heb: 1: et 2: et 10: Ψ. 8: et 110: etc. ss illa adscensio plenius demon-
strabat gloam eius ut unigeniti à Pre, q̄ndo scdm pmissoes pphārum de
his tpribus et ipsius xti effundebat spm S. tum e. compiebat, hunc illū
deum

Cap: 1.

Deum ēē, de q loqtr ψ. 68: 19. Eph: 4: et Joel: 2: hinc illud
qqs allegatr tq. argtm, q sit deus et xtus Act: 2: huc respiebat xtus
qndo petebat Joh: 17: glorificari, pacto mandato sibi ope, ea
gloā q habuerat anteà ante jacta mundi fndta. Accedebat id oē,
q conspiciebatr in Judaea et Gentibus, ex qbus manifestum inci-
piebat fieri, tps illud ēē, q abolitis tplo et urbe etc. atqs ita cul-
tu judaico, novum sanctum sanctorum sit ungendum, xtus sc. et
Ecclia, et hunc ēē Schilo illum Gen: 49: 10. cui Gentes debebant
obedientes fieri, qndo sc. pplus ipsius pprius ipsum, q erat rupes sa-
lutis, sceleratè tractasse et cadaver fecisse debuerant Deut: 32:
q antegredi debebat illud tps, qndo ignis accendendus erat, q ter-
ram et pventus eus gsumere debebat ibid. Itaqs tum se cepit de-
monstrare regem gloae et dnum gloae, qndo eo mōo, accepta oi
ptae in coelo et in terra, et accepto noē supra oē noēn demon-
stravit se ēē Patri aqlem. Quam gloam postmodum varijs qqs ar-
gumentis demonstravit, qndo regnum ipsius vini fecit, Gentes ipsi
facta st obedientes; qndo pplus ipsius vltarius, p noē ipsius se ipsum
obtulit tq. spontaneum sacrificium et vam suam minus q gloam
xti caram habuit; qndo idololatria in Gentibus fuit pfligata; Ju-
daica Gens inr Gentes dispersa, ut tn manserit pplus separatus; qndo
impia mundi sibi subjecit, ut et hostes eus se illi mendaciter sub-
jicere debuerint; qndo regnum Antixti destruxit p reformaoem.
Et haec gloae eus argta n cessabunt, ss erunt illustriora adhuc in fine
tprum, donec iterum appareat in gloa.

Atqs ita ex illis argtis gloam eus videre potuerunt tum, et pnt nunc,
qtqt attento qjo ea meditantr, dicit e. illud videre 1. attendere ad
illas δόξας ut Petrus loqtr 1. Pet: 1: 11. et opa dei considerare. 2.

illa

illa conferre cum pphijs, ut pateat talem pmissum ēē Messiam, q̄lem hic se demonstravit. 3. attendere ad signa tp̄rum in pphijs pdescripta, ut pateat q et q̄li tp̄re debuerint manifestari passōes xti et post illas glōæ. 4. Non hæc seorsim, sz simul oīa considera-re, ut pateat, an oēs characteres Messiæ in ipso repiantr. 5. attē-dere ad drām, eamq cum opibꝰ conferre; et ita 6. hunc ēē Messiam concludere. Et 7. inde concludere Messiam n̄ ēē hoēm merum, sz simul filium dei pprium x deo æq̄lem, et similr ut Prem honorandum. Itaq n̄ scāt illud contemplati sumꝰ, q fuerit glōa xti dīa ita observabilis, ut oēs ēt ignorantes Scrās, et n̄ attendentes ad opum et drāe cum pphijs et drā Mosis ꝯveniam, potuerint eam statim videre, sz ita ut attendentes et Scrās scrutantes, potuerint ꝑle illam ēꝰ glōam cognoscere; Imo scāt tot tantaq fuisse illa argta ut inexcusabiles sint, q indè eam n̄ cognoverint.

Postq ita glōam xti hoc mōo Eglista demonstratam dixit, ostēdit,
V. 15. qōo Joaēs qqꝫ illi attestatꝰ fuerit V. 15. tum verò ēꝰ q dixerat de plenitudine grāæ et veritatis, veritaēm pbat ipsis effectis V. 16, 17, 18. Joaēs de xto testatꝰ fuit et clamavit, etc. ubi 1. viden-dum ē opꝰ Joāis, cum clamore testari 2. testimonij ipsiꝰ sensꝰ.

Jam anteà V. 6, 7. et 8. de eo locutꝰ erat, q Joaēs testatꝰ fuerit de xto, sz illic alia rāo erat Eglistæ, cur ea de re ageret, sc. ut ordinem nativitāis et ministerij doceret: Hic vero testimonium Joāis eo fine citatr, ut inde pbetr glāa xti, de ea e. Joaēs testatꝰ ē, q̄ndo dixit, q ipso prior sit: Hoc clamavit Joaēs; q verborū accumulāo docet, qōo Joaēs id egerit oīum virium contentōe, ut ad xtm auditores suos duceret, oīqꝫ mōo caveret, ne sibi tribue-retr glōa xto debita, atqꝫ ut impleret pphias, debebat e. antq

Dnꝰ

Dnus veniret ad tplm suum, hic Angelus ante ipsum proclamare, ipsum Dnum subito venturum, atque ea ratione viam illi parare Mal: 3: 1. et Es: 40: Illud a. fieri non poterat, nisi quis qualisque esset, eius erat prodromus, testaretur; nisi esset omnia obstacula et praejudicia removeret. Itaque proculdubio Angeli hoc officium imprimis fuit, testari illum esse Dnum, eius adventum indicabat. Hinc Joannes annuntiavit Regnum Dei s. coelorum, ut indicaret tpus illud venisse, quo secundum prophetias Deus sit regnaturus; quo ipso simul finem regni prioris testatus est venisse; imo testatus fuit nunc quoque abolenda reliqua sacrificia esse, ut verum sacrificium offeratur, quae omnia sint consummanda.

Quod omne sciatur, quando dixit, credite et resipiscite: hoc vero argumentum fuit gloriae Dei s. Xti, nam quando secundum prophetias talis prodromus et Angelus Dei apparebat eo tpre, quo is exspectari debebat, atque ea loquebatur, quae convenirent dictae Mosis et prophetarum, et cum spiritu et virtute Eliae, ut et futura praedicaret, et talia, quorum veritas ipso eventu comprobanda erat, fieri non potuit, ut non eius testimonium pro vero et Dio recipiendum esset; si e. fieri potuisset, ut tali tpre et in talibus circumstantiis, talis persona qualis exspectari debebat tali tpre secundum prophetias, potuisset testari falsa, frustra prodromus ille promissus fuisset. Sed omnes circumstantiae tpris, omniaque dicta et facta Joannis probarunt illum esse prodromum illum et Angelum promissum, ipsiusque vocem, vocem clamantis in deserto; nam illo tpre id, quod apud Es: legitur, verum erat: quia tam montes et colles humiliabantur et complanabantur et valles extollebantur per populorum conjunctionem; Et Judaea deserti instar erat. Sed ipsum testimonium perpendendum est.

Testimonium illud in summa huc redit, quod hic sit, quem dixerat post se venturum etc. x quod hic sit verus Messias, nam eo pertinebat omne eius praeconium, ut patet v. 19. et sqq. Itaque sciatur hoc ipso, quod eius ille erat prodromus, is sit verus Messias, atque adeo non sit in ipso complementum

et

et veritas prophiarum et typorum, sed in Xto; se verò non esse, nisi amicum eius et servum viam illi parantem.

Sed simul docet, quis Xtus sit ratione personae: Atque uti officium eius eo scabat, quod post Joanem venturus esset ad implendas prophias de hoc Messiae et Dni ad tplm et pplm suum adventu; Ita quando dicit, quod ante ipsum fuerit, scat divinitatem ejus.

Quod ut illgat 1. sensus verborum investigandus est, sit ergo quod putant verba ista ante me factus est: non de tpre, sed de loco illgi dre, et scari, antepositus est mihi, vel me antevertit, atque adeo hoc ipsum scari hic, quod ubique inculcat Joanes, quod debeat minui ut Xtus augeat cap: 3: 30. Marc: 1: 7. Luc: 3: 16. Matt: 3: 11. etc. Atque ita tum posteriora verba adducerent ad hus rationem reddendum, quia prior illo fuerit: quia fuerit anteque Joanes. Atque adeo quia hoc de humana eius natura illgi nequit, secdm quod non fuit ante Joanem, quia deus fuerit; quod conveniret cum eo quod dr. ℣. 1. ἦν ἐν ἀρχῇ. sed (ut verum fatear) quia haec explicatio habeat singularem emphasin, et apprime conveniat cum orthodoxia fidei et Scrarum, dubito tn an genuina sit; nam verba simpli hunc sensum ferunt, ut illud ante me fuit illgat de tpre, et posteriora verba explicationis causa addita judicent, hoc modo, quod post me venit hic est, quem dixi ante me fuisse, quia me prior erat, q. dicere vellet, revera ante me erat et existebat, atque adeo etsi post me natus sit, et post me est manifestatus quoad humanam naam, ante me tn fuit, quia jam fuit ἐν ἀρχῇ, ita ut de vera existia τοῦ λόγου ante se loqui judicari debeat. Atque ita idem tn sensus est, et scat Xtm fuisse anteque hoc fuit, et exstitisse revera, non, (ut volunt Socinianis) in mente et consilio Dei, sed ut vera persona. Ut a. nulli difficultatem moveat, quod dr, ante me factus est, dicimus hanc phrasin notare simpli fuit, ut γέγονε sit fuit, quemdm nuper observavimus apud profanos Scriptores Deos

et

Cap: 1.

et dici semp natos ante eos, ut notavit et Cl: Coccejus in commenta-
rio ad v. 12. Sed posterior illa phrasis πρῶτος μου ἦν prioris
sensum docet. Patet e. hic πρῶτος et πρότερος et ἦν et ἐν ἀρχῇ
ἦν v. 1. explicandum esse: Hoc a. fere in graecam tum et in latinam
linguam, ut positiva et comparativis usurpent, videri pt apud Coc-
ceium rem ad hunc locum, et Cl: Perizonium in dissertatione ad cap: 2.
Luc: v. 2. Hoc ipso a. pecto: docet Joannes, quis sit Messias, in tm se
hoc, is deg qpp: ut hac sit q. connexio verborum Joannis hoc testatu
esse, quod post ipsum venturus erat, qp adeo sit verus Messias, ante
Joannem fuerit, atqp adeo in tm hoc fuerit, is deg et; Hoc illum vere
testatum fuisse, qa ille fuerit λόγος, qui fuit in initio et deus fuit,
et omnia fecit, et in tenebris luxit, et tandem ad suos venit, quando
caro factus fuerit. Ut Ecclesia videat suum hoc testimonium conferre,
cum testio Joannis Baptistae, qui hoc ipsum, qui hoc usqp ipse demonstra-
verat, fecerit, quando dixerit, eum qui post illum venturus erat, ante
ipsum fuisse, qa revera prior illo fuerat. Et hic sensus ita apte cove-
nit cum prioribus; Et clare docet, quam sit cur Joannes in potuerit
esse Christus, qa ad id requirat alia Essentia et existentia quam praeter, Neqp hanc
dignitatem in alium convenire quam in eum, qui in initio fuit, et per quem
omnia facta sit, is e. solus potuit hominum Redemptor et Salvator esse, qui
hoc fecit; is solus Dnus et Rex per redemptionem, qui per creationem et con-
servationem. Huic illa conjunguntur tq. necessario connexa Col: 1: 15 et sqq.
Heb: 1: 2. et sqq. nam dei haec gloriatio est, quod Pater ipsum in sit Salvator:
Et Ps: 33: repraesentatur de Rege et Servatore suo confessio, quod Jehova sit
Rex, legislator et Judex eorum, qui ipsos salvaturus sit. Sed de Christi divi-
nitate et existentia ita actum fuit in superioribus, ut in opus sit illa re-
petere. Certum est, cum Christus post Joannem natus sit, in poste dici, ante ipsum
fuisse, in ratione alterius, quam huiusce rationis.

Postqm

V. 16. Postq Eglista ita suam demonstraoem gtulit cum testio Joais, exeqt porro id q dixerat de plenitudine graae et veritais in xto V. 16. ubi 1. notandum e donum. 2. eg origo. 3. eg extensio.

Donum e graam accipe p graa: Quid graa sit ad V. 14. vidimg, sc. scat ppositum benefaciendi pter et q meritum, v eg ppositi essa. Atqp illa duo conjungenda st ut caa et essg; nemo e. accipe pt gratuita dona, ni eo ipso certg fiat de ppposito eg q gratiosg e. Itaqp gratiae voce multa comphendunt, ea oia npe, in qbg conspicuum e ppositum illud dei, peccori oem bonitaem suam demonstrandi Exod: 33. et 34. Atqp ita in emphasi aa salg e donum gratuitum Eph: 2: 8. Et porro ea oia q eo ducunt: oia illa q ad vam et pietatem st 2. Pet: 1: 3, 4.

Sed hic imprimis indagandum e, n tam q graa sit, ss qd sit gratia p gratia: Vox illa v notat pmutaoem, q unum succedit in locum alterig; v successoem s. potig continuaoem, q unum alij succedit et addr; v egdem rei innovaoem; v et exaqoem. Si sumamg eo sensu, ut pmutao scet, scaret aliam graam nunc dari p xtm, q antea data fuit. si continuao et continua acessio, scaret in xto dari unam graam post aliam, qoo et Rom: 1: illgi pt illud ex fide in fidem V. 16. si innovao, scaret, q si p nram infirmitaem labamur, et graa q. nos ipsos privemg, in xto ee auxilium, et hic ee thronum graae, ad quem accedere pmg, quoties in infirmitae nra misericordia et graa indigeamg, ut tpre opportuno accipiamg auxilium. Si denique exaquao, scaret nobis n minorem dari graam, q data antea fuit. qcqd eligat, oe id pt de xto dici; ss ta hic mxe primum scat, pmutaois vocem ee illgndam puto, hoc e. oium optime convenit cum

V: 17.

Cap: 1.

cum N. 17. ubi ē opposito ad oeconomiam Mosaicam. Scah ea grāa
q̄ in N.T. locum habet, s. is modo exercendi misericordiam et peccatorem
ad salutem ducendi, q deo cultus in N.T. Atq ita quado dr, nos
grāam accipimus p grāa, q fidelibus V.T. grāa facta sit, et multa
dona gratuita concessa, sz q nobis illorum loco alia χαρίσμα-
τα gratiae, eximit. Et quado dr, accepimus scah, q illa
dona ita data nobis sint, ut sint accepta simul: Cum et id
ipsum, q accipes pmg mpa illa dona dei, xtm fc. et oia q nobis
cum xto donata st Rom: 8: 32. et id q accepimus, sit qqp donū
gratuitum, nam ipsa fides ē donum dei Eph: 2: 8. Itaqp nunc ple-
pabit, q sit illa grāa p grāa, fc. i. Non pt ē salus et beatitudo
post hanc vam, ac si illi tm bona terrestria nos coelestia acce-
pissemus, illi hpraia, nos ea, nam in gloam qqp introducti st
Heb: 2: 10. Et deus ipsis aqp ac nobis fuit merces magna Gen: 15: 1.
foedus q cum ipsis erexit, eo ptinuit, ut esset deus ipsorum, et hoc
fecit ipsos dicere, q sint pplus ipsius, ut possint vicissim facere
ipsum dicere, q sit deus ipsorum deut: 26: Esse a. deum alius,
ē ipsum sanctificare, justificare, glorificare, et ipsi et ad vitam
incorruptibilem resuscitare Ezech: 20: 11, 20. Rom: 8: Heb: 11:
Matt: 22: Luc: 20. Hinc beatus Judicat pplus, cui Jehova deus ē
Ps. 33: 12. Haec oia ex formula ista educenda Ego ero deus tuus.
Itaqp et hoc n scah, q illi in hac va n habuerint χαρίσματα
spiritualia, fidem, regnum, sanctificationem, justificationem, glorifica-
tionem bo-
na conferre, pacem et gaudium. Nam et illis donis fideles V.T. n
carnisse ex Scriptis manifestum ē. Itaqp scah, q etsi nobiscum hac
alia mōo habuerint communia, tm nobis data sint talia χαρίσμα-
τα, qbus ipsi caruerunt, et ea q nobiscum habuerunt communia, nobis

data

data ee pleniori mensura: Nam 1. illi n accepunt primarium illud donum ipsum Xtm, quem videre tn desiderarunt, et ita n acceperunt promissoem neq sine nobis consummati st. Heb: 11: 40. 2. Messiam q ipsos nobiscum consummaret in plenitudine tpris p ipsorum et nris peccis satisfaciendo, n viderunt conf: Heb: 9: et 10. capp: 2. illis n revelata oia mysteria, ss multa mysteria tum tacita nobis st revelata Rom: 16: 25. 1. Cor: 2: 9, 10. pleraq e. tum multis tenebris erant involuta. 3. alia et nunc fides e, qa nunc credimus in Xtm revelatum et consummatum, hinc dr Gal: 3: fidem tum ndum venisse, et ita et lex fidei oppnr opibus Rom: 3: sc. fides in emphasi notata in Xtm exhibita. 4. etsi justificati fuerint et sanctificati, ipsorum tn justificao atq et sanctificao differt à nra, nam justificati fuerunt et p δικαιώματα λατρείας, qndo sc: sacrificia bruta offerebant. Et ea raoe externè debebant justificari, ut liceret comparere in loco sancto: Et etsi et in ajo suo certi eent, q n sint post hanc vam damnandi, tn chirographum scribere debuerunt, atq ita n fuerunt pleni justificati, neq e. justi erant revera, qdiu sponsor ipsorū n eet justificatus pstita soluoe, reus e. debitor e, qdiu sponsor eus. Et qad sanctificaoem, sanctificabant qqs p externa, p lotoes et aspersoes varias, q revera tn nec mentem nec eps purgare poterant ab inquinamentis pecci. In N.T. a. plenè justificamur chirographo rupto, et tm à nobis requirit sanctitas vera, cognio et sanctum studium veritatis. Et 5. nos in N.T. accepimus libertatem ab oi dnio huao in caa religois, destructa Cathedra Mosis, et ab oi servitute elementorum mundi

Atq ad hæc summa capita revocari pnt oia N.T. bona et χαρίσματα

pacta, q̃ Scra nunc ad pauciora nunc ad plura capita referit
vt videre è Jer: 31: 33. colt: Heb: 8: 8. et Ezec. Dan: 9: 24. Rom: 24: 17. Cap: 1.
nam ad primum illud sc: exhibitoem ipsiq Messiæ referre pmg
ora q̃ pertinent ad cam salutis; in eo e. è pfecta salutis ca
pfectè exhibita, qdo ipse peccum expiavit, deo satisfecit, justiam
am adduxit, oes promissoes et typos implevit, atq ita unico
sacrificio ora et oes consummavit. Et ad secundum referri pt qc,
qd dr de majori claritate N.T. de manifestatoe enigmatum, de
inscriptoe legis Dei in cor ratoe ellchy, de rois dy et glorie dia
revelatoe, atq ita de majori cognitoe. Ad tertium qeqd pmissum
fuerit ratoe fœderis novi, q̃ revera pfidem contrahit, in q̃ è homo,
logia s. adstipulao in conditoes fœderis, atq ita et inscriptio in
cor ratoe vltaris ad q̃ pertinet hic assertis. Ad quartum ora ea
q̃ pmissa st de sanctificatoe et justificatoe ppli N.T. q̃ pertinet
in recordao peccorum, datio novi cordis, et iterum inscriptio legis
in cor, abrogao legis et chirographi pecci, oumq eorum, q̃ ita
justificabant, atq ita puros faciebant, ut simul demonstrarent
veram justiam, et veram sanctitatem in illis è ea. Ad quintum
ea ora referri pnt, q̃ Scra pmisit de frangendo jugo, de abolendis
tribus pastoribus Zach: 11: de libertate in cultu dei et qeqd denique
libertati obstat. Quæ ora pq̃ partes exeq et ex Scris demonstrare
in licet. Pnt ea ab oibus, q̃ Scram scrutant, invenire et huc trans,
ferri, et ad sequentem versum denuo de his aliqd dicendum erit.

Fons horum bonorum è plenitudo Xti: notat v pfectoem rei, πλήρωμα,
πλήρωμα pleritudo sde q̃ pdicat, v ad q̃ implet, v passive id, q̃ implet.
Hic p πλήρωμα intelligere dmg πλήρωμα χάριτος plenitudinem grae,
et ita p eam intelligere pmg pfectam graam s. vltaem benefacendi con,

summatam, conjunctam cum potia et oisuffia summa, atq illa e principium ois boni, q indiget et impleri pt peccor. Atq ita simul scatr, q in ipso sit id oe, q nos pmg ad pfectam felicitaem ex graa pvenire. Plenitudo E illa 1. e vltas illa filij gratiosa, q nos voluit cum Pre pfecte salvare s. oia dare q ad vam et pietaem necaria st: Qua plenitudo graae in eo conspicua fuit, q 2da Trinitatis psona nulla necessitate ex mera libertate et liberalitate voluit sponsor nr fieri et Mediator inr deum et hoes, ac Salvator houm. Ea e. graa e pfecta graa, q nullum n tm relinqt defectum, ss et q nullum habuit in hoe motivum; Potuisset e. filig dei nos in miseria relinquere; potuisset Pater nrum nq misereri. 2. plenitudo graae in eo e, q Pater in xto voluit ois boni fontem ee, qq p eum et cum eo nobis voluit oia bona donare Rom: 8: 32. Illum e. voluit ee ἱλαστήριον, in illo mundum sibi reconciliare, et illum /: ut Aplg oia breviter complectitur 1. Cor: 1: 30:/ facere nobis sapiam, justiam, sanctificaoem et pfectam redemptoem, atq in ipso voluit oem plenitudinem boni habitare. 3. in eo conspicua e plenitudo illa graae, q in ipso e pfectum meritum ois eg, q ad vam et pietatem necarium e, dum e. posuit λύτρον sufficiens vi pacti cum Patre in ipso vi λύτρου eg debent nobis oia illa ad q pmerenda ipse satisfecit: atq ita in ipso e meritum, pp q nos ipsi dandi sumg, et nobis regraao, sanctificao justificao et gloa consummata deniq, ut deg n poit ullam ex his graam nobis negare, qn eo ipso negetr valor meriti xti. Atq ita vi hg meriti nobis manifestanda fuerunt mysteria regni coelorum, notificandum noen dei, aenigmata oia explicanda fuerunt, fides danda, justificandi sanctificandi fuimg, deniq liberandi ab oi

jugo

jugo, ab oi chirographo pecci, ab oi servitute elementorum mundi, ab oi dnio houm in hac va; Et postrema ea absoluta introducen-di sumus in pfectam gloam et gaudium. 4. plenitudo graae in Xto e qt. in ipso e oipotia, q actu nobis oia bona dare pt; Ille e potens ille, q nos pt eripe ex ptate Dbli, q mortuos pt efficaci voce sua ad novam vam et tandem ad beatam resuscitare, qa corda flectere, in cognioe veritais sanctificare, gservare ad finem usq, et ita portare in benignitate verbo potiae suae pt; In ipso e spus potiae q oia in oibus opatur. 5. denique in ipso e ptas vi meriti sui et pacti cum Patre oia bona nobis dandi, illi e noen datum e supra oe noen, et ipse caput constitutus sup oia Ecclia, ut oia in oibus impleret: In accepta ptate illa potuit effundere spm suum Act: 2: 32. et sqq. et dona illa q acceperat, postq descendisset in altum, effundere et distribuere Ps. 68: 19. Eph: 4: 7. et sqq. Ex hac e ple-nitudine et hac sola ois graa et oe donum gratuitum manat.

Cap: 1.

Et illud Tertio extendr ad oes: Omnes accepimus, dicit Eglista: Oes qtqt unq graam acceperunt; nam et V. T. fideles et illi in gloam introducti st post hanc vam pp hunc ἀρχηγὸν ducem salutis suo tpre p passoes consummandum, q ultimo tpre et p ipsorum peccis solvere debuit atq ipsos nobiscum consummare Heb: 9: et 11: Et imprimis oes sub N. T. Judaei et Graeci sine discrimine, nam p hunc paries inrgerinus sublatus fuit, et in ipso q procul erant p-pè facti Eph: 2: in ipso Deus unus factus, q (: ut loqtur Aplus Rom: 3: :) justificat circumcisoem ex fide et pputium p fidem N. 30. et qdē sine distinctoe mensurae graae, ut n magis Judaei q Graeci, n

magis

magis hi iterum q illi sint grãæ participes, una e. nunc gra-
tia ē: Non amplius servus et liber, ss oēs unum st in Xto Gal: 3:
Et singuli tantum grãæ accipiunt, qtm ad salutem pfectam ē
necarium: Neq grãa vera subsistit in initijs, ss paulatim in
singulis confirmatr, atq et in tota Eccliã; Nam singuli pfice-
re debent in cognitõe et amore veritãis, in fide, spe et cha-
ritãe, donec q ex parte ē, consummetr. Ita fidei, spei et chari-
tãis pfectus inculcatr ubiq, et eius Author ē spus grãæ.

X. 17. Hoc beneficium Eglista porro confirmat et illustrat comparatõe
status prioris sub lege cum statu psenti sub Eglio xto X. 17. ubi
qd p Mosen et qd p Xtm datum sit, ostendit: Per Mosen dicit le-
gem datam ēe.

Legis vocabulum generalius ē, et notat qcunq formulam et
sentiam, q aliqd pcipitr v vetatr; Atq ita transferri pt ad ea
oia, in qbus pscriptio officij ē. Hinc qcqd deus primo hoi, illi dando
imaginem suam, pscripsit, lex fuit, eius reliqa adhuc st in hoe, qa
opus legis in oium cordibus scriptum ē Rom: 2: 14: 15. oīs veritas, q
rão docet, q obligat hoem in hac v illa sihesi ad hoc v illud officiũ,
lex ē; Ita si rão docet, deum bonum ēe, pcipit illum amare; si dnum,
ei obedire. ss 2. qcqd post lapsum deus jussit fieri v n fieri à peccore,
ut grãæ eius particeps fieret, lex fuit. Ipsa pmissio Gen: 3: 15. lex
fuit, et postulavit fidem p charitãem dei, tam benignè salvatorem,
et salutem pmittentis et dantis efficacem. Lex fuit pceptum de sacri-
ficijs, tq signo et sigillo justiæ fidei. Ita lex qqs de circumcisõe,
q fuit signum foederis grãæ, et credentibus sigillum justiæ fidei Gen: 17:
coll: Rom: 4: Hæc Patribus qqs ante Mosen pscripta fuerunt, unde
Joh: 7: dr, circumcisoem ex Patribus ēe, et n ex Mose. 3. lex vri
Es pt et debet, qcqd Moses pscripsit tq. Legislator noe dei. Quæ

oia

Cap: 1.

oia distingui solent in legem moralem, ceremoalem et civilem s. forensem; qa qdam mores informant, et legem naae explicant, amorē dei et pxi raoalem exigentia. Alia typos et umbras futurorum, eorumq modum, circumstias et solemnitaes determinant. Quaedam deniq ea, q spectabant societaem civilem in terra Canaan, et de meo et tuo leges ponebant, haereditaes distribuebant, et eqq jura determinabant. deniq 4. lex et e, qcqd p Eglium fieri v n fieri dre scat. Atq ita Eglium qt. ht normam fidei et resipisciae: Unde Aplus Rom: 3: de lege fidei loqt.

Quando hic lex p Mosen data dr, id scat, q tertio loco memoravimus: imprimis qt. leges Mosis pnt cdistingui graae et veritai p xtm factae. Itaq n uno mo lex illa, q in opposioe graae et veritais p Mosen data dr, csiderari pt. 1. q attinet legem moralem, ea Mosis ministerio n fuit peculiaris, e e. in immutabili inr deum et raoalem creaam sehesi. Itaq qt. Moses qq docuit Deum supra oia, et pxum ut seipsum amare, eandem legem inculcavit, q et in statu integritais imago dei exigebat, et Eglium qq xti pscribit; nam charitais illud pceptum, q ab initio fuit, in xto novum e n p ipsum confirmatum, ut docet Aplus Joaes. Eo sensu xtus n potuit n eandem legem ferre, qa ut deus hois creati à se et redempti n potuit n pscribere amorem dei et pxi. 2. legem ceremoalem Moses tm potuit in V.T. pmulgare ut Mediator V.T. et foederis, n vero xtus in N.T. nam ipsa naa typorum et umbrarum talis e, ut cessare debeant in xto, in q eorum eps et implementū e; Atq adeo ut in xto obsignari debuit visio futurorum sc. ita qq ipso psente cessare umbrae. Itaq lex ceremoalis pculd: ppria fuit ministerio Mosis, qa totum eus ministerium typicum fuit, eus antitypus in xto e. Quae caa e cur Aplus Heb: 3: 5. dicat Mosen fi-

delem

delem fuisse in tota domo dei, in testium eorum, q postmodum dicenda erant. Et cap: 8: docet Aplus Mosi preceptum fuisse in monte, ut oia faceret accuratè, sedm typum ipsi monstratum; unde Aplus colligit, q illa oia habuerint ὑποδείγματα et σκιᾶν τῶν ἐπουρανίων v. 5. q plixè varijs in rebus ostendit in sqq cap: 8: 9: et 10. Hinc & Moses legem tulit, q in xto ut impleri, ita abrogari debuit: Observare e. ceremonias legis Mosaicæ, ē abnegare xtm, ut plixè in Epla ad Galatas Paulus docet.

3. q attinet legem forensem, illa qqs fuit ppria ministerio Mosis, qt. terra Canaan ptinuit ad illud testamentum et foedus, cus ipse Mediator fuit, nam p introductoem ppli Israelitici in terram Canaan ejectis Gentibus, deus Gentes q. impuras declaravit et oes Gentium terras; unde terra illa sancta et terra Dni, reliq impuræ dicuntur vid: Amos: 9: et Hos: 7: et leges illæ forenses de varia bonorum distribuoe, et q fuerunt eus gris plures, fuerunt, ut ipsa terra, suo moo qqs typicè, ut variè patet. Talem legem & solus qqs Moses et n xtus dare potuit, postq p ipsum id factum ē, cus vi fieri debebat, ut dici poet totam terram ee Dni et plenitudinem eus Ψ: 24: 1. x ut alijs in terris, imo oi in loco poent deo dona, et munus purū offerri. Sed 4. ijs oibus qqs inclusa fuit lex fidei in xtm, et hæc n ē ppria Mosi, ni qtm fides illa consideratur in schesi ad statum V. T.

Sed ut pateat, q sensu opposio fiat inr graam et veritaem, q in xto facta ē, et legem, q p Mosen data ē, distinctè videndum ē 1. qoo graæ fuerit contraria lex Mosis. 2. qoo veritati.

Graæ & lex contraria fuit, in qtm defuit demonstrao amoris dei et pfectæ reconciliaois. Itaqs si legem gsideremus, qt. ea 1. hoem accusavit, eatenus graæ fuit contraria; Accusavit a. in qtm jussit scribere

Cap: 1.

bere chirographum Col: 2: 14. q̄ eēt subcontrarium: atq; adeo qt. fuit adhuc ἀνάμνησις pecci p̄ repetiōem sacrificiorum Heb: 10: 1. et sqq. 2. qt. dum lex p̄scripsit eas ceremonias p̄ q̄s subjiciebant elementis mundi et ea raōe rebꝰ illis terrestribꝰ servire debebant, et n̄ differebant à servis, p̄culd: minor grāa fuit. 3. qt. n̄ tm̄ subjecit elementis mundi, sꝫ et tutoribꝰ et curatoribꝰ, ut docet Gal: 4. Et qt. fuit servitꝰ sub dn̄io et dn̄is alijs q̄ deo. Ea raōe n̄ uni hoūm gr̄i subt̄i fuerunt sc. sacerdotibꝰ in negotio expiaōis et purificaōis, q̄a p̄ illos tm̄ poterant offerre sacrificia p̄ peccis, et ad testandam gratitudinem suam. Scribis et ijs q̄ sedebant in Cathedra Mosis, in q̄tm tenebant ipsorum dictis, q̄ n̄ repugnabant legibꝰ dn̄is, q̄q; faciebant ad arctiorem legis observiam, ijsq; et tq. Judicibꝰ suberant in transgressōe legis carnalis. Imo et Regibꝰ singulari raōe subjiciebantur p̄ legem tq. unctis dn̄i, atq; adeo qt. et regnum ipsorum typicum erat. Imo et Angelis subt̄i erant, ut docet Heb: 2: 5. q̄ppe q̄bꝰ commissa erat q̄q; vindicta legis, uti lex data q̄q; erat εἰς διαταγὴν ἀγγέλων Gal: 3: 4. qt. servitꝰ illa conjuncta fuit cum terrore et metu, q̄a leges illæ carnales sancitæ erant gravibꝰ poenis irrogandis à curatoribꝰ illis, q̄ respicit Aplꝰ Heb: 2: 2. 5. qt. jugum δυσβάστακτον imposuit Act: 15. x n̄ tm̄ servire jussit, sꝫ duræ, molestæ et oposæ servituti subjecit, q̄ conspicuum fuit in multitudine legum, varijs circumstijs tam accuratè servandis, respūrerum, locorum, tp̄rum, p̄sonarum, et q̄ fuerunt eꝰ gr̄is plura.. 6. qt. lege exclusa fuerunt et ipsi fideles, ut n̄ auderent p̄pè accedere ad Deum x ad loca in q̄bꝰ deꝰ posuerat signa gratiosæ et gloōsæ p̄sciæ suæ, nam notum ē, neq; p̄plm in sanctum, neq; sacerdotes in sanctum sanctorum introire potuisse. 7. Non licuit in lege oībꝰ

eodem

eodem mõo pagere ea, q̃ ad cultum spectabant, hinc iterum minor grãa. 8. minor et fuit ꝯsolaõ, qa cum penderet ea à ꝯditoibꝰ, q̃s ꝓscripserat in illo foedere Deꝰ, q̃q̃ erant observatu adeo difficiles, fieri n̄ poterat, ut n̄, ubi neglexerant aliq̃s istarum condiõum, indè angerentꝫ, et fiducia coram deo comparendi, deoq̃ desideria sua manifestandi minor eet. 9. minor fuit grãa sanctificaõis, qa ea fit ꝑ cultum raõalem, ꝑ quem deum imitamur, eumq̃ adaramꝰ in spũ et veritãe Joh: 4: 4. 10. minor grãa justificaõis; qa fuit condonaõ pecci cum exprobraõe pecci et chirographo, ut ante visum. 11. lex exclusit à commuõe grãæ Gentes, et constituit inr̄ illos et Judæos parietem inr̄gerinum uti Aplꝰ docet Eph: 2: 12. ipsa lex ꝑ se, qt à Mose data fuit, litera tm̄ fuit, q̃ n̄ simul cum ꝓscriptõe officiorum contulit vires obediendi.

Veritati lex contraria fuit, qt. in lge fuit veritas vario mõo tacita, qa oĩa mysteria istis tpribꝰ n̄ fuerunt revelata, ss ultimis tpribꝰ reservata, q̃ respicitꝫ 1. Cor: 2: 9. 2. qa q̃ revelatum fuit, n̄ plene revelatum fuit, ss ex parte tm̄, uti patet in ijs, q̃ spectant SS. Trinitatem; Personarum oeconomiam; Messiæ ꝑsonã; officia, regnum et beneficia, et q̃ similia plura fuerunt. 3. qa lex multas veritates obscurè ꝓposuit, ut fuerunt oĩa illa q̃ ꝑ typos et umbras scãta et adumbrata fuerunt; Neq̃ e. fle fuit antitypum typorum cognoscere, et literæ legis spũalem dijs cõbir scaõem, nam fieri n̄ pt, ut umbra et typꝰ ante antitypum clarè satis agnoscatꝫ ex solo typorum intuitu. 4. Non dedit lex oĩbꝰ clavem cognõis, ss labia sacerdotis custodiverunt sciam Mal: 2:

Non

Cap: 1.

Non oēs ꝑ Urim et Tummim deum potuerunt consulere, atq; ita n̄ fuit oībꝰ expositꝰ sensꝰ legis. Præterea credibile ē Deum Mosi, Mosen Josuæ et Senioribꝰ multa tradidisse, ꝑsertim cum ipsi Seniores deum viderint Exod: 24: et n̄ oēs. 5. ipsa veritas n̄ tm̄ n̄ clarè ꝑcognita fuit, sꝰ neq; exhibita, nam cum veritas in emphasi sc̄et ipsas res, qt. verè tales v̄ tales st̄, hinc n̄ fuit veritas ipsiꝰ Messiæ expiaōis ꝑ ipsum ꝑstandæ, oīumq; beneficiorum ac bonorum ꝑ ipsum exhibendorum. Fuit illic n̄ vera sꝫ typica expiāo, sanctificāo, justificāo, si legem q̄ legem et sedm̄ literam consideremꝰ. Itaq; eo mōo lex fuit contraria veritati. 6. Non fuit qq; veritas tam latè diffusa, qa lux veritatis tm̄ Israeli concessa fuit, atq; illic deꝰ tm̄ cognitꝰ; qppè Gentes in tenebris sederunt et q. sine deo in mundo. Huic ē oppn̄r grāa et veritas ꝑ xtm̄ data.

Sed q̄ raōe grāa et Veritas ꝑ xtm̄ data, et qdem in ꝯdistinctōe ad grāam et veritatem V. T. visum ē ad ꝟsum 14. et 16. et fle patet ex opposiōe; Ea e. oīa, q̄ in lege defuisse diximꝰ, ꝑ xtm̄ data st̄, ut singulas partes ꝑpendenti patebit.

Hinc rectè addr̄, q grāa et Veritas facta sit ꝑ xtm̄: Ut sc̄et Mosen n̄ fuisse verum Salvatorem, xtum vaiò, qppè q grāam facere n̄ potuit, nec veritatem typorum exhibere atq; implere, sꝫ legem tm̄ dare.

Et hæc ē ꝑcipua opposiō inr̄ ꝑsonas istas, q ille tm̄ ꝑnunciare, et qtm̄ tp̄s patiebat, annunciare grāam et veritatem; potuit et legem foederis ꝑponere, sꝫ n̄ facere grāam; xtꝰ a. is ipse ut veritatem in se exhibet, ita grāa qq; dn̄ꝰ et Autor ē, q ēꝰ vult misereri pt̄, remittere et n̄ remittere; qq; n̄ tm̄ leges et condiōes grāæ ꝑponere

externè

externè, sz et cordi inscribere pt, atq ita viam salutis docere n̄ tm̄, sz et in ea ducere, q ē veri salvatoris et Messiæ; Ideo e. Jesus vr̄ q salvare pt Matt: 1: 21. ꝛ qa factꝰ ē, q̄ndo ꝯsummatꝰ fuit, pfecta salutis cāa tum merito, tum inrīessōe, tum potēa Heb: 5: 9. 7: 25. Matt: 11: 28. q̄ ἀνάπαυσις s. qes ē βαβρατισμὸς ille, p quem Jesus hic ut antitypꝰ Josuæ, ꝯcileavit suis Heb: 3. et 4. nam adumbrata fuit p introductōem et qetem, porro habitaōem in Canaan. Et xtꝰ ē antitypꝰ eorum oīum, q uncti fuerunt à dn̄o, v̄ uncti saltem vocati, nam eo ipso q veritatem hic attulit implevit typum sacerdotij, q̄ndo umbras illas mutavit in verum eps ꝛ seipsū obtulit, ut una oblaōe ꝯsummaret, et porrò id ōe pageret q ē veri ἀρχιερέος. Et hoc ē, q xtꝰ ipse dicit Ψ. 40: 7. et sqq. et q repetit Aplꝰ Heb: 10: 4, 5. et sqq. Sed ꝑterea eo ipso, q veritaēm exhibuit factis q verbis pposuit, eo ipso se demonstravit antitypum oīum pphetarum; imprimis qa de suo sumpsit q̄ annunciavit, atq ita ostendit se ēē pmissum pphetam, q verba dei loq debebat, eo sc. mōo, q nemo aliꝰ poterat; nam alias ista additōe n̄ erat s. fuisset opꝰ, qa p se patet pphām dei loq verba dei debere. deniq eo ipso, q grāa in ipso facta ē, n̄ tm̄ se ostendit sacerdotem verum, q compati poēt et misericors ēē Heb. 2: 17, 18. sz et regem q p absoluta et summa ptate sua potuit dona gratuita dare; nam utrumq in xto conspicuum fuit, q et ut misericors sacerdos ac Mediator pati et reconciliare nos potuit et simul grāam dare; q. dicat Eglista, hic eo ipso demonstrari debuit q sit Jesꝰ xtꝰ, et p nullam alium, q p Jesū xtm grāa et veritas fieri potuit.

Sed n̄ contentꝰ hoc dixisse, singulari argto pbat, qāo veritas p ipsum facta sit, sc. qa Patrem enarravit nobis etc. Quod beneficiū

neficium exaggerat et ex causa sua illustrat.

Beneficium ē deum nobis enarrare: qd sit deum enarrare, fle ex ipsis verbis innotescit in gre; ē e. pcul: deum notum facere. sz ut latè patet notitia dei, et multa in se comprehendit, ita qqs notificaō dei. Cap: 1. V. 18.

Potest deus, q ē obtm hs actus, gsiderari in nāa et Essia sua ac pfectoibus. Potē gsiderari in opibus nāe, ut Creator, conservator et Gubernator oium, bonus, sanctus, justus, sapiens, verax et gloosissus; deniqs ex q, p quem et ad quem st oia. Imprimis vero in opibus grāe x ijs q ptinent ad peccorem modo deo digno pfectè salvandum. deniqs in consilijs suis de futuris Eccliæ et hostium eus fatis in hac et futura vā. Et ita pt ἐξήγεσις dei in oibus ijs locum habere.

Quod attinet nāam et pfectoes dei, ea p raōem aliqōo cognosci pnt, nam τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ ab hoē cognosci pt Rom: 1: 19 et sqq. Hinc aliqōo Gentibus in tanta corruptōe et notus fuit deus, et clarius p revelatoem Judaeis factam, p q deus lucem lucernæ illius q in hoē posuit Prov: 20: illustravit, psertim qndo incepit se manifestare ut trinum. sz patet ex lectoē V. T. q deus q nāa triunus ē, ut talis, obscurius multo cognitus fuerit ante adventum xti; Ille mysterium hoc singulari mōo revelavit, qndo jussit baptizare in noem Pris, filij et Sp: S. qndo docuit se et Prem unum ēe; se in Pre et Prem in se; et qndo docuit ēe Spm, q mittit à Pre et se, ut ducat in oem veritaem et gsolet x q et illuminare mentem ad cognioem veritais, et infundere amorem veritais, et veris firmisqs argtis hois spem firmare poit, atqs adeo q secum et cum Pre unus sit. Quam veritaem, qndo spus effusus fuit, adhuc plenius edocuit.

Quod attinet opa dei, notum qdem fuerat deum ēe Creatorem et Conservatorem etc. coeli et terræ. sz ipse demum, q olim obscurius revelatum fuerat

erat, docuit se illum esse, q coelum et terram creaverit cum Patre. Quod itidem plenis edisseruerunt Apli &c.

Quod attinet opa gratiae, ea qqp ꝓ antea cognita erat, in tn in ꝓ Xto plenè q captu hois cognita fuit gratia dei, sc. q sit gratia J. Xti, et amor dei Patris et communio Sp: S. 2. Cor: 13: 13. q ppitiatorium verum sit ipse filius dei, q p illum detur accessus ad Patrem p opasem hsg gratiosam. Hoc demum clarè, multo saltem clarius q unq factum erat, Xtus docuit, sine q et ante quem oeconomia SS. Trinitatis in ope gratiae in ita clare manifestata fuit.

Quod attinet Consilia dei, ea qqp s. spectant res in Ecclia gerendas, s. in coelo et post haec vita, ante Xtum ea in fuerunt ita liquè manifestata, sz magis aenigmaticè ꝓposita, ut ex lectione ꝓphetarum V.T. et collatione parabolarum Xti et Apocalypseos Joanis fere patet. Ita cum fidelibus N.T. hac in parte tq. cum amicis egit, qbus nil voluit celare / ut ipse loquebatur / sz ea oia manifestavit plane alio mo, q unq qsq qdq eorum; nam in tn ea ex se, atqe adeo sine revelatione faciebat, sz ex unitatem cum Patre, ut statim videbatur.

Sed factis qqp aqp ac verbis, et magis q verbis Deum enarravit; nam ipse deus fuit in carne manifestatus, atqe ita Deum enarravit, qndo Deum se esse ꝓbavit: Deum a se esse ꝓbavit operibus suis, ex qbus cognosci potuit, q sit aequalis Patri Joh: 5: 17, 18. Hinc de ipso ꝓdicatum erat, q vocandus sit Emanuel deus nobiscum Es: 7. h. e. ut explicat Es: 40. Ecce deus vester. Huc pertinent ea oia, qbus se Deum esse ꝓbavit, de qbus egimus ad x. 14. Et dum se d. ꝓbavit, Deum qqp enarravit et ꝓspiciendum q. dedit, qndo Joh: 14: 9 Philippo dicebat, q me videt, Patrem videt; atqe ita Apls Heb: 1: 3. dicit, filium esse ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ πατρὸς et character substantiae eius x in q gloria dei refulserit, et q in gloria dei

visus

visus sit, ut eius ὑπόστασις divina agnosci potuerit per opera, et ita quoque ὑπόστασις Patris. Paulus quoque Col: 1: 15. vocat eum imaginem dei invisibilis x visibilem imaginem. Revera e. tum quando deus ita manifestatus in carne, verba dei locutus est, et opera dei fecit, deus visus est. sed non hoc tantum modo, sed et factis et operibus (: quae ut Sponsor et sacerdos peregit:) Deum enarravit, quia in eius obedientia et passione ad mortem, pro peccatis hominum, demonstratum est, deum esse summum dominum, unicum legislatorem, cuius sit jus et δικαίωμα absolutum exigere et perfectum obsequium, perfectumque amorem, qui dignus sit unicè amari et coli, quique sanctus sit, et nec abnegare se, nec abnegari à creatura rationali velit; Qui justus sit et ultor ac vindex laesae Majestatis suae, cum quo impius non possit habitare, qui potens servare et perdere, et dextra gloriae suae vindictam retribuere hostibus suis, et simul qui bonus et misericors sit, habeatque voluntatem peccatori benefaciendi, quippè qui omnisufficiens sit, et potens ad salvandum peccatorem, et simul sui juris ut possit per se et à se remittere peccata, quique illo jure illaque omnisufficientia sua utatur cum demonstratione justitiae suae et sanctitatis; Et hoc modo peccatoris unicum bonum quaerendum et amandum, postliminio ex corde toto, omnibusque viribus; Qui et in hac vera promissiones suas faciat, et post eam facturus sit ναὶ et ἀμὴν. Haec omnia e. in Christo, quando factus est peculiaris victima, demonstrata fuerunt, atque ita omni modo gloria perfectionum divinarum in Christo tq. speculo resplenduit, et q. retecta facie videri potuit 2. Cor: 3: 18. et 4: 6.

Cap: 1.

Hoc beneficium illustratur à contrario et à remotione omnis alius causae; Quando e. dicit, quod nobis enarraverit deum, quem nemo viderat: scilicet, et quod nemo alius enarraverit et neque enarrare potuerit.

V. 18.

Deum videre proculdubio nemo potest, est e. spiritus, qui ut non videt oculis carnis Joh: 10: ita nec videtur, hinc vir deus invisibilis Col: 1: 15. sed alio quoque modo Deus invisibilis est, qui habitat lucem inaccessam, ad quam nemo accedere

potest

pt, et quem nemo videre 1. Tim: 6: 16. qa nemo deum pt v̄ p se v̄ pfectè cognoscere. Cognio e. dei visio vr̄, qa ut visu notamꝰ rerum cpreārum formas etc. ita mente dei pprietaēs. Quod a. nemo deum p se cognoscat, indè ē, qa nemo cum deo unum ē, atq ideo nāa sua, qd in deo sit, n̄ cognoscit, nī in qtm deo placet id revelare. Itaq videt tum deꝰ, q̄ndo videt in idea; q̄ndo invisibilia eꝰ, ex factis raōando ꝯspiciunt Rom: 1: 19, 20. q̄ndo miraculis ꝛ opibꝰ, q n̄ nī Ens pfectissm p cāa hr̄e pnt, se demonstrat; q̄ndo in symbolis visibilibꝰ apparet; q̄ndo loqt ita, ut indè pateat deum ꝯsentem ēē, q̄ndo ita nāam, pfectoēs et gloām suam manifestat, ut qs deꝰ sit, verè indè cognosci poīt, deꝰ qdamōō visibllem se ꝯbat ꝛ cognoscibilem. ss ista cognio n̄ ē pfecta, qa ea raōe tm q. posteriora dei cognoscunt vid: Exod: 33. et 34. finita e. mens inde n̄ plene et planè cognoscit deum, attn̄ cognoscit. Hic a. dr̄ neminem deum vidisse; Hoc ꝯ 1. ad eum modum illgi pt, q nemo à se et pfectè, qa nemo sit unum cum deo, Hoc mōō illigi illud pōe patet ex Joh: 5. coll: 4. 19, 20. et 37. ut et 1. Cor: 2: 11. undè patet eum, q in deo ē ꝛ q ē deꝰ s. dr̄a pso-na ex se et pfectè deum nosse. 2. illigi pt hoc de clara manifestaōe dei, in q̄ videri is poīt; atq ita scāret, deum n̄q hucusq vidisse ita in carne manifestatum, qmdm id pmissum erat; Hoc e. nunc demum fiebat, q̄ndo filiꝰ dei apparebat, in q habitabat plenitudo deitaīs cpralr. Eo mōō Moses, etsi dicat deum vidisse à facie ad faciem, n̄ potuit deum videre, nec qsq seniorum.

3. Hoc ita illgi pt, q hucusq deꝰ n̄ fuerit manifestatꝰ ita, qad nāam, Trinitaēm psonarum, et psonarum oeconomiam et q̄ st similia, ut neget illud, q n̄ fuit ꝯcessum in eo gradu ut supra vidimꝰ: deniq q nemo unq, neq nunc pfectiꝰ, neq anteà impfectiꝰ cogno-

scere

scere Deum potuerit, nisi cui filius revelare id voluerit; Et ita scia-
ret, quod et nunc plenius, et olim imperfectius quisque cognoverit Deum, id
filij beneficio factum esse. Cap: 1.

Sed eius ostendit nunc causam, qua fuerit in sinu Patris. Nemo
est, qui fide per se allegat, Deo sinum non competere; Verba enim desumpta
ab eo, quod obtinet inter homines: Pater filium dilectum in sinu gerit,
quod respicit Matt: 8. et Luc: 18. de sinu Abrahae et convivio cum
ipso, uti et Joannes in sinu Christi accumbebat. Scitur enim quod coexstiterit Patri,
quoque inexstiterit Patri, ita unitus Patri, ut qui est in sinu Patris, et videt
et audit Patrem, et eiusdem naturae cum Patre suo consors est; quod scitur id,
quod N. 1. et 2. dictum fuit, quod fuerit apud Deum ut Deus; et quod dicit
cap: 10. se unum cum Patre esse N. 30. et 14. se in Patre et Patrem in se
1. Joh: 5: 7. Ista perfectissima unitas cum Patre necessario infert perfectissimam
cognitionem mutuam, non tantum naturae, sed et voluntatis et consiliorum. Atque hoc
fundo jam nititur, quod affirmat Joannes, quod potuerit Patrem enarrare, Patre
enim nemo novit nisi filius, et filium nemo nisi Pater, et cui is voluit re-
velare. Nemo enim nisi filius potuit esse visibilis imago et character
Patris, et facere opera Patris, et loqui verba Patris. Addi potest neminem
aliorum prophetarum potuisse ita manifestare Patrem, ut et cum testimonio
simul conscientiam persuaderet, atque ita eo modo manifestaret quemadmodum dicitur
Joh: 14: 21, 22, 23.

Postquam ita Eglista proposuit Christianam Christi cum Mose, recenset dein
Johannis de ipso testimonium.

Vocula xaei connectit hunc N. cum praecedentibus, ut sensus sit, Joannis N. 19.
testimonium, cuius ante mentionem fecerat, hoc esse, quod nunc narraturus sit.
Beza aliique vertunt per et, ut sit novum testimonium. Sed videtur potius esse, ut
hic non novum testimonium esse statuatur, sed testis illius, ad quod antea tantum digitum
intenderat plenior enarratio. Re-

Repsentantur a. hic variæ testificaões: Prima repitur à N. 19. ad 28. q̃ respondet ijs, q Hierosolymis missi erant. Altera N. 29, 30, 31. Quando Xtus ad ipsum veniebat. Tertia N. 32, 33, 34. q̃ndo Xtus baptizatus erat. Quarta N. 35, 36. ubi duobus dplis, q Xtm sequebantur, illum indicavit. factæ st triduo, hæc primo die, 2da et 3tia 2do die. quarta 3tio die.

Prima testificaõ incipit à N. 19. In ea occurrit gsiderandum 1. qnam ad ipsum missi fuerint. 2. qnam et undè miserint. et 3. q fine, s. q̃nam fuerit ipsorum interrogaõ. Et 4. testificaõ Joãis. 5. denique locus ubi facta fuit.

Missi dicuntur Sacerdotes et Levitæ: Qui q̃les fuerint, n̄ ē necessè plixè enarrare: fuerunt ex pcipuis ppli, et qbus sacrorum cura imprimis commendata erat. Functio illorum gsistebat in sacris docendis et administrandis; imprimis labia sacerdotis custodiebant sciam et lex erat in ore ipsorum Mal: 2: 7. Et ita illi imprimis ad id et apti et obligati erant, ut, si qs surgeret novus in Israele doctor, examinarent eũ tum dicta tum facta sedm legem et testium. Et ex illis pculd: magnam partem gstituebant Synedrium magnum. Et q̃ndo dicuntur missi à Judæis Hierosolymis, pculd: scatur illos missos ēē authoritate Synedrij, eosq fuisse membra Synedrij; Nam ut Judæi docent, Synedrij erat judicare de Prophis. Neq credibile ē alios q Synedrium ablegasse Sacerdotes et Levitas, v̄ ablegasse alios, q eos, q ptinebant ad Synedrium; Hoc e. ptinebat ad dignitaem Synedrij, inqrere et judicare de Messia, eũq adventu ac Prodromo: Hinc q̃ndo dr Luc: 13: 33. Propham n̄ pire extra Hierosolymas, scatur eum illic judicari et gdemnari. Fieri tn̄ pt, ut ppli q̃dam hic partes fuerint;

cum

Cap: 1.

cum e. narrat Matt: 3: 5, 6. et Marc: 1: 5. q oes ad ipsum exiverint, ut ab illo baptizarent, imo ea opinio erat pplq, Joanem Xtm esse, ut videre è Luc: 3: 15. fieri pt ut Synedrio pplq legatos hanc ñ extorserit, ñ occasionem ad eam dederit. Imo hi ipsi videbant (: ut Xtus testat Joh: 5: 35. :) Joanem aestimasse, volebant e. ad horam in luce eq exultare: Imprimis vero hoc illos movere poterat, q erant sub jugo Romanorum, et sperarent adfuturum sedm pphias Xtm, ipsosq liberaturum et ad summam felicitatem et q omibq pplis honorem ducturum.

Sed imprimis spectanda è ipsa interrogatio legatorum horum, quê, qs sit: Non quunt statim an sit Xtus, qa sega docent à solum Xtm expectatum ab illis fuisse, sp Eliam qqp aut Xti prodromum et pphetam aliquem à Xto distinctum. Hinc gralis è istic qs sit. Joannes bn ille ellgens, q illa tenderet quique, ad id qqp primo loco respondet, qn sit Xtus.

Ut a ordine agamus, interrogationes singulae, cum singulis responsionibus sit ejungenda. Itaq quod primam gsideramus interrogationem, ea latè patet; Nam dum quunt qs sit; quunt de persona, officio et dignitate atq auctoritate eq. Itaq eo ipso fere voluit, an is quem interrogabant, seu rem ñ alterum loquerentur. Joannes respondit magna cum emphasi, q n est Xtus: illa e. accumulatio verborum docet, Joannem id exte serio testatum esse, atq ita eo ipso ostendit Zelum q gloriam Dei sui; simulq sacrilegium sit, sibi arrogare honorem, q Deo debet, docet, ostendens servi esse humiliter ambulare et Dei sui gloriam querere, neq log ni in rem Dei sui. Quo pertinet, q ubiq Apli gsari soleant, se esse servos Dei J. Xti. Et ita satis habuit ipse, ministerio fungi rei Dei et Xti et Sponsi Paranymphum esse. Itaq Xtm se esse negabat, qa hic error videbat eorum animos occupasse, ut videmus ex Luc: 3: 15. Quod n mirum erat, cum signa temporum, adventum Messiae n longè abesse indicarent. Unde Gentiles et scriptores testantur, q eo tpre

Ad. 20.

tpre communis opinio fuerit, regem in Judæa nasciturum, cui subditus futurus sit totius orbis. Quo ipso patet, q longe ipsi aberraverint à verâ Messiæ cognitione, dum cogitabant Joanem pse esse Xtm; atqp ita v. temerarij erant, q qs qlisqp Joanes esset, v. n. ingrebant, v. quam certi Messiæ characteres veri, neqp fecerant, neqp fieri fatis curabant: itaqp ignorabant Drum gloræ ubi dr 1. Cor: 2. Et hæc de cæa imprimis necesse erat, ut via pararetur Xto, v. ut animi à quibusq; et erroribus circa Messiæ psonem et regnum purgarentur, et ita portæ regi gloræ aperirentur, ut e Ps. 24:

N. 21. Altera qstio an ego sit Elias v. 21: Hoc nititur eo, q Elias venturus sit cum Xto et ante Xtm, sedem ei, q lege Mal: 3: 23, 24. Eliam fr. Thesbiten illgat Judæi, ubi et 70. interpres hoc addiderunt in favorem traditionum Judaicarum, qs Maimonides alium statuunt à Thesbite. Hoc ipse Judæorum opinio est, Eliam, q raptus rapitur in sublime p aerem translatum esse in Paradisum, atqp inde futurum reducem: Et ut alij addunt sabbathizare in monte Carmel. Siquidem tum a. eg statuunt tum invisibilem tum visibilem; Invisibilem in circumcisione infantum, unde et sedem ipsi ponunt, q invisibiliter occupari eb illo opinantur: Visibilem tpribus Messiæ, atqp et antequam ultimum; Et hinc singulis Sabbathis et Paschatis magnis illorum clamoribus advocant, ubi et Aben Esra dicit, eum comparuisse in diebus sapientum sanctorum ipsorum, et optat, ut deus ex misericordia sua accelerat sphiam suam et hominum adventus eg. Opa a. q qstionda st ab Elia, st solvere oq nodos et difficultates; unde et proverbium, illud Elias solvet, de eo q e, v. videt impossibile. Præterea ipsum restauraturum putant Manna, vasculum unctionis f. olei sacri, et phiolam aq exploratos, et f. ut quam volunt. f. virgam Aaronis qqp. Præterea purificaturum spurios et nothos et immundos. Atqp et exercituum vindictam; Et imprimis qqp ante adventum filij Davidis evangelizaturum de eo.

Tempus

Cap: 1.

Tempus a. adventus n̄ determinant Ꝑcisè, ſs tn̄ n̄ venturum vesperis dierum festorum, neq; in sabbatho sciscunt; Et q̄ndo venturus sit, eodem die manifestum futurum, neq; latiturum: Atq; ita dum hæc opinio hæsit in animis Judæorum, futurum, ut tp̄ribus Messiæ appareret Elias, et cum Ꝑnuntiaret, n̄ mirum ē, q; postq; audiverant Joaēm n̄ ēē xt̄m, q̄rant an Ꝗ sit Elias, qa tp̄s adventus Messiæ advenisse rectè judicabant, nam circumstiæ oēs q. totidem tubæ cum clarigabant, qa septimanæ Danielis finiebant et sceptrū à Juda recedebat, et q̄ st̄ similia. ſs in eo n̄ rectè sentiebant, q; putabant, ubi ꝓmittebat Elias, ꝓmitti necāriō Eliam Thesbiten; hoc e. si obtinerent, ubiq; in scriptis ꝓpheticis qcq̄d vr̄ nōe rei v̄ ꝑsonæ jam ~~[illegible]~~ Ꝑteritæ, et ꝓmittit in futurum, et ꝓpriè exspectandum ēēt, atq; ita futurum ēēt, ut David scdm ꝓphiam Ezechielis cap: 34. resuscitet, ut sit pastor gregis Dn̄i, et q̄ st̄ eē gr̄is plura. Poterat Ꝗ ꝓphia impleri, etsi Elias Thesbites n̄ fieret redux, et si qs veniret in sp̄u et potiā Eliæ ut xt̄us loqt.

Joaēs itaq; respondet ex sentiā Judæorum, se n̄ ēē Eliam sc. Thesbiten, etsi ēēt Elias de q Malachias loqt; nam q̄ndo offiūm suum describit, id satis innuit: Uti e. Elias ꝯvertere debebat cor Pr̄um ad filios, et filiorum ad Pr̄es, ne Deus ꝑcuteret terram anathemate x ut corrigeret errores et impietatem et ad veram fidem et vām piam, q̄lem egerant Pr̄es, ꝯverterat, uti id expressè explicat Luc: 1: ab Angelo ℣. 15. et sqq. Malachiam a. agere de tp̄re Messiæ, et in illo exspectandum ēē Messiam, patet ex collaōe verborum ℣. 23. cum ijs, q̄ repiunt ℣. 1. Nam Angelus ille, q Ꝑparaturus erat viam Angelo fœderis x ipsi dn̄o tp̄li venturo ad tp̄lm suum, idem ē cum hoc Elia: Et dies hic terribilis tp̄s Messiæ, ut illic qq; seq̄a docent; Ita ut dum Malachias ꝓphiam claudit, expressè et totidem verbis dicat ven-

venturum posthac nullum ꝓphem, nī illum q nuntiaret adventum Messiæ s. Jehovæ, q hic vr̄ Elias. Itaq Joaēs fuit Elias, q venit spū et potēa Eliæ, ss n̄ fuit Elias exspectatꝰ à Judæis, unde dicit non sum Elias.

Tertia q̄stio ē, an E sit ꝓpha ille: Verba illa n̄ uno mōo ab oībꝰ illgntꝫ; Quid e. hic respici putant ad locum Deut: 18: 15. ubi ꝓmittitꝫ ꝓpha ut Moses locuturꝰ verba Dei, q audiendꝰ sit; Alij verò putant sensum ēē, an sit unꝰ ex ꝓphis, qs Judæi crediderunt resuscitandos ēē ex morte tpre Messiæ; Ea e. in sentēa fuerūt, spm̄ ꝓphiæ discessisse à pplo post mortem Zachariæ et Malachiæ, undè neq exspectarunt ante illa tpra ꝓpham; neq (q notum sit) qsq se ꝓ ꝓpha gessit: ss in diebꝰ Messiæ ꝓphas oēs resuscitatos, una voce simul canticum edituros juxta Es: 52: 8. Et q talis opinio fuerit inr̄ Judæos, id manifestum ē Luc: 9: 8, et 19. hinc dubitabant, an Jesꝰ an Elias eēt, an aliqs aliꝰ veterum ꝓpharum, an Jeremias, an ipse Joaēs occisꝰ et iterum resuscitatꝰ Matt: 16: 14. Nam et justos et sanctos resuscitandos ēē tpribꝰ Messiæ, neq iterū morituros judicabant sidm̄ Michæ 5. Lichtfootꝰ existimat sensum ēē, an sit unꝰ veterum ꝓpharum; Alij plerique, an sit ꝓpha à Mose ꝓmissꝰ.

Verba hoc videntꝫ postulare, n̄ e. dicunt, an sit unꝰ ꝓpharū veterum uti dr̄ Luc: 9. ss an sit ꝓpha ille. Et q ꝓpha talis singularis fuerit exspectatꝰ tum tpris, patet hoc ex eodem hoc Eglista cap: 6: 14. et 7: 40, 41. ss in eo discrepabant, an ille ꝓpha à Mose ꝓmissꝰ, eēt ipse Messias, an vero ab illo distinctꝰ. Quidā Joh: 6: 14, 15. eundem cum Messia faciunt. Alij Joh: 7: 40, 41. distinxerunt. Et ita et hi, q ꝓculd: videntꝫ ad istam ꝓphiam Mosis respexisse, in q̄ ꝓmittitꝫ ꝓpha Mosi par, atq ita q uti Moses pplm duxerat

duxerat ex Ægypto, et Mediator foederis fuerat, ita sit futurus Me-
diator foederis, p̃ à illig foederis verum novi. Quo ipso fecabat veterem
foedg destruendum, et novum faciendum esse, q̃ et expresse promisit
Jeremias cap: 31. Cap: 1.

Responsio Joanis è, se à se illum prophetam; p̃ q̃ ille propheta esset, rem
expresse dicebat, p̃ in sequentibus ostendit. Illum e. q̃tm se docet Ste-
phanus Act: 7: 37. et Petrus Act: 3: 22, 23. Non potuit e. Joanes sibi ar-
rogare, q̃ de Xto erat dictum; q̃ loquebatur in nõe Xti, cum propheta ille
locutus est verba Dei; à ut et alij ea loquebantur, p̃ ut q̃ est ipse deg.

Quaerunt Pharisæi tandem v. 22. qs ipse sit, qui de se dicat, ut re- v. 22.
sponsum dare possint iis à quibus missi erant: Quo ipso fecerant, ut videri
q̃d æquum sit, ut responsum accipiant, tum qa Joanes, si veritatis Deo
est, et ab ipso Deo missus ad ipsos, à debeat evitare offensiones veritatis
p̃ annunciare mandata Dei sui; tum qa missi erant à Synedrio, cui
erat inquirere, si qs novus surgeret propheta, an dra ipsius conformis sit dræ
Mosis, ita ut à viderent responsum ipsis denegare poss, qr eo ipso pec-
cet in ipsius Dei legem, q̃ voluerit sollicite in novorum prophetarum dicta
factaq inqui; et si à responderet id signum esse, q̃ ipsum putaret esse
q̃ est, cui authoritatis, dignitatis a statu.

Itaq cum Joanes tenere esse quisq est, ne errarent circa v. 23.
ipsius personam, v personam cui minister erat, respondet v. 23. indirecte,
et alio modo ita, ut q̃ de se affirmabat, ex Scriptura probaret, semq ea
ratione invidiam deideret.

In verbis ipsis è, ut notarunt criticis, abbreviatio, et sensus è,
Ego sum is, de q̃ dixit Esaias, vox clamantis etc. Ita ut hic in vocet
se vocem, p̃ alleget tm verba Esaiæ, et ita q̃ circumlocutionem se deferi-
bat q̃ Precursorem et antecambulonem Dei, adventum cui Preniantem.

Quod

Quod attinet ipsam ꝓphiam, n̄ ē dubitandum, qn ea agat de Jo-
hanne baptista in spēe, qa expressè sibi eam ita applicat, ut q̄ de
se illgnda sit. Præterea ipsa verba innuunt singularem ꝑsonam
ēe, cꝰ vox audiri debeat in deserto ante adventum Dn̄i. Et idem
opꝰ, q ꝑagendum illi erat, singulari ꝑsonæ adscribr ut vidimꝰ apud
Malachiam, q̄ Eliæ nōe insignitꝫ ꝛc q̄ in spū et potia Eliæ venire
debebat. Et n̄ ambigendum qqꝰ, qn hic agatꝫ de apparitōe dei ꝯspicua
et gloōsa, gloōe eꝰ manifestaōe; Imo de manifestaōe tali, q̄ eēt in for-
ma et spēe visibili, nam dr oēm carnem visuram, q os Dn̄i loq̄tꝫ ꝛc
Dn̄um loquentem n̄ audituram tm̄ ꝫ visuram qqꝰ. Cum verò ex Scra
notum sit adventum Messiæ ēe adventum Dn̄i ad tplm suum, et illum
adventum exspectarent Judæi avidè, et tot ꝓphijs inculcaretꝫ, qōo
Dn̄um singulari mōo ad capescendum regnum apparituram recipe di-
gnis modis deberent. Hic qqꝰ de eadem re agi n̄ ē dubitandum; ꝫ
ipso facto ꝓbabat Joaēs se illum ēe, de q locutꝰ fuerit Esaias, nam
clamabat ipse ut dr ℣. 15. ꝛc magna ꝯtentōe vocis, magnoq Zelo
ꝓdicabat xtm, et clamabat in deserto, ut narrat hr̄ia Eglica; Non
in deserto inhabitato planè, ita e. frustra clamasset, ꝫ tn̄ in loco
minꝰ habitato, et extra Hierosolymam et turbam ꝓpli. Proculd: a.
hoc scativum fuit, et majꝰ aliqd denotavit; Eo ipso e. scavit q Syne-
drium et ꝓrogativa Sacerdotum et Levitarum sint cessatura; Neqꝰ
Hierosolyma amplius futura urbs sancta, et tplm manufactum domꝰ
Dei, ꝫ brevi deserta futura, ut xtꝰ et dixit et ꝓdixit. Præterea q
instar deserti infrugiferi sit ipse ꝓplꝰ, ita ut n̄ amplius sit ager
Dn̄i, cum frꝰ n̄ ferat. Talis a. q fuerit condīo ꝓpli isto tpre mani-
festum ē, cum et dr̄a et moribꝰ corrupti eēnt; hinc et desertum futuri

erant

erant; Et uti jam inr̄ Gentes habitabant, ita in desertum Gentiū dispgendi erant. Atq; hoc mōo scavit qq; deū urbem et tplm desertu„ rum, et in ipsis desertis infrugiferis x inr̄ ipsos Gentes vocem dei auditum iri. Cap: 1.

Ipsiq; a. Pconij finis narratr̄ complanare viam dn̄o: Quod pculd: metaphoricum ē, et n̄ de complanaōe externarum viarum /: q̄ aliàs in adventum terrestrium regum fieri solet :/ ss de complanaōe viarum, p q̄s hic dn̄s in tplm et domum suam intrat, illgndm ē x de ppara„ toē ajorum et sublaōe oīum impedimentorum, q̄ obstant, q minus xtus p fidem recipiatr̄, et in corde habitet, atq; ita intret in portas se„ culi, mentes sc. immortales ψ. 24: Ea a. impedimenta varia st: in illetu pjudīa; in vltae pravi affg: Viam ē dn̄o pparare ē à pjudi„ cijs et pravis affectibg ajum liberare. Utraq; impedimenta apud Judaeos erant, habebant e. pversas cogitaōes de Messiae psona /ut ex hoc ipso loco patet/ eqq; offio et regno, ac bonis ac privilegijs regni, de vera justīa eqq; caa. Et erant pterea pplg carnalis et caro, uti Esaias qq; innuit, adeo ut optima ipsorum, et id q gloriabantr̄ eet tq flos brevi exariturg, de qbg plixiq; locuti fuimg ad ψ. 11. ss hic dr̄ illos ad qs Pconium fiebat, debere complanare viam dn̄o x deponere pjudīa et pravos affg, ut dn̄g gloa intrare poit in ipsorum ajos. Et ad haec duo refertr̄ qq; Pconium Joais, duo e. exigit, credere Eglio x credere Jesum ēe pmissum Messiam; Et resipiscere x cogitare pplm xti n̄ alium ēe, q̄ q̄ sanctg sit, et se illi subjiciat p obsequm amoris et Zelum in bonis opibg, cum revera ipse dn̄g q adveniebat, qdē pleng graa et veritate, ss eg securis tn̄ et ventilabrum in ma„ nu eg erat etc. uti legr̄ Matt: 3: 7 et sqq.

Addr̄ a. q hic missi fuerint ex Pharisaeis x Pharisaeorum sectae addictis, ψ. 24.

addicti, q religiosissime inhærebant tradiōibꝫ patrum, et mxam partē Synedrij illo tpre constituebant. Quales a. fuerint Pharisæi, n̄ ē instituti nri plixe docere ex antiqtāe. Quænam illorum dra, q errores q̄ vitia fuerint ex hria Eglica notum ē. Hoc tpre videntꝫ eo fine mississe legatos hos, ut erudirentꝫ, an eēt ipse xtꝰ, v̄ eꝰ pdromꝰ; xtꝰ e. tum exspectabatꝫ, qa signa tprum adventum eꝰ illo tpre exspectandum ēe scabant. Ita ut forte hoc institutum ipsorū n̄ fuerit malum, neqꝫ legāo hac facta malo aīo, qq postea illi vehementissime xti hostes fuerint, qndo errores eorum et vitia ab illo reprehendebantꝫ. Et eatenꝰ n̄ peccarunt, q inqsiverunt qs q̄lisqꝫ eēt, q pdicabat et baptizabat; Hoc e. decebat legis pitos examinare, si qs doctor surgeret, an dicta factaqꝫ eꝰ convenirent cum Mose et pphis

V. 25. Sed in eo male instituebant, q postq Joaēs pfessꝰ erat, qs q̄lisqꝫ eēt, tn̄ qrunt iterum V. 25. cur baptizet, si neqꝫ sit xtꝰ, neqꝫ Elias, neqꝫ ppha; qq hic error aliq habeat veritaīs mixturā; reverà e. n̄ debebant alij tum exspectari pter Eliam xti pdromum et xtm, atqꝫ ita ppham à Mose pmissum, q idem cum xto ē, qq id ipsi ignorarent. ss hoc cum expressè Joaēs dixisset se illum ēe, q venienti dno et gloam suam revelaturo, parare viam debebat, q etsi n̄ eēt Elias Thesbites, sit tn̄ Elias ille, de q Malachias locutꝫ erat x veniat in spū et virtute Eliæ, ut xtꝰ illud explicuit, nam idem illud opꝰ sibi tribuebat, q Eliæ illi Malachias. Itaqꝫ hoc saltē inde certum ē, ipsis n̄ fuisse visum pegrinum et ꝯrium dræ Mosis ac ppharum, si xtꝰ et ppha à Mose pmissꝰ v̄ Elias à Malachia pmissꝰ baptizaret.

Hoc ut illgamꝰ necesse ē, ut cogitemꝰ baptismum illo tpre cognitum fuisse. Atqꝫ eo fine notandum ē pselytos tunc tpris p bapti-

smum

Cap: 1.

smum initiatos fuisse judaicæ religoi, n̄ tm̄ p circumcisoem et oblaoem
ß et p baptismum. Quorum rituum originem Judæi arcescunt ex ijs
q̄ facta st̄ in ipsis Judæis, q̄ndo illi admittebant̄ in solenne foedꝰ cū
deo, et q fuerint circumcisi, siqdem n̄ fuerit licitum ꝓputiatis com-
edere de Paschate Exod: 12. Et in hr̄ia foederis memorat̄ qq̄ obla-
toem factam ēe. Deniq Exod: 19. ꝓcipit̄ ut lavent antea vestimenta
sua, et ita ut inrꝓtant̄ illud Judæi, totum cp̄s simul cum vestimē-
tis p baptismum; q̄ videri p̄nt apud Cl: Altingium in dissertaoe de
baptismo ꝓselytorum.

Itaq cum ꝓpha ut Moses, q̄lis ꝓmissꝰ erat, ꝓculd: ad novum foe-
dꝰ, q simul ꝓmissum erat, ipsos ēēt invitaturꝰ; Non videbat̄ ipsis
mirum, si et ille baptizaret, atq ita qq cum Messias futurꝰ ēēt
Princeps ꝓpli foederati, si et ille p baptismum foedꝰ renovaret, v̄ si
Elias, q (ut supra vidimꝰ) ex ipsorum sentia immundos et nothos pu-
rificare debebat, baptizaret: Nam et in eo aliqd veri erat, qa reve-
ra Elias ille debebat immundos purgare ꝛ liberare ab erroribꝰ et
revocare à vitijs, aliàs e. n̄ poterat ꝓparare viam dn̄o, et ꝯverte-
re cor Pr̄um ad filios et filiorum ad Pr̄es. Præterea varij qq̄ ba-
ptismi ut docet Aplꝰ Heb: 9: 10. in V. foedere usitati erant; unde pa-
tet illos exspectasse saltem novum foedꝰ; v̄ ad minimum foederis in-
novaoem. Quod videt̄ et innuere illud Judæorum, q p tradioem ꝓpa-
gatum ē, bis mille annos duraturam legem, bis mille regnum Messiæ;
unde colligi poē videt̄, q abrogao legis exspectata fuerit, qq in Ste-
phano illud culpabant Act: 6.

Joaes iterum n̄ respondet directè, ß ita tn̄ ut satis sēt se ēē V. 26.
Eliam, q erat ꝓparaturꝰ viam dn̄o, eo ipso q respondet se baptizādo
ꝓparare viam dn̄o paulo post venturo ꝛ se manifestaturo suamq

glo-

gloam: dicit e. se baptizare aq̃, ss inr̃ ipsos ee illum, q multo major sit, eg ipse n̄ sit dignus solvere corrigias calceorum.

Quæ verba hic simul opposiōem complectunt, pculd: et innuunt illum alio mōo baptizaturum, qmdm̄ plenius hoc exprimit Matt: 3: 11. Marc: 1: 8. et Luc: 3: 16. sc. q baptizaturus sit spū S. et igne. Joaes ꝛ suum baptismum vocat baptismum aq̃: pculd: eo scat se nihil pōe nī externum signum et sigillum rerum spualium administrare, xtm verò ipsas res spuales gferre. ss eo ipso tn̄, q aq̃ baptizabat, pculd: aliqd scare volebat; n̄ e. putandum ē, ipsum n̄ voluisse indè aliqd colligi, q haberet cum externo illo ritu similitudinem. Quid illud sit videt innui tum ex eo q addr̄ Matt: 11. q baptizaverit ad resipisciam, tum ex opposiōe. Scabat ꝛ reqri purificavem, ut qs particeps fiat regni xti, et pplm foederis eg dre ee purum et sanctum qmdm deg sanctg ē. Quod idem deg innuebat p lotoem Exod: 19. atq ita scabat necesse ee, ut regrarent, uti plixius docet cap: 3: nam harum rerum in baptismo et lotōe cpris similitudo ē. Præterea n̄ ē dubitandum, q ipse scaverit suo hoc baptismo illud, q Aplg Rom: 6. observat, sc. q n̄ det vā nī ex morte, et q crucifigi Vet: hōo debeat et mori, ut vivat hōo in novitae vā: Itaq eg qqs, q p xtm acqri debebat sc. vā ex morte, et p mortem adumbrare voluit, adeo ut baptismg Johannis scaverit easdem res, qs baptismg nr̄, nī q illic xtg gsiderandg fuerit ut adhuc paraturg p se ipsum purificavem peccorum, hic vero ut q paraverit; Præterea hoc ipso, q differia fuerit in formula baptismi, qa Joaes baptizabat baptismo pparatorio q viam pararet xto et eg dræ, hic verò baptizamur in nōen Pris, Filij et Sp. S. ss mxa ē differia inr̄ baptizantes, ipsum sc. et xtm: Ille signum tm̄ et sigillum, xtg verò rem ~~scatam~~ signatam exhibere potuit x baptizare spū et igne.

Bapti-

Baptizare spū nil aliud scat, q lavare spū S. s. purificare. Atq ita xtus baptizat spū, qndo dat spm p quem purgamur ab inqnamentis cpris et spus, et ab erroribus et vitijs. Igne baptizare v ē igne qqs purgare v igne consumere atq ita expurgare. Itaq scabat v q purum in ipsis poit charitais zelum excitare, q in ipsis pmoveat studium sanctificatois; v et q adversarios sit delaturus igne. Cap: 1.

Illum a. q erat baptizaturus alio baptismo, dicit inr ipsos ee, s n cognosci eqq describit dignitaem ac magnitudinem.

Quidam verba ista μεθος δε ὑμῶν ἑστικεν: putant ad ritum docentium respicere, q cincti dplorum corona inr eo medij fuerint, q. dicere vellet, xtm inr ipsos ut doctorem, atq adeo doctorem se majorem, q audiendus sit comparere. s n videtr hoc satis solidum ee, simplicius ē, si explicentr verba illa ita, ut scent illum /. Prodromus eus ipse erat./ n longo post demum tpre futurum et venturum, s jam natum ee, et in Judaea versari, s ndum se gloose pbasse et demonstrasse qs eet, s huc usq in statu vili ignotum vixisse, atq adeo ab ipsis n cognosci. s simul docere videtr ipsos pversas de illo sentias fovere, neq satis nosse qs qlisq futurus sit Messias; q inde mxe patebat, q putarent Joaem poe ee Messiam, v Messiam alium ee q pphm à Mose pmissum; reverà e./ut supra visum ē/ pversam de Messia ideam formaverant Judaei plerique: Et haec caa erat cur ad ipsos venientem n recipent; Et ita pdictum erat et fieri debebat; debebat ignotus ee suis, et ab illis rejici; imo ignotus ee ut rejectaneus videri ipsis Architectis, x Scribis, doctoribus, sacerdotibus et Principibus ppli ψ. 118. Et ita n debebant ipsum tenebrae et tum asseq, nam cor ppli grave ee debebat ut Esaias pdixit cap: 6. Huc qqs ptinuit typus velaminis Mosis. Sed nolo haec plixè nunc exeq, qa in sequentibus de his agendum erit.

Etsi a. ignotus Judaeis plerisq saltem eet, Joaes tn eum noverat p V. 27.

reve=

revelaõem, q ea de caa de ipso testat. Testat a duo, unum spectat tpris ministerij utriusq et manifestaõis circumstiam; Alterum psonæ utriusq dignitaem et statum.

De priori dr, q post ipsum venturus sit, et post ipsum manifestandus, ss q tn ἔμπροθεν αὐτοῦ γέγονε .x. ante ipsum fuerit et exstiterit; puto e. illud ἔμπροθεν collato cum ὀπίσω et ἔρχεσθαι cum γίνεσθαι hunc sensum satis pbare. Et emphasis qqs in eo ē, qppe q scat, q jam ante Joaem exstiterit; q ipso docet, q aliam naam habeat pter huaam; eo respu ante Joaem exstitisse dici poit, et eo intuitu dicere poterat, q n sit dignus ipse, q solverit ipsi corrigias calceorum. Quæ existia ab ipso Xto in sequentibus urget, qndo de se testat se fuisse anteq Abraham eet; et ea ē, de q Joaes locutus fuit v. 1. q ē existia eo ut λόγου .x. ut dei et divinæ psonæ p quem oia facta sint. Unde patet, q jure cum sibi in tm anteponat, ut pnunciet se ee indignum ad vilissum ipsi ministerium pstandum; Nam calceos solvere et portare (ut docent Talmudici) ē ministerium vilissa et servile planè; hinc illud n ab Hebræis servis, ss à Cananæis postulari potuisse docent; Et cum oia ministeria et mxe servilia magistris et doctoribus pstari potuisse à dplis tradant (mxa e. eorum reveria fuit) tn n licebat solvere v portare calceos, si sc. dplus, ubi id fieret, ignotus eet, et suspicio ee poet illum servum abjtm ee; ss si notus eet, hoc qqs potuisse fieri à dplo, etsi aliàs ne à servo hebræo qdem. Unde patet saltem hac phrasi exprimi summam dignitatem Xti, et Joais in comparaõe eo vilitaem. Et si cogitemus Joaem respexisse hic ad distinctoem, q dplum inr et doctorem ē, sensus eet, hunc (de q loquebat) tm doctorem ee, ut ne dignus qdē sit vilissm hoc ministerium ipsi pstare. Quo ipso pculd: innuit id,

q

q Eglista supra docuit, sc. q sit deus, omnium Creator, vā hoīs, lux peccatoris, atq adeo summa illi gloā competat; Nam hæc expressio tam emphatica ē, ut de hoē dici n̄ poēt, qs e. hoūm ēē poēt tantus, ut Joaēs indignus eēt, (: vir deo adeo dilectus et mxus inr natos ex mulcere :) q illi tam vile ministerium pstaret, ss deo hoc gvenit, nulla e. inr deum infinitum et creaam pportio ē, hoō coram deo tq. nihil ē, nil nī cinis et pulvis. deus ē nullius indigus, neq opus habet ministerio manuum hoīs Act: 17. hoō illi nulla in re pprie ministrare pt, q. eus ope indigeret deus, nemo e. qcq ei dare pt; mera dei bonitas ē, q velit uti hoūm ministerio, hoīs bonum, q velit ab hoē glorificari, nam aliās deo nihil v̄ accedit v̄ decedit, s. pius qs s. impius sit, s. deo ministret, s. sibi suisq cupiditatibus, ut docet apud Jobum 22. et 35. Et q attinet illud, q xtus hoīs doctor ē, id qqs tm̄ ē, ut hoō indignus sit, q ut dplus eus, ipsi vilissm pstet ministerium; dignus hoō ē, q in tenebris maneat, et tandem extrudat in tenebras exteriores; dignus ut tradat in reprobam mentem; indignus quem xtus doceat salutis viam; adeo ut mera graā et misericordia sit, q xtus voluerit ēē lux eorum, q in tenebris erant, et doctor errantium. Et imprimis magna misericordia, si cui revelet mysteria regni sui, eoq utatur ad ea manifestanda alijs; Quo sciat Joaēs se revera κεχαριτωμένος ēē v. graā magnæ participem, q dignatus fuerit deus ipso uti ut pdromo suo, q viam illi pararet: Unde patet deo graās dre, si cui revelet mysteria sua, et p eum glorificari velit.

Addr tandem locus, ubi hæc facta sint, in Bethabara sc. ultra Jordanem, ubi Joaēs baptizaret: Quidam codices legunt Bethania et putant ēē idem cum οὐνων addita syllaba cap: 3: 24. ss n̄ opus ē hic qcq mutare; Nam cum Bethabara sit q. בית עברה Beet

gnavara

Cap: 1.

V. 28.

gnavara domꝰ trajectꝰ, ubi sc. flumen trajici solet Schava, n̄ ē du-
bitandum qn in Jordane et apud alios fluvios fuerint trajectꝰ tales.
hinc qdam putant fuisse locum illum, ubi olim ppl̄ꝰ Israel Jordanē
transiverit, ss n̄ videtꝫ iste locꝰ ēē, q tractꝰ fuit multorum milli-
arium, et n̄ pt huc transferri. Aliꝰ fuit trajectꝰ è regione Jerichon
tis creberrime memoratꝰ. Aliꝰ item in Manassitide ppè Scytopo-
lim vid: Jud: 7: 24. coll: Jos: 15: 6.

Posterior qbꝰdam illgndꝰ videtꝫ, nam ut Joaēs primo baptizaverat
circa priorem; ita dein baptizasse videtꝫ circa posteriorem, ubi ha-
bitabant Judæi inr̄ Syrogræcos: Et hoc ex coll: cap: 10: 40. patere
videtꝫ; Et vicinꝰ fuit (ut sequens cpt docet) Canaan in Galilæa,
cum Jerichuntinꝰ pcul distaret. Petrꝰ qqꝫ et Andræas Galilæi fuerunt,
q hic st vocati. Itaqꝫ circa lacum Genezareth ultra Jordanem fuit
hic locus.

V. 29. Recenset porrò Eglista sequentis diei testimonium, q phibuit Jo-
hannes de xto ad ipsum veniente, q sit agnꝰ dei tollens pecca mun-
di; et is de q locutꝰ fuerat, ut vidimꝰ V. 15. Tempꝰ & hic recensetꝫ
et occāo testimonij, atqꝫ ipsum testimonium.

Tempꝰ ē sequens dies, sc. illum excipiens, q priora illa de xto
testatꝰ fuerat: Requirebatꝫ e. ut, q illic testatꝰ fuerat, plenius ꝯfirmaret
et pbaret xtm ēē Messiam et tantæ dignitatis, ut ipse indignꝰ sit q
solveret ipsi corrigias calceamentorum, q fit p hoc testium et reliqua
illa q̄ sequuntꝫ.

Occāo fuit xti ad Joaēm adventꝰ, q respondet illi, q venturꝰ
ēēt post ipsum tq. Pdromum et Pnuncium.

Sed imprimis spectandum ē ipsum testium, q exprimit nobis
psonam et offium xti ut eꝰ effm et dignitatem qqꝫ et eꝰ manifestaōem.

Persona et Officium xti designantꝫ, qndo vr Agnꝰ dei, officij
illiꝰ

illius effus, atque adeo finis quoque, quando dicitur tollere peccatum mundi. Dignitas quando prior Joanne fuisse dicitur. Manifestationis necessitas, quando eo fine baptismum à se administratum dicit Johannes.

Cap: 1.

Primò quod Joannes Christum vocat Agnum Dei, ut personam et officium eius denotet, nemo dubitare potest, quin improprie Christus agnus vocetur, de hoc enim hoc proprie praedicari nequit, necesse est, ut, quando agnus vocatur Christus, vel in gratiae spectatur similitudo inter agnum eiusque proprietates et Christum eiusque attributa, vel ut spectetur singularis agni in sacris usus, cui cum Christo aliquid respondeat, vel utrumque. Non primus in eo acquiescere, quod sit similitudo inter Christum et agnum, quia agnus aptus est adumbrare humilitatem, patientiam et quae similia sunt; sed necessario secundum fidei et Scripturae analogiam statuendum est, praeterea Christum considerari tanquam antitypum agni vel agnorum secundum legem ad sacros usus adhibitorum. Hoc quod utrumque coniungendum putamus, et patet illic ex praedicato sc. quod sit agnus tollens peccata mundi: Quo proculdubio sentiunt Scripturae stylo ipsum considerari tanquam sacrificium, quod peccatum expietur. Et distinctius id indè patet, quia ubique, quando Christus proprie ut agnus, ea de ipso praedicantur, quae manifestam schesin habent ad ea sacrificia, in quibus agnorum usus fuit secundum legem, disertè enim per ipsum tanquam agnum mactatum atque adeo tanquam per Dubiam empti et redempti dicimur, et sanguis eius sanguis aspersionis vocatur, vid: inter alia 1. Cor: 5: 7. Apoc. 5: 6. 13: 8. 1. Pet: 1: 19. Heb: 12: 24. etc. Notatum est ab aliis in sola Apocalypsi 28. vicibus agnum vocari.

Videndum quod est, ut emphasin huius denominationis intelligamus, quis fuerit agnorum in sacrificiis usus. Non est necesse hic enarrare Gentilibus quoque hostiam ovili pecoris habitam fuisse maximam ob pacatiorem agni animum; unde et agnum Dei volunt aetimologi quasi ἄγιον, eo quod fuerit hostia pura et casta immolationi apta, uti et hoc à Petro notatur

1. Pet:

1. Pet: 1: 19. magis ad rem facit observasse, quam Scra de hisce tradat; reperimus pro pecco privati agnum oblatum fuisse Lev: 4: 32. item pro temerario juramento ad eluendam eius culpam Lev: 5: 4, 6. coll: Lev: 13: 12. et Num: 6: 12. Preterea singulis diebus duo agni manè et vesperi offerebantur, qui vocabantur sacrificium juge, vide Exod: 29: 38. denique eximius est et mxe conspicuus agnus paschalis, cuius omnem rationem et usum accurate et prolixè explicat Scra, ut vel indè constet, mxa mysteria per illum sciata fuisse. Cum igitur agni varius fuerit usus, quaeritur ad quem agnum respiciat Joanes, quando Xtum agnum vocat, an ad paschalem, quod Paulus respicit disertè 1. Cor: 5: 7. an ad juge sacrificium, an ad sacrificium pro pecco privo, an pro temerario juramento, vel an denique ad eos simul. Postremum nobis mxe placet, cum e. absolutè eum agnum vocet, sciari puto, in ipso esse veritatem eius, quod in ullo unquam agno adumbratum fuerit; uti e. quando Xtus hostia vocatur, ea est vocis illius emphasis, ut omnibus hostiis tq. antitypus opponatur uti Heb: 10: 5, 6. et sqq. Et quando sanguis eius sanguis aspersionis vocatur, aequum est, ut omnium aspersionum typi in Xto impleti esse judicentur. Ita quando absolutè agnus vocatur, non est committendum, ut scao vocis eius ultra necessitatem restringatur. Itaque in Xto sciatur veritas esse eius omnis, quod per agnum unquam in lege adumbratum fuit. Itaque sciatur 1. hac voce quis qualisque Xtus sit, agnus sc. mitis, humilis, tonsoribus se patientem exhibens, purus, integer sine labe. Haec e. requirebantur in agnis, qui adhibebantur in sacris; sacrificia e. ut deo placerent, integra et pura esse debebant. Quo proculdubio sciabatur id sacrificium, quod ita gratum deo esset, ut per illud expiari pecca, et deus placari posset, sine vitio et labe esse dre. Hoc imprimis urget Joanes 1. Epl. cap: 3: 5. quod in illo, qui venit ut pecca auferret, peccum non fuerit.

Cap: 1.

fuerit. Hinc Xtus eo ipso gloriabat, q peccto n poet argui; Et ubiq
urgeb q fuerit sine peccto Hebr: 9: 14. 1. Pet: 2: 19. Heb: 7: 26. Et hoc
ratio fuit, cur sacerdotes V.T. n potuerint idonei ee ad expiranda pecca,
qa ipsi fuerunt peccores vid: Heb: 7: 26 – 28. Et manifestum e n
poe peccum expiari p id, q pecco infectum e; ideo e. peccum expiari
debet, qa deo exosum e; Resp Et grata ee pt hostia pecco infecta.
Ps qd illud sit, q fiebat fuit p integrarum sacrificiorum ed agnorum
in sacris adhibitorum, si ingrang. fte patet, nil aliud ee q sanctita-
tem in eis, q Cfigurabat fuit p agnos; Inde hoc patet qa oia q dys
usibus destinata fuerunt, sancta vocabant. Sanctitas a. illa nil aliud
e, q effectus amor dei ed gloe eus ed salutis houm. Itaq qndo Xtus vragn,
sctam qdem q fuerit, qmdm agnus desumebat ex grege, ita ipse ex gre
humano x hoo, ed nta eus humana indigebat, sedm q fuerit in oribus alys
hoibus similis, ps ta, ut addit Apstus, excepto pecto. Et qa Xtus sine pecto
fuit, nullis virtutes in agno emblema in agno ee pt, qn in Xto con-
spicua fuerit effectiso mo. Ipse de se Cdicat, q mitis ed humilis
sit Matt: 11: 28. Et Esaias de ipso, q tq ovis patiens fuerit, nec
os operuerit coram tonsoribus suis Es: 53: 7. qa alias Xto n defuerit
vis sepsum ulciscendi. Ps solumq oes eas virtutes, q in Xto conspi-
cua fuerunt, ed ob qs fuit agnus ἀβαιδος καὶ ἀμωμος sigilla-
tim recensere. Monuisse sufficit in ipso fuisse oium virtutum
complexum ed effectisum explar. Humilis, mitis, misericors fuit, justus
verax, beneficus fuit, ed qcqd Cterea in laude pnr, illi tribui debet.
Ut vero in agnis, qd debebant ee integri, Cfigurata fuit effectiso
Xti sanctitas; ita qd agni q pecci oblati fuerunt, emblema qqp in ys
insigne fuit pecci, q vero sacrificio impositum ed imputatum fuit
ab tonsori; Agnus e. fte erratat, atq ita cum ove errante peccores
comparatur Es: 53: Itaq qndo agnus vr, sedt qqp q errores nri ed pec-

cata

cata in ipsum fuerit injecta, ut illic immediatè addr̄, hæc e. natura erat sacrificiorum vera, q̄ illis pecca imponerent̄ aliena; Et eo in sequentibꝰ respicit̄, q̄ndo dr̄ pecca abstulisse, ea sc. ferendo et factꝰ peccatum.

Sed distinctiꝰ q̄ndo agnꝰ vr̄, ꝯsiderandꝰ ē ut antitypꝰ oīum agnorum ut diximꝰ; itaq̄ et agni illiꝰ ꝓ pecco privato ut legimꝰ Lev: 4: 32. erat e. illic agnꝰ ille q̄ offerebat̄, et sine vitio ēē debebat in peccum ꝛ sacrificium ꝓ pecco, q̄ de cāa illi q̄ offerebat, manꝰ imponebat, et ꝑ illud sacrificium peccum expiabat̄, unde n̄ tm̄ mactari, sꝫ et adeps adoleri debebat, et sanguis digito sacerdotis spargi ad cornua altaris; atq̄ ita peccum expiabat̄ et remittebat̄ à ℣. 32. ad 35.

Sacrificium ꝓ temerario juramento erat q̄q̄ agna a hæda caprarum, et offerebat̄ ad eum, q̄ temere juraverat, expiandum כפר copher à pecco suo, unde vocabat̄ אשם Lev: 5: 4, 5, 6.

Sacrificium juge duo agni erant anniculi, q̄ offerri debebāt cum semila mixta oleo et vino, et offerebat̄ ut eēt in odorem fragrantiæ deo, qt. sc. holocaustum erat Exod: 29: 39 et sqq.

Agnꝰ paschalis ad quem imprimis q̄q̄ respicit̄, fuit q̄q̄ sacrificium expiatorium, q̄ inde patet, q̄a ꝑ illum liberabant̄ ab Angelo ꝑcussore, et q̄a sanguinis adspersoē opꝰ erat, ut in sacrificijs expiatorijs ꝓ pecco. Et hic singulari rāoē à reliq̄ grege die decimo mensis Nisan separari et aptari debebat, et 14. mactari et comedi inr̄ duas vespas ꝛ die declinante, et nocte usq̄ ad tp̄s auroræ vicinum.

Hæc oīa ꝯ de xto ꝓdicant̄ q̄ndo agnꝰ vr̄ 1. q̄ privatum quemq̄ ꝛ quemvis fidelem liberet tq. hostia ꝓ pecco, undè dr̄ factꝰ peccum 2. Cor: 5: 21. et ꝑ sanguinis eꝰ aspersoēm dari remissio peccorum Eph: 1: Col: 1: Heb: 12: et alibi: sanguis e. eꝰ, ut in illo sacrificio,

effundi

effundi debebat in remissoem peccorum Matt: 26. Fuit 2. sacrificium p temerario juramento אשם et hoc de Xto pdicatur Es: 53. q liberati sumus à culpa temerarij juramenti, q oes ex naae obligaoe pstare deo tq. dno debemus, sz q nemo servat. 3. sacrificium juge ee Xtus, eo ipso dr mane et vespi p pecco offerendum x oi tpre, tum in V. tum in N.T. solum expians pecca ut docet Heb: 9: undè heri et hodiè et in saecula idem ee dr. 4. deniq scatur, q sit pascha nrum, cus sanguine aspsi liberi fiamus ab interitu et introitus detur in terram haereditatis nrae x in ipsum coelum, atq adeo q oia, q in agno paschali qqs obtinuerunt, de ipso vere pdicari point. Quae plixius exeq tpris rao n patitur, cuivis diligiae commendamus, ut ea oia, q in sacrificijs moo memoratis obtinuerunt, sigillatim expendat, et deprehendet mxam conveniam, et ipsam veritatem in Xto.

Hoc indè patet, qndo Xtus agnus vr, q eo sectur, q sit hoo ex hoibus, et sanctus hoo, et assumptus ex hoibus, ut eet tum sacrificium tum sacerdos; atq ita eorum, q conspicua fuerunt in Xti psona et offio, in voce agni scao e.

Sed n simplr agnus vr, sz agnus dei et ille agnus dei: Notum e oes agnos in sacrificijs adhibitos vri potuisse agnos dei, qa sacrificia erant à deo ordinata, deum typicè placabant, et hinc vocabantur cibus dei, ut altare mensa dei, et ee in odorem bonae fragrantiae qndo adolebantur. sz hic tn singulare aliqd pculd: scatur; qndo Xtus vr agnus et ille agnus dei, n e dubium, qn eo sectur 1. q à deo datus sit; hoc ubiq pdicat Scra, q deus ita dilexerit mundum, ut filium suum dederit, hinc vr donum et donum dei, et dei erat sacrificia ordinare, et sacerdotes gstituere, nemo e ipse sibi hunc honorem sumit Heb: 5: 4, 5. sz ndum hoc sufficit ad emphasin verborum horum exprimendam. 2. Et agnus dei vri pt, qt. Xtus singulari raoe à Spu S. in utero Mariae formatus fuit, q ex Spu S. gcepit, undè ipse dicit, tu cps mihi apta-

sti

sti Heb: 10. et q̃ agnus fuit ꝛ scdm̃ huaãm naãm agnus dei fuit, qt. 2da psona SS. Trinitatis eam assumpsit in unitaem psonæ, ita ut hoc ille cum deus vri poit et filius dei. ss 3. Agnus dei, q solus deo placeat, et in q solo deus acqescat et placari poit, ita ut reli-q agni n̄ sint pprie agni dei, qa in illis deus n̄ poterat acqescere, sicut ex Ψ. 40. id xtus urget Heb: 10. q sc. alia sacrificia cõcunq et gris deus noluerit, ss sibi cps adaptaverit ad faciendam vltaem dei et eos ꝯsummandos q sanctificant, atq ita una hostia oia tum V. tum N. T. pecca expianda. Et ille agnus dei sc. q oium a-gnorum scaõem p ipsam veritaem impleverit, qq pmissus fuerat, uti de tali agno locutus fuerat Esaias cap: 53: hinc singulariter Joaes in hunc agnum oculos defigi volebat, Ecce inqens agnus ille dei, q. diceret, q si qs recte xtm cognoscat, agniturus sit, hunc illum agnum ee, in q oes typi oesq pmissoes habeat suam veritatem.

Sed officium agni hus, eqq effm distinctius pponit, qndo docet agnum hunc dei tollere pecca mundi. Id q tollere dr peccum e, et mundi qdem: Illud αἴρειν dr agnus hic.

ἁμαρτία notat 1. oem actoem, q n̄ fit scdm rectam normam ꝛ legem, neq ad debitum finem debito mõo: atq ita Joaes dicit peccum ee ἀνομίαν 1. Epl. cap: 3: et qt. ἀνομία s. aberrao à lege e, et ἁμαρτία s. aberrao à fine, q e tum dei gloa, tũ hois salus. Peccum igr factum semel, nq fieri infectum pt, atq adeo peccum simul commissum nq tolli pt, ss cum tn peccum hic tolli dicat, n̄ simplr peccum, qt. dicat opis alicus vetiti factoem v debiti neglectum, spectari pt, ss qt. scat reatum poenæ, q im-mediate cum pecco connexus e. atq ita vox pecci sumit, qndo dr expiari v remitti, scat e. reatum poenæ expiari et poenam

remitti

Cap: II.

remitti, atq adeo eo sensu hæc qq sumi debent. Attn̄ n̄ ē necessè, ut hoc sensu solum inrptemur vocem eam, ss de ipso et pecco inrptari pmg, qt. sc. v̄ notat statum corruptōis et disposiōem ad peccandum, v̄ peccum in futurum, uti statim videbitr.

Vocatr a. peccum illud, q tolli p hunc agnum dicitr, n̄ ut notetr una aliq actio cō legem facta, ss ut oīum peccorum illgatr cumulus, q vox mundi adita docet. Peccum e. mundi n̄ pt n̄ dicere oīum peccatorum p hunc agnum expiandorum complexum; Mundg a. cui hic peccum tribuitr, pculd: notat hōes in mundo; ss ij n̄ una rāōe gsiderari pnt, v̄ respu huāātāis simplr, et statg q oībg hōibg in mundo communis ē, v̄ qt. st in mundo, ss tn̄ considerandi in singulari schesi aliq ut habitatores totig mundi, s. qt. st p oēs Gentes et natōes in mundo diffusi. Atq hinc vox mundi c̄ unam scaōem habet, et v̄ oēs hōes q st et manent in statu corruptōis, v̄ oēs hōes ex mundo electos notat; Hinc Cōria de mundo pdicantr, et jam p xtm redimi mundum, jam xtm p mundo n̄ orare, legimg in Scra. Non pmg dubitare, qn vox mundi hic notet electos p totum mundum diffusos, atq pplm electorum sine discrimine Gentis, eodem mōo ut 1. Joh: 2: 2. patet e. hoc ex pdicato, is e. illgitr mundg, cg peccum p hunc agnum aufertr. Aufertr a. (ut ubiq docet Scra) peccum n̄ tm Judæorum, ss et Gentium.

Et in eo opposīo ē videtr ad illos agnos, q antea Israelitis tm dati erant, ut expiarent eorum pecca, qq ipso agno paschali hoc qq adumbratum fuisse pateat, de eo e. qq n̄ nisi Israelitæ legalr puri edere pōent, illi tn̄ et, q Judæi fiebant et circumcidebantr, etsi aliās n̄ ēent Israelitæ, edere poterant de agno paschali vide Exod: 12: 47, 48. Est: 8: 17.

Peccum illud mundi ἀίρειν dr agng hic. Vox ἀίρειν notat ferre et auferre, et qt. respondet Hebr: נשה et ut notat drusig, condonare.

Hic

Hic q̃ndo agnus dr̃ tollere peccm̃ mundi, ꝓculd: notat in emphasi, q̃ reatum poenæ ob peccm̃, et ẽt dnium pecci auferat. ſz ex ipsa rei nã patet qq, q̃ auferat ferendo et ꝯdonando, nam notum ẽ sacrificia n̄ abstulisse pecca, n̄i qt. ferebant pecca, ⁊ qt. illis pecca ſ. reatus peccor imponebant. Et fiebant talia ꝑ impositõem manuum, q̃ ſcabat impositõem peccorum. Ferebant a. ꝓprie sacrificia pecca sibi ita imposita q̃ndo ꝑꝑ ea mactabant et occidebant et adolebant et pars et cremabat. Auferebant pecca, q̃ndo sanguis eorum effusus, q̃ datus erat ꝑ aĩabus ad expiaõem faciendam, à sacerdotibus excipiebat, et ad altare et in paschate postibus et ſuꝑliminari aspergebat, undè sanguinis effusio et aspersio ſcdm Judæos mxi momenti fuit, et fundtm sacrificij, ea eraõe ſcabat deum placari, q̃ ꝑ altare repsentabat, et simul hoem purgari. Unde ea fuit sacrificiorum vis, ut q̃ antea ob pecca tq. impuri excludebant à sacris legalibus, q̃ erat signum exclusõis à commuõe dei et veri eg ppli, post oblaõem sacrificij et oia ea q̃ porrò requirebant, legitimè ꝑacta, tq. mundi et à suis peccis purgati, iterum ad comuõe sacrorum admitterent, ad ſcandam restituõem in commuõem dei et filiorũ eg. Quod varijs vocabulis in Scra exprimit, q̃lia st̃ inter alia Copper Chatte, taheer et similia. Ita ut ꝑ sanguinis effusõem facta fuerit ſcdm legem expiaõ et purificaõ, et sine sanguinis effusõe nulla peccorum v̄ expiaõ v̄ remissio. ſz etsi typice sacrificia expiaverint pecca et abstulerint, reverà tn̄ n̄ abstulerunt ut docet ꝓlixè Hebr: 8: 9: et 10. desertè inr̃ alia dr̃ cap: 9: 8. q̃ ꝑ illa n̄dum fuerit via ad sanctuariũ manifestata, qq ꝑ ista sacrificia q̃ad consciam n̄ potuerint ꝯsummari ℣. 9. et cap: 10: 1, 2, 3. ubi ℣. 4. impossibilitas eg ostendr̃. Hinc ꝯ ea ẽ emphasis horum verborum, q̃ ꝑ hunc agnum tq. agnum dei, atq a deo sacrificium deo placens reverà pecca auferenda sint, et ꝯstandum id, q̃ ꝑ nulla sacrificia fieri poterat, ut docet efficaciter Heb: 9: 14,

15.

Cap: 1.

15. et 10: 5. et sqq. itaq in schesi ad sacrificia et agnos typicos, q̃ndo hic agnus dr̃ peccum mundi auferre scat, q 1. peccum mundi in ipsũ conjectum fuerit, hoc docet Es: 53: 5, 6, 9. factum hoc, q̃ndo ut sponsor pecca nr̃a in se suscepit x reatum, pmisitq solutoem, q̃ fit per poenam, q exigebat judex ad demonstraoem justiae suae et reparaoem laesae authoritatis ac majestatis. Ita q pmittendo verum lytron et antilytron s. כֹּפֶר 1. Joh: 2: 2. Job: 33: 31. et ita tulit peccum qdiu pp id ab ipso exigi poterat soluõ p pecco ut fieret aschaam Es: 53. x solveret q n̄ rapuerat ψ. 69. unde pecca electorum pecca sua vocat ψ. 40. sz imprimis tulit, q̃ndo pp pecca passus ē et mortuus, hoc e. Petrus disertè dicit, q tulerit pecca in ligno 1. Pet: 2: 24. ita dr̃ Es: 53: Musar Schelomeno explaris poena, pacem nobis dans, sup ipso fuisse, tum sc. q̃ndo aia ipsius se ipsam dedit aschaam et ipsa eam effudit in morte, ut plixius illic docet. Paulus expressius id explicat, q̃ndo dicit, q factus sit κατάρα p nobis, tum q̃ndo suspensus fuit in ligno Gal: 3: 13. hinc ē, q illic cõsiderari debuerit tq. antitypus sacrificiorum, q̃ Chattaa et περὶ ἁμαρτίας vocabant Rom: 8: 3. et 2. Cor: 5: 21. quò ptinent oia loca, qbus dr̃ p peccis mundi v̄ suorum mortuus ēe, v̄ passus justus p injustis, et tq. agnus immaculatus mactatus ēe, ut saepius de ipso pdicat, inr̃ alia Apoc: 5: 13, 18. et alibi. sz nolumus plixè hic docere qõo tulerit pecca p ijs patiendo.

Sed ad essm ēus nunc pgredimur, q ē auferre pecca: q duo dicit 1. pecci remissoem et condonaoem. 2. liberaoem à pecci dnio.

Quod primum attinet, id n̄ semel Scra inculcat, q p sanguinem ēus habeamus reconciliaoem et remissoem peccorum Rom: 3: 25. et 5: 9. 2. Cor: 5: 21. Eph: 1: 7. Col: 1: 14. Heb: 9: 14, 15. et 10: 19. Et eò ptinebat

nebat xto morti jam vicini vox Matt: 26: 28. hoc verò dicit veram expiaoem, tum eg imputaoem n qlemcunq, ss qlis gvenit imprimis tpri diosdóbeos et N. T. Expiao nq antea facta fuerat vera sc. id docebat (ut monet Aplus) sacrificiorum repetio gtinua, in qbus erat recordao peccorum adhuc exstantium Heb: 10: 3. et chirographum pecci Col: 2: 14. et ipsa rao hoc docebat sanguine taurorum et hircorum n poe fieri veram expiaoem, ut idem Aplus illic docet v. 4. hinc xtus et etsi sub V. T. deceret expiao fieri p sacrificia, tn et mortem obijsse ad redemptoem peccorum commissorum sub illo Heb: 9: 15. Et hic ipse locus hoc docet, qndo e. dr auferre pecca mundi, scat nulli in mundo gtigisse unq remissoem peccorum, ni vi expiaois p ipsu facta, atq ita scat vi nois expiaoem ita p ipsum factam ee, ut uno sacrifio oes gsummaverit, et uno die peccum totius terrae abstulerit Zach: 6: eg imputaoem vox notat x pfectam peccorum vere expiatorum remissoem, talem sc. q liberaret qq ab oi chirographo ut docetur Col: 2: 14. et ab oi peccorum ἀναμνήσει Heb: 10: 3. et sqq. ut ita nulla amplius poit fieri oblao p pecco ibidem v. 18. eg essus st, q nunc qvis fidelis p fidem justificatus habeat accessum ad deum in xto tq. Sacerdos, et accessum ad thronum grae, imo introitum in ipsum sanctum sanctorum p viam novam et recentem sanguine xti initiatam Heb: 4: 9, 10. etc. hinc ut paulatim qq ab oi poena et sequelis pecci liberent; qndo e. auferre peccum dr, oem eg poenam auferre dr, q fit varijs gradibus ut Scra docet et expientia. Itaq certum e ab oi malo liberaoem dari vi bus effecti.

Sed ndum hoc sufficit ad explicaoem emphaseos, q inē verbis hisce. Proculd: e. scat qq p hunc agnum destrui regnum pecci. Hoc qq scatu fuit olim p aspersoem imprimis agni paschalis explicante davide Ψ.

51.

Cap: 1.

si. hinc sacrificia qpp typice dicebant κεκαθαρίζειν et ἁγιάζειν etc.
q quod: notabat, q verum sacrificium vim habeat purgandi ab iniq-
nameatis cernis et ppg, q eam erat, cur ea secundum legem sanguine
fieri mandaretur Heb: 9: 22. Quo pertinebant qpp varij baptismi v. 10.
Et hoc mysterium qpp Xto qpositum fuit, n fuit in ipso peccatum, nu
q ipsi impositum est, et venit ut peccatum tolleret 1. Joh: 3: 5. dedit
se, s. tradidit seipsum ut purgaret sibi pplm peculij zelotem in bo-
nis opibus Tit: 2: 14. hinc sanguis eg purgare qpp dr ab oi peccato, qd.
eg vi sanctificamur qpp 1. Joh: 1: 7. hinc electi eg stolas suas in san-
guine eg lavare dicuntur Apoc: 7. et vi mortis eg vet: vir Xto cruci-
fixi dr Rom. 6. etc. hpg sanctificatio vi meriti eg dat, unde 7. hpg
dicitur qpp dari ex throno agni. Et quod: quod ex aq et spu regra
ti dicimur Joh: 3: fieri vi meriti Xti et spu eg. Et sta
in hoc regno e fons ille apty de q Zach: 13: 1. et n tm (ne ora re-
censeamus) Xtus dr facta justificatio ß et sapia et sanctificatio 1. Cor: 1: 30.
Et hanc suam vim exercit tum intercedendo, tum efficaciter in suis opera-
do, et ijs pecca ipsorum condonando et ab ijs liberando; tum et illi
qpp judicium datum e et pbas remittendi pecca et dandi vitam aeternam suis,
atq ita oi mdo peccatum auferendi, tum mundi, Gentium et Judaeorum
sive determinis, tum pfecte in opposito ad v. 7. ut nulla sit ἀνα-
θεμα, tum vero mge plene sanctificando et beando, q n fit oi
mdo ante ultimum judicium.

De dignitate Xti iterum post hac testatur Joannes, q ante ipsum — v. 30.
fuerit, qa prior ipso fuerit, etsi ipse eum n noverit.

Qua ratione inde dignitas Xti et divinitas pbat dicing ad v. 15.
neq adeo necesse e, illud ut plane hic repetamus, tm hac observasse
juvat, q quod Xtum vocat agnum dei, respiceret statum eg humilem,

simul

simul inculcet, q sit ipse ille, q ē prius et ultimus, q neq; initium dierum, neq; finem vitæ habet, et q fuit ante moliones et opa dei, atq; adeo ipse deus; ut pateat q ñ tm agnus sit, sed et pastor ppli sui et ovium suarum, quem deus ad de se ñ semel Qdecari voluit, ut videre ē Es: 40. Ezech: 34. vi q gloriatur Ecclia Ps: 23: 1. q Xtus sibi applicat Joh: 10. et ita plerumq; conjungunt huiusmodi Xti hum. Offas et divinitatis gloā, uti hic v. 14. et Phil: 2: 6. et sqq: sed Joānes eum ñ noverat, antea ipsi revelaret à deo, et q signo ipsum dignosscere deberet, monstrat et v. 23.

V. 31. Sed simul ostendit finem baptismi sui, q erat ut uneti manifestaret v. 31. Non tm e. Joānes, sed universis pplis Israel ignorabat Xtum. Venerat tm Xtus ut quæreret dispersas oves Israelis, et gloā ēg manifestari debebat, et dici à Prodromo Ecce deus vester Es: 40. hinc eo fine missus fuit Joānes, eosq; fine baptizavit; baptismus e. sub supra videmus / cum Messiæ adventu conjunctus ē debebat et q baptismum initiari debebant novo fœdere; Imo baptismus erat baptismus resipiscēæ, q iubebat eos, q appropinquet regnum cœlorum Matt: 3: sed ñ hoc mos tm baptismus Joānis eo tendebat ut manifestaret Xtus, sed et qd Xtus ad baptismum venire debebat ut baptizaret, et ut in baptismo ēg apparerent manifesta signa, unde dignosci poset, q est verus Messias dei filius: Quod cognitum fuit, tum ex testis cœlitus dato, hic è filius ille meus dilectus etc. Matt: 3: 17. sed et ex symbolo, q visum fuit semel cum ista voce, ut illic ea conjungatur v. 16, 17. Itaq; qa in baptismo Joānis tum vox illa audiri, tum signum illud videri debebat, recte dicit Joānes se eō baptizari, ut Xtus manifestaret Israeli.

V. 32. De symbolo vero q visum fuit in baptismo, testatur hic Joānes, q viderit Spm S. descendentem ex cœlo et manentem sup ipsum: Et simul docet, qd ex dei intentione symbolo illo factum fuerit se. baptismus Sp. S. v. 32, 33.

Quod

Cap: 1.

Quod hic memoratur de descensu spus instar columbæ, idem illud narratur Matt: 3: 16. et Marc. 1: 10. Luc: 3: 21, 22. ubi expressius dr quod spus descenderit σωματικῷ εἴδει, ὥσει περιστερὰν. Hoc causam dedit inter pretibus inquirendi tum in sensum hrie, tum in scaoem symboli.

Quod sensum hrie attinet, in diversum abeant interpretes. Quidam putant, quod vera columba fuerit quæ visa fuerit; Alij verò visam tm fuisse columbæ speciem, qua dicatur quod ὥσει περιστερὰ tq. columba visus fuit. Sed cum notum sit vocem illam ὥσει vel ὡς esse veritatis ipsius indicium ut monuimus quoque ad v. 14. inde neutiquam probari potest, non fuisse hic veram columbam, sed speciem tm eius. Videtur itaque nobis probabilius esse, hoc eo pertinere, ut scetur vere columbam apparuisse et visam fuisse, et eo pertinere illud quod dr apud Lucam, quod descenderit σωματικῷ εἴδει, specie corporea visibili, ὥσει περιστερὰν, sub symbolo columbæ, ut posterius hoc sit exegeticum prioris, ut indicetur quale corpus illud fuerit, columbæ sc. Nam utique putandum est, eam rem repræsentari debuisse, undè scao desumitur, hæc verò columba est. Itaque cum in naa columbæ fundetur vis scandi, nihil causæ est, cur non veram columbam adhibitam fuisse putemus, quæ fateor apodictice hoc probari non posse, et sufficere, si in visione columbæ species apparuerit.

Sed præcipuum est, quod nobis meditandum venit, quod symbolo illo scatum fuerit 1. eo pertinet, ut inde cognosceretur ab aspectoribus Xtus; sed imprimis qualis Xtus ~~fuit~~, quidque exspectandum ab illo sit, eo modo scatum fuit; Neque difficile est quid illud sit, cognoscere, cum ipse textus sacer facem præferat, docens columbam et eius descensum in Xtum scare, quod Xtus unitus sit spu, eoque baptizet. Itaque columba spm denotavit, quod Xtus suos baptizat; quod proculdubio nititur eo quod inter spm eiusque operaoes et columbam sit smltdo, adeoque naa et genius columbæ aptè adumbrant

naam

naam spus, eusque in fidelibus operationem. Eo fine videndum est, quod in columbis conspicuum sit, cum quod conferri operationes spus possint; Ubi tutissime incidere primus si ad ea attendamus, quae ipsa Scriptura in columbis tanquam habentia scandi vim, notat.

Notatur et in columbis 1. simplicitas Hos: 7: 11. Matt: 10: 16. 2. Castitas Cant: 2: 14. 5: 2. 6: 8. 3. Timiditas Ezech: 7: 16. Hos: 11: 11. 4. Oculorum puritas et venustas Cant: 1: 15. 4: 1. 5: 12. quae imprimis illis tribuitur, ubi sunt ad fluenta. 5. Alae pernices s. volatus pernix Es: 60: 8. Hos: 11: 11. 6. splendor et nitor alarum et pennarum Ps. 68: 14. 7. denique quod habitant in fenestris, foraminibus, petris, montibus etc. Jer: 48: 28. Ezech: 7: 16. Cant: 2: 14. quod refertur quoque titulus Ps. 56. 8. vox querula et gemitus et frendor Es: 38: 14. 59: 11. Ezech: 7. 16.

Inde verò fluere nunc patet, cur spus specie columbae visus fuerit, et quod ea visione sub specie columbae adumbratum fuerit. Ut a hoc melius intelligamus, cogitandum est Christum, in quem sub tali specie descendit Spus S., dupliciter spectari posse, tum in se, tum respectu fidelium suorum et operationis Sp. S. in ipsis vi conjunctionis cum Christo et meritis eius: Atque ita scatum fuit tum id quod in Christo, tum id quod in membris Christi et Ecclesiae eius conspicuum est et esse debet. 1. in Christo simplicitas summa fuit s. integritas cordis, nullus e. in ipso dolus inventus fuit, fuit verax in dictis suis, neque adeo aliter quam ex animi sententia locutus est, talis fuit animo, qualis verbis et factis, ipsi renes eum erudierunt: in intimis Deum reveritus fuit, eusque praecepta ac lex fuerunt in intimo eius Ps. 40. et 16. Praeterea humilis et mitis fuit Matt: 11. 2. in Christo summa castitas conspicua est, qt. ipse ut Maritus Ecclesiae eam amat unicè, et foedus amoris sanctè servat, ut nulla promissionum eius fallat, nunquam sponsam suam destituat, sed eam

curet

curet, foveat, ornet, defendat, gestet etc. vid: Hos: 2: 19. Ψ. 45: Eph: 5: 3. in Xto qqs Timiditas observari pt, tum qt. timor Dei in ipso fuit, q ipsum custodivit ne peccaret, tum qt. hostium suorum insidias et violiam ac crudelitaem (donec hora ipsius venisset) fugit et metuit, adeo ut saepe ex uno loco in alium se ptulerit; imprimis qqs horror in ipso et angor ac trepidao notari potuit, cum sustinere dret opus irae diae, sanguineum sudorem sudaret, et oraret ut calix ille, si pote, transiret. 4. oculorum puritas Xto tribuit Cant: 5: 12. qppe q n spectavit vana, n secutus e concupiscias oculorum, ss q illuminatis oculis mentis qad huaam naam cognovit mysteria Dei et virtutes eus, et singulari sapia ac illgia dijudicare oia potuit: Et imprimis qad diam naam oculos habuit instar flammae ignis Apoc: 1. qbus videt et observat oes gressus houm, et scrutans corda et renes, et odorans timorem Dni Es: 11. 5. Volatus pnix Xto qqs tribui pt, tum respu huae, tum respu diae nae; huae, qt. n tm novit, qdiu voluit credere dolos et minas hostium suorum, ss et tandem p ascensoem in coelum evolavit ptransiens coelos; Et respu diae nae ubiqs e, et fle eo venit, ubi fideles in noe eus congregati st, v infideles ulciscendi st; Atqs adeo velox e, tum ad auxilium, tum ad vindictam. 6. Splendor et nitor in eo mxus fuit, s. spectemus huae nae sanctitaem et gloam, ut q pulcherrimus e filiorum hois; s. gloam eus ut unigeniti à Pre, q honorem et splendorem divinitais q mxe ostendit, atqs adeo ea de caa in monte qqs ita splenduit Matt: 17. 7. Xtus qqs habitare debuit velut in foraminibus et fissuris petrarum se occultare, fugere in montes, adeo ut qreret aves nidum habere, filius hois vix ubi deponeret cpt suum. 8. va Xti tota fuit talis, ut ppetuo gemere deberet, s. spectaret houm malitiam, s. peuntium miseriam,

Cap: 1.

qbus

qbꝰ seriò indoluit, s. suorum lapsꝰ et infirmitates, s. deniq; onus maledictoīs, q sibi incumbebat; unde eꝰ qritaōeꝰ et q̄ruli gemitꝰ toties repsentantꝫ in Ψalmis, imprimis instar oīum ē Ψalmꝰ 22. Et hæc oīa xtꝰ ꝑ spm suam qqꝫ opatꝫ in suis, hunc statum habent cū xto communem. Reverà e ut in virtutibꝰ imagini eꝰ magis ac magis conformari debent, ita ipsi qqꝫ ad tps similes ēē in miseria et passoībꝰ, donec cum ipso glorificentꝫ. Primum et ꝓcipuum, q in fidelibꝰ opatꝫ spꝰ, ē, ut deposito oī dolo et integritaē cordis sui coram deo ambulare incipiant, et ex ajo loq et agere; hoc illud ē q uno oīa deꝰ complectebatꝫ Gen: 15. esto integer, oppositè ad cor duplex et hypocrisin, unde hoc xtꝰ qqꝫ à suis exigebat Matt: 10: ut ēēnt simplices ✕ sine dolo instar columbæ et prudentes instar serpentis, ne sc. fatua simplicitas illa sit, ss sapiens. 2. Castitas tum cpreā, tum spualis requritꝫ et ꝓducitꝫ in fidelibꝰ ꝑ spm, necesse e ē, ut cps nrum, ut ēē poīt tplm spꝰ S., castitati sacrum sit, neq; e. simul ēē pmꝰ membrum xti et meretricis 1. Cor: 6. et oīs scortaō et impuritas ꝓcul ēē debet à fidelibꝰ Eph: 5: 3. etc. et qa factor ipsorum ē maritꝰ ipsorum, et xtꝰ eam sponsam sibi q̄sivit, Ecclīam, inq, suam tanto studio tantoq; in discrimine, necesse ē, ut fideles qqꝫ casto amore illi adhæreant ut uni marito suo 2. Cor: 11: 2. Apoc. 21: 2. Ψ. 45. 3. Columbarum timiditas id qqꝫ repsentat, q in fidelibꝰ observari pt, Nam ꝓterq q timor dei reqratꝫ in illis, q deum verentes ut unicum dnum ac legislatorem solliciti ēē debet, ne qd agant n̄ jubente deo; Etiam hostes ipsorum tot tantiq st, ut ꝓpetuò in timore vivere debeant, nam et cum hostibꝰ spualibꝰ et cpralibꝰ conflictandum ipsis ē. Tblꝰ ut Leo rugiens obambulat ipsos q̄rens qs devoret 1. Pet: 5: 8. et mundꝰ mundiq; allectamenta, insidias ipsis struunt; Et imprimis in se ipsis luctam expiuntꝫ cum carne et concupiscīa carnis, oculorum et pompæ

væ

Cap: 1.

vae; Et exprimit q̃ fle ꝓ ἀαδίνειαν τῆς βαρεῖας irretiant et
in peccata alia glabant, adeo ut via ipsorum debeat ea ꝓpetua
cum his hostibus pugna, and q̃ put n̄ timere ꝓpetuo, ut ꝓ timore
conservent, ne peccent et amittant bestiam bona confere. Pra-
terea qa n̄ st de mundo, mundq fidem ꝓfitem q̃ illos odit et ꝓ-
segit ferro saepe et flammis, ab ad evadendam hostium tyranni-
dem, saepe occultare se debeant in foraminibus, specuneis et deser-
tis, ubi ꝓpria hostis e. Itaq merito cum columbis comparantur.
4. habent qq paros oculos ad discretionem boni et mali, et ad con-
spicienda ea, q̃ revelata st in verbo dei, revelante spu oculos ipso-
rum deformant mirabilia legis dei, et ab cognoscant q̃ sit spes vo-
cationis ipsorum, et divitias gloriae hereditatis dei in sanctis et excel-
lens magnitudo potentiae dei etc. qq longitudo, latitudo, profunditas
et altitudo mysterij dei, et dilectio Chri omem cognitionem fugens etc.
Ψ. 1: 19. Eph: 1: 18, 19. Eph: 5: 19, et sqq. Imprimis oculi illi puri
st, ubi ad flumen et fontem salutis sedent; itaq adeo oculi ipso-
rum puri st ad p̄videndum tum q̃ qsint, tum q̃ expectant. 5. Volatq
qq pnis columbarum adumbrat aptissime alas fidei, charitatis et spei,
qby se in coelum evehunt fideles, et ea q̃runt q̃ supra st; Sta ut su-
pra mundum hoc evehant, et conversatio suum in coelis habeant,
ubi qby e, thesaurq ipsorum vid: Ψ. 55: 7. 6. Splendent qq fides
spes et charitas by. alae argento et auro obducta, q̃ndo ijs fruci-
by se ꝓdunt, q n̄ put n̄ deo grati e, et hominum qq oculos ad se con-
verterc, et conscia ejus, q mo n̄ sit traditq in reprobam mentem
se applicare. Qui splendor imprimis conspicuus e in afflictionibus et p-
secutionibus ob nomen et veritatem dei, ubi ad ꝓpter Ψ. 68: 14. ubi
in strues jacentes fideles repsentant alis deargentatis et pennis

amaranti,

æmulantibus flavedinem auri. Strues sunt ordines lapidum, quibus impnr ahenum in foco et furno, atque adeo scatur, quod in igne tentationum eniteat fides spes et charitas Ecclesiæ tq. totidem alæ, quibus subvehuntur in coelum 2. Pet: 1: 6. 7. 7. Hæc fuit plerumque fidelium sors quoque, quod non invenerint domum ad habitandum, nisi in eremo, in petris, fossis, montibus etc. uti hoc historiæ Ecclesiæ docent, quando ubique persecutionem passi sunt, et in desertum fugere debuerunt fideles, ut ea ratione discerent, quod terra hæc non sit patria ipsorum. 8. Gemitus quoque columbinus fidelibus competit, gemunt e. tum sub onere persecutionum tum sub infirmitate carnis suæ, tum sub vanitate mundi, denique in spe gloriæ revelandæ in ipsis, unde spus dr in ipsis excitare gemitus inenarrabiles. Et hæc omnia ijs locis fere Ecclesiæ et fidelibus appropriantur, quibus antea diximus has columbarum proprietates et statum in Scra describi. Et quia hæc omnia in Xto et fidelibus repiuntur, hinc olim in sacrificijs quoque turturum et pullorum columbinorum usus fuit, uti patet ex Lev. 1: 14. 5: 7. 12: 6. 14: 22. 15: 13, 14 et 28: 9. Num: 6: 10. Imo ante legem Gen: 5: 9. ut scaret tum in Xto, qui fuit sacrificium deo placens et nos reconcilians, et in fidelibus, qui quoque se deo ut hostiam offerre debent Rom: 12: 1. hæc reperiri dre. Et hoc quoque per Columbam Noachi scatum fuisse quidam non absque omni ratione autumant, quod repsentaverit fideles in arca s. Xto et Ecclia quietem querentes et spm, cuius frus sit gaudium et pax, quorum symbolum est in folijs olivæ. Et hinc jam fle patet, cur spus S. voluerit apparere in spee columbæ et in Xtm descendere, et super eo manere, ut sc. scaret spm has virtutes non tm operari in huana Xti nata, sed quoque in membris Xti, idque omni tpre ad finem usque, uti Xtus promiserat spm ipsis dandum post ipsius ascensionem in coelum, ab ipsis non esse tollendum, sed cum ipsis mansurum.

Et

Et hoc symbolo docet jam porrò Joaes Xtm sibi innotuisse, se e. antea eum n̄ novisse, sz deum hoc signo illum sibi manifestasse neq; manifestasse tm̄ ut Xtm̄, sz et ut eum, q baptizaturus eēt spū. Ut pateat inde, spm̄, q baptizant fideles, sub spēe columbæ apparuisse, in qtm̄ ipsi fideles baptizandi eēnt, ut dubitari nequeat virtutes Xtianorum hoc symbolo adumbratas fuisse, et opatoes spus in ipsis.

Cap: 1.

V. 33.

Et hoc pcipuum signum fuit, q Xtus et Eccliā ipsius oī tpre cognosci debuerunt; Non e. aliàs regnum Xti παρατηρετὸν, sz cognoscunt subditi eus ex vā et moribus suis ut hoc charactere tm̄ conspicui sint.

Ejus Ei effus in Joae fuit, q tum ipse symbolum hoc videns, inde cognovit Jesum ēe Dei filium, idq; alijs testatum fecit V. 34.

V. 34.

An alij qq; symbolum hoc viderint, an solus Joaes, in eo dissentiunt inrptes. Non video tn̄ caam, cur n̄ dicamus et reliqs adstantes id vidisse; videt e. hoc innuit Luc: 3: 21. nam n̄ solus Joaes, sz alij qq; miraculorum, q fuerunt totidem signa, qbus gloā filij dei demonstrari debuit, adspectatores fuerunt. Itaq; hoc argto potuit ipsum ēe Dei filium: qmdm̄ et ea raōe porrò dedemonstrari debuit q eēt verus Messias et verè Dei filius, hoc e. argto imprimis id manifestatum fuit in die Pentecostes Act: 2: Atq; ita qq; posterioribus tpribus, qndo vis spus comitantis pdicaōem Eglij manifesta fuit p opaōes suas, q enituerunt in fide, charitāe, martyrijs et tota vā Xtianorum s. dplorum Xti: Atq; ita spus fuit alter ille testis, q post primum /: ut Joël pdixerat :/ mitti debebat, uti et Xtus duo illa conjungit Es: 48: 16. misit me Jehova et spm

suum

suum. Itaq; hęc ei fuit, q simul cum verbo illgi pt nõe Septri
ψ. 110. cum ipse pplm Xti faciat altariũ, et q illum ita Xto
impet, faciens ut lubenti ajo verbum, q leges eg continent re-
cipiant et exequat, hinc dr. vrctg de fide et potia Act: 20: 38.
q potia e qp potia hęc, q potenter opere et facit, ut Eglium fiat
potia dei ad salutem, qq et potia vrctg sit, qt. illi et tm plus da-
ta e in ora, ps potenter qp ea usq, dum suos defendit, dum hostes
destruxit, ut patuit in ipsis miraculis, atq; et eversae Hierosolymae,
et ruum eorum, q Judaeis chara erant, fedum et q commitatg fuerat
deg Deut: 32. Et q hęc posterioribus temporibus ita debuerit ee signum,
unde Xtus qp digaosei poet, patet, q de baptizatung Spiu S. et hoc
Act: 11. ad eftus hęc applicat v. 15. et sqq.

Sed ipsum testimonium Joanis fuit, q sit filius Dei: qd sit ee fi-
lium Dei, solumq hoc plixe docere, ostendung e. id plixius in defsa
tione de gratia filij, ubi ostendiung vocem eam fecere Deum in
carne manifestatum, atq adeo idem ee cum nõe Messiae v Xti
S. legis Israelis ut hoc cap: qp v. 50. liquet, deg e. in carne
manifestatus e Messias, atq adeo Messias e Dei filius, ut ex collat:
varionum locorum illic a me demonstratum e, imprimis p. 113.
ps inde patet qp, q hoc imprimis Qdiandum fuerit, et sit Jesum ee
Messiam, et Messiam ee Dei filium, hoc e. e rerum summa, et inde
pendet va ora, ut cognoscamus Patrem, et quem misit Jesum Xtum.
Xtus qp se exinaniuit, cum esset in forma Dei, eo fine, ut admodum
postea exaltaretur, et omnis lingua confiteretur ipsum ee Dominum Phil: 2:
6 et sqq. voluit e glorificari ea gloria, q habuerit ante jacta mundi
facta Joh: 17. Neq e. sufficiebat, a. sufficit docere, q sit agnus Dei q
tulerit et abstulerit peccata, ps necesse qp e scire, illum se ipsum de-
disse, ut haberet pplm peculiri, q ipsum q dno agnoscerent, atq obedi-

ent

ut, ut Dei prodit de illo, nobis ung ē dng J. Xto 1. Cor: 8: 6.

Cap: 1.

Sed ubi Joães eo fine missus erat, ut manifestaret Xtum, et hy. Para„
graphy illi qui Jhonsam paraverat, ita in eo munere quidē fidelis
fuit, posteriorq; itaq; dei populis suis qbus comitatus erat, Xtum iterum
manifestat, eo cum effu, ut illi Xtum secuti fuerint ajo eum agnosce„
di cupido, et ab ipso Xto qui institutis et edocti fuerint ut doceth
v. 35. et sequentibus

Discipuli illi duo fuerant unus nomen memorat v. 41. Alterius re„ v. 35.
tiet, et hinc putat ipse Joães Evangelista fuisse: quod sit, put Joāem
duos duos erudivisse de veritate illa mysti ad salutem momenti,
q Jesus est agnus dei; hoc e verbum ē θεόπνευστον et ob receptae dignum
1. Tim: 1: 15. hoc ē testium dei, q vita sit in ipso, ut q eis ipsum
credat, vitam habeat 1. Joh: 5. q in ipso eis credens habeat remissiōem
peccatorum et vitam aeam. Hoc eis prophetis testati fuerant, et Moses atq;
Evangelista juxta Mosen et prophetas Act: 10: 43. Illud quoq; omnibus modis
inculcandum ē, n ē aliud nomen in q oporteat salvari Act: 4: 12
Ipsum enim oblatū eis summasse q sanctificant Heb: 10: atq; ita
factum ē q oblatione sui effectum salutis eam Heb: 5.

Itaq; ut Joães repetit v. 36. eo cum effu, ut populi illi secuti fue„ v. 36.
runt ajo eo, ut plenius erudirent. Sane talia erant, q a Praeceptore
suo audiverant, et audiebant, ut si corde est ipsis et cura salus et sa„
lutis studium, n potent quiescere, donec plenē de ijs persuasi erant, ut ipso
effu veritatem ēg cognovisset: fi e erat, ut erat dei filius, si bapti„
zari hm eos pōt, poterat quoq; ipsos n hs docere, sed hm Xtus sanctū
sanctificare in veritate, ut crederent et credentes salvarent.

Itaq; audetis hisce sequuntur Xtum: Quo ipso ostendunt qd fieri de„
beat et debeat ab omnibus, q se ipsos n judicant indignos ad vā, quendū v. 37.
ē deum, inquirendam veritatem, et accedendum emptionis ad ipsum coe„
lestem

lestem doctorem, ut sing Θεοδίδακτοι Matt: 23: Joh: 6. juxta
ꝓphiam Es: 54. Nemo e. ē doctorum sicut ille / ut verba apud
Jobum huc transferam / Neq fieri pōe, ut qs frustra deum q̄rat et
xtm, si id fiat ex corde integro docet xtꝰ, nam ꝯvertit se ad il-
los, et anteq ipsi illum alloquerent, eos alloqt, n̄ ignorans sc. desi-
derium cordis ipsorum, ut q norit ea q̄ st in hoē ut dr cap: 2:
v. 25. debebat e. Messias adorari pōe timorem dni Es: 11. Et his
ut timentibꝰ deum secretum suum revelare et foedꝰ suum manifesta-
re voluit.

V. 39. Itaq rogat qd q̄rant v. 39: n̄ ignorans illud, sꝫ ut illorum
desiderio satisfaceret, q q̄le sit ostendunt, sꝫ implicitè, q̄rant e.
ubi maneat x. habitet v̄ hospitet? in q̄ interrogaōe ipsum Rabbi
dum compellant, q scāt magistrum, innuunt se ab illo ut magistro
erudiri velle, eoq aīo comitari ad domum v̄ diversorium. Titulꝰ
ille Rabbi ut docent hr̄iæ judaicæ ꝑiti, fuit incognitꝰ ante tp̄ra
Hillelis magni, cꝰ filiꝰ Simeon primꝰ רַבָּן nōiatꝰ fuit, cum an-
teà nōibꝰ tn̄ suis insignirent. Fuisse a. descrimen inr̄ רַבִּי, רַב
et רַבָּן, honoratiꝰ e. fuisse רַבִּי a. רַבָּן vocari q רַב sim-
plici. Orti fuerunt hi tituli ex supbia doctorum et assu dplorum,
partiumq studio, q satis cognoscit indè q xtꝰ Matt: 23. morem hunc
increpaverit, qa sc. illi dplos suos faciebant dplos hoīm et abstrahe-
bant à deo, magis e. illos instituebant in tradcōibꝰ, q lege dei, unde
tot in ipsos invectivæ reꝑiunt in hr̄ia Eglica. sꝫ xtꝰ tn̄ verè
hoc competebat, q erat ille ꝓpha ꝓmissꝰ et justiæ doctor, q habebat
linguam eruditorum, ut pōit tp̄re opportuno loq, unde eos qqs in
desciplinam suam admittit.

Quando eos invitat ut veniant et videant: formula loquendi ut
alij notarunt, apud Talmudicos usitata, q ipso xtꝰ notat requi,
ut

Cap: 1.

ut ad ipsum accedamus ejus descendi, ut videre nris oculis possimus ea,
q deus manifestat suis, ut ita magis magisq penetremus in abdita ejus,
et reducta facie in ejus facie tq in speculo contemplemur gloriam
Dei, et simul hoc dicit quod videndum se suaq Cohere velit ijs,
q ipsum quaerunt, ubi Joh: 14. quidem amantibus se, q velit se ipsum
videre manifestare, sic simul vox hac habet vim trahendi, dum eos
invitando facit ut sequantur, ubi quando dicebat puella surge, ea sur-
gebat vi illius vocis, ita ubi quidem et Joh: 1: 25. plane ut in ere-
atione dicebat esto lux, et erat lux, ut notat Apostolus 2. Cor: 4. nam in
vocabo efficaci simul concipiendo et nova creatio; dum vero invi-
tat eos ut veniant et videant ubi habitet, et ipso fecit, q habue-
rit diversorium. Habitasse autem hic quidem videtur Nazarethae;
alijs Capernaumi. Nazarethae habitavit ratione maternae familiae, sic
Capernaumi cum Joseph, postq Nazarethae male est habitatum Luc: 4: 31.
unde Capernaum urbs et civitas ejus dr Matt: 19: 1. coll: Marc: 2. Matt: 17: 24.
Capernaum autem adjacebat ripae Jordanis ubi in lacum Genezareth se effun-
dit, ita ut Jordanem transire debuerit, agens quippe ab altera ejus ri-
pa, ubi baptizabat Joannes. Quando itaq Matt: 8: 19. scriba respon-
debat, vulpes habent foveas et aves nidos, sic filius hominis non habet ubi ept
reclinet, fecit se non habere domum propriam, eumq docere vult, nihil
terrestre quaerendum ei ab ijs, q dicti ejus ei veliat, sic potius ora abnegada,
tq et pergini sicut in terra, et aliam patriam quaerit, videtur e Scribae ille
xtm fecisse secundum Judaeorum de gloria Messiae terrena; ubi tales erant illi
qui, q panis eius ipsum sequebantur Joh: 6.

Sed hos ad diversorium suum invitat quippe descendi cupiedos, ut fecit
se in tm doctorem illum ei, q eos viam veritatis docere posset, sic et q
mansionem ostenderet. sic quando locum tm in indicabat, voluit ipsos sequi

nixos eius bonitate et ductu, uti ita Abrahamus à deo vocatus, nescie-
bat, quo veniret, ut notat Apostolus Heb: 11. Neque vero haec invitatio vel illo-
rum obedientia frustra fuit, venerunt enim et viderunt, ut habitaret, et
apud ipsum eo die manserunt, ita ostenderunt se et discendi cupidos
esse, et illius verbis confidere, proculdubio enim desiderium illud in corde ipsorum
accensum impellebant eos ut cuperent cum Christo esse et commorari, et ex
eius ore dictam audire, uti Apostolus ostendit omnia pro Christi cognitione tanquam stercora
contemnenda esse Phil: 3. et ita dum propriae habitationis vel oblivi-
scuntur vel eam negligunt, saltem ostendunt ut cum Christo scimus habitationem
terrestrem relinquendam esse, et hoc melius esse Phil: 1. bonum quippe est Deum
propinquum esse Ps. 73. et Jacob: haec adhortatio cum promissione est, appropin-
quate Domino et appropinquabit vobis cap: 4. quod experti sunt, admisit enim illos
in domicilium suum, et ita eos accepit ut apud ipsum manere ipsis
jucundum atque utile esset: Manserunt enim apud ipsum.

Non dubium est, quin eo tempore, cum ipsis locutus fuerit de mysteriis re-
gni coelorum, et ex Mose et prophetis demonstraverit se esse Christum; In sequen-
tibus enim patet, quod Andreas tanquam ea de re convictus, confiteatur, invenimus
Messiam v. 42. quod ipso ostendit se talem, qualem promittit Matt: 11: 28, 29.
et simul ostendit, quod mansio parata sit illis, qui delectantur eius consor-
tio, et quod semper cum ipso futuri sint, ubi ipse est, uti praeabatur Joh: 17.
ut fieri nequeat, quin illi quoque, qui Christum sequuntur, nunc ubi praevit, et quaerunt
ea quae supra sunt, ubi ipse est, et inveniant quietem et domicilium illud
non manufactum, ubi non amplius tanquam peregrini, sed tanquam domi apud Dominum
erunt 2. Cor: 5.

Itaque Christus ipsos retinuit suavitate doctrinae suae, ut proculdubio experti fue-
rint id quod Petrus in monte, bonum est nos hic esse Matt: 17: 4. probabile
enim est, illos noctem illam quoque illic mansisse, hoc enim phrasis videtur in-
nuere, quod non fuerint reversi domum ista die, sed postero demum, erat
enim hora decima, ut non nisi dehorium superesset.

Disci-

Discipulorum illorum, postq ita apud xtm fuerant, nunc exhibet mores Eglista, dum porro docet, qoo ipsi à xto instituti, studueriat qq alios ad xtum adducere: Andreas e. frater Simonis Petri, unus ex dplis Joais, et nunc xti, fratrem sum qrit, et inventum erudit de Messia, tq. incedens oibus lætitijs, q. re mxa inventa, invento Messia. Hic e. dum Simonem invenit, cum eo colloqtr de ijs q viderat et audiverat, uti hoc ē signum spus inhabitantis, q xtm baptizaturum pmiserat Joaes, ut docet Aplus 2. Cor: 4: 13. Credidi sc. per spm fidei, ideo loquor; Atq ita repsentantr fideles tpre manifestaois xti Es: 2: 2, 3. Et ita ostendunt amorem xti postulare id et amorem xxi, ut oem opam adhibeamus ut deus n p nos tm, ss p multos alios glorificetr, et multi nobiscum fruantr favore dei.

Cap: 1.

V. 40.

Id a. q de xto testatr Simoni, ē, q sit Messias, sc. tamdiu exspectatus; nihil e. magis occupabat ajos Judæorum q exspectao Messiæ scdm pphias, ut docet tota hria Eglica. Quæ exspectao illo tpre tanto vehementior erat, qnto ppius adee docebant signa tprum et maxa beneficia à Messia exspectabant, adeo ut in exspectaoe Messiæ exspectao consolaois Israelis ut loqtr Scra, et noverant Messiam multa ipsos edocturum qq huc usq ignorata ut patet ex Joh: 5: 25.

V. 41.

Quando a. pfitetr se invenisse Messiam, innuit pculd: se in ipso repisse signa Messiæ, ita ut q pdixerant de Messia Moses et pphæ, id in ipso verum sit. Illa a. ea erant p q demonstrabat se ee Messiam illis sc. characteribus insignitum, qbus signari ille et obsignari à deo debebat: ea q requirebantr in Messia n qcunq ss illo, q oppositè ad oes unctos κατ' ἐξοχὴν unctus ee debebat: q κατ' ἐξοχὴν debebat ee n tm rex, ss et Sacerdos et ppha, q erat p unctos V. T. adumbratus: Nam pphæ oes de regno Messiæ, sacerdotio eus ac lege ac dra multa cecinerant, et qdem de regno Messiæ nulla pt

ee

ēē dubitaō, cum tam disertè Messias unctꝰ dicatꝫ sup Zionem montē sanctitatis Dei Ψ. 2. et 110. regnare sceptro potenti inr̄ hostes suos, et in eo occupati st̄ ꝓphæ, ut regni illiꝰ thronum, leges, privilegia, subditos, oīaq fata accuratè describant: q̄ singula recensere n̄ ē hujus loci.

Eundem Messiam Sacerdotem futurum eodem Ψ. 110. disertè satis dr̄, et eo respicitꝫ Dan: 9. q̄ndo exscindendꝰ dr̄, ut adducat ēam justiā etc. Atq ita inungatꝫ, priori destructo, novum sanctum sanctorum, atq initietꝫ sacerdotium novum; Petrꝰ hæc duo conjungit, q̄ndo dicit ꝓphas scrutatos ēē tpꝰ passōum et gloæ eꝰ 1. Pet: 1. nam pati debuit scdm Mosen et ꝓphas et ita intrare in gloām suam Luc: 24: Purificaōem inq̄ peccōrum facere ꝑ se ipsum tq. Sacerdos, ut ita consederet ad dextram Majestatis in coelis Heb: 1: 3. Et eundem ꝓphām fore, supra vidimꝰ.

Cum Ei vox uncti s. xti regibꝰ, Sacerdotibꝰ et Prophis tributa fuerit, q̄vis hi n̄ ꝓpriè uncti legantꝫ: certè patet ob illa officia n̄ tm̄ J xtm̄ s. Messiam vocatum ēē, ss et q̄a priorum officia, eꝰ officium adumbraverant, uti ita et pascha vocatꝫ etc. uti ꝓlixè docetꝫ in Epl. ad Hebræos.

Sed simul patet, q eo ipso confiteatꝫ hanc veritaēm ad consciam suam manifestatam ēē, et se ab ipso xto de ea convictum ēē ex Mose ex ꝓphis; Eo e fine cum xtm̄ secutꝰ fuit, ꝓculd xtꝰ q̄q q jusserat ut se sequeretꝫ, ipsum de eo q̄q erudivit ex Mose et ꝓphis, uti dplos illos Emauntem tendentes. Unde patet q̄ raōe Deꝰ agat in fide danda, ita sc. ut ꝑ verbum et institutōem fundetꝫ et firmetur fides, uti Aplꝰ dicit, fidem ēē ex auditu; Potuisset e. alias xtꝰ statim fidem cordibꝰ illorum infundere, etsi ipsum n̄ fuissent secuti. Et cum secuti eum fuerint, et apud ipsum manserint, n̄ ē ambigēdum, qn ab illo argtis convicti fuerint, ut inde orta sit hæc confessio

fessio, invenimus Messiam ꝛ deprehendimus Mosen et ꝓphas de hoc vaticinatos ēē. ſs patet qōo egerit cum fratre suo, duxit eum ad Jesum, ut et ipse ab eodem Magistro eandem veritatem disceret: Exptus se Jesum n̄ docere ut Scribas et Pharisaeos, ſs cum efficacia et demonstrāōe ſpus et potiā; ꝓculd: e. id et ipse exptus fuit, quod dpli illi quum cor incalescebat, et movebatur miris modis, q̄ndo xtus ipsis Scrās explicabat: Ea de cāa ad hunc doctorem eum duxit, ut q corda docere poēt et q felectere vellet; Atq adeò noluit illum fide implicita sibi credere, ſs ipsummet videre et audire et inq̄rere (ut dr̄ de Beröensibus) an haec ita se haberent, nam sane vera fides niti debet testiō dei, et qcqd n̄ tq. ipsius dei verbum recipe pmus, illud v̄ ab ipso deo et xto audientes, v̄ ab ijs qs ipsius nōe loq certo scimus. Fides nr̄a n̄ ē dīa ſs huāa.

Hic itaq vidimus aliq mōo id impletum qqs q legr̄ Es: 2: 2, 3. eamus ad montem dn̄i, ut ipse nos doceat de vijs suis, nam ꝓculd: cum duceret fratrem ad Jesum, simul plura ex ore Jesu discere cupivit, et dum fratri ꝓdicavit, ipse ꝓficere: qōo instituendū ē ijs, q xtm annuntiant, ut ne dum alios eo dirigunt, ipsi n̄ accedant, uti multi alijs viam ad Jesum monstrant, neq ipsi tn̄ in ea ambulant ꝛ dum alijs ꝓdicant, ipsi reprobi fiant vid: Rom: 2: 17. et sqq. Itaq Andreas simul cum fratre ad Jesum abijt, et ita ostēdit amorem Jesu et vlptaem, q caepat ex colloqo cum illo, qōo expressit indolem eorum, q describuntur 1. Pet: 2: 2. et sqq. Nam sanè deo appropinq̄re pijs bonum ē, ꝓsertim q̄ndo expiuntur deum appropinq̄re ad ipsos, et se ijs manifestare, et secretum ac foedus suum revelare. Neq frustra ē labor eus in dn̄o, xtus e. ab illis, dum eum q̄rebant, inventus ē, uti eos ipse antea q̄siverat.

Jesus

Cap: 1.

Jesus e. Simonem intuens docuit, et q illum noscat, et q graam
V. 42. invenerit in oculis eius, multumq mutandus eet ab illo q amor erat.

De statu eius presenti dicit, q sit Simon filius Jonae n Joanis vel Johannae ut qdam volunt, noen e Jonae inr Judaeos usitatum fuit.

Fuit a. ille incola Bethsaidae.

Qua raoe dum ipsum compellat ostendit in se ee cognioem vulgari majorem, fle e. patet, q nec illi xtus, nec ille xto de facie antea notus fuerat, q raoe statim voluit tq miraculo qdam in ipso excitare attentoem. Notandum a. q noen illud Jonae, eius filius erat, illi qqs pphae datum fuerit, q multa tn cum Petro habuit communia, nam uterq fuit legatus ad Gentes, uterq divertit Joppam, coll: Jonae 1. et Act: 10. uterq qqs singulari pecco insignis e.

Sed imprimis notandus sermo xti, q graam illi pmittit, dum noen mutat: Cephas e. posthac noiari debebat s. πέτρος. Nois mutao pculd: ut e cum authoritae aliq conjuncta, ita rerum mutaoem scat, uti notum e explis V.T. illis noa mutata fuisse qrum status mutabatur, ut in Abrahamo, Jacobo, Salomone, alysq Marc. 3: 16. id clare patet.

Noen a. q Simoni dabatur a xto e Cephas: q Syraicum s. Chaldaicum e, ut respondet Hebraeo ꝺꝺ. Jerem: 4: 29. Job: 30: 6. notat rupem; Graeci addunt 6. qoo adjectivum fit. Non pt dubitari qn hic respiciatur ad ordinariam nois scaoem x qa innuatur smltdo aliq cum reipse, v schesis ad rupem, atq adeo qn Cephas vocetur, v qa rupes ee debebat, v qa rupi inaedificari. Esse debebat rupes eo sensu q Dr Gal: 2: 9. qsdam ee σύλος, nam sane Petrus debebat ee σύλος, et ipsius ministerio et verbo Gentes converti. Praeterea ipse debebat firmari in fide, ut staret et psisteret cus varias tentaoes: sz n debebat illa petra cui inaedificatur Ecclia; Ea e. e xtus, nam

Cpter

Cap: 1.

Ipsum illum nemo aliud fundamentum ponere potest 1. Cor. 3: 11. Is est solus fundamentum Apostolorum et Prophetarum, cui petra et Ecclesia domum Dei superstruxerunt Eph: 2: 20 — 22. de quo Ps. 118: 22. et Is: 28: 16. Ferme est, nam ne nos ignorare potest Christum solum esse efficiens salutis eiusque ad salutem et necessitas, facta est nobis a Deo sapientia, iustitia, sanctificatio et redemptio 1. Cor: 1: 30. Is est non dux est, et dia creavit verbo potentiae suae, eodem portat Heb: 1: 2, 3. atque quo est Mediator, sponsor, Sacerdos et rex Ecclesiae suae eam a tum verbo gratiae et per Spiritum suum docet, regit ac ducit, ps et dextera potentiae suae tuetur ac conservat in medio hostium suorum, et ex hostes desque bestiaeque, ex voracitate potentiae, benignitate, meritis, intercessione fidelis quis et tota Ecclesia secure et tuto per charitatem, fidem et spem innixa est, adeo ut portae inferorum non possint ei praevalere, quae superiores, divisae dex rupes, clypeus, arx, turres, potentia, vacuatio et quae est ex gens plura. Haecque non potest Petrus cum Christo habere communia, unde duo illa accurate distinguunt Matt: 16: 18. tu es Petrus, et super hanc Petram seu eam quae confessus es, aedificabo Ecclesiam; unde luce patet, distinguendam esse faciem ovium Petri et petram, et viam petram pertinere ad Ecclesiam quae aedificanda erat petra; atque adeo nomen Petri illi conferebat in relatione ad petram, et eodem modo illum a petra Petrum vocatum esse, ubi a toto Christiani appellantur; adeo ut fieri, quae ille habeat communem cum petra, et ut unus lapis illi petra aedificatus sit. Si petra alio quodcunque sensu vocandus sit Petrus, petra et lapis scandali et offendiculi vitari potest, non tum ideo, quod ipse aliquando dicto et Paulo offendiculo fuit, quae quemlibet posterioribus Ipsius a Petro, ps sua et falsorum doctorum culpa ad hunc lapidem offenderant, dum descendentes veram petram et rupem ad falsam hanc confugerant, et a Christo ps Petri fictitiam facessiam, quae dictata habuerunt quae facto fidei et pietatis. Atque ut

hos

hos mittamus, patet in mutatione hac nominis promissionem esse tum de ministerio Petri, tum de eius in Christum fide, et per potentiam Christi ad salutem conservatione, quae ~~[illegible]~~ utrumque impletum est, quando datae illi sunt singulari ratione claves regni coelorum, ut illud aperiret Gentibus Act: 10. et 15. tum quando Christus pro ipso oravit, ne fides ipsius deficeret, et ipsum alias ad lapsum tam pronum, potentia sua in fide conservavit ad salutem. Sed in hisce hoc quoque notandum est, quod Petrus ad Christum adductus sit ministerio Andreae prius vocati, ut innueretur non esse tantam Petri prerogativam, quam illi vindicant Pontificii. Praeterea in mutatione nominis et commemoratione et oppositione status praesentis et futuri sanctatur quod nil habeat, quod non acceperit, sed quicquid futurus sit, id futurus sit per gratiam J. Christi. Praeterea in eo emblema quidam est conversionis regrationis et adoptionis, per quas homo desinit ~~[illegible]~~ esse is, qui est, novamque accipit tum naturam, tum nomen et statum, uti fle patebit, si qualitates, status et nomina hominis naturalis comparentur cum natura, statu et nominibus viri Christiani. Et supra monuimus in adoptione nomina mutata fuisse, et commutatum nomen familiae nativae cum nomine patris adoptivi, quod hic illustri exemplo confirmatur. Denique quando Christus dicit, tu es talis nunc, et ita vocaberis posthac, manifestat potentiam suam, per quam ipse non tantum ut propheta promittebat futura et praedicabat, sed et conferebat: Illud e. tu vocaberis si recte interpretemur, idem est, ac si dixisset tu eris Petrus, uti deus vocando rem facit ut sit.

V. 43. Post Petri hanc vocationem narrat Eglista vocationem Philippi et porro Nathanaelis.

Quod attinet vocationem Philippi, eius occasio narratur iter sc. Jesu in Galilaeam; Et tempus postridie sc. postquam Petrus vocatus erat. Haec illo ordine gesta videntur, ut 1. Christus cum instaret tempus ministerii ipsius Nazaretha profectus fuerit in desertum ad Joannem, ut ab illo illic baptizaretur, inde ductus fuerit a spiritu S. in desertum ut illic post 40. dierum jejunium tentaretur a Satana; inde vero reversus ad Joannem fuerit, quando

tres

Cap: 1.

tres illi vocati fuerunt: postremo vero redierit in Galilaeam, in q̃ ite-
nere vocavit Philippum, et eꝰ ministerio Nathanaëlem.

Itaq; in illo itinere in Galilaeam invenit Philippum, cumq; voca-
vit. Quis Philippꝰ fuerit, et unde, dr̃, sc. à Bethsaida, atq; ita Ga-
lilaeꝰ, in ea e. fieꝰ ille sitꝰ fuit, q̃ n̄ sine caā putandum ē annotari,
ꝫ consilio; ut pateat impleri tum caepisse ꝓphiam Es: cap: 9. de terra
Zebulon etc. q̃ impleri caepit, q̃ndo Xtꝰ vera lux mundi illic luxit, ma-
nifestando mysteria regni coelorum, qq̃ n̄ oēs aeq; luce illa delectati
fuerunt, neq; in illa ambulaverunt ut illis exprobratꝫ Matt: 11: 21.
Et ita casu qq̃ n̄ videtꝫ ꝯtigisse, q̃ Philippꝰ Xto obviam factꝰ fuerit,
ꝫ oīa dirigente eꝰ ꝓvidēa, q̃ facit, ut oīa fiant sc̄dm consilium vltais
ipsiꝰ. Itaq; invenit Philippum cum ab eo n̄ q̃rerētꝫ, ut in eo qq̃ eēt
typꝰ vocaōis eorum à qbꝰ inveniri volebat, dum ipsum n̄ q̃rerent ut
loqtꝫ Esaias.

Sed ipsa eꝰ vocaō notanda ē, ut in q̃ se manifestat vorticordia
Xti, vis et verbi eꝰ potēa, q̃ndo illum vocans facit ut seqtꝫ qq̃ inq-
ens sequere me. Hoc e. verbum efficax fuisse patet ex sequentibꝰ, se-
cutꝰ e. ē Xtm, et alios ad Xtm adduxit. Non ē putandum hanc vo-
caōem n̄ fuisse nixam argtis evidentibꝰ, etsi in ipsa ꝑsona magna
adhuc fuerit ignorīa circa multa, q̃ postea adhuc edocendꝰ erat ut
statim videbr̃. Praeterq̃ e. q̃ eo tpre pij exspectarunt consolaōem Is-
raelis, et cōmunis fama eēt isto tpre Messiam nasciturum, et ipse
Philippꝰ ex Mose et ꝓphis sine dubio cognoverit signa q̃dam tprum in
qbꝰ et characteres Messiae, q̃ venturꝰ erat, ut patet ex ℣. 46. hinc
cum n̄ videatꝫ ignorans eorum fuisse, q̃ Xtꝰ in illo tractu faciebat et
loquebatꝫ, ea conferens cum ijs q̃ ex Mose et ꝓphis noverat, cognovit
illum ēē Messiam, descriptum à Mose et ꝓphis, uti ex eodem ℣. 46.
liquet. Utut a. ita fides illa nixa fuerit evidenti argto, tn̄ n̄ ē
dubi-

dubitandum, qn illuminatus fuerit à Spu S. ut ea illgeret, et incli-
natus, ut lucem illatus sey vellet. Hoc q mõo factum e, ut dum Dus
juberet ut ipsum sequerch, fecitq; qpp fuerit. Quam re gratis ajudi-
benda e dei potia q habit ut convert hõs Cant: i: convertit ut con-
vertatur Jerem: 31. q trahendo et docendo facit ut veniant Joh: 6.
ex q loco tq. bg commentario patet hanc tractationem cum dõo conjuncta
ee, et deum docendo trahere, et trahendo facere ut hõs veniat ad
Xtm, et in ipsum credat. Paulus qpp 2. Cor: 4: 6. rem illam egregie
tradit et explicat, doceas et fieri eo mõo, ut quãdo olim ad dei jussu
oriebat lux ex tenebris, sic in cordibus lux oriatur cognitionis gloriæ dei in
facie J. Xti. Is imperatis singulare q e in potentia illa vocãe,
q Deus ipsam vitam intimè afficere et flectere q vult bg sicut
aquam, et amorem suum in illud effundere Rom: 5. cor lapideum tol-
lere et indere cor carneum etc. Ezech: 11. Jeremias ad vocat ano verbo
inscribere legem cordibus, q fit illuminando et flectendo cap: 31. Neqs
et putandum e hic notari res circumstãtias et ea ex ligna, dicta et facta
q conjuncta fuerunt in hac vocatione efficaci; factum e vocationem hanc, ut se-
quentia docent a fuisse sine evidentibus signis, et ijs qdem examinatis
fide stam Moisis et prophetarum.

In obsequio 2. patet, q hic sit vera cognitio Xti, q facit fe ut sequãr
Xtm, ut ipse docet cap: 6. q qsq Dedicavit à Patre, veniat ad ipsum.
Et sane ni cum obsequio conjuncta sit cognitio Xti, et cum amore eij,
q tam efficax sit, ut q cum hõs deserere potest mundum et Xtm sequi,
nunq e. Exemplum et vim veræ fidei qpandit Apls Heb: 11. in Abraham,
q vocatus a deo, ipse obedivit, et se referret q veniret, et in Mose,
q opprobrium Xti habuit thesauris Egypti, et reliq, q referunt Heb:
11. taceam. In universum pronuntiat Apls 1. Cor: 8. q si qs à amet,
nihil cognoscat ubi oportet vv. 1, 2, 3.

Ut

Ut vero pateat, qs fuerit Philippus, patria eius narratur, qui habuit cum Andrea et Petro communem, Bethsaida sc. eo ut videt fine, deum noluisse ex sapientibus mundi et doctoribus legis vel Synedrio magno arcescere sibi ministros, tum ut potiora praedicationis dei esset 1. Cor: 1. tum forte ut doceret Cathedram Mosis abrogandam esse, et legislatorem cessaturum secundum id quod praedictum erat Gen: 49: 10. et secundum promissionem Jer: 31. non docebit quisquis proximum, quia non amplius posthac labia sacerdotis custoditura erant sapientiam Mal: 2: Certe putandum est Christum in initiatione regni sui factis suis et dictis simul eius naturam et fata voluisse adumbrare.

Cap: 1.

V. 44.

Sed uti Philippum vocavit, statim patet ad quem finem eum vocavit, ut esset nempe minister eius in propagando regno suo, quod factum Philippi circa Natanaëlem docet. Ubi occurrit 1. quomodo invenerit Natanaëlem. 2. sermo eius ad Natanaëlem et confessio de Christo. 3. Natanaelis exceptio. et 4. Philippi responsio.

V. 45.

Invenisse dicitur Natanaëlem, procul: secundum dei consilium qui voluit secundum electionem eam Natanaelem nunc vocari ad communionem Christi; Et ut videtur fuit mutua quaedam inter ipsos cognitio, neque e. peregrinus illi fuit, sed Gentilis sc. ex eadem Gente, fuit e Cananaeus.

Quod attinet ipsum sermonem; In eo est confessio de Jesu, sed erroribus adhuc contaminata ratione circumstantiarum. Confessus est Jesum esse illum, de quo scripserat Moses et prophetae: sed vocat eum filium Josephi et Nazarenum, ut videtur, ignarus adhuc Jesum ex virgine natum fuisse et nasci debuisse, vel saltem ad id non attendens. Praeterea, si, ut verba videntur innuere, Nazarethae natum putavit, aberravit quoque circa locum nativitatis Christi, quem Michas praedixerat Bethlehemum esse; In ipsa tamen substantia rei non erravit, quod Jesus esset Christus ille promissus à Mose et prophetis. Inde patet illud, quod fides nostra vera esse potest, etsi imperfecta; Et quod ea sit conditio huius vitae, ut fatendum sit nos ex

parte

parte cognoscere et hq. in aenigmate etc 1. Cor: 13: 12. Porrò Deum
n simul et semel omn̄ dare cognitionem, ꝑ requi ꝓfectum, et eo fine stu„
dium et ꝓgressum ab initijs sermonis Jesu ad τελειότητα ut docet
Apls Heb: 5. et 6. ad q requirit τὸ ἐξεόνων in Mose, ꝓphis, Apls
et Eglistis et ἀναχωρήσεα eorum, q̃ audiunt et fiunt in mundo, eorūq
debitum examen.

N. 46. In hac de Xto confessione erat aliqd, q Nathanaeli movebat Jesu„
pulum, illud sc. q dicereth ēe à Nazareth; hinc egerit an ex Naza„
reth boni aliqd ēe potit? Proculdr Nazareni (ut hic patet) nec à
Dro, nec à virtute domodum commendabiles fuerunt, ita ut nil
inde egregij expectari poēt videreth; hocq Nathanaeli fiscipulum mo„
visse videth, in q valde hallucinatus fuit, ut q ex loco voluerit
judicari de Cristia, virtutibus, dotibusq ejus, cum tn id pendeat à dei
arbitrio, q vilissa pt ad summam evehere dignitatem, et q plerūq
(ut ēg tum potia, tum gtia illustrior fiat) solet eligere id q con„
temptum ē, ut omis gloia ad Deum redeat, ubi ait Apls 1.
Cor: 1: 25. et ꝓx. q ipso simul in Nathanaele expta ē offendiculorū
et scandalorum, q̃ cursum Eglij impedire solent, q̃ plerumq petunt
ab externis circumstijs, qbus sibi vilis condio, q Xto adhaerent,
v et ministri ēg st; ubi ita argumētabant, q causabant neminē
ex Primoribus Xto adhaerere, ꝑ ꝓpter, q legem n cognoscat. Ita offen„
dit alios, q Xti ꝓpls plerumq ea condione sit, ut nil habeat, q
mundanos hoēs allicere pōt, ꝑ oia q̃ abstinere; quodqdem
ea ē voltas Dei, ut debeant fideles primo Xto ēe conformes in hu„
militate et passionibus, antequ ipsi conformes sint in gloia Rom: 8.
Alios offendit simplicitas sermonis crucis, q Xtm crucifixum an„
nuntiat, et qq ēg anno qqp depicet gloiam et summam pratem
qa tn ea n ē ita παραστατικὸς, ꝑ ab ijs tn cognosci pt, q

Jesu„

Cap: 1.

fruntur Scras, et habent oculos mentis illuminatos, hinc ñ ita affi-
cit eos, q ea tm spectant, q antè oculos st. Atq ita plerumq hoes
offendunt circumstijs qbusdam, ñ examinantes veram ideam regni xti,
q ñ è cibq ò potq, ò ed mundi hq pompa, sb justitia, pax et gaudium q
spm S. Rom. 14: 17. à q Judaico et errore ñ melig liberari pnt, q
si qpig xtm contemplent, eumq videant et audiant, atq ita in in-
teriora regni eg penetrent, s. ut è Ps. 73: intrent in sanctuariũ
ut illuc ea rite examinent.

Et hoc mõo Nathanaëlem à Judaico liberare studuit Philippus, qn-
do illum invitavit, ut ad ipsum xtm veniret, et videret, qs qlisq
est. Et hæc unica è via ad veram cognitiõem, ut qs ad xtm veniat,
eumq audiat in verbo loquentem, nunc e. ñ dat eum audire psentẽ;
Hoc e. illud è, q xtus docet Matt: 23. q ipse unicus sit magister: ita
de ipso dr, q data illi fuerit lingua eruditorum, q potit verbum log
in confesso ad ẽg fr. consolaõem et institutõem Es: 50. Itaq ea è
cur ypha voceb et Apls τὰς ἐπιστολικὰς Deut: 18: Heb: 3: qa ipsig
verbum ñ tm dignum è, ut illi adstipulemur, sb qa ipse facere pt
ut adstipulemur, pt e. cor docere, et legem inscribere cordi. Quo mõo
fieri debeat in hoc ministro xti Philippo manifestum fieri institutõem
ministrorum q se ñ sufficere ad ingenerandam fidem, sb accedere dẽ
institutõem ipsig dei ac xti, ut ea raõe sint fideles docti à deo Iro,
διδακτοὶ Es. 54. Joh: 6. inde Apls q fefsg è frustra Paulum plantare,
a. Apollinem humectare, ñ deg det incrementum. Hinc Philippus s. agno
scens suam ad illum convincendum impotiam, s. ut ipsig xti psuasum
pbaret, q de ipso dixerat, respondet ad hoc dubium veni et vide.
Deniq eo ipso docuit, q fides ñ debeat niti aliorum testio, sb veritas
demonstrari ad cujvis pprian conscia. Et fanè hæc demum fides
digna è ideaa raõali, q raõe nitit et argtis, ut habeat raõem
ἐλέγχου s. conclusõe ipsa claris principijs. Hinc abiqp suadent Apli

id

N. 47.

id, q hic Philippus, ut quis exploret oia et bonum retineat 1. Thess. 5: probent τα διαφέροντα ea q differunt et pstantiora st Phil: 1: explorent spus an ex deo sint 1. Joh: 4: Eoq fine studeant habere exercitatos sensus in Scris ad discretoem boni et mali.

Itaq hoc quoq ajo ad xtm accessit Natanaël ut videret et audiret. In q accessu occurrit 1. de illo xti testium. 2. Natanaëlis admiraõ. 3. xti argtm, q probabat testij sui veritatem et certitudinem. 4. Natanaëlis fides. 5. xti pmissio de ijs q futura erant tum in gre, tum in spe.

Primo e narratur Jesum, cum videsset Natanaëlem venientem ad ipsum, de ipso affirmasse, q sit verus Israelita, in q n sit dolus: xtus hoc adstantes dixit, ita tn ut audire illud (ut docent sequentia) Natanaël potuerit. Ipsum a. testium e de sinceritate et integritate Natanaëlis, q ijs verbis dr, q sit verus Israelita in q n sit dolus. Israelitam ee, e ee ex poteris Israelis, et ptinere ad pplm Israeliticum 2. pplm dei; ss eo moo (ut notum e) potuit aliqs ee Israelita, ut ptineret ad pplm dei externum, v et ita ut eet revera filius dei. Priori moo Israelitae erant oes qtqt nati ex Israele qad carnem, pcepta illa observabant, q ad id requirebantur, ut qs poet in ista politia impune vivere, et frui externis privilegijs possessoris terrae illius, accessus ad loca sacra et q eius gris fuerunt plura. Sed ea ndum sufficiebant, ut qs eet verus filius et haeres dei, ss ad id requirebatur pter externorum rituum observaoem, ut ex corde integro amaret deum et pxm, et in fide pcepta illa observaret. Itaq qndo xtus dicit q sit verus Israelita, daret q utrumq in illo repiatur, sc. q externe legibus illis se subjiceret, et q fidem et charitatem haberet sine dolo, q ipso innuitur ajam fidei et charitatis, atq adeo ois pietatis et religois sitam ee in cordis integritae

Cap: 1.

gritae et sinceritae. Hinc deus id ab Abrahamo postulabat, quando ipsum ad foedus suum vocabat, ambula coram me et esto integer Gen: 15: et quorum pietas laudatur, dicuntur deum secutum esse ex toto corde 1. Reg: 22: hoc postulatum dei est Deut: 6: amabis deum tuum ex toto corde, etc. repetitum à Christo Matt: 22. quibus locis nil aliud sentiunt quam cor ἄδολον sine dolo, et ita ἀκεραιόλης illa, quae commendatur Matt: 10: 16. Et contrariam eius vir cor duplex, cor et cor ψεῖν. Consistit a. sinceritas haec in eo, quod quisque ex vero judaeo animi sui propositum habet deo uni et legibus eius omnibus et solis se totum et omnia sua pro viribus sua ita tradere et subjicere, ut in nulla re sciens volensque et ἐκουσίως contra eius voluntatem agere. Hoc e. nisi adsit, non est cor integrum, ubi e. remanet voluntas et propositum aliter agendi quam deus vult, et in his id faciendi quod cum legibus dei convenit, et in aliis id, quod concupiscentias carnis, mundi moribus, et hominum placitis, is sane deo non adhaeret integre, sed cor suum partitur inter deum et alias res, isque non deo obsequitur, sed sibi ipsi, quia electione sua obedit, atque ita authoritatem sibi sumit de actionibus suis pro suo arbitrio disponendi, quod ipso absolutum dei dominium abnegatur: atque ita patet minimum in vera pietate hoc esse, ut quis saltem desideret in omnibus deo obsequi, et ut id faciat, studium adhibeat, atque ita ut omni studio se ipsum purgare velit ab omnibus inquinamentis carnis et spiritus, et perficere sanctificationem in timore dei 2. Cor: 7: 1. Et hoc est illud, quod solum deo potest esse gratum, et sine quo nemo deo placere potest, quia requiritur, ut, qui ad deum accedit, sanctus sit, ut ipse sanctus est; sanctus a. nemo esse potest, nisi imitetur dei sanctitatem, per quam deus seipsum semper amans non potest non velle agnosci pro unico domino et bono hominis, et ut talis coli et honorari. Haec est illa puritas cordis et manuum, quae requiritur in iis, qui, ut olim

Israelitae

Israelitæ typici ascendere volunt ad montem sanctitatis dei Ps. 24. quæ commendat Jacobus cap: 4. quæ puritas proculdubio dicit puritatem intellectus per veritatis cognitionem rectam, et veritatis sincerum amorem ac studium et eps sistendi servum justitiæ; hinc Apli id quæsitum, ut deus pacis sanctificet nos totos, et integer spus et anima et eps servetur irreprehensibile 1. Thess: 5: 23. et Heb: 13: 21. Et Aplus 1. Tim: 1. 5. affirmat hunc esse finem tys παραγγελίας amorem ex corde puro, conscientia bona, et fide non fucata, quæ in Scra ubique inculcantur. Unde et hoc patet, ad quale foedus deus Israelitas vocaverit, quales leges illis proposuerit, non ad foedus externum illos vocavit, sed ad internum, quod contrahitur per veram fidem et sincerum amorem dei et proximi, quæ lex spualis fuerit Rom: 7. certè non potuerunt placere deo externa Israelitarum opera, ipse enim non edit carnem, nec bibit sanguinem; hinc Salomo dicit deum cor postulare; et David deum delectari veritate in intimis Ps. 51. Et hæc est causa, cur Aplus eo respiciens dicat Rom: 2: quod Judæus is sit, non qui in apto, sed qui in occulto Judæus sit v. 28. Neque fieri aliter potest, cum deus scrutetur corda et renes, et spus sit qui velit adorari in spu et veritate Joh: 4: 4. inde et hoc patet, Xtm illum esse, qui ut dicitur de ipso Es: 11. adorari possit timorem dei, et non judicet secundum visum et auditum.

Hoc est Charactere ut se Messiam demonstrare voluit Nathanaëli, ita et is inde eum cognovit.

Quotquot est unquam vere recensiti fuerunt in pplo dei, ea de causa inter eos recensiti fuerunt, qui essent sine dolo, ut quivis in id maxime incumbere debeat, ut cor habeat integrum, et cor ipsius ipsum non condemnet, sed dicere possit cum Petro, domine tu nosti omnia, tu nosti quod amem te Joh: 21. et ut Psalmista, explora me, an apud me sit perversa via et duc me in via æna. Hoc autem in nobis locum

cum habet, quando unum habemus omnium nostrarum actionum finem, unam legem et normam, unum principium, communionem dei, eiusque gloriam, legem dei, et amorem ac timorem dei.

Cap: 1.

Hoc et Nathanaëlem in admirationem rapit, quod non tantum ipsum noscet externè, sed et cordis integritatem, undè quaerit, unde ipsum noscat? Cum satis pateat, non intercessisse inter illos consuetudinem aliquam et familiaritatem, et ne de facie quidem sibi notos fuisse; undè vero ex aliorum relatu eum nosse debebat, vero ex dei revelatione, vero ipse talis esse, ut possit cor scrutari.

V. 48.

Hinc Christus posterius illud novo argumento confirmavit, ostendens quod ipsum viderit sub ficu, antequam Philippus eum vocaret.

Non est improbabilis eorum conjectura, qui putant Nathanaëlem illic sacra peregisse, et in secessu meditatum vel precatum fuisse ut verum Israelitam, qui non ut Pharisaei in vicis precatus fuerit et plateis ut videretur, et laudem haberet apud homines, sed in occulto, ut laudem haberet apud deum: Neque enim alias tam mirum fuisset, quod viderit eum illic Christus, nisi illic et in secessu fuisset et ea egisset quae soli deo cognita erant.

Quod si sit, inde patet, imprimis deo placere cultum illum, qui non fit ad ostentationem, sed qui in occulto illi praestatur.

Adeo ut utrumque in illo fuerit, et cordis sinceritas, et opera illi conformia, cum plerique Judaei tales essent, ut labijs tantum appropinquarent deum, cor longè à deo amotum habentes Es: 29: et Matt: 19. et bona opera externè agerent, ut viderentur et laudarentur ab hominibus.

Sanè deus ubique est, et oculus eius omnia penetrat, atque adeo qui hoc credit, is in occulto deo potest cordis sui desideria aperire: deus non est surdus, ut audire non possit, cogitationes cordis novit ut loquitur Psalmista,

antequam

anteq ascendant in labia. Et hoc ē fndtm oīs cultꝰ spūalis, q Deꝰ in occulto videat, et scīo tpre occulta cordis manifestaturꝰ sit; ita ut ea de caā et attendendum sit ad occulta qqꝫ, et cogitandū ut ipsi Ethnici agnoverunt, nos nq solos ēē, ꝫ ubiqꝫ expositꝰ oculꝰ eꝰ, coram q nihil occultum ē, ꝫ oīa nuda et apta Heb: 4:

Hoc vero Nathanaëlem convincit de eo q dixerat Philippꝰ; unde erumpit in hanc confessoēm; Tu es filiꝰ ille Dei, Tu es Rex Israelis.

V. 49.

Priora Ē habent argti instar, q nitit Nathanaëlis fides. Videri poēt fides illa n niti solido argto et hanc gelusoēm ex hoc pmissa n rectè ab ipso deduci, cum et potuerint hoēs revelare arcana, deo sc. eis ea revelante. ꝫ n ē putandum, q solo hoc argto motꝰ edidit eam confessoēm, ꝫ q pculd: plura hic ꝯcurrerint, sc. signa tprum docebant xtm adventurum; erat communis oīum exspectaō. Praterea illgebant Jesum se q tali gerere, et Philippum eum q tali habere. Itaqꝫ cum eo tpre, q debebat venire Messias, hic q Messia se gereret, hocqꝫ miraculis confirmaret, concludere poterat Deum hoc tpre n ēē confirmaturum pconium hoc miraculis, nī verum eēt. Et pterea cogitari debet hic Nathanaëli obtigisse illuminaoēm Sp. S. q fecerit ut argta ea, undè cognosci xtꝰ poterat, aīo eꝰ occurrerent, atqꝫ adeo de illo dicendum ēē id, q respondebat Petro xtꝰ eandem confessoēm edenti Matt. 16: 16, 17. q cara et sanguis hoc illi n revelaverit, ꝫ Pater coelestis, cum verum sit ex Xpli sentia, neminem xtm dnum vocare poē nī p Sp. S. 1. Cor: 12: 13. adeo ut n mirum sit, eum subitò cognovisse xtm, et in eum credidisse, atqꝫ adeo qqꝫ locutum fuisse, unde patet, q raoē, ubi Deꝰ oculos aperit, ea q antea obscura erant, et meris tenebris involuta, clara fiant et manifesta, et qāo q olim dixit, ut ex tenebris lux exoriret, facere qqꝫ poēt, ut accipiamꝰ cognīois gloā Dei in facie J. xti illuminaoēm.

Ipsa

Ipsa confessio Nathanaëlis Et ē, q Jesus sit filius dei, rex Israelis: Hæc ut patet ex varijs locis, mr se alternant in N. T. ēe Xtm ēe Messiam v ēe regem Israelis, v ēe filium dei conf. Matt: 16: 16. Joh: 6: 69. Act: 8: 37. 9: 20. aliaq loca, de qbus plixius in dissertaōibus de graōe filij, ubi, ut supra qq monuimus, ostendimus, filium dei ēe nihil aliud ēe, q deum in carne manifestatum, h. ē. Messiam et regem Israelis: unde illa qq alternant ēe filium hōis et ēe filium dei, qa utrumq dicit naa dīæ et hūaæ conjunctōem, adeò ut filius dei qq sit filius hōis, et filius hōis qq filius dei, ut tm hoc v illud ppius respiciat alterutram nāam. Cap: 1.

Hanc vero fidem, q spus in ipso opatus fuerat, approbat Xtus, et se confirmaturum novis argtis pmittit V. 50, 51, 52. pollicetur. q q ppeà crediderit, qa dixerit illi, q sub ficu eum viderit, majora hisce sit visurus, neq ipse tm, ss et alij sint visuri coelū aptū, et angelos descendentes et ascendentes in filium hōis. V. 50.

Majora dum pmittit, ostendit hoc opus magnum ēe, indicare secreta cordis et scrutari renes ac corda, atq adorari timorem Dni atq adeo indicium ēe magnitudinis Xti: Attn majora miracula n qdem in se, ss in ordine ad hoem et ad eum plenius convincendū, exspectanda ēe, et hæc opa majora st oīa q Xtus fecit, et q in eus noē facta st, tum in diebus carnis eus p ipsum et ministros eus, tum post eus in coelum adscensōem. Quorum primum illud fuit, q cpte sequenti factum narratur in Canaa Galelæa et q plura eus gris recensentur in hria Eglica. Sanè si ea oīa in unum conferantur q facta st à Xto et in eus noē, patebit, Xtm q pmisit, implevisse qq: Et in spēe id, q V. 51. memoratur, ubi pmittit coelum aptum iri, et angelos descensuros et ascensuros. V. 51.

Videtur Xtus respexisse verbis illis ad id, q legitur in hria Jacobi

Gen:

Gen: 28: 12. q in visoē videbat scalam à terra in coelum pro-
tensam, in eꝰ summitate Deꝰ consistebat, et ꝑ q angeli ascen-
debant et descendebant, q̃ndo oīa comparantꝫ q̃ comparantꝫ in
illa hr̃ia Jacobi cum eo, q ē in xt̃o, vix dubitari pt̃, Jacobum
fuisse xt̃i typum, et ita Jacobꝰ obnoxiꝰ ꝑsecuōi et metu plenus
etc. adumbrare potuit xt̃um fratrum suorum ꝑsecuōi obnoxium:
dormiens et somnians xt̃m mortuum et sepultum. Per scalam ad
coelum extensam, q venerit de coelo et se exinaniverit, et tum
angelos ēt habuerit sibi ministrantes, ut sæpè illi adfuerunt,
hr̃ia Eglica teste. Et iterum, q ꝑ mortem viam sibi in coelum
fecerit, et in illud rediturꝰ sit, ubiq ut Deꝰ se manifestaturꝰ,
glorificandꝰ q̃ppe ea glōa, q habuerit ante jacta mundi fnd̃ta,
ita ut Angeli tum ab illo ut Archangelo sint mittendi ad mini-
sterium eorum, q hæreditaturi st̃ salutem Heb: 1: 14. et ad ipsū
ut judicem et dn̄um, mandato eꝰ execuōi mandato redituri tq.
reddituri raōem ministerij sui.

Sanè q̃ndo coelum aptum fore ꝓmittit xt̃ꝰ, ita ut descendant
et ascendant Angeli in filium hōis, h. e. ad filium hōis, ut vox ἐπὶ
scare pt̃, notat xt̃ꝰ illum habiturum sibi ministros Angelos et
in terra ut descendere poēnt, et in coelo ut ascendere poēnt, atq
adeo ex terra in coelum filium hōis ascensurum ēē. Et utrumq
contigit, imprimis q̃ndo via ad coelum manifestata ē ꝑ ruptoēm
veli cp̃ris eꝰ, atq ipse post gloōsam resurrectoēm, videntibꝰ suis,
sublatꝰ ē in coelum, et ex illo effudit sp̃m suum, et misit Angelos
suos in ministerium suorum, majora illa opa visa fuerunt, et ea
opa argt̃m fuerunt, q filiꝰ ille hōis sit Dei filiꝰ: q n̄ sit merus
hōō, ss Deꝰ et hōō. Hinc ut ꝑ resurrectoēm ex mortuis Rom: 14: ita

per

Cap: I.

p ascensoem in coelum demonstratq ē filiq dei in potiā Heb: 1. et 5. cap: Idqs q hic Angelis dr̄, qōo factum sit et impletum, etsi hrīa n̄ nisi ex parte testetr, illgi tn̄ flē pt̄, qōo factum sit multis modis, cum deq potuerit p Angelos multa eorum opum, q̄ gesta st̄ in Ecclīa et circa hostes eq, patrare, dicuntr e. pollentes viribus ψ. 103. ut n̄ sit dubitandum, qn uti deq nos voluit ēē ꝓditos potiā movendi p lubitu nrō cps nrum, ita et Angelis potuerit multa subjicere. Et hæc coeli aptio, ut notat xti qqs ascensoem, ita ea consideratr qqs tq. spectans ad electos xti, ut qbq p sanguinem suum initiavit viam vivam et recentem in ipsum coelum Heb: 10. ut poīnt semp accedere ad thronum grāæ, et auxilium et misericordiam implorare Heb: 4. hinc ibidem hoc imprimis observari vult Aplq nos habere ἀρχιορέα, q coelos ptransiverit, q purificaōe peccorum facta, sedeat ad dextram Majestatis in coelis, illic pro nobis inrcedat et inde regnet, donec oēs hostes subjecerit pedibq suis et suorum Heb: 1: 7. et 8. et 10. Hocqs in oībq ijs observari pt̄, quæ gesta st̄ in regno xti, postq ipse ascendit in coelum, et in effusoē Sp. S. in exstirpaōe Hierosolymæ et regni Judaici, ꝯversoē Gentiū, liberaōe fidelium, vindicta hostium, et tandem illustrisso mōo implebitr, q̄ndo xtq veniet cum multis Angelis ad judicium.

Unde illud confirmat p Amen Amen, q̄ ē formula asseverandi, habens et vim juramenti taciti, q̄ndo loqtr ut deq Amen Es: 65. q cum p majorem n̄ possit, p se ipsum jurat Heb: 6. et meretur, ut fides illi adhibeatr, eaqs loquatr et pmittat, q̄ desiderare pij et optare debeant, et respondere Amen γένετο, fiat ita, s. ut legitr Matt: 22: 22. ad ναὶ xti respondere Amen ναὶ ἔρχου κύριε Jesu. In qbq hoc qqs notandum ē, q uti hic manifestavit mysterium xti deq

Natha-

Nathanaëli, in q̄ n̄ erat dolꝰ, ita deꝰ secretum suum et foedꝰ mani-
festat timentibꝰ ipsum ψ. 25: 14. Et q̄oo ÿ, q̄ facere volunt vltaem
Dn̄i, cognoscant de dr̄a xti, an ex deo sit? et q̄oo illos deꝰ magis
magisq̄ et penitiꝰ admittat in penetralia sua, ut ex atrio veniant
in sanctum, ex sancto in sanctum sanctorum, et magis magisq̄ il-
luminentꝫ, ut poīnt videre et cognoscere spem vocaōis suae etc. Eph:
1: 18, 19. et nosse q̄d sit latitudo, longitudo, ꝓfunditas et altitudo,
et cognīo xti excedens cognīoem et impleri in oē implementum dei
cap: 3: 18, 19. Et hoc illud erat q̄ xtꝰ dicebat habenti dabitꝫ, habenti
sc. cor ἄδολον dei et xti cupidum et amantem: Non p̄t e. deꝰ frustra
q̄ri, et ut amat veritatem in occulto, ita et illis q̄ eam in occulto
amant, sapīam suam revelat, et tandem faciet, ut n̄ amplius obti-
neat ministerium Angelorum v̄ hoūm, ꝫ nos ipsi ꝑ viam à xto ini-
tiatam ad ipsum n̄ minꝰ ac Angeli ascendamꝰ, ~~ubi~~ ut ibi simus,
ubi ipse ē, ut ἰβάγγελοι et videamꝰ gloām ēꝰ, n̄ ut hic in aeni-
gmate et ex parte, ꝫ plane retecta facie ⁊ ut cognoscamꝰ ipsum
uti cogniti sumꝰ à facie ad faciem et uti ē. Joh: 17: Matt: 22:
1. Cor: 13: et 1. Joh: 3:.

Caput. 11.

Capite hoc 2dō narratꝫ q̄d xtꝰ egerit 3bꝰ in locis Canae ℣. 1. usq̄
ad 11. 2. Capnaumi ℣. 12. 3. Hierosolymis ℣. 13. et sqq.

1. q̄d egerit Canae, narratꝫ, sc. q̄ mutaverit aq̄ in vinum, cꝰ
narratꝫ 1. occaō, 2. miraculum ipsum. 3. finis ēꝰ 4. Effus.

Quod attinet primò occaōem, eam suppeditarunt nuptiae illic
celebratae, q̄rum annotatꝫ tp̄s, locꝰ, conviva et conditio.

Tempus nuptiarum erat dies tertiꝰ; unde dies hic supputandus
sit